ESTERHÁZY PÉTER

Esti

HETVENHÉT TÖRTÉNET

I. ESTI: BEMUTATÁS

E KÖNYV EGYETLEN HŐSE

„Egy fiatalember ment a sötét utcán, feltűrt gallérral.” Ez én vagyok, idézőjelek közt, én vagyok az én útirajzom, regényes életrajzom (melyben arról is számot adok, hogy a hős hányszor halt meg álmában), maradok töredék. Füzér. Senki sem azt írja, ami, hanem azt, ami szeretne lenni. Mindazonáltal jó volna még élni egy darabig.

TOLLHIBA

Nem kedvezünk senkinek (tollhiba: Estinek), ismételgette Esti Kornél, nem kedvezünk senkinek, és nagy rössel vezényelni kezdett a tollával, mintha egy karmesteri pálcával, valami jó kis Strauss-keringőt. Tényleg olyan világot (tollhiba: életet) szeretett volna, melyben Bartók tud és akar laza keringőket írni? Vagy ez csak a sekélyesebb énje? Ó, szent bohóc-üresség, satöbbi.

A SZÍV HANGJA

Esti Kornél ebben hasonlított Haydnhoz, nem háborgott a sorsát illetően, volt ugyan kellő önbecsülése, ám nem foglalkoztatta, hogy igazságos-e a világ. A grófja eléggé igazságos volt, már ha ez egyáltalán fölvethető egy gróf esetében. Pláne ha még hozzávesszük a tizenhetedik századot, márpedig most hozzávesszük. Esti önbecsülését, és ebben különbözött Haydntól, nem a becsülésre méltó képességei hizlalták, hanem, mondhatni, épp ellenkezőleg. Esti semmiben sem tűnt ki, nem volt ostoba és nem volt okos, nem volt szép, ám rút sem. Csak egy példa: a nyakán folyvást újranőtt egy furunkulus, nem szívesen ért volna az ember hozzá, viszont az arca, kamaszkora ellenére, olyan tisztán ragyogott, akár egy – például – tengerszem.

Talentumot neki az isteni kegy nem osztott. Ám – ritka! – érezte az életét. Egy nyugodt élet reményének bizalmával kezdte a napjait, az egyszerű munkát az alsó konyhában. Ennek az életnek lett volna saját fénye, tisztessége; nagysága, fensége nem nagyon, de igazsága igen. Az önbecsülés derűje tehát pusztán abban gyökerezett, hogy Esti Kornél: Esti Kornél.

Hogy él, és hogy ember.

A konyhában nem a legalja munkát végeztették vele, de majdnem, a kuktaságig még hosszúnak tetszett az út. Hagymahéjakat söpört össze épp, amikor izgatottan betoppant a Katus szakácsnő a felső konyhából, hogy hol

van az ő Károlya (nevek a szerkesztőség által megváltoztatva). Az olasz főszakács, a beosztott szakácsok, a húsos, a garnírungos, a tésztás, a különböző rendű és rangú konyhai emberek mintegy kórusban nyugtatták, ne aggódjék, részint se a török-, se a maláriaveszély nem aktuális, részint az Úr óvó kegyelme mindig aktuális; jó indulatokkal és őszinteség híján szóltak, olykor egymásra pillantva, hogy elég-e már.

Esti darabot hallgat, készen van a hagymahéjakkal, a falnak dűtötte a seprűt, lassan, akár egy színdarabban, a szakácsnőhöz lép. Csönd. Beleszippant – nem is a levegőbe, inkább a szakácsnőbe: az izzadtság csupán annyira izgatja, amennyire azt a kora, a tizenhét év előírja, de annyira igen. Semmi személyesség, semmi oldó mozdulat, csak szavak szenvtelenül: Holtan fekszik Károlya a felvidéki januárban, szájában erős, vörös rózsa. A még nagyobb csöndet a szakácsnő fel-feltörő hüppögése tagolja. Éreztem, hogy megcsal az a gazember.

Esti továbblép a tűzhelyhez, mester uram, szól váratlanul a főszakácshoz, akihez eddig nem állt módjában szót intéznie, maestro, prego, avval belekóstol a rákraguba, prego, maestro, taszajtson ebbe szemer kőrisborsot, jót tőnénk avval. A talján kóstol, lehunyja a szemét, fölnyitja, Estire néz, bólint, geniale.

Vége lett a nyugodt jövőnek.

Attól kezdve soha életében nem került két méternél messzebb a fazekaktól. A fazekaitól. Sok évvel arrébb egyszer, ahogy fülelte szokásosan az edények pöfögését, belehallgatott a szívébe is. Hogy… hogy a régi-e a hangja. Nem panaszkodott, nem volt bús, gyerünk, estebédre kifinomult ínyű lovasok érkeznek a grófhoz. Ez egy másik gróf volt már, de ugyanúgy hívták, mint az előzőt, könnyű így megjegyezni, akár a kutyákét is, mindig Klió, nemzedékeken át.

MOTTÓKOLLEKCIÓ

A világ vége pedig a világ kezdete. Ezt akartam közölni veled. (Kosztolányi)

Ez a történet nem velem esett meg, de első személyben tudok csak beszélni róla. (Takács Zsuzsa)

Senki sem azt írja, ami, hanem azt, ami szeretne lenni. (Kosztolányi)

Ábrázatunkat pedig, bármi kevéssé magyaros is ez, mosolyra szoktatjuk. (Závada Pál)

Ebben az országban nincs semmi, csak félreértés. (Márai Sándor)

Minden a miénk, ami itt van, Bethlen Miklóstól a fröccsöntőkig, Bornemisza Pétertől a lépcsőházban tanyázó denevérekig, Szent Istvántól a kusza, cirkalmas, rohadt hazugságainkig. (A kitömött hattyú)

Én istenem, miért is van akkora füle? (Tolsztoj, idézi Kukorelly Endre)

Hogy az életnek van-e értelme vagy nincs, ez egy fogas kérdés. Én erre nem tudok válaszolni. Nagyon szívesen válaszolnék, ha tudnék, de csak röhögni tudok rajta. (Nádas Péter)

Gott ist schön. (többektől)

„Jönni élet, vágni nyakon.” (Domonkos István)

Jó volna még élni egy darabig. (Kosztolányi)

Hideg ellen meleg kastély. (Géher István)

Amit csinálsz, abban ne legyen más, mint eredetiség, gyöngédség és szeretet. (Salinger, idézi Joyce Maynard)

Egyet azonban kikötök. Össze ne csirizeld holmi bárgyú mesével. Maradjon minden annak, ami egy költőhöz illik: töredéknek. (Kosztolányi)

Az, hogy valaki megérintette Krisztus lábát, még nem menti fel az alól, hogy tiszteletben tartsa a központozást. (Pessoa, idézi Halmai Tamás)

„Micsoda ronda mesterség is ez.” „Írj, ne kényeskedj.” (Kosztolányi, Danilo Kiš)

Minél tovább gondolkodom, annál tovább gondolkodom. (Paul Valéry)

Mit ér a szeretet szeretet nélkül? (Bálint István: Egy felelőtlen férfi vallomásai)

Nem kedvezünk senkinek, így hát megállapíthatjuk, hogy de Rénalné, akinek gyönyörű bőre volt, úgy varratta ruháit, hogy karja és melle jócskán fedetlen maradjon. (Stendhal)

A kutyán kívül a könyv az ember legjobb barátja. A kutyán belül meg túl sötét van az olvasáshoz. (Groucho Marx, idézi Iványi Zsófia)

Mi bajom volt nekem Nagy Sándor korában? (…) Semmi bajom se volt. (Kosztolányi)

Bizonyos értelemben Jakob Horner vagyok. (John Barth)

Semmi se fájt annyira, mint amikor láttam leírva. (Varga Mátyás)

ESTI: BEMUTATÁS

Az Esti az borongós alkonyat, lilás esthajnal, boldog óra, az Esti az lebukó napfény, az Esti az lenge szellő és csöndes beszélgetés, baráti borozás és magányos ima, az Esti az egy név, amely ugyan már foglalt, de amely épp azt állítja incselkedve magáról, hogy ő üres, hogy betöltendő, hogy még (mindig még!) meghatározatlan, légy a végtelen, mondja. Nevezzetek Esti Kornélnak.

De ha kilépett a magyar nyelv hatalom nélküli bensőségességéből, és bemutatkozott, kis biccentéssel, mely szerény volt és öntudatos, darf ich mich vorstellen, Kornél Esti, vagy olykor bohóckodva: Cornelius Esti, az nem jelentett semmit, az Esti helyén nem volt semmi, még csak egy fekete lyuk sem. Végül is ez a sem volt Esti Kornél szép élete, a végtelennel kecsegtető semmi, a semmivel rémítő végtelen.

A VÁLTOZÁS SZERKEZETE

Már túljártam életem felén, amikor egy szeles tavaszi napon eszembe jutott Esti Kornél, jutott Esti Kornél eszébe (írtam egy szeles tavaszi napon).

IFJÚKORI ÖNARCKÉPEK

Térd

Esti Kornél apja térdén ült. Apjának hideg volt a térde és meleg a nyaka, ez volt a fater rossz és jó oldala. Nyilván leghőbb vágyad, fiam, hogy elmagyarázzam neked, milyen a világ. Az apja ezt tréfásan értette, ám ez nem javított a helyzeten. A helyzet az volt, hogy Esti kijelentette, ő nem tanulni akar, hanem föl akarja fedezni a világot. Értem, fiam. Mármost úgy áll a dolog, hogy rögvest a kezdet kezdetén ki lettünk penderítve, úgy is mint űzve a Paradicsomból, így aztán következett ez az „arcunk verejtéke"-projekt. Vagyis dolgozni kell. Vagyis – de itt már Esti nem figyelt, azt leste, mikor bújhat a jóba, az apja nyakába. Fütyülök az emberiség előre megcsócsált tudására, vágta oda egyszer későbben apjának. (Már nem ült akkor semmi térden.) Értem, fiam, válaszolta az apja olyan halkan, mintha bizonyosan igaza volna.

Szóba

Esti öt évig nem állt szóba az apjával. Ez volt a legnagyobb apaélménye, óvta is, őrizte egész életében. – Annyira unom, amikor nincs igazam, sóhajtott föl Esti igaza teljes, megdönthetetlen, szomorú tudatában.

Fára

Már apró pulyaként nagyon tudott sírni; komolyan, könny nélkül, akár egy férfi, és a természetesség mély rettenetében, záporként hulló könnyáradatban, akár egy kislány. Soha nem merték csúfolni, semmi bőgőmasina vagy rinyagép, inkább szeppenten meredtek rá, vagy elfordultak viszolyogva. Mintha azt mondták volna: az ember nem piszkít az élete fészkébe. Vagy: ne hidd, hogy csak a te életed különleges, nekünk is voltak ábrándjaink, de az élet már csak ilyen, az élet a megvalósultnak a költészete, nem az álmoké. Így viszolyogtak, vagy így pislogtak szeppenten.

Esti minderről semmit nem tudott. Átölelte apját, a térdét, mert avval volt egy magasságban. Mi baj van, kisfiam?, kérdezte az apja olyan kedvesen, ahogy csak egy apától kitelik. Nehéz, olyan nehéz, apa, ismételgette Esti a térdbe bele. Most erre mit mondjak, gondolta az apja, de olyan halkan, hogy senki, ő maga se hallja meg. Értsd meg, én semmi mást nem akarok, hüppögte Esti, semmi mást nem akarok az életben, csak fára mászni. Ahogy ezt kimondta, meg is öregedett.

Torok

Engem nem a könyvek érdekelnek, hanem a dolgok, toppantott akaratosan Esti Kornél nagycsoportos óvodás, mikor már harmadszor akarták lenyomni a torkán a Kelekótya Kaméleont.

Rágicsálás

Ráripakodott az apja, sértetten beszaladt a szobájába. Ült ottan Esti a barna homályban tizenegy esztendője minden – hát mijével is? Még leginkább összevisszaság, vagyis öreges rezignáltság és megbántottság és kedvetlenség és… és semmi. Majd belépett az apja, nem szólt, megsimogatta a padlón ülő Esti fejét, jól van, motyogta, jó kutya vagy.

Parányit megmozdította a mutatóujját. Esti régi játékuk szerint azonnal az ujj felé kapott a szájával, jó kutya, eszik, suttogta az apja, hangjában kétségbeesés. Esti oldalról finoman ráharapott a nagy, erős apai ujjra, és boldogan, csaholva rágicsálni kezdte.

Oh

A rossz példa: volt valahány éves, de mindegy is, mindenesetre rászokott Esti az italra. Eluntam a fegyelmezettségemet, évek óta vicsorogva tartom össze magam. Kötetlenség, szeretnék egy kis kötetlenséget. Ilyeneket mondott aggódó apjának, aki aggódott. Nem ismered a pia erejét, vadságát, álnokságát, kiszámíthatatlanságát, csábpotenciálját. A csábpotenciálra Esti legszívesebben azonnal lehúzott volna egy kupicával. Megsajnálta az apját, kicsit. Ne aggódj, oh atyám. Ura vagyok a helyzetnek. Hányni is ritkán hányok, hetente legföljebb egyszer. És arról se feledkezzünk meg (oh atyám), hogy ez az én életem. Ilyen most az életem.

Mindazonáltal, ha éjjel későn ért haza, lábujjhegyen tipegett a szobájába, mint a filmekben, hogy ne ébressze föl az apját (és persze az anyját se, csak ő most nem szerepel a filmben). Apja édesen aludt, akár egy gyerek. Nyugodt szuszogása körbefonta Estit. Mit lehet kezdeni egy apával, aki mindig – majdnem mindig – boldog?, dünnyögte Esti kedvetlenül. Azon a héten még nem hányt.

Pozitív KISZ-jellemzés

Nagynénéid mindegyike már 1900 körül dohányzott. Nagybátyád mértékkel, de kitartóan ivott, nulla dies sine kupica, és mértéktelenül olvasott. Esti Kornél rágyújt, tölt, lapoz, közösségi munkája közepes.

Csere

Regényterv. Harmónia-változat. – Megmondom, mi az igazság. Az az igazság, hogy Esti Kornélt a kórházban elcserélték. A nővérek figyelmét megosztotta a Tanácsköztársaság heveny kiszámíthatatlanságából eredő különmunka, és e megbocsáthatatlan szakmai hanyagság (életpongyolaság) mellett egy szerencsétlen nyelvi véletlen csapdája is szerephez jutott: Esti neve, Esti, hasonlított egy nagy magyar arisztokrata család nevére. Hogy ez elvileg nem lehetetlen, elegendő az itáliai Este hercegekre utalnom.

Így történt, hogy a torkaszakadtából bömbölő Esti kisvártatva egy grófi (vagy hercegi, nem is tudom, de nem is érdekes) család ünneplésének kellős közepén találta magát. A kis herceg (akkor hát herceg) meg Szabadkára került, vagy már Subotica?, ezt is mind ki kell dolgozni rendesen, munka munkát fial.

Esti az első adandó alkalommal nekem esett. Figyelj, bazmeg, ez így nem lesz jó. Mit csirizelsz itten? Mi a bránert keresek én ennyi geróf közt?

Herceg, Kornélom, herceg, figyeljünk kicsit oda.

Gróf, herceg, secko jedno, bazmeg, nekem ehhez nincs kedvem.

Sem ez a hangütés, sem ez a formátlanság sem neked, sem nekem nem sajátunk. Ezt így most leszögezném. És mellesleg megjegyezném, azt senkitől nem kérdezik meg, hová akar születni. És azért ennél járhattál volna rosszabbul is, elsőszülött vagy egy first class főnemesi családban, fél Magyarország a tiéd…

Lesz, csak lesz, azt még ki kell várni. És legföljebb negyed.

Remek, látom, tájékozódtál.

Képzeld, öregem, az apám fölkereste Horthyt. Akkor már nagy lehetett a baj. Gondolom, a kiugrással bajmolódtak.

Képzeld, öregem (illetőleg bazmeg), ahogy magukra maradtak, a kormányzó, ahelyett hogy szokásosan viszkivel kínálta volna apámat,

hirtelen mozdulattal kinyitotta a…

Nem akarom hallani!

Nem akarod a múltat megismerni? A közös múltat? Ami nélkül se jelen, se jövendő? Folytatom. Megtéve ezen előkészületeket, a legszörnyűbb dologra kérte apámat, mit férfi férfitól kérhet.

A kormányzó a koronatanács egy tagját? Nem, először a koronatanács egy tagja a kormányzót.

Esti! Ez gyalázat! Így nem beszélhetsz! Végül is egy ország sorsa, dignitása…

Hát ez az! Erre gondolt közben apám is. Megszívta a történelmet – úgymond. De hát nem ez volt mindig?! Árva hazánk nem senyvedhet tovább! A törökkel, a Habsburgokkal, az oroszokkal, mindig ugyanez, elébb a ráutaló magatartás, aztán ez a kérésszerű parancs, parancsszerű gazsulálás, gazsulálásos kényszerítés, kényszerítő könyörgés, könyörgő utasítás, majd a szívás, a megszívás, a magyar a történelem örök vesztese... Egyébként apámat Horthy habitusa kellemesen meglepte, nem mintha lettek volna a habitust illetően előzetes várakozásai. Meglepne, ha apám ennek előtte gondolt volna Horthy habitusára… Az arisztokraták majdnem ugyanúgy éreztek a kormányzóval kapcsolatban, mint a népi írók. Mindenesetre ha megnézed a koronatanács titkos jegyzőkönyveit, abból nem kikövetkeztethető ez az áldozatos incidens.

El lett vetve a regényke terve (időlegesen, provizórikusan, ideig-óráig, hi-hi).

Appendix: Mi bajom volt nekem Nagy Sándor korában? – ordította Esti magánkívül. – Mi a fene bajom volt XIV. Lajos korában, és a fáraók és V. Károly és II. Lipót korában? Semmi bajom se volt, semmim se hiányzott. 2000-ben ismét nem fog nekem hiányozni semmi, és 3000-ben se és 5000-ben se, és aztán soha többé nem fog hiányozni nekem semmi, semmi. Csak most – üvöltötte –, csak itten.

Bévülről

A kis Estit elrángatni se lehetett a falu templomának orgonájától. Bachot játszott többnyire. Kornélka! Kornélka! Esti tovább játszott. Kornélka, jöjjék azonost, kiszenvedett jóságos atyja ura! Esti tovább játszott. Azóta másképp hallja a hangokat. Azóta is játszik, míg meg nem halt. (Még nem halt meg, noha a nála nyolc évvel fiatalabb sógornője a múlt héten hagyott itt minket, bévülről elrohada, így mondták.)

Appendix: Don Giovanni-nyitány a lassú Furtwänglerrel: pakoláshoz, leveskavaráshoz ideális. De már a cifrább hagymadaraboláshoz csak Bach! Das Wohltemperierte Klavier!

Tervek

A búr háború idején, de könnyen megeshetett volna ez máskor is, Esti elhatározta, hogy eztán rendszeresen fog találkozni az apjával (a fiával), nem ún. apa-fiú beszélgetésre, nem az öregúr egyre savanyúbb magányát oldandó (nem a fiúba a tapasztalat amúgy is személyre szabott bölcselmeit csöpögtetni), hanem csak úgy, egyszerűen fizikailag a közelében lenni. Sétálni. Hunyorogni. Megérinteni a vállát. A nyakát. Átölelni, hazamenni, sírni.

Találmány

Ugyanakkor történt, hogy Esti kitalálta a kettős sírást. Amikor erre rájött, annyira megörvendett, hogy hetekig képtelen volt ríni, hiába állt ott készen az új metódus. Amelynek az a lényege, hogy oldalvást teszi rá a párnára a fejét, így értelmes alsó és felső szemről beszélni, és az ötlet abban áll, lényegében a gravitációban, hogy a felső szemből átfolyik a könny az alsó

szembe. A konkrét megvalósítás igényel némi személyes ügyességet, mert nem elég a fejet fektetni, enyhén előre is kell lógatni, hogy az orrnyergen átforduljon a könnycsepp. Fia halála után így telt Esti élete.

Bácsi

A fasza – Estié – is tele volt már evvel a sok sírással, a sírásosdival. (Bármelyik pillanatban sírva tudott fakadni akármin, egy rozoga gyufatartó vagy egy fáradt arc láttán.) Na, akkor meg mehetett az Ede bácsihoz, a család bőrgyógyászához.

Sírkő

Esti Kornél, ez minden sorából kitűnik, egyszerre volt apa és fiú, és azután meghalt. A halál nem látszik sehol, kizárólag a baronesz arcán. Ja, és a sírkövön, majdnem elfelejtettem.

ESTI KORNÉL ÉNEKEIBŐL

Találkozás

A búr háború idején

vagy bármikor

elhatározta

elhatározta hogy eztán

a jövő héttől kezdve

rendszeresen találkozik

az apjával a fiával

Csak úgy

Fizikailag

Fizikailag a közelében lenni

hol az apjának hol a fiának

Sétálni

Megérinteni a vállát

A nyakát

Átölelni

Hazamenni

Sírni

NYITÁNYKOLLEKCIÓ

Első

Esti Kornél, ez lesz az első két szó, gondolta Esti Kornél, és leírta, Esti Kornél.

Kicsit

2004. február 9-én fontoskodva fölírtam: 16:06. Nevezzetek Esti Kornélnak. – Ezzel ugyan amit nyerünk a réven, elveszítjük a vámon, de legalább van egy nevünk, egy név, amely ugyan már foglalt, de amely épp azt állítja hívogatóan magáról, hogy ő üres, hogy betöltendő, hogy (még!) meghatározatlan – így kéri, hogy tölts be, határozz meg, mondd meg, ki vagyok. Az ember mindig hibás kicsit, szerepel Camus-nél, az ember mindig fiktív kicsit, állítja Esti Kornél létezése egész súlyával.

Törköly

Esti Kornél új regényhősének az Esti Kornél nevet adta, és ettől remélte az önéletrajziság fölszámolását. Ezen aztán jókat röhögtünk, este fess az Esti nő. Emlékeim szerint akkor leginkább törkölyöket ittunk, divatba jött a törköly. Várjátok csak ki a végét, szólalt meg Esti a megszólalás teljes komolyságával, ironikus méltóságával (egész súlyával), és csatlakozott mind a röhögéshez, mind a törkölyhöz.

Bizonyos

Bizonyos értelemben Esti Kornél vagyok.

A RÁGICSÁLÁS

Apa, ráripakodás, sértett elszaladás, apa, simogatás, jól van, jó kutya, mutatóujj, jó kutya, eszik, apai mutatóujj rágicsálása. Ez Esti élete, ez a rágicsálás.

II. HAJNALI RÉSZEGSÉG

A VÉGTELEN TOMATO

Esti egy nyár végén Olaszországból jött haza, fejében kilométerek zengő dallamával, szívében napfényes piacok, lármás utcagyerekek, Tizianók

emlékével, kagylók édes-bűz illatával. Láttam a mennyországot, tört ránk azonnal, higgyétek el, hitetlenek, kacsintott, maga is hitetlenként.

Ismertük a tengerelméletét, a tenger jobbá tesz egy országot, megszabadítja saját bilincseitől, az emberek fölemelik a fejüket, a tengeri országokban egyszerűen magasabban fekszik a horizont, peckesebben járnak a nők s férfiak, anélkül hogy gőgösek lennének, hiányzik belőlük az irigység (pedig az senkiből nem hiányzik), a végtelen jelenik meg a tengeri országokban, még a hétköznapok is elvégtelenednek, lesz egy kis ünnepélyessége a semmilyen keddeknek is, ezért az innét valók, ha nincsenek résen, könnyű nagyzási hóbortban szenvedhetnek, nem nagyképűek, de ezt nagyképűen élvezik.

Kórusban fölkiáltottunk: láttad a tengert!

Nem, barátaim, a mennyország nem tengernyi, kisebb, jelentősen kisebb. A tengerpartot láttam, és a tengerparton egy bókoló füzet, s a fűz alatt egy családot.

Oh, a család, vihogtunk, meg kell a szívnek szakadni, a társadalom legkisebb sejtje, hahh, a kormányzati munka alapja, behh. Nem, mi nem voltunk megelégedve a teremtéssel. No, várjatok csak, intett Esti, mintha a bátyánk volna, a marha.

Én már korán, rögtön a reggeli kávém után lementem a partra, és elfoglaltam a helyem egy kényelmes sziklán, homorult, akár egy hatalmas fotel, igazi kilátóhely, Beobachtungsstelle, olvasgattam, nézelődtem. Minden nap láthattam a család levonulását, a csonka családét, mondanám, ha nem volna morbid és ízléstelen itt ez a kifejezés, négy kisgyerek tolta a kerekes székben ülő apát a fűz alá. A szép arcú, jó izomzatú férfi mintha sohasem szólt volna a gyerekeihez. Megérkezvén, az egyik gyerek követ tolt a görszék kereke alá, ő levette az ingét, és beletemetkezett a könyvébe, egész délelőtt szigorúan olvasott, még nálam is szigorúbban.

Hát ez tényleg a mennyek mennye!, sivalkodtunk. Kézenfekvő, Esti a mennyországot könyvtárnak képzeli!, kurjantotta egyőnk. Nem akármilyen könyvtár ám!, tromfoltunk, kizárólag az ő könyvei állnának benne, ő meg csak olvasná, olvasná… Kellembáj az örökkévalóság, mi, Cornelius

maior?! – Élveztük az együttlétet, fiatalok voltunk, előttünk állt az élet, és ettől izgatottak és szédültek voltunk. Produkáltuk magunkat: egymás előtt. Mindőnk mindőnknek tükre volt. Szerettük, ha büszkék lehettünk – egymásra. A valóság (pedig) mindig gyámoltalanná tesz.

Esti suttogóra vette a hangját, evvel a pimf színházi ötlettel kényszerítette ki figyelmünket. A legnagyobb gyerek se lehetett több tíznél. Azon a délelőtt épp azt láttam, hogy valamit játszanak, hogy játékban vannak, már ahogy a vízből kijöttek, másképpen mozogtak, igen, valamiképpen vészjóslóan, és valóban, a fűz alá érve négykézlábra ereszkedtek: négy vad kölyök-oroszlán keringett megszólíthatatlannak tetsző apjuk körül. Fölhallatszott a sziklámig vékonyka, cicás, de félelmetesnek szánt morgásuk.

Szerencsétlen férfi, itt küzd a négy gyerekkel, a felesége lefalcolt egy nápolyi hamiskártyással – Esti!, állj!, szóltunk közbe, a költészetnek is van határa!, nincs, vakkantott ő, és folytatta –, elege lett ebből a könyvmolyból, aki most hősiesen neveli a gyerekeket, bátran küzd, de csak menekülni bír a könyvek bástyája mögé, képtelen közel kerülni hozzájuk, hiába vérek a véréből. Mindezt tévedhetetlenül olvastam ki a férfi merev tartásából, szótlanságából, hát még egy nevelőnőt sem mer alkalmazni, a gyerekek önellátásra lettek dresszírozva, látszott, mindenki tudja a dolgát, szendvicsfelelős, ruhafelelős és így tovább, de nem csigázlak tovább, rossz hírű barátaim.

A szegény, nyúzott apa, akit láttam lelki és ezért valós szemeimmel, azt tette, amit a nap ezen szakában még sose, abbahagyta az olvasást, ám mielőtt letette volna a könyvet, olyan oroszlánüvöltés csapott föl a könyv mögül, hogy még a sziklám szíve is nagyobbat dobbant. A fövényre hajította a könyvet, a kis oroszlánok gyanakodva hátrébb hullámoztak, mint mikor vízbe követ dobnak, meghintáztatva a görszéket szabályszerűen fölborította magát, ahogy tudott, négykézlábra állt, béna lába, akár a rongy.

A kis szeles, hetrefüles oroszlánok azonnal körbevették, odafúrták a fejüket, morogtak, szaglászták egymást, a gyerekek pucér feneke messzi világlott, néha megrázták, mint a táncosnők, a oroszlán fenséges mancsa meg oda-odacsapott, harapdálták is egymást, mordulgattak is. Rágicsáltak. A legteljesebb ártatlanság egyfelől, emelte föl egyik kezét Esti, és akár egy főpap főmisén, emelte hozzá szimmetrikusan a másikat is, a legteljesebb

érzékiség másfelől. A szeretet és a hús boldogsága. Ez a boldogság ült az apa eddig rezzenéstelen, szürke arcán is, a viháncoló gyerekekén is. A Paradicsomot magát pillanthattam meg ott, azon az olcsó, olasz tengerparton, nézett Esti Kornél diadalmasan körbe.

Az imént mennyországot említettél.

Azt mondtam volna? Lapsus linguae.

Csönd lett. Kávéházban nehéz a csönd. Esti tűnődve még azt mondta, a Paradicsom, igen, a végtelen tomato… bár az apa a játék egy pontján hosszabban maradt mozdulatlan, vulgo: lett halott, mint azt a játék ritmusa sugallta.

Nem szóltunk semmit, öregedtünk, nagy nyugalomban, azt hittük, sok időnk van, praktice végtelen sok.

A VÉGESSÉG NAGY ESÉLYE

Teljes napfogyatkozás!, élénkült föl Esti átmeneti bávaságából, az volt az igazi! Hát még napfogyatkozási fővédnökünk is lett. Mondjatok még egy országot, rossz életkomáim, amelynek valaha is lett volna napfogyatkozási fővédnöke! Úgy ízlelgette a szót, mint máskor a cérnakolbászt. Kicsi ország momentán, de megadjuk a módját.

Márai szokása szerint saját magát sajnálta nagy lelki erővel: Ebben az országban nincs semmi, csak félreértés. Ugyan, Marcsi, veregette meg Esti Márai hátát (aki a saját osztályától, a keresztény úri középtől eltekintve ezt a kettőt utálta a legjobban, a Marcsit meg a hátbahaverkodást), most mondom, hogy mi minden van. Van a volt, vagy volt a nem volt! Esti már ivott volt.

Becsiccsentett, hogy egy régen hallott szóval mondjam, melyet tegnap hallottam (dottoressza Cserkaszegitől, de ennek nincs jelentősége). A saját abszintemre süllyedtem, kacsintott, az olcsó emberi soha nem volt idegen tőle. Emlékeztek?, megváltozott az állatok viselkedése, a tyúkok hápogtak, a lovak bégettek, a tehenek szavát se lehetett hallani. A tévébemondók pedig selmán ránk mosolyogtak, és a szemünkbe mondták, hogy Luna asszony igencsak mohó.

Egy, kettő, három, ismételjük egyszerre: Luna asszony igencsak mohó. Kedveseim, valljuk be, napokig ülhetnénk mohón az íróasztalunknál, akkor se tudnánk ilyen gyönyörűt kieszelni. Ne zokogj, Marcsi. Egy olasz püspök meg odanyilatkozott, hogy nyugodjanak meg a nyugtalan hívek, semmi olyan nem fog történni, ami nem volna Isten akarata. Ettől valóban nagyon nyugodt lett az ember.

És amikor eltűnt a Nap, Luna asszony tényleg mohón bekapta, álltunk a vészterhes homályban egy tágas teraszon, egyőnk, holmi esztéta, harciasan, vagyis kajánul és tétován fölkiáltott: Még egy esélyt! Még egy esélyt! Esti szokásos vigyorával, mely ápol s eltakar, körbemutatott, mintha valamiképpen mindez neki volna köszönhető, megkaptuk, örüljetek hát.

És örültünk.

Meglehet, ez lapos, de ez az öröm Esti élete.

SZERELEM

...az ő fórkorszaka, még inkább bárzongoristanő-korszaka. Lili, művésznév, így hívták a bárzongoristanő-korszak bárzongoristanőjét. Tüneményes has domborodott a tüneményes mellei alatt, kifejezetten férfias sörhas. Rövid ingeket, trikókat, felsőket hordott, lengéket, ahogy ő nevezte. Bámulja, Kornélka, bámulja a kis lengémet? Mind a kettőt, édes Lili, amire a nő nyakon legyintette Estit, csak úgy csattant. Minden erős volt, amit csinált,

vagy erőből mozdult mindene, erőt sugárzott. Ahogy evett (bizony, zabált), ahogy ivott (bizony, piált), ahogy húzott, ahogy zongorázott. Esti valóban hosszan időzött a Lili lengéjén – ahogy az egy idő után mindig (mindig!) fölcsúszott a hasára, elkezdett óvatosan fölfelé mászni, és lett így a tekintetet nehezen elengedő fehér sáv a nadrág fölött. Fekete pihés ösvény vitt a has domborulatán lefelé.

Egy időben Esti itt töltötte az éjszakába hajló estéit. Bent füst- és konyakillat, kint a szocializmus tisztító vihara, kábé. Lili ordenárésága abban állt, hogy mindent kimondott, ami az eszébe jutott, és az eszébe többnyire a test dolgai jutottak, bármi, az anyagcserétől az ivaros szaporodásig, és azt mondta is azonnal azon az érdes, reszelős, elcigarettázott hangján. Így harcolt a kommunizmus ellen.

A KÁRPÁTOK ÖLE

Esti (fehér selyemsálban, a Kárpátok ölén): Nyitott Buickommal éjfélkor behajtottam a brassói Koronába, és a Browningommal lelőttem a csillárt! Az volt ám az élet, komám.

Appendix: A mélyhegedűsnő és a másodhegedűsnő nyakán, hajszálra ugyanott, ugyanolyan, ugyanolyan színű (a sötétlilából a világosabb bíborba hajló) véraláfutásszerű folt van. Hogyan? Miért? Ki? Csak malacságok jutnak szegény Esti Kornél eszébe.

A NEM MÉLTÓSÁGA

Egyensúlyelmélete is volt Estinek. Kidolgozta. Teli voltunk elméletekkel, az absztrakciót tekintettük ember voltunk magvának, és mindezt igen-igen fontosnak véltük. Akkoriban, bár már nem voltunk egészen fiatalok, de még nem foglalkoztunk avval, hogy fiatalok vagyunk-e vagy sem, rendre összejártunk, hogy a regényről beszélgessünk.

Természetesen a regényről mint olyanról; izgatottan álmodoztunk az abszolút regényről, a totális regényről, a minimum regényről, a néma regényről, a narrációmentes regényről (Pityu ötlete!), egyáltalán a mentes regényről – decafé?, gyerekek, decafé? –, a telt regényről, az üres regényről; ahogy a Forma-1 – riporterek mondják, a határon autóztunk. Az aktuális sikerkönyveket is kiveséztük, így visszanézve nagyvonalúan jártunk el, méltányosan fecsegtünk, nem esett nehezünkre, regény előtti állapotban lévén nem voltunk érintettek.

Esti is velünk bandázott, ám soha nem szólt hozzá, furtonfurt olvasott, és könyvéből kihajolva oly édesen mosolygott, hogy nem haragudhattunk rá, hogy már megint csak ő a legelőkelőbb. Amúgy is, nemde, mással voltunk elfoglalva. És nem is előkelőnek gondoltuk, hanem gőgösnek, és a gőgöt gőgösen lenéztük.

De tévedtünk.

Egyszer udvariasságból megkérdeztem, olvasta-e azt, amiről épp mindenki most beszél. Szégyenlősen rázta a fejét, azt a könyvet most olyan sokan olvassák – lapozzák, öregem, lapozzák, kiáltott lelkesen –, ő ezért egy horvát költőasszony Cvetajeváról írt könyvével van együtt, és lelkesen magyarázni kezdte, hogy ezt a legkevésbé sem ellenolvasásnak szánja, nem az általam is becsült sikeres szerző ellenében olvas, hanem kizárólag a világ egyensúlya érdekében, és nem is kívánná azt nagydobra verni, nem propagandát és nem ellenpropagandát fejt ő ki, hogy ez a könyv lépjen ama helyébe, nem, ő csupán elvégez egy munkát, melyről az a véleménye – szóval világos, nem?!

Csöndben mást olvasni, ezt Esti Kornéltól tanultuk.

Esti azután továbbment, és igyekezett az élet kevésbé intellektuális terepein is érvényesíteni az elméletét. Amikor mindenki a sztárborászok kiválóságait

itta, ő névtelen borkézművesek palackjait (200 darabos tétel!) kajtatta, amikor az elharapózó egészségőrület minden belsőséget száműzött már a konyhákból, akkor ő (Ulrik Vencel barátjával) a hetvenes évekből itt maradt vendéglőket nyomozta – friss rántott velő, selymes velős pacal, acélos pacalos csülök, vesevelő, resztelt máj, borjúbríz, sőt báránybríz, és az obligát mustáros vese (hiába, hiába!) reményében.

Áldozatos élet volt ez, ő is a határon autózott. Például, noha kilenc nyelven beszélt, az angolnak nagy erőkkel ellenállt, pedig Estibe úgy mentek bele a nyelvek, mint régebben gyerekbe a galandféreg, az ember észre se vette, és már okkupálva volt. Lassan mindenki angolul beszél, ki fog fordulni a Föld a sarkaiból. Nix englis, ez Esti Kornél emberiségmentő méltósága. Hát ha jól értem. Előkelő ember csak egy nyelven beszéljen.

HAJNALI RÉSZEGSÉG

Avagy Esti megnősül. Fricikém, ha nem gyötörne álnok és dühödt főfájás, ha nem volna nőm s gyermekem, ha nem korlátozna e botor, tradicionális férfi-nő leosztás, hát azonnal feleségül vennélek, szólt Karinthyhoz. Itt fölvethető volna, who's who, ki Karinthy, ki Esti, de ne vetődjék föl. Égi kar inti, frigye sikerülni fog. Hát ezt fordítsd le, nyuszómuszó, mondotta egyikük, és felelőtlenül szájon csókolta a másik borostáját. Szájtátva álltam.

HAJNALI BILINCS

Esti Kornél legjobb esetben úgy gondolt a jelenre, mint a múltra. A múlt valamit mindig szépül. Emlékezett arra az éhséggel rokon sóvárgásra, mellyel éjjelente szaladt végig a városon, villamosozott ide-oda, falta volna föl az éjszakát. Amikor felszállt a villamosra, a két lány már ott ült az ablak mellett, ketten egy ülésen, vagyis egymás ölében. Szépen, komolyan nézték egymást. Esti elismerően pillogott rájuk, akkor ez még ritkaságnak számított, hogy nyilvánosan… Próbálta leolvasni az arcukról a bátorságot, a függetlenséget, a szabadságot, de csupán a szerelmet tudta. A toronyóra zengőn egyet ütött. A Margit-szigetnél leszálltak, kászálódtak inkább, ügyetlenül és valahogy egyszer csak ingerülten rángatták egymást; egymáshoz voltak bilincselve. Az arcukat már nem tudja fölidézni, csak a bilincsét, ezt a súlyos, zárt, elkeseredetten szigorú, rozsdás arcot.

OTT A FALON

Esti Kornél oly természetességgel bírta a világot, oly szemérmetlenül bírta a világot, oly szemérmetlenül élvezte (nyomorult) élete minden percét, hogy azt csak gyanakvó kétellyel lehetett szemlélni, sőt olykor viszolygással vagy dühvel, mert ez a sugárzó életöröm nem ritkán önkéntelenül is a szkeptikusabb, sötétebb vagy egyszerűen csak gyöngébb életek bírálataként jelent meg, valami ki nem mondott szemrehányásszerűségként. Hogy ez visszafelé is így volna, arról Esti mit sem tudott, nem is tudhatott, hisz ha tudott volna, e szemrehányás is tárgytalan lett volna.

De ez így talán méltánytalan is, inkább tehát úgy mondanám: Esti szeretett az életről mint olyanról értekezni, és én ettől a falra mentem. Ott a falon aztán, így Esti fölcsattanva, viszont jól elvoltál, szívesen hallgattál és jegyzetelgettél. Valóban, rendben el gat-getek itt rémületemben, („a Dezső az Dezső az Dezső…”)

BÚS BÁCSKA

Árvaesti. Nem.

III. A VÁGY TITOKZATOS

A LEVELESLÁDA TITKAI

Esti Kornél szerelmes levele Tandori Dezsőhöz

Édes Dezsőm! De itt elakadt.

Esti Kornél szerelmes levele hazájához

Édes Hazám! De itt elakadt.

Műhelygond

Amiképpen Bartók Béla a népdalt, azonképpen akarta Esti Kornél a népmesét használni. Egyszer volt, hol nem volt, de itt elakadt.

Esti Kornél szerelmes levele Csáth Gézához

Édes Brenner, hős vértől pirosult gyásztér, köszöntlek. Itt elakadt, de – itt elakadtam.

A füstölt tarja radikalitása

Édes Kornél, maga annyira magyar, hogy az egész világot magyarnak tekinti, magyarán (figyelem! szójáték! – talán ritkán nekem is szabad) mindenütt otthon érzi magát; itt élned s halnod kell, motyogja mindenütt. Nem figyelmeztetésül mondom, inkább csupán úgy, mintha váratlanul fölsóhajtanék, jé, de szép az idő!, hogy majd meglesz ennek a kozmikus magyarságnak a böjtje, és eljő az idő, amikor két marokkal fog vágyni (figyelem! képzavar!) az idegenség hűvös, tiszta érzésére, arra, hogy ne legyen ennyi köze mindahhoz, ami közt él. Természetesen nem megfontolásra javaslom mindezt, maga megy, amerre megy.

Inkább beszámolok az új kocsonyaötletemről. Mit szólna, ha füstölt tarja – el ne tépje most a levelet – – –

A JEGYZŐFÜZET TITKAI

Töredék-kollekció

Zúzmarás a lábam.

„üti a véremet” (ti. egy jó nő; Sz. I. szíves közlése nyomán)

Ami a Semmiből kimaradt: Anya (nyolcvanéves): „Engedj meg bármit magadnak, fiam.”

Én nagyobb szeretettel szoktam beszélni a kiskutyánkról, mint kanonok úr az Úristenről. (A. nagymamája)

Vizsgáljuk meg szívünket, és kapcsoljuk ki mobiltelefonunkat, hogy méltóképpen ünnepeljük meg az Úr napját. (A.)

nyúlárnyék (a spárga tájszói neve); lipántos – mit jelent?; „Olyat kap, hogy nyulat fog.” (?); nyikolácska (kockacukor + citrom), Miklós cár nevéből; cérnakolbász!

Levélterv: Elhatározását, miszerint szeret és örökké, megnyugvással evvel és evvel a dátummal tudomásul vettük –

Megtanultam unatkozni. Élvezem.

Délutáni töredék. – „Képzelje, magával álmodtam.” „Tisztességes nő ilyet nem csinál.”

Könyörgés irgalomért.

Reggeli töredék. – A boldogság szomorú érzése.

Esti töredék. – Az élet elviselhetetlenül édes. (így viselhető el stb.)

Nem, ők nem voltak megelégedve a teremtéssel. (Kosztolányi)

„keresztülhazudni magunkat egy magasabb igazságig”: oh, oh

Az ég szürke, mint a szamár hasa. Nem saját megfigyelés. (Sebastian Salazar Bondy, azt hiszem)

Bandzsító mellek. És: Vagy bandzsít, vagy lóg. Saját megfigyelés.

Szakmai töredék. – Egy non-fiction könyv, kizárólag a fantáziára építve.

Nietzsche: „a tudományt a művészet szemszögéből, a művészetet viszont az életéből”. (A tragédia születése)

Töredék, mert minden töredék. – Te vagy az utolsó reményem, hallotta Esti, és a remény hal meg utoljára, hallotta Esti, majd átaladta lelkét Teremtőjének.

Töredék, vagyis költészet. – Esti Kornél élt-halt. Változat: Esti Kornél élt-halt a – – –

A vágy titokzatos

Két hegedűs elkésve érkezik a színpadra. Hol lehettek? Hetykén leng a férfivécé ajtaja.

Én, mondta Esti, mert néha ezt szokta mondani, én, én, ha tehetném, vulkanikus táj lennék.

Iljóna, juár beri, beri nájsz.

Rajtam röhögsz? Mert látom a pofádon, hogy rajtam. Rajtad. De önironikusan.

Egy akadémikus hortyog, mint egy élveteg disznó.

Szól egy sláger, mondd, love, Esti úgy hallja, unlak.

Följegyzések az egérlyukból. „Jaj, föláll a farkam, mit csináljak?!” „Édes fiacskám, egy kis sajtot ennék.”

Vázlat, életvázlat. – A férj betemeti a feleségét, csak a szeme maradt kint, a tengerparti homokba, és elmegy sörözni. A rémült női tekintet. Könyörgök. Ments meg. Esti nem is lassít, talán nem sörözni megy, inkább fagylaltozni, pedig szomjas, a végtelenségig szomjas.

Esti megérti

Amikor belépek a színpadra, hangosan fölsóhajtasz, na, végre! Amikor kimegyek, de kár. Kollégánál fordítva, megértetted?

Esti tolmácskodik

Most mi az apánk faszát mondunk, főnök (elvtárs)? Hogy én mit, az egy dolog. Maga csak avval foglalkozzék, hogy maga mit.

Párhuzamos történetek

(Kitérő egyenesek: nem párhuzamosak és nem metszik egymást.) Nem az a kérdés, tette föl a kérdést Esti Kornél, hogy mi volt előbb, a tyúk-e vagy a tojás, hanem hogy mikor párhuzamos két tojás (tyúk) (úgy hasonlítunk egymásra).

Tulajdonképpen

Amikor N. papája a Wehrmachttal a Kaukázusig jutott, így szólt: Tovább tulajdonképpen már nem szeretnék.

Egy barátság ötlete

Esti találkozott Marcovaldóval. Nem ment egyszerűen, Marcovaldo kálvinista volta – – –

Porból, porrá, porba

Olvasta valahol, és jól megjegyezte (Esti), hogy „az evangélium – az egyébként írástudó – Jézus egyetlen betűvető gesztusáról emlékezik meg, melynek során Jézus a porba írt (János 8, 6-8)”.

Magyar mondat

Esti Kornél picit megvonta a vállát, alig, csak mintha Rózsa Sándor a szemöldökét össze.

Német mondat

Esti Kornél a tudományt a művészet szemszögéből nézte, a művészetet viszont az életéből.

Esti Kornél összefoglalja az életét

Könyörgés irgalomért.

ISTEN TENYERÉN

Töredék

Abban az időben, amelyről most beszélni fogok, Esti Kornél nő volt, illetőleg lány. Nem kislány, inkább bakfis, bele is szeretett egy fiúba, és kész-passz. Kornélia lett a neve, hogy ne legyen annyi kérdezősködés, mert a népek nem szűnnek meg fontoskodva csudálkozni, ha egy Kornélon ízléses szoknyácskát látnak, vagy vörös tangát, bár, ha már látják a tangát, akkor már nem szoktak kérdést föltenni. Liának vagy Kikinek szólították, a barátai emígy, a család amúgy.

A kecs teljében

Senkinek eszébe nem jutott, hogy férfi volna, én is csak azért említem, mert esetleg az olvasmányaink mást sugallhatnak, szóval Esti Kornél jó kis csaj volt, eszes, jó seggű, miniszoknyákban járt, és nem húzta el a száját, ha azt pininek mondták. De ha valaki nagypofájú évfolyamtársa ezt avval toldotta meg, hogy egy pina nem csinál nyarat, akkor Esti addig nézte a figurát, ameddig csönd nem lett a városban, majd göcögve, akár egy hangtalan robbanás, súgta a fiú arcába: De.

Ebben a nyárban élt. Élvezte, ahogy kocsányon lóg a íiúkák szeme. Meg azok az öreg nyáladzó negyvenesek! A női mivolthoz meg hic et nunc hozzájött a zsidósága, kizárólag azért, hogy az egyik nyáladzó azt mondhassa (mert szerette azt mondani): Ülj, kis szép zsidó lány, az ölembe. De Misi bácsi, ne tessék komolytalankodni, a kártya komoly dolog.

Mert kártyáztak. Konkrétan ulti, az elnehezült férfiak és a kecse teljében pompázó Esti. Még konkrétabban: Esti folyton-folyvást cipóra verte őket. Az apja tanította ki, aki úgy ultizott, mint az Isten. Az apja az Istent is ateistának föltételezte. Ha egyszer mindentudó, nem tehet mást, és bemondott egy piros betlit. Látod, papa, valamire azért csak jó volt ez a munkásmozgalom. De Esti apja nem szerette ezt a parttalan beszédet, noha rajongott a lányáért. Aztán az lett a vége, hogy Esti megöregedett, bár a minik sokáig kitartottak, az apja meghalt, az akkori negyvenesek egy kivételével szintén, ez az egy meg nem emlékszik, hogy kártyáztak volna. Esti még mindig jókedvű lesz (fölkacag), ha arra a füstös szerkesztőségre gondol, a sok ki nem mondott szóra, indulatra és a győzelmek mámoros fásultságára.

A nyárra.

Kis kéjszínes

Ritkán jut az ember grófhusihoz (Grafenfleisch), nyújtózkodott megelégedetten a szobalány, név szerint Esti Kornél, és lustán megvakarta márványgyönyörű, hatalmas combját (idomát).

Szépe (1)

Esti Kornélt embert próbáló, kimerítő, de fair küzdelemben, közjegyző felügyelete mellett, megválasztották Kentucky szépének. Ez még akkor is szép (embert próbáló) élet, ha Esti ettől fogva lényegében kizárólag hamburgert ehetett – a szerződés szerint. Szerződésen kívül pedig azt mormolta folyton, hogy szépe, szépe, szépe – leszámítva, mikor hamburgert evett.

Sokáig fölismerték az utcán (vagy a hamburgeresnél), pedig meghízott, mint egy disznó.

Szépe (2)

Amikor Esti „Kentucky szépe”-ként érte el életének legfényesebb pontját, akkor történt, hogy meghalt az apja.

Ennek kapcsán állt a temetőben a sír mellett, a kentuckyi égboltból szivárgott az ólmos eső, búzának kevés, álldogáláshoz sok. Don't be fat, ezt mondta neki az apja, ez az egyetlen apai mondat jutott Esti eszébe. Ezt mondta az apám, és kizárólag ezt az egyetlen mondatot jegyeztem meg tőle.

Mert ez volt az egyetlen mondat, amit az apja mondott neki ebben az egész rohadt, hájas, hamburgerszagú fényes életben. Aztán elállt az eső, Esti szuszogva kicserélte a virágokat. Nehezen hajlongott, de azért szerette a kövérségét.

A lapok újraosztása

Esti Kornél akkor, hát ez már nagyon régen volt, Szűz Mária volt. Sokat imádkozott, nagy tekintélynek örvendett. Egy drámai helyzetben – rikoltozásuk, vér, szögek, rendőrség – a hivatalos kérdésre sokak számára váratlanul azt válaszolta: Nem, nem az én fiam, és szája körül megjelent egy új, keserű, kegyetlen vonás.

Jaj

A pontyok általában nem tudnak, mert nem látnak túl a kopoltyújukon, Esti Kornél azonban olyan ponty volt, amely, elvileg, tudott imádkozni. Ennek egyszer volt jelentősége, haszna tán többször is, az 1838-as nagy pesti árvíz idején. Esti – az uszonyok speciális mozgatásával kifejezett – tisztelettudó elismeréssel követte a vízből, mintegy alulnézetből, Wesselényi báró áldozatos mentési munkálatait. Ha van véletlen, akkor véletlenül keveredett

a Rókus-temp-lomba, a templomajtót elsodorta, szinte leborotválta a jeges ár, előreúszott egészen az oltárig, s noha, értelemszerűen, ekkor látott először templomot belülről, imádkozni kezdett, irgalomért esedezett az Úrhoz. Irgalom, Atyám. Pokolian hideg volt a víz. De profundis clamavi ad te, Domine. A mélyből, Uram, hozzád kiáltok. Ekkor megszólalt az Úr (elég ritka eset!): Jaj, vessző, mily sekély a mélység, új sor, és mily mély a sekélység. Esti ezt azonnal lejegyezte (nem volt egyszerű), micsoda ronda mesterség is ez, dünnyögte. Esti bent, Wesselényi kint, az Úr fent (meg lent). Meg középen.

Egy csirke csodálatos életéből

Kutyánál, pontynál könnyebb, embernél, csirkénél nehezebb megmondani, mikor boldog. Hogy boldog-e. A csirke nem csóválja a farkát (a kutyacsirkét leszámítva, de az nem számít), nem tátog üdvözülten, mint a partra vetett hal, s ha belenézünk mélyen a szemébe, hát… hát az az igazság, hogy bele se nézünk a szemébe, és ezt nem tekinthetjük véletlennek.

Esti Kornél a legszimplább tanyasi csirke volt, de ha láttál már boldog embert, az ő! Rápillantván, az embernek az az érzése támadt, hogy Esti élete repül! Egy kőszáli sas vagy más ilyen (levegőbe) emelkedett jelkép! Ahogy emelgette kapirgálás közben a lábát, a könnyedség, elegancia, tisztára Pina Bausch, azaz a szerelmetesség, amely csak úgy áradt Estiből, nem nélkülözte a mélabú egyetemességét. Ennek okáért szerette Esti a hosszas, nyári naplementéket, ült az évek alatt lassan teljesen kiszáradt diófa alatt a porban, fészkelődött kicsit, helyet csinált, és bámulta a lilába hajló, nehéz, ám tartalmas égboltot. A csirkének csupán jelen ideje van, ez a boldogság szükséges föltétele, Esti folyamatosan ama fausti pillanatban élt, és nem igaz az, hogy a folytonos boldogság szinonimája volna az unalomnak.

Van azonban egy azonban.

Azonban mindez a Pink Flamingó című filmben történt, vagyis Estit sok hűhó nélkül: megerőszakolták. Újságírói kérdésre a rendező évekkel később

azt válaszolta, hogy a csirke már halott volt, és hogy a forgatás után megsütötték, mert biztonságból tartottak egy elektromos grillsütőt, és már bizony igencsak megéhezett a stáb. Igencsak. Volt nagy boldogság, emlékezett vissza a rendező (John Waters).

Ami Estit illeti – hát szóval ez a naplementéhez meg a kőszálihoz képest nagy rákúrás. De hát ilyen az élet. Illetve az ő élete ilyen (volt stb.).

Tollrajz

Esti akkor a mamám volt. Te fönt vagy, mama? Hogyne, kisfiam, már sírtam is.

A kör négyszögesítése

Azt szeretném, ha a gyerekeim tudnák, utolsó éveimben boldog voltam. Hogy örüljenek ennek. Hogy a fájdalom, amelyet nekik okoztam, és a fájdalom, amelyet a feleségemnek okoztam, meghozta a gyümölcsét. Nem, ez így nem lesz jó, ezt sima önzőségnek fogják venni. Pedig Esti valahogy ilyesmit akart mondani, hogy az okozott fájdalom eltörpül a keletkezett boldogsághoz képest, és hogy ezt nem a saját, hanem a világ szempontjából értené. Kisimult az élete, minden napnak örül. Reggel saját szavakkal imádkozik, átmegy reggelizni a baroneszhez, négy tojásból szalonnás rántotta, Earl Grey, Spezialmischung, és egy kupica birspálinka. Délig ágyban vannak. Mindig süt a Nap, aranysávok a széles ágyon, mindig hunyorognak. Nevetnek a közös kötőhártya-gyulladáson.

Olyan jó az életemre gondolni. Mit motyogsz, Kornél bácsi? Gyerekek, Kornél bácsi megint verset mond. Rímel is, Kornél bácsi? Hát hogyne rímelne, Kornél bácsiból még aluljáróban is folyik a rím. De hát, Kornél bácsi, az ember vagy hajléktalan, vagy rímel. Tudd meg, pajtás, az él csak, aki mihaszna, csélcsap. Ez ugyan igaz, Kornél bácsi, de itt nem megy. Bármennyi embert ölök rakásra, nem teszek szert egy öröklakásra, ez határeset. Vagy bűzlik, vagy rímel, nem gondolod? Jó fiú vagy te, Esti

mélyen a homlokába húzta a sísapkát, de fingod sincs a költészetről. Mindenkinek fix helye volt, Estié a telefonok alatt a sarokban. Az egyik legjobb hely. Aludni kéne már. Az ebédet együtt főzik, Esti kuktaként hasznosítja magát, hagymát vág, mosogat, kóstol. Jól kóstol, jók az ízlelőbimbói. Egy kis kaffa?, hallatszik a baronesz obligát kérdése ebéd után. Ez az egyetlen árnyékos pillanat, mert a felesége ugyanúgy kérdezte, egy kis kaffa? Nyilván sok nő van világszerte, aki ugyanígy kaffázik, jut ilyenkor Esti eszébe. Ezt valamiképpen a mentségeihez tudja számolni. Aztán olvasgatnak külön-külön, aztán kicsit szundikálnak, aztán egymásnak olvasnak föl regényekből, de verseket is és rövidebb esszéket vagy esszé jellegű tanulmányokat is. Korán vacsoráznak. Tévét nem néznek, zenét hallgatnak. Hosszan, nyugodtan alszanak, akár a gyerekek.

Minden oké, Kornél bácsi? A fiatalembernek, a szomszédjának az orrnyergén sárgán gyöngyöző csúnya sebhely. Esti fölül, nem tudja, hol van. Lehet, hogy elhagytam az Istent, üvölti egyszer csak a másik arcába, lehet, hogy én elhagytam, de az Isten nem hagyott el engem. Rajtuk kívül senki sincs az aluljáróban. Akár egy tágas szalon; nyitva lett felejtve az ablak. Mindenki Esti Kornélt nézi. Kicsit nevetgélnek, Kornél bácsi, ez valahogy nem rímel, Kornél bácsi. Esti visszafekszik, összekuporodik, fölhúzza a hasához a térdét, ahogy szokta, akár egy magzat. Nem mintha újra akarná kezdeni. De valamit kéne mondania a gyerekeinek. Almaboros üveg jár körbe. Valaki jókedvűen még beszól Estinek: Azért, ami az elhagyást illeti, hallgattassék meg, hogy úgy mondjam, a másik fél is, audiatur et altera pars. Beszarás, morogja egy másik valaki félálomban, hallgattassék, hallgattassék.

IV. SZŐ

SEMMI

Esti Kornél éveken át úgy tudta, eső előtt köpönyeg. Ennek megfelelően élt. Illúziótlanság, szomorúság, a kétségbeesés szépsége, irónia.

MINDEN

A csilpcsalpfüzike neve Weidenlaubsänger (der). A sisegő füzikéé Waldlaubsänger (der). Az őszapó pedig Schwanzmeise (die), mert hosszú a farka. Esti Kornél olyan életet szeretett volna élni, amelyben használni tudja ezt a tudását. (Tulajdonképpen mindent, a tudását, a tudatlanságát, a mindent, a semmit, vagy a mindent, e semmit, meg ami a kettő közt van.)

Ismert egy férfit, erőteljes volt, akár egy norvég halász, és kifinomult, akár egy francia vagy még inkább angol (de szexi!) kékharisnya – az ő élete ilyennek tetszett, ilyen aprólékosan teljesnek. A nyűgösbirka némely vidéken a kerge megfelelője. Esti rá-rápillantott az életére, mint egy ritka szóra, és az a legkevesebb, hogy elégedetlen volt.

IMA HARC ELŐTT

Elejtette a vonatjegyét (Platzkartéval!), utána hajolt, de azután térdepelés lett belőle, térgyre rogyott a kölni dóm előtt. Ott magasodott brutális szépséggel félelmetesen a kölni dóm, előtte a porban, ha aszfalton is, Esti Kornél. Térdelek mennyei Atyám előtt, definiálta a helyzetet Esti, és olyan könnyűséget, sőt megkönnyebbülést érzett, mint még sose. Sose.

Az ujjongás kiült az arcára, olyannyira, hogy akadt, aki pénzt is vetett oda neki, fogja, jó ember, ne sírjon. Annyira jólesett ott térdelnie, annyira szüksége volt erre a nagyobbra, annyira akarta ezt, annyira szükségszerűnek látszott, és ahogy szedegette föl a pénzt, annyira úgy érezte, hogy megérkezett, hogy ott van, ahol lennie kell – hogy ezt az egészet, a térdelést, a port (ha aszfalt is), a pénzdarabokat, az ujjongást, Isten léte elleni bizonyítéknak, magától értődő, kézenfekvő bizonyítéknak tekintette.

Napokig látszott a farmerja térdén a térdepelés. Meg-megsimogatta, jól van, tudsz te, ha akarsz.

Appendix: Esti Kölnből utazott, már nem emlékszem, hová, legyen Portugália, oda szokott, de nincs jelentősége, legalábbis e pillanatban nincs. Ez akkor történt, amikor a kölni dómban vagy előtte letérdelt volt, nem is térdelt, hanem térdre rogyott. Olyan jólesett elismernie valaminek a nagyságát.

Esti, irónia ide, a kételkedés kötelme oda, minduntalan a megszólalás méltóságát kereste.

Átérezte parány voltát a föléboruló dómtól. Augusztusi alföldi estéken tud az égbolt is így működni. Előbbit istenbizonyítéknak vagy az ellenkezőjének szokta tekinteni, utóbbit a világegyetemben magára maradt ember szabadsága bizonyságának, biztatásnak és esélynek.

Evvel a jókedvvel és majdnem tántorgó figyelmetlenségben szállt fel a „Tejo” expresszre. Az előbbi metafizikai, illetve ellen-metafizikai (amely

természetesen metafizikai) élménynél is nagyobb nyugalmat adott az a tény, hogy rendelkezett Platzkartéval. Vagon, ülés az ablak mellett, meglepetésére azonban ott már ült valaki, egy idős pár. Esti fölmutatta a jegyét, és udvariasan és kedvesen elmagyarázta nekik, hogy eltévesztették, ahogy látja, az ülés stimmel, de másik vagon. Az öreg pár, két elgyötört, vékony madárka, nehezen fogta föl a helyzetet. Egymásra néztek, a jegyükre, Estire, de ha meg akartak szólalni, Esti rendszerint közbeszólt segítőkészen, magyarázva, de ha nem szólt is közbe, az öregek se mondtak végül semmit se, kinyitották, majd becsukták a szájukat, aprókat legyintettek.

Eltipegtek, Esti jó érzéssel foglalta el a helyét. Még a pályaudvaron egy filozófus barátja mesélt neki egy viccet; hogy Szent Péternek valamiért le kellett mennie a Földre – miért?, de Esti nem merte megkérdezni –, és amikor megy vissza, és nyitja a Mennyek Kapuját, hát maga a Sátán bámul az arcába, scusi, mondja Szent Péter, eltévesztettem a házszámot. Nem, nem, nyugodj meg, barátom, fuzionáltunk.

Rápillantott a jegyére, és hirtelen rájött, ő ül rossz helyen, egy kocsival arrébb. Fölugrott, az öregek után szaladt, és visszahozta őket. Ott toporogtak az ülés, a kofferek körül, most is nekiiramodtak egy mondatnak, de végül most is csöndben maradtak, legyintettek. Amikor Esti leakasztotta a kabátját, az idős férfi, láthatóan utolsó erejével, köszönetet mondott. Esti Kornél meghajolt, akár egy operettben, oh, nem tesz semmit (Bónikám), és figyelmetlenül elmosolyodott.

Valahogy csönd lett, kiestek az időből, csupán a két öreg test szörcsögő zörgése hallatszott. Ekkor az öreg elsírta magát, Esti ijedten megfordult, de már késő, abban a pillanatban mindketten nekiugrottak, te rohadék!, te rohadék sátánfattya!, kiabálta Esti arcába az öreg, az asszony pedig ütötte, csépelte, ahogy bírta, úgy lógtak rajta, mint valami gonosz futónövény vagy szeretetéhes unoka.

Appendix: Estinek nem volt érzéke a fájdalomhoz, a világ fájdalmához. Az emberi fájdalomhoz volt érzéke. De világított valami gyerekes bizodalom benne, már-már a durvaságig menően, az érzéketlenségig.

ESTI KORNÉL ÉLETÉNEK LEÍRÁSA

Rövid leírás

Esti imádkozik.

Kicsit hosszabb leírás

Bájdús sorrendben kézhez juttatott szavak; ha valami bosszantotta Estit, hát az, ha nem tudott mit kezdeni az ilyen szóhalmazzal. Svájcból tért vissza, ahol svájciul beszélt, a svájciak nyelvén. Nincs olyan svájci író, aki előbb vagy utóbb ne hozná szóba Frischt és Dürrenmattot. Ez olyan lehet, mint nálunk a bartókéskodály. Mi a különbség Frisch és Dürrenmatt közt?, szól a furfangos helvét kérdés. Frisch ül a repülőn, odalép hozzá valaki, elnézést a zavarásért, ön nemdebár Friedrich Dürrenmatt? Nem, kérem, én Max Frisch vagyok. Csönd, mintha vége volna. Igen, és? Ez a különbség.

Bosszantó, bosszankodott Esti.

A dörmögős leírás

Helyesen állapítja meg Manfred Frank, hogy Salomon Maimon kommentátorának nem tűnt fel, hogy Maimon Baumgarten Methaphisicájának föltáró elemzésekor, mint azt Dagbar Mirbach kimutatta, nem az eredeti paragrafusszámozást követi, hanem a Georg Friedrich Meier-féle rövidített német fordításét. Ez Európa.

Az elírásokkal, a fordítási hibákkal együtt, dörmögte Esti.

Appendix: Esti, az európai, végre összeszedi magát, és szerelmet vall: Az ugye nem lehetséges – roppant idegesítő volna –, hogy Kegyed volna az egyetlen a világon, aki nem idegesít?

A leírás orvosi aspektusa

Esti Kornél, mondjon bárki bármit, mániákusan szerette tükrözni a valóságot. Az orvosa csak csóválta a fejét a leleteket nézve, Kornél úr, megint sok volt a tütü, ugye? Esti büszke volt a realizmusára. De hát mennyit, Kornél úr, kérem, mennyit?! Nem mennyit, főorvos úr, hanem mindig!

Esti úgy képzelte, hogy a dolgok és az őket leírni szándékozó szavak egybeesnek és szétválaszthatok. Vagyis hogy megfigyel valamit, azt szavakba önti, és így az a valami most már a szavak által is van.

Kettős látás, jegyezte meg szikáran az orvos. Ha fehér egér is lesz, azonnal telcsizzen, Kornél úr, kérem.

A roppanásos

A véres hurka roppanása – a legszebb zene. A crčme brűlée-é se kutya, ha triviális is. A jó virslié dettó, de ott ez a minimum. Úgy szeretnék így roppanni, álmodozott Esti sóvárogva. Derékfájását ebben az összefüggésben a teremtés és a nyelv gerinctelen összefogásának, ezen ízléstelen összebútorozás nívótlan tréfájának tartotta.

A délutáni leírás

Ahogy lassan, még a késő délutáni barna homály felbukkanása előtt, elfacsarodik a nap szíve: nincs ok, csupán a csöpögő barna homály. Meghalni bűn, motyogta Esti Kornél.

Appendix: (Esti Kornél életének egy hamvába holt leírása): Árvaesti. Nem.

ESTI ÍRÓI TERVEKET SZŐ

A szél elfújta a levegőt, friss jött a pállott helyébe, éles és hideg lett a fény, mintha kora tavasz vagy reggel volna.

Most már csak egy kis cselekmény kéne, ordította Esti a rátámadó kommandósok felé, hogy azután egyiket a másik után – hogyan másképp, te ütődött! – legéppisztolyozza. Vagy nyílpuska, mint a Wilhelm Tell. Még inkább puszta kézzel, miközben kiderül, hogy az egyik állati kommandós Esti zabigyereke, aki a peruiak szolgálatába szegődött, mert megzsarolták, hogy viszonya van a nővérével, de Esti ezt nem tudja, és mielőtt a haza érdekeinek megfelelően kivégezné a terroristát (aki egy női személy), szerelembe esnek. Már mindenki halott, apám is, anyám is, Esti meztelenül a lány fölött térdel, és jammerol a cselekmény végett. A lány lehunyja a szemét, boldog. A boldogság nem cselekmény. A combja oldódik, a haza menekülőben.

Kora tavasz van, vagy reggel.

MEGINT SZŐ

Fogjuk rövidre: egy angliai szállodában egy szállodai alkalmazott, egy Serena Williams típusú, őserejű takarítólány (kegyednek milyen gyors a második szervája?) vagy egy törékeny szépségű liftboy átad Estinek egy ceruzával írt cédulát. „A macska csak azért nem eszi meg az embert, mert kisebb nála.” Ha ebből nem írok novellát, akkor semmiből, és Esti a semmiből tudott és szeretett leginkább írni. Kedvetlenül összedörzsölte a tenyerét, mint aki örül is meg nem is. Végül is ez utóbbi eset következett be.

Ha nem fognánk rövidre, akkor is itt tartanánk. És mennyire jellemző volna ez Estire, ez a „ha”, ez a „semmi”, ezek mint „minden”. Nem élhetek kifogással a teremtéssel szemben, írta le (Esti), de csak azért, hogy kihúzza. Vak dióként dióba zárva lenni, egyrészt, Szekszárdon születni színésznőt szeretni, másrészt.

Appendix: Ugyancsak ebben a szállodában történt, hogy Esti beleszerelmesedett a bárzenekar dobosába. Belezúgott. Aki úgy játszott, mint Glenn Gould: az elhallgatás határán. A különböző irányból – a végtagok felől – érkező ritmusok a kioltás állandó veszélyével… Már túl a bravúron, amely időnként mindazonáltal jelezve van. Valami elemi vígság: a zokogás határán.

Értem, bólintott a dobos, amikor Esti ezt lelkesen elővezette, Gould, interferencia, bravúr nélküli bravúr, határok, értem, most akkor kúrunk vagy nem kúrunk. Esti megadta a kellő választ, és szemernyit sem volt csalódott, se hír, se hamv.

Appendix: Esti mindig egyedül érezte magát, mindig, árván, de néha egyedülebb, árvábban. Őrjöngött, ha ezt leírta, a fejét a falba verte, hogy önmaga felett érzett csalódásának jelét adja. A homlokából csöpögő vér kijózanította, és hiába sajgott, nem kísértette már az önsajnálat ócska boszorkája.

V. VÉGZET ÉS VESZÉLY

EGY OROSZ HERCEGNŐ MÉLYBÍBOR RÉSZLETE

A nyarat Esti itáliai dombok közt tölti. Egy orosz hercegnőt várnak délutáni teára, Esti kap a háziaktól egy ünnepi tuaregköntöst, ezüst, kézi hímzés a nyakkivágáson, hűvös, előkelő érzés a gyöngyvászon selymes érintése. Magasnak, nyúlánknak érzi magát a klepetusban, tovább megyek, szépnek és hatalmasnak. Mindezt megerősítve láthatja a szakácsnő szemében, igen, mondja az asszony egy hatalmas fazék mögül, és elpirul. Jól megy a köntös az arcszínéhez. A ház asszonya is elismerően néz végig Estin, remélem, a puszta testére öltötte fel! Oda.

A hercegnő egy híres dekabristának a dédunokája, anyai ágon Saljapin is rokon, a hercegnő még ült a nagy énekes combján. Ezt már ő maga meséli, figyelmetlen élvezettel, vastag, izmos combja volt neki (úgy mondja, nekije, láthatóan tréfásnak szánva), izmos, akár a hangja. Mindenkivel úgy beszél, mintha ismerné. Figyel, mint egy zoológus.

Váratlanul elhallgat, és ijesztően heves mozdulattal kilöttyinti a pohara tartalmát, helyet csináltam a bornak, és fölvihog, akár egy kislány. Mint régi, jó barátnak, úgy súgja Estinek, nem szeretek mindig beszélni, de ha hallgatok, azonnal megkérdik, mi bajom van. Kegyelmes asszony, mi baja van?, röhécsel Esti, a hercegnő gyöngéden, mint a kora esti szellő, arcul legyinti. Esti ennek utána kifejti, hogy a magyarok, noha ok volna szekérnyi (!), nem utálják az oroszokat, nincs történelmi zsigeri, kiáltja. A hercegnő megkönnyezi az infót. Bizarr, szabad öregasszony, olyan, mintha még mindig nagy és hatalmas volna, a cár barátja, és lehet, hogy valóban. Ne aggódjék, mosolyog hazafias könnyein át, én a fiatal fiúkat szeretem – körbepillant, a slepp, amely kíséri, lehajtja a fejét –, ám a családom mérsékelten boldog, ha ezt szóba hozom.

Hercegnő, ön elpirult, hajolt meg Esti, és erősen a szakácsnőre gondolt, akinek olyan a farizma, akár a focistáknak (vagy hogy is).

Szép is lenne… Azt hiszem, még élt ez a kaotikus fiú, ez az Uljanov, amikor én pirulni képesnek tudhattam magam. A késő délutáni kerten végigsuhan a bolsevizmus didergető árnya. Rideg lehe.

Még az ebédnél a ház asszonya azt mesélte, hogy a hercegnő Madame Claude-nál kezdett. Esti, maga persze nem tudja, ki Madame Claude. Híres párizsi madame, aki arról volt híres, hogy ragaszkodott ahhoz, hogy a „lányai” műveltek legyenek, bárki betévedt magányos férfival vagy nővel magas szinten tudjanak társalkodni, tanár járt hozzájuk, aki zenét, művészettörténetet, nyelveket és kis matematikát is oktatott nekik; ahogy a gonosz nyelvek mondják, a Madame Claude lányai három nyelven kúrtak.

És hogy a hercegnő férjnél van. Néhány éve hozzáment egy orvoshoz, és amikor az esküvő után megkérdezték a barátai, hogy milyen a férj, egyáltalán hogy s mint, akkor türelmetlenül kérdezett vissza, de szó szerint

így: milyen férj? Szó szerint kiment a férje a fejéből. Aki állítólag errefelé lakik, de természetesen már senki nem kérdez semmit.

Búcsúzáskor a hercegnő köszönés helyett azt kérdezte Estitől, hogy festi-e Esti a lábkörmeit (ez a használt nyelven nem rímelt így). – – – – – – Addigra már senki nem maradt a kertben, a zsandárok elvonultak, a háziak visszahúzódtak a házba, mire Esti ki tudta nyögni, dászvidányija, Avdottya Jegorovna, dászvidányija, drágám. Semmire nem emlékezett, csak ahogy a lövés nyomán a vér átütötte a hercegnő selyemszoknyáját a hasánál, ez maradt meg Estiben, a mélybíbor, fekete folt. A haslövés talán a legrosszabb, mondják.

Egy nyolcvanéves féltékeny férj, szinte már-már esetleg talán nem is banális. Ül Esti kabócák ártatlan zenéjében, és nem meri föltenni a kérdést, mi közöm nekem mindehhez. Nem volna megállás. Mélybíbor, legalább ezt nem elfelejteni. Esti Kornél nem ilyen hálátlan. Ő semmit sem felejt, ami megtörtént életében.

EGY KELET-EURÓPAI NŐ

Kávéháznak hívták a kávéházat, de hát manapság nincsenek kávéházak. Mert mi nem vagyunk, gondolta Esti, kávéház-érettek. Már nem figyelt az asszonyra. Aki okvetlenül el akarta mesélni élete történetét, mert annak esetleges megírására kizárólag olyan fényes tehetség, töretlen gerinc és magyar lélek alkalmas, mint amilyen Esti. Aki nyeretlen kétévesként belesétált a csapdába, amennyiben az asszony jellemzését tárgyszerűnek, mindközönségesen igaznak tartotta.

Az elbeszélés elején még nem gyanakodott, egy szokásosnak mondható kelet-európai életdráma bontakozgatott, a történelem irdatlan súlya stb. Jönni élet vágni nyakon. De azután át lett térve… hát nem is tudja (tudom), mire. És ezt honnét lehet tudni?, kérdezett vissza Esti egyre halkabban. Azt a szeme állásából lehetett tudni, hangzott egyszer a válasz, vagy máskor: ne

vicceljen, ennek tenger irodalma van, maga ne tudná?! Hogyne, dünnyögte Esti.

És az ávósok beépítették hozzá a férjét. Akkor már megszűnt az ávó. Miket beszél, hisz még ma is gőzerővel működik! Gőzerővel?, Esti már nem szólt semmit. A férje szántszándékkal lett impotens, nem egészen impotens, de azért annyira igen – tipikus ávós tempó! –, hogy ő idegileg kikészüljön. És a gyerekét elütötték a zebrán. A zebrán! Annyira biztosak voltak a dolgukban, hogy állami rendszámú Ladával gyilkoltak. Amiképp Párizsban a bátyja ikerlányait. Őt pedig kislány korában megerőszakolták. A plébános, akkor még csak káplán, de erről nem akar bővebben beszélni. Ez ugyanaz a kommunista banda. Könny futotta el a szemét, fáj az emlékezés, Kornél, nagyon fáj. Nekem a mai napig nyitott seb a szatmári béke.

Esti lehajtotta a fejét, az asszony ezt biztatásnak vette, Kornél, úgy fáj az élet, nyílt seb vagyok, fájnak a tárgyak! Esti a Dunát nézegette (ja, közben kijöttek a kávéházból, és együtt ballagtak a Duna-parton), a Dunát, mely a meredek partok közt zajlott zavaros hullámaival és jégtábláival. Lehallgatják a mellemet. A kisfiamból kommunista janicsárt faragtak, ő áll a mesterkedések mögött, ő mozgatja a szálakat, a kicsikém.

Ha belökném – gondolta.

De nem csak gondolta. Abban a pillanatban már be is lökte.

Futásnak eredt.

EGY BARONESZ

De la Mole márkiné

Figyelmeztetlek, hogy rosszkedvű vagy!, mondta de la Mole márkiné, valamint Esti Kornél a baronesznek, bálban illetlenség. Kíméljen meg érzelmes erkölcsi megjegyzéseitől, csattant föl a baronesz, és meglegyintette Estit a legyezőjével. A fekete legyezőt Portugáliából hazajövet, Madridban vették, egy bikaviadalon. A bikára gondolva Esti elkomorult. Ott volt, ahol a part szakad, konkrétan a baronesznél, csak neki, Estinek nem volt legyezője. Legyezős életet szeretnék élni, apám. De apja se volt már.

Bugyi és mondat

„Elhagytál." „Visszajöttem." „Hát soha nem bocsátasz meg?" „Soha többé nem akarok találkozni veled." Ezek után Estinek ezekhez a mondatokhoz kellett igazítania az életét. Az asszonyon nem volt bugyi.

Élet és halál

Jó reggelt, élek!, kacagott a nő az ágyban. Föl térdelt, mellei vidáman… Mit is csináltak a mellei? Esti Kornél szokása szerint szavakon lovagolt (tökölt). Nem himbáltak, illetve ugyan himbáltak, himbálództak, de tömören himbálództak. A remegés és a himbálódzás közt imbolyogtak. Talán hintáztak? Még a legtisztább a kacagás, a nő mellei is kacagtak. Olyan áradó jókedv áradt az asszonyból, hogy Esti jónak látta behunyni a szemét. Szorította erősen egymásra a szemhéjakat, arany-fekete karikák táncoltak a szeme – inkább mögött, mint előtt. Ez az!, ez a mellekre is állhatna, táncoltak az asszony mellei.

Esti hálásan nyújtózkodott, majd vidám nyögéssel így válaszolt: Jó reggelt, nem élek. Ám sajnos ettől a nő pánikba esett, kapkodva felöltözött, és elment dolgozni, egy kifőzdébe vagy cukrászdába, ha kifőzde, akkor csülkös pacal, ha cukrászda, akkor orosz krémtorta. Nagy csönd szakadt Estire, lehet, hogy csak ez az „animal triste post coitum", nézte-nézte az

arany-fekete táncoló köröket, majd kisvártatva ő is stb., és aztán későbben meg is halt.

Az égen néma álló csillagok

Esti befeküdt két comb közé. Bedőlt. Keresett egy rímpárt. Vimpár. Nem is feküdt, nem is dőlt, zuhant, bezuhant. Hát mindenesetre egyszer csak ott volt. Térült-fordult, és ott! Olyan, mintha álmodná. Mintha azt álmodná, hogy bezuhant két comb közé. És valamiképpen szappanbuborékokról is szó volt. Ekkor – a lehető legelcsépeltebb fordulattal – megállt az élete.

Kéjszínesek

Veled élni, azért az maga a dögunalom. Esti úgy érezte, rég nem dicsérték így szembe. Nem akart bonyodalmat, ezért kiválasztott egy darabot a baroneszből, avval kezdett szeretkezni. Ha nem volnál, mondta később békülékeny hányavetiséggel a baronesz, ki kéne, hogy találj minket. A gyűlölet mosolyra húzta Esti száját, édesem, kezdetben vala a szó.

Esti nem akart a baronesz szemébe nézni. Csak azt ne. A szem a lélek tükre, csak azt ne. Tükör által homályosan, csak azt ne. Sikerült, az egész szeretkezés alatt, végig, sikerült.

Te bunkó barom, primitív pricsa (véletlen tévesztés), sziszegte Esti Kornél a baronesz arcába, akit egyébként Farkas Etusnak hívtak, na mindegy, a mellére térdelt, kicsit lejjebb, és klasszikusan fojtogatni kezdte. Esti is, az Etus is azon törte eközben a fejét, hogy hogyan lehetne ezt abbahagyni. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Ha volna egy rés a valóságon, ott átpréselhetné magát hozzám, évődött a baronesz. Ezután kezdte őt Esti fojtogatni. Logikusnak nem mondanám.

Tudta, amikor kilépett a pinceszerű üzletből, hogy nem szabad a napfénynek örülnie, hiába küldte azt Esti – elintéztem, drágám, magának ezt a kis ragyogást –, volt benne valami fenyegető. Nem is fenyegető, inkább matt. De egy matt ragyogás, az már elég fenyegető. És valóban, soha többé nem látta Esti Kornélt.

A tejsav

A cselédzaj, a cselédzajongás, a cselédzsivaj, kedves Esti, a legförtelmesebb hangeffektus ezen a földtekén, jegyezte meg a konyha felé fülelve a baronesz, miután beszámolt arról, hogy az előző napi intimtornától izomláza van. Esti magában megállapította, hogy soha nem fog annyi figyelmet kapni, mint a személyzet, majd a szabadság-egyenlőség-testvériség talaján állva megtiltotta ezt a hangot, és hogy ővele a továbbiakban bármilyen formában a cselédségről eszmét cseréljenek. Nekem ne is dicsérje ezeket. A baronesz vállat vont, itt is izomlázam van, vajon miért? Maga hipokrita! Vagy talán most a vacsora után el fog mosogatni? Rendben fogja tartani a kertet? Besofíroz engemet a városba? Mos, vasal, takarít? Lesi a gondolataimat, mit lesi?!, ismeri, tudja, a jó cseléd előre tudja, mit akarok tőle, előbb tudja, mint én, ne szóljon közbe, ne próbálja azt mondani, hogy a tenyerén hordoz, mert ez talán igaz, de ettől még a füvet nyírni kell, és egyébként is inkább a farkán hordoz, amit természetesen nem vehetek zokon…

Még szép, a kurva anyád!, gondolta Esti dühödten. Faragatlan indulata őt magát is meglepte, egy ilyen finom ember, oszt' tessék… Ha még mindig állna az az elmélet, hogy az izomlázat a tejsav okozza, az ingerli fájdalmasan az idegvégződéseket, akkor most mélyen, meghatározhatatlanul, valahol Esti sötétjében, alattomosan, mint az orrvérzés, szivárogni kezdene a tejsav.

A buzogó források egy részhalmaza

Meg nem tudnám mondani, miként történhetett, és éppen Esti Kornéllal! Aki pedig annyit tököl (bajmolódik) a szavakkal! Azt a zavarba ejtő helyzetet kell ugyanis konstatálnunk, hogy Esti, e szavakból szőtt férfiú, hosszú éveken át, mondhatni férfikora deléig nem tudta, hogy a tököm és a farkam – nem az enyém, csak az rosszul hangzik, hogy a tök meg a farok; farol a mondat – nem ugyanaz. Nem identikusak. Már nem sok volt az életéből vissza, amikor ezen súlyosan elgondolkodott, mintegy post festa. Komoly mérlegelés tárgyává tette. Hát szinte kiverte a biztosítékot a felismerés! – így mondanám hirtelenjében. Mennyi, tűnődött mélabúsan, ez a tévedésem menynyi öröm, kéj, vidámság és barátság buzogó forrása lett! És mennyi fájdalomé, csalódásé, vereségé és magányé!

Mennyi?, vonta föl szemöldjét unottan a baronesz.

Az élet túloldala

Esti kirontott a szobájából, és nekiesett a baronesznek, hogy azonnal hívja őt fel telefonon. Akarom, toppantott Esti, akár egy kisgyerek, pedig már benne járt a korban. Te meghibbantál, állapította meg nyugodtan az asszony. Mindennek az volt az előzménye, hogy a kirohanás előtt Esti hallotta, hogy a baronesz telefonozik valakivel. Fülelt. Istenem, milyen édesen, lágyan, kedvesen beszél, a leghétköznapibb mondatokat is úgy mondja, hogy belevörösödik, aki hallja, milyen jó lehet annak most a vonal túloldalán. Esti vissza-sompolygott a szobájába. Fülelt. Jó lesz.

Appendix: Mit ér a szeretet szeretet nélkül, gondolta Esti. Egy felelőtlen férfi vallomásai, vállat vont tűnődve.

Egy asszony beszél

(Esti végre ezredes lett. Örült. A tábornokné puha tenyerébe fogta az arcát.) Nem téveszt meg, Kornél. Maga semmi másra nem jó, kizárólag háborúzásra, és néha még arra se. Ha maga elhagyja a csatateret, az olyan, mint mikor a hattyúk topognak a tóparton. Tudta maga ezt, Kornél, ezt a totyogást? Vicces. Szánalmas. Ne szólaljon meg. Nem enged senkit közel magához, és aztán összevissza csudálkozik, hogy senki nincs közel magához. Látom, hogy látja ezt, és látom, hogy szégyenkezik. Helyes. (Egyszerre akarok három mondatot mondani. Ezt nevezik hallgatásnak.) Ne higgye, édes Kornél, hogy csak maga van egyedül. Ha jól viselkedik, 11-kor báránybrízt adnak föl. Addig bújjunk ágyba. Még a végén tábornok lesz magából, de azt nem várom meg, rossz fiú.

SZÍNE ÉS VISSZÁJA

Színe

Zsongó, zsibongó izmokkal ébredt, izomzattal. A vekker mellett kis cédulát talált. Esti, my dear – in the light of day you remain rare and fabulous… XXX

Esti dobogó szívvel elővett egy nagy buci szótárt.

Visszája

Akkoriban, midőn pénzért kúrt, vagy nem aludt ott a helyszínen, vagy a legközhelyesebben hajnalban kiosont az ágyból. Mint a Fekete Tulipán, Alain Delon, mindig ugyanazt a kis kártyát hagyta ott (ezért tartott a zsebében állandóan egy rövidke IKEA-ceruzát):… (ide az aktuális név volt írva), my dear – in the light of day you remain rare and fabulous… XXX

HAGYMAÉLET

Ha a portugál a virágok nyelve, akkor a német mié? A káposztáé, lehetne szemtelenkedni. De a karfiol nyelve már képviselhető álláspont volna, a karfiol burjánzása az agyat idézi föl, és a német, ha nem is a ráció, de a gondolkodás nemzete.

Mindegy is, Esti akkor még nem beszélt portugálul, németül valamelyest. A konyhából, az ajtó mögül idegen női hangot hallott: Sie sind so stark, so stark sind Sie. Benyitott. Csönd lett. Egy izzadt asszonyarc nézett rá, és egy izzadt apaarc. Mintegy kettős L betűt formázva dőltek az asztallapra. A csöndben az apja tovább mozgott, az asztalon remegtek a poharak. Az asszony arca közelében egy vöröshagymadarab feküdt. Becsukta az ajtót. War das Ihr Sohn? Nicht unhübsch. Kuss!

Esti Kornél abban a korban volt, amikor mindenki élete, bárki másé érdekesebbnek és értékesebbnek tetszett, mint a sajátja. Maga előtt látta az idegen nő vörösen lüktető, izzadságharmatos arcát. Kellene az ő élete? Nem is volna rossz, Sie sind so stark… Vagy az apámé? Az még inkább jöhetne. De aztán végül is a hagyma mellett döntött Esti, vöröshagyma, Allium cepa. Ez jó lesz, vigyorgott (mert többnyire vagy sírt, vagy vigyorgott), és nekilátott a portugálnak.

KÖNNYCSEPPÉLET

Egy nő zokog a… utcában (Budapest). Zokog és hadar. Hadar, mintha üldöznék. Hogy gyorsabban érjen oda, valahova a szava. Az elegáns férfi

(Boss kabát) papír zsebkendőjével szakszerűen törli a nő könnyeit; megvárja, míg az egyes könnycsepp kigördül, majd lejjebb csúszik az arcon, és akkor. Minden könnycseppre gondja van.

A férfi Esti Kornél. Hányni tudna magától. A könnycsepp helyében szeretne lenni, és rögtön – ah, mindegy! Sok ember megy el mellettük.

NEGATÍV KISZ-JELLEMZÉS,

AVAGY A LASSÚSÁG DICSÉRETE

Olyan férfi volt Esti Kornél (nem olyan férfi volt), aki ha a baronesz ingerülten számon kérte, hogy mért megy már megint folyamatosan egy jó méterrel előtte, akkor élvezkedve kifejtette, hogy amennyiben ténylegesen így van, az azt jelenti, hogy egyenlő gyorsasággal haladnak, vagyis nem ő siet, hanem a baronesz marad le; a magyarázat során mindig elhangzott a méterperszekundum kifejezés, illetve ha nem, akkor a kilométerperórát használta, de ilyenkor előzékenyen hozzátette a váltószámot, bár a számolást sosem végezte el. Sosem.

Ilyen (nem ilyen) férfi volt Esti Kornél.

VI. ÁRVA HAZÁNK

KÖLL MÁN A VITÉZSÉG

Lényeg a lényeg, biztos, ami ziher, emberke – ha ezeket hallotta Esti Kornél, fütyölve a nyelvi jelenségeket tudományosan leíró szenvtelenség kötelmére, előrántotta 38-as Smith and Wessonját, és lelőtte az illetőt, mint egy kutyát. Olykor még meg is erőszakolta őket, de ezt ő maga is túlzásnak tartotta. Vagy Esti, vagy Turi Dani; elvileg. Ilyen volt szőkesége.

HA, AVAGY A VITÉZSÉG

Ha mentek a dolgok, illetve ha mentek, akkor repültek, ha tehát repültek, akkor Esti úgy érezte, megengedheti magának a hétköznapiságot, a normalitást, nehéz megtalálni a pontos, az alkalmas szót. Lényeg a lényeg.

Ha nem, akkor a normalitás csak kisszerűség, letutizás, biztonsági kűr. Mintha az Úristen egy biztosítási ügynök volna, a művészet pedig az a nyomtatvány, amelyet „esemény” esetén kell kitölteni. Ha igen, mámor, ha nem, kicsapongás. Ha igen, szenvedély, ha nem, kellemetesség. Ha igen, szabadság, ha nem, bűn. Ha igen, hazafiság, ha nem, provincialitás. Ha igen, ima, ha nem, alkudozás. Ha igen, nem, ha nem, igen.

A SZÍNPADI VÁLTOZAT

Függöny

Van függöny. Fölmenvén jellegzetesen közép-európai tájat látunk, realista felfogásban, tehát például élő Dunával, szemétteleppel, kóbor kutyával, nemzeti jelképekkel. A tágas, a fentiektől eltekintve tátongón üres színpad előterében, szinte a nézők szájában áll Esti Kornél. A tökét vakarja. Serceg a kéj. Baronesz: Ah. Föl van háborodva tudniillik. Finnyás vagy undorodik; ha jó az előadás, ezt nehéz eldönteni. Esti (magabiztosan): A tökvakarás az erotika terében áll. A baronesz pofákat vág, csak ami gusztusos, azt szeretem. Esti civil hangon, de a nemzet érdekeit szem előtt tartva, arra kéri a baroneszt, hogy azonnal fogja be a pofáját, ámbátor (itt kinéz a közönségre, pedig ha ezerszer nem kértem, akkor egyszer se, hogy ne tegye, nemcsak olcsó, de az egész első felvonás ritmusát is hazavágja), ámbátor örömest eligazítja őt e tárgykörben kultúrtörténetileg. Hogy ne kóvályogjál itten elhagyatottan, remény nélkül. A baronesz azonnal kóvályogni kezd a fenti módon, a hatást a rúzsozása erősíti.

Esti kiszalad a színpadról, futása egy pillangóéra emlékeztet (egy rosszindulatú kritika denevért említ, egy hazafias, félreértésből, kerecsensólymot), eltűnik a bal fenéken.

Beépített ember (stúdiós) a nézőtérről: De hisz magával vitte a tökvakarást is! Senki nem nevet, ez a rendezést dicséri. A sorskérdések beleeszik

magukat a színpad anyagába. A nézők elbizonytalanodván lassacskán hazaszállingóznak.

Mikor gyakorlatilag üres már a színház, Esti visszatér a színpadra, elszánt, derűs, ott folytatja, ahol abbahagyta. Nincs poén. A baronesz a közbülső időben – ez a közbülső idők sajátja – összeszűrte a levet a hajóskapitánnyal, konkrétan a világosító gyerekkel. Mint minden igazi magyar férfi – sine qua non –, ő is vakarja a tökeit.

Ezt figyelembe véve a világítás nemcsak bravúros, nemcsak emberi (például puha fények nem giccses kezelése!), de annyira guszta, hogy a baronesz úgy érzi, megtalálta megint élete értelmét (pedig egyszer már Esti mellett is megtalálta, és nem is veszítette el, na mindegy).

Esti Kornél elvarratlan szál marad. Függöny.

Második felvonás

Második felvonás vége, még minden lehet, de a semmi már mögöttünk, a király, Esti, bajban, a pártütők rokonszenvesek, az ország senyved, a királynő hájas, viszont szellemes, a jelenet a jelmeztervező jutalomjátéka. Királynő: Szeretem azt a szűk, piros nadrágját. (Csönd) És azt még jobban szeretem, ha leveti. (Csönd) Észrevette már, hogy a levetett nadrágok elvesztik a színüket? (Hosszú csönd) Illetőleg mind pirosak lesznek?

A jobbik szereposztásban a piros nadrágot gróf Andrássy Gyula játssza, a gyöngébbikben, ripacskodva, de mégiscsak meghatóan, John Lennon.

Harmadik felvonás

A harmadik felvonás eleje, alig akar fölmenni a függöny, csikorog a szerkezet, eltelt legalább húsz év, a maszkmester jutalomjátéka, a pártütők lettek a király, a királynő még mindig virulón hájas, de a szellemességére nincs igény, a király kezetlen, lábatlan csonk, románul motyog maga elé:

Istenem, mennyire szeretlek. (Zene) Már nem szeretsz? De, szeretlek, csak megöregedtem, és több bennem a kéjvágy, mint a szeretet.

A jobbik szereposztásban a kéjvágyat egy neves mai politikus játssza, a gyöngébbikben is ugyanő. Beugrásra vár a kapriciózus Báthory Zsigmond.

HAZAFIAS KOLLEKCIÓ

Kezdetben

Esti Kornél valamicskét hátrébb állt. Lobogott a rőzsetűz. Ezt a sok fancsali kurucot!, hajolt lova nyakába Esti, megannyi savanya protestáns alak! Mintha biz' az orgazmust a Habsburgok találták volna föl! Ám a jó hazafi nem dől be a búnak, kurjantott magában komor vígsággal Esti, és elvágtatott – volna, ha lett volna hova.

Később, nappali fénynél, már csupán a fekete zsarátnok füstölt bidesen, Esti kihúzta ezt a jelenetet, túl jelképes lett. Pedig a rőzsetűzben erősen bíztam. Kezdetben jó ötletnek látszott.

Összefüggések

Esti Kornél ebe 2001. szeptember 11-én született. Ha igazi magyar volna Esti, nem csak egy nagy ismeretlen Úr vendége, akkor nyilván látva látná itt a gyanúsabbnál is gyanúsabb összefüggéseket.

Cseléd

A holnap okosabb, mint a ma, mondják a portugálok. Itt meg? Ma lesz a holnap tegnapja! Micsoda ország!, nyafogott Esti, akár egy szabadnapos őrgrófnő (cseléd).

Vivát Kossuth!

Addig-addig beszélgettem a pompás évjáratú Rothschild vörös mellett az angollal, míg már egyáltalán nem értettem, mért is nem kaptam vissza a birtokaimat, mesélte kissé kapatosan Estinek a barátja. Vivát Kossuth!, vetette oda Esti ridegen és kissé kapatosan.

Tollhiba

Más azt mondani – mert más életek (tollhiba: ételek) vannak mögötte –, hogy bocsi, mint azt, hogy perdona. Perdona! Tschuldigung, jutott még Esti Kornél eszébe. Előkelő ember csak egy nyelven beszéljen.

Fütyörészés

Milyen nagy szüksége van a hazának azokra, okoskodott, nem – van másik! –, fütyörészett Esti, akik fütyülnek rá.

Övr

Esti Kornél az ízletes, vitaminokban gazdag, az új magyar konyha szellemében fogant, könnyű, mégis tápláló estebéd után végigtekintett az övrön, az ő övrén. Hogy mi van az asztalon, a nemzet asztalán. Isten, haza, család, állapította meg. Tehetnek egy szívességet. Ebben a szívességben, részvétben és röhögésben telt az este.

Az égbolt

Ha Esti Kornél agya egy égbolt, akkor ezen az égbolton két villám cikázott át, olyan gyors egymásutánban, hogy a másodikat nemcsak az első következményének kellett tartania, hanem egyenest bizonyítéknak, az elsőt a második bizonyításának.

1. Labdarigó. 2. Magyar vagyok.

Az égbolton egyszerre rajzolódott ki a matematikai logika sötéten jelentős fellege és a haza a magasban.

TÖRTÉNELMI VÁZLAT

Uram, királyom, drága Béla bátyám, fogadta Esti Kornél IV. Bélát Tau várában, a mai Trogirban, mely kedvelt üdülőhely, noha a délvidéki temperamentum néha bántó: az emberek hangosak, az utcák piszkosak, az épületek és a partok elhanyagoltak. A király a tatárok elől menekült ide, Esti meg ott van, ahol van (rendszerint).

Szent fogadalmat teszek előtted, hű emberem, Esti Kornél, hogy ha fiam születik, papnak adom, és apácának, ha leányom, és a királynő domborodó hasára mutatott. Szerintem az elég jó, hogy a király hazatérve a Szentföldről országát és feleségét fenekestül felforgatva találta. – Kínos csönd verte föl a dalmát pagonyt. Hoppácska, jut eszembe, ez fölséged kegyelmes atyjaurára vonatkozott, András királyunkra. Azért ide is majdnem stimmt, nem-e?! Ám indulnunk kell, uram, a vacsorát titkosan kell magunkhoz vennünk. Lefizetett halászok várnak az öbölben.

A titokzatoskodásnak az volt az oka, hogy Esti a menekülésben igazán nem kényeztetett királyi ízlelő-bimbóknak egy helyi kagylókülönlegességgel kívánt kedveskedni, ám a prstaci halászása épp a helyi jelleg miatt tiltva

volt. Biz' nem tett volna jót a magyar királyságnak egy esetleges botrány. A hosszúdad kagylók éveken át növekszenek a tenger alatt a sziklára tapadva.

A halászok kocsmaszerű fészerbe kísérték a fényes, mégis poros társaságot, hol egyszerű, dímatlan asztal várta őket, fűszeres dalmát borokkal, foszlós fehér kenyérrel. Második fogásként apróhalakat hoztak és szardíniaféléket, gavrumokat és gilicéket, majd márványos dévérkeszeg, a škarpina következett, aztán az arbun, a közönséges vörösdurbincs. Rotbrasse, szólt sötéten IV. Béla, Grundstufe 1., épp megszívta Babenberg Frigyes szokásosnak nevezhető harciasságát. Jön még Babenbergre dér, de ezt se a tengeri fogasnál, a zubatacnál, se a sok apró kozice, a rákocskák, se a lignje, a kalamárok érkeztekor még nem tudhatta a vacsoratársaság.

Csöndben csónakáztak a tiltott kagylózás után a szálláshelyükre, fejükben ezernyi gondolat, mit csupán az evezők örök csobbanása tagolt. Esti Kornél gondolata: (sóhaj) Elmaradt a gof, a makréla, pedig ki volt fizetve. IV. Béla, mint mindig, az országra gondolt, majd Batu kánra, azután a lázas kislányára, és hogy neki túl fokhagymás volt a… ki emlékszik annyi névre.

Menekülő vagyok, nem magyar, szólt kegyesen, személyes hanghordozással a királyi háló ajtajában a földig hajló Estinek. Aki erre fölemelkedett, a nagy király szemébe nézett. Én meg turista vagyok. (Tényleg arrafelé nyaraltak.) Innét számítják a történészek a második honalapítást.

A TEREMTÉS ARCA

Azon a napon, amikor ama mértéktelenül olvasó nagybátyja, igazi olvasópatkány, a Prónay-különítmény tagjaként saját kezűleg főbe lőtt egy gyanúsnak (kommunistának) látszó személyt, a New York-i Madison Square Gardenben egy bizonyos Patrícia Salmon százharmincöt óra és negyven percig tartó táncolásba kezdett, hogy úgy mondjam, váltott lovakkal.

Esti ugyan – sajna – nem kívánta megválaszolni azt a kérdést, hogy mi volna jobb, szebb, üdvösebb: táncolni a végsőkig vagy szájba lőni valakit ingatag indoklásra támaszkodva, viszont az egybeesés nyomán színesen eltűnődött a történelmi véletleneken, a szerencse forgandóságán, az idő roppant erején, az egésznek a játékos brutalitásán; vázlatokat készített a teremtés arcához.

VII. A HALÁL TORKÁBAN

A HALÁL TORKÁBAN

Alfred Brendel megjegyzése

Mottó: „Jönni élet vágni nyakon.” Reggel, még ki sem hűlt a lágy tojás (késznek kész, de túl forró), beállított a barátja, hogy találtak a tüdején valamit, de szerinte biztos nem lehet rák, hiszen tizenöt kilót hízott. És

várakozón nézett Estire. Mit akarsz hallani. És megsimogatta barátja kicsi, párnás kezét.

Délután egy másik barátjával telefonozott, aki leukémiásan feküdt a kórházban, ő viszont, számolt be, tizenöt kilót lefogyott. Hogy ez, a reggeli meg a délutáni, ez ugyanaz a tizenöt kiló, ezt nem mondta Esti, csak azt, hogy akkor végre a versenysúlyodnál vagy. Igazad van, hülye úr, csak kéremszépen megváltozott a verseny, hallatszott kedvetlenül, de még mindig kicsit évődve a kagylóból. Meg a Brendel zongorázása (Mozart).

Jerry Lee Lewis hallgatása

Elképzeltem részletesen, hangokra lebontva, hogy Jerry Lee Lewisokat zongorázom magának ördögien, gondolta Esti Kornél, és meghalt. Kiszenvedett.

A halál mint műhelygond

Idézet, „én", idézet vége, foglalta össze Esti Kornél a modern utáni irodalmi törekvéseket és azok nyomorúságát és szükségszerűségét, majd meghalt, de nem bírt. Aki egyszer idézőjelbe került, az örök életű. Esti egész délután szentségelt.

Leszel te még fikció, sziszegte váratlan gyűlölettel Esti az unokája per def ártatlan arcocskájába, és gyorsan sírni kezdett – úgy, hogy senki ne lássa. Éppenséggel láthatták volna, már senki nem akad fönn egy zokogó férfin, senki nem lepődik meg egy kiüresedett szíven. Sírás közben Esti, maga is fikció a feje búbjáig, meghalt. Földobta a talpát. Unokája kacagástól sikongva csiklandozni kezdte.

Meglepett, hogy promt a mennyországba kerültem, nyilatkozta újságírói kérdésekre válaszolva Esti Kornél, sötéten a fájdalomtól. Többet a haláláról nehéz volna mondani, az újságok is egy emberként hallgattak.

Siralomvölgy

Mottó: „Jönni élet vágni nyakon." Esti Kornél förszt klasz hipochonder volt. Légy képzelt beteg, szóla az Úr, aki purista hírében állt, nyelvtisztító, egész élete vagy léte, kis túlzással, a valóságos és vélt nyelvi hibák üldözésében merült ki, és lőn. Kész jammer volt Esti élete, itt szúr, ott fáj, amott fog; igaz, ebben öröme is telt. Öröm és fájdalom kézen fogva – ilyen közhelyesen ellentmondásos az élet. Amikor ebben a kettősségben élete első mitesszerét kinyomta az orra tövében, akkorát sikoltott, hogy összeszaladt a fél utca. Zsírgiliszták okkupálták az agyamat, hüppögött élvezkedve – de aztán el lett simítva az ügy.

Amikor eljött az ideje, benőtt az öregujja körme. Attól kezdve, hogy benőtt, rendre benőtt, és ha benőtt, nem pedikűröshöz ment (például ide a Ritához, egy ugrás csak), hanem a híres sebész főorvos ismerőshöz (ha úgy adódott, megvárta, míg az külföldről visszaér, tengernyi konferencián vett részt), aki kiismervén már Estit, nem vitázott, legyintéssel („ugyan, ez semmi") nem ingerelte, fölírt egy puhító kenőcsöt meg talán Alsolt, illetve komoly arccal közel hajolt a lábfejhez, fontoskodva megtapogatta, mire Esti diadalmas kacérsággal kivágta, akkor tehát csontrák!?, mire a főorvos az obligát „ugyan Kornálkám"-mal végre fáradtan megtehette azt, amit az első pillanatban is akart (kívánt) már: legyintett, mire Esti boldogan kiröppent a főorvosi trónteremből.

És akkor lett az a kis fájás a mellénél. Ment szokása szerint a dokijához, aki most nem látta el puhító krémmel, de ugyanolyan komoly, szenvtelen arccal végezte el a vizsgálatokat, mint eddig. A vizsgálatok végén Esti, ragaszkodva a szokásaihoz, meg hogy legyen lendülete a bevett kiröppenésnek, az abgangnak, kajánul kérdezte, akkor tehát csontrák? Nem, mondta rezzenéstelenül a prof, inkább mell.

Elmúlt megint egy kis idő, az Úr már egy megengedőbb nyelvszemléletet képviselt, együtt ült vele Esti egy bárányfelhőn, és elégedetlenkedve gondolt arra, hogy hát akkor ennyi?, hogy ilyen anekdotikus volna az élet, és kész? Nem szólt az Úrnak, de egy ideje már kis szúró fájdalmat érzett a jobb lába öregujjában.

Egy férfi beszél

Még a dolce előtt kérne szót, bár kérhetett volna a Wellington-bélszín után is, és most ne kukacoskodjanak, hogy nem is volt föladva Wellington-bélszín, valahol valamikor mindig van Wellington-bélszín, noha kétségtelen, ennek a ténynek nem kell megnyugtatóan hatnia a jelenlévő honfiúi kebelekre, nem is köntörfalazna soká, bár nem volna illő egyenest elárulni, ki a tettes, aminek itt ellenvethető volna, hogy esetünkben mintha tettes és áldozat egy volna, az utóbbi meg a klasszikus történetmesélés szempontjából, nemde, nem védett állat. Nem is akarna a dolognak nagy feneket keríteni, bár kétségtelenül erről a valagról kívánna szólni.

Esetleg abbahagyhatnák az evést, a kurva életbe!

Vagy legalábbis az eszcájgzörgést. Elnézést. Nem is kertelne akkor tovább, érez egy kis ingerült türelmetlenséget, örülne, ha ebből maradna az édesség idejére is, tehát akkor bele a kellős közepibe, noha a lassú, az epikusan lírai haladásnak is volna sportértéke, az első jelek óvatos ábrázolása, hisz melyek még nem is jelek, így nem is tekintjük elsőknek, és így, komótosan tovább, ahogy fokozatosan árnyékba borul az egész látóhatár, szép volna az, de ő most rögtön evvel az árnyékos sötéttel kezdené, amelyből nemcsak nem lehet kilátni, de nézni sincs kedv: szóval a tegnapi szövetmintavétel eredménye, és innét akár meg se szólalna, világos minden, igen, jól sejdítik, nocsak, hol az eszcájgzaj?, igen, csontrák, inoperábilis.

Kérné, ne bámuljanak így rá. Kérné, ne kapják a kezüket a szájuk elé, mintha egy tehetségtelen színészt parodizálnának tehetségtelenül. Kérné, ne nézzenek hangsúlyozott ijedelemmel egymásra. Kérné a szemek csillogásának beszüntetését.

Úgy.

Ő egy éven belül meg fog halni, nagy valószínűséggel. Tehát nem egy hónap múlva, de nem is két év múlva, nagy valószínűséggel. Azt, hogy az ember halandó, nem tőle és most fogják megtudni, bár az ő személye által kétségtelenül új helyzet állt elő. Idáig mindig mások haltak meg, szokták mondani. Normális dolog meghalni, erre hívná föl a figyelmüket, megfelel a normáknak, erre hívná fel a figyelmüket, következésképp ők is maradjanak normálisak, úgymond mindkét fél maradjon normális.

Nem szeretné, ha eztán a jelenlétében halkabban beszélnének, horribile dictu suttognának, nem szeretné, ha tapintatosabbak lennének, elegendő, ha tapintatosak lesznek, nem szeretné, ha a jelentősnek szánt tekintetváltásokból neki konstatálnia kéne, hogy mennyit romlott az állapota, nem szeretné, ha szakadatlan sírva fakadnának, és azt sem, ha úgy tennének, mintha nem történne semmi. Nem szeretné, ha mától kezdve ama utolsó pillanatot próbálnák.

Majd kiadja magát.

Nem akar úgy tenni, mintha ő ismerné a jövőt, mintha mondjuk tudná, mit tesz majd vele a fájdalom, és hát azt is bevallja, hogy azért ez az egész metafizikai cucc, ez se hagyja nyugton. Próbálják megjegyezni őt.

Ez a kívánsága. Nem megőrizni őt a szívükben, különösen nem örökké, állnak majd még ők is ezen az oldalon, igen, a kis pulyák is, köztük szólva, fütyül a szívükre. Hanem hogy jegyezzék meg a sejtjeit, a sejtek egymáshoz való viszonyát, állagát, ez a füle, ez a csuklója, ez a bőrkeményedése, ilyesmikre gondol. Ez jó lenne, ennek örülne, tiszta szívből. Ne vizslassanak ilyen ijedten. Többet se ő nem tehet, se ők. Nyugi.

Most jöhet az a fajin orosz krémtorta, mondta Esti Kornél, és meghalt, tök váratlan. Várta őt valahol a végtelen Wellington félig véresen, ahogy illős.

Én vagyok a te

Amikor fölmegy a függöny, apró, szúrós szemekben hullik a hó. Nincs hideg, de jobb lett volna a kabátokat nem leadni a ruhatárban. Mintha Nietzschét látnánk elsuhanni a takarásban. Pusztán dramaturgiai megfontolásból, tegyük föl, mondja Esti Kornél, hogy én vagyok az Úristen. És ezt majd igyekszem az elkövetkező (elmúlt) három felvonásban nem görcsösen, de alázattal és szerénységgel balanszírozni. És lemondok természetesen az iróniáról is. Ezt mondja Esti, és nincs más választása, meghal. A hóhullástól eltekintve, lényegében itt kezdődik (és végződik!) a darab. A függöny már soha nem megy le. (Bérletesek előnyben!)

Pacalkompromisszum

Az ágyról lerített, hogy halálos. Esti Kornél Vencel Ulrik halálos ágya szélén ült, kezében tartotta az idős férfi egyre gyöngülő kezét. Vagy vénülőt. Szerette, úgy hiszi, szerette ezt a férfit, rögtön javítja is, szereti, hisz még nem halt meg, ha haldoklik is. Nem, ennél passzívabb, ami történik: szűnik meg, múlik el a barátja. Aki, mintha megérezte volna, mire gondolt Esti, állapotához képest könnyedén, ha nem is nevetve, de derűsen, már-már megelégedetten suttogta: A pacal!, a pacalt mindig és mindenkor szerettem, igazán szerettem. Szóval én őt, ő a pacalt… talán a pacal engem, Esti nem tudhatta, hogy az elébbiek voltak Vencel Ulrik utolsó szavai, mégis erre a pacal-vallomásra könny nélkül sírni kezdett. Rázkódott a keze is, mintha gratulált volna a (most már) halottnak.

Hogy könnyen

Milyen mélyre ássam a medencét?, kérdezte Esti Kornélt a jószágigazgató. Esti elgondolkodott, osztott, szorzott. Hogy egy 12-13 éves gyerek könnyen megfulladhasson benne. A jószágigazgató elgondolkodott, osztott, szorzott. Értem, Kornél úr, meglesz.

Jó

Semmi setét felleg, semmi baljó. A percek békésen hulltak alá, sütött a nap (mintha valaki megrendelte vagy elintézte volna), épp egy édes nő csivitelt valamit a fülébe a holland pákászok titokzatos életéről, midőn Esti megütközve azt konstatálta, hogy teli van a feje szénhidráttáblázatokkal. Fejtett bab, felkiáltójel, ilyesmikkel, de fúlosan, mintha taknyos volna.

Azonnal orosz krémtorták zabálásába fogott.

Ezzel végezvén azonban cholesterin + és triglycerid-kimutatásokat csípett nyakon az agyában. Adj neki, csontvelő, csülkös pacal! No, de aztán jöttek az áfa-befizetési határidők, ennek következményeit nem is pertraktálom.

Esti kezdetben cukorbajban lelte halálát, későbben, akár az anyja, érszűkület folytán hagyott itt minket, majd az adósok börtönében érte utol a kaszás (tévedésből először szakácsot írtam). De természetesen abszolváltatott – Esti szivárványos alkatának megfelelően – a szívattak, az aortarepedés (centire ugyanaz, mint a Figula Misinek), az agyvérzés, mi van még?, van, ami van, valami mindig van. Micsoda élet!, ujjongott Esti, de akkor már bizonyos értelemben késő volt.

Késő, nem késő, jó, s vígan húzta hosszan a jó ó-ját. És mi a helyzet vajon ezekkel a szegény holland pákászokkal?

Halálkollekció

Esti, karján a csecsemővel, belezuhant az ajtóüvegbe, és meghalt (elvérzett). A katonaság ideje alatt babgulyással fizetett a könnyűvérű nőknek, és ennek meglett a böjtje (meghalt). Dermedten végighallgatta a rokonszenves arcú, biciklis ismeretlen fiatalember megjegyzését – a biciklin elöl-hátul nemzeti lobogó lobogott –, miszerint Esti szégyent hozott a nevére, még nézte egy darabot az azonnal tovakerekező férfit, és csak utána halt hősi halált. A világ egyre rosszabb, felületesebb, egyre messzebb az életet adó gyökerektől, a globalizáció cunamija elsöpri a maradék értékeket is, az értékmaradékot, a világ morális válsága félreismerhetetlen immár – ezt a dallamot sokan dúdolják úgy, mintha ők nem lennének ennek a világnak részei, mintha ez mások gondja volna, a kultúrpesszimizmusnak

újra nagy a keletje (nyugatja), és ő mélységesen nem osztja ezeket a nézeteket, mondta Esti, és meghalt. Esti élt, aztán meghalt.

Cím nélkül

Esti Kornél élt, aztán meghalt. Ez az élethez vagy a halálhoz írandó? Jó volna még élni egy darabig.

ESTI KORNÉL

ELSŐ FEJEZET,

melyben Esti Kornél biciklije, avagy a világ szerkezete

Esti Kornél általában úgy nézett föl az apjára, mint az Istenre, de mikor az megvette neki azt a bizonyos biciklit, akkor aztán végképp. Mint az Istenre egy ateista. A könnyen suhanó hasonlatok sosem rendezik el megnyugtatóan a világ sorát, mert hiszen ateista van miriád, van harcos, fáradt, rémült, érdeklődő, amiként Isten is: harcos, fáradt, rémült, érdeklődő. Lehet, hogy az Istent itt kis i-vel kéne írni, de, megengedem, primitív módon, ebben én mindig valami komcsi szemétséget láttam, valahogy úgy maradt meg bennem, hogy megparancsolták a kis i-t, hogy így bizonyítsák (!), nincs is Isten. Meg a Gagarin se látta. Ezért jó a nyelvtan, mert fütyül a komcsikra meg a komcsizásra is. Esti lehetett olyan tízéves forma, az apja, gondolom, valamivel több.

Az Úristen szívesen pillogott ez idő tájt Estire, mondhatni, ekkoriban jött rá, megint egyszer; most Esti komoly és vad arcocskájában (váratlanul előbukkant régi fotók nyomán) találta meg jólesően a magáét. Büszke vagyok, hogy hasonlítok rád, jelentette ki tudálékosan a fiának, és ahogy erre Esti lassan, megfontoltan, nagyvonalúan vigyorra húzta a száját, olyan szélesen, mint az az amerikai színésznő, Julia Roberts talán, az valamiért roppant megnyugtatónak, sőt bátorítónak tetszett, mintha a világ rendben volna, nemcsak ők ketten értik egymást, és nemcsak mint apa és fiú értik egymást, fütyülve a szokásokra, Oidipuszra és erre az egész, már számukra sem ismeretlen hóbelevancra (vagy miskulanciára?, cucc lesz az megint, cuccra), hanem… hát nem is tudom, meglehet, csupán a szeretet lobogó érzete kerítette be őket, és szemérmességből ezt azonnal kiterjesztették a világra, mintha a világ is értené önmagát.

Rosszul mondottam az imént, a biciklivásárlás nem javította, talán nem is rontotta Esti apjának Esti általi megítélését. Egyrészt, mert Esti nem ítélte meg az apját, nemigen foglalkozott az apjával, épp fedezte föl a világot, ezt azután életében többször megtette, újra és újra fölfedezte a világot, ám e mostani esetében az apja nem tartozott szorosan a világhoz, várjunk, ezt se jól mondom, a világhoz tartozott ugyan, de nem tartozott a fölfedeznivalók közé, az apjával, úgy érezte, rendben volt minden, akár a kertkapuval, csak a zsanérokat kéne végre megolajozni, mert így, ha nem csikorog is, de mintha valami nem volna mégsem egészen eszményi, nem kellett kezdenie semmit az apjával, legföljebb a szeszélyes, kirohanásszerű (Zrínyi!) kezdeményezéseit kellett csírájában elfojtania, de ezt, a fojtást, gördülékenyen és vidáman elvégezte a bűbájos vigyorgása; másrészt Esti nem tartotta olyan nagy ügynek, én úgy mondanám, etvasznak, ezt az egész biciklivásárlási históriát.

Természetesen tisztában volt avval, hogy kivételesen drága vételről van szó, hisz hosszasan és aprólékosan tanulmányozta a legalább két független forrásból beszerzett prospektusokat, katalógusokat, ismertetőket, szórólapokat, brosúrákat, reklámcédulákat, és ennek során figyelembe is vette a lehetséges olcsóbb helyettesítő megoldásokat, azt hiszem, a macskaszem, a pumpa és a lakkozás terén lehetett elérni jelentősnek csupán erkölcsi szempontból (a jó szándék!) nevezhető megtakarításokat, de Estinek voltak általam fölidézhetetlen szempontjai, attól tartok, elvei, biciklielvei, rigorózus biciklielvei voltak, amelyekhez… nem is jó szó, hogy ragaszkodott, úgy érvényesítette őket, olyan blazírtsággal, mintha természeti törvények volnának, ostoba dolog az összetört teáskészlet fölött a nehézségi erőt kárhoztatni vagy rosszmájúan örvendezni, és még ostobább, mert udvariasan szólva félreértésen nyugoszik, azt mondani, hogy mi, a magunk részéről, ami minket illet, ragaszkodnánk a gravitációhoz. Esti akart valamit, a biciklit, ezt a biciklit, és ami ezen túl esett, azt nem látta, akarásának körülményei, föltételei, következményei hidegen hagyták. Nevezhetjük a biciklit vágyai netovábbjának, és tényleg nem is volt tovább, így Esti nem is illetődött meg attól, hogy ez a vágya, a vágyai vágya beteljesült. Úgy lehetett evvel, elnézést a komolytalan, könnyelmű és kacér, ledér és óvatlan, tárgyához nem illőn játékos, de nem felelőtlen, mert pontos párhuzamért, akár ama magyar regény ifjú hőse a koncentrációs táborral, épp tanulták a világot, és mert az ártatlanságig elfogulatlanok és

gyerekemberi méltóságukból következően figyelmesek voltak (nem az előzékenység értelmében, hanem mint akik figyelnek, éberek, vigyázók, vigilánsok), látván látták, hogy a világ olyan, amilyen, és elfogulatlanságuk és figyelmességük következtében meg sem fordult a fejükben, hogy meglepődjenek, hogy fennakadjanak valamin, arcizmuk se rándult, hisz éppenséggel nem voltak várakozásaik, nem voltak óhajaik, a megismerést komolyan vették, örömük (más fogalmazás szerint boldogságuk) ebben a komolyságban gyökerezett, amiképp az enyém ebben a komolytalanságban: a világ olyan, állapította meg egyikük, hogy az embert előbb-utóbb táborba viszik, ez a normális, ez a dolgok rendje, illetve a világ olyan, bólintott Esti is megfontoltan, hogy… – ezt a mondatot már nehezebb aforisztikusan befejezni, mindenesetre olyan, hogy lehetséges benne ez a bicikli. Hogy a bicikli esete – Estire vonatkoztatva – lehetséges a világban.

Esti nem volt elkényeztetve, és ha homok került a nagy paidagógoszi gépezetbe, akkor nem is hagyta magát kényeztetni, bár azt nem állítanám, hogy becsülte a pénzt (itt a szülők is rossz példát mutattak, nem tudták a nevelési elveknek megfelelően leplezni, hogy őket nem érdekli közvetlenül a pénz, se a pénzszerzés, se a pénzhiány, és minthogy nem voltak egészen pénztelenek, Esti, hiába fordította udvariasan orcáját félre, nem tudta nem látni, hogy szinte semmilyen cselekedetüket nem motiválják anyagiak), nem becsülte, de nem is szórta a pénzt, nem is volt mit a szigorú vagy épp a feledékenységnek kitett zsebpénzszabályozási szokásrendnek következtében, viszont ezt a rendet, akkor is, ha a rendetlenség elvtelenségében mutatkozott, zokszó nélkül elfogadta. Puritán kisfiú volt. Zokszó nélkül fogadta volna el azt is, sőt örült volna neki, ha apja, mondjuk, azt a föltételt szabja, hogy a bicikli árának egy részét, ha nem is a felét, de, mondjuk, a harmadát nyári munkával neki kell megszereznie. Ám öröme odáig nem terjedt, hogy ezt ő maga ajánlja föl: nem jutott az eszébe. Inkább érezte, mint tudta, hogy a szülei nem elvek szerint döntenek az úgynevezett nevelési kérdésekben, hanem legfőképpen (az elvektől természetesen nem független) saját jó érzésük, örömük és bizony élvezetük szerint. Ezeket az élvezkedési rohamokat csitította azután az Esti említettem vigyorgása.

Őt kizárólag a bicikli érdekelte, és halálosan nem a biciklivétel, úgy gyűrte a zsebébe az apja által ünnepélyesen, ünnepélyes keretek közt átnyújtott ötvenezret, akár egy félig használt papírzsebkendőt, inkább azon csodálkozott, hogy az apja nem jön vele a bicikliüzletbe: venni. Esti apját pedig halálosan nem érdekelte a bicikli, nem is nagyon tudta megkülönböztetni őket egymástól, nem voltak szempontjai; a biciklivételben sem a konkrét vétel, a vevés volt fontos, így neki az nem jutott eszébe, hogy elkísérje a fiát (egyébként is, ebben a melegben!).

Viszont mióta Esti a szokásos gyermeki ravaszságot, tehát körültekintést, mézesmázoskodást és óvatosságot mellőzve, nem fölvetette vagy megpöndítette, hanem mint megoldandó problémát állította eléjük a biciklikérdést, az ártatlanság oly lefegyverző pofátlanságával, hogy a szülők már-már megfeledkeztek a kötelező sápítozásról és időhúzásról, már-már, mert azután észbe kaptak, és kötelességszerűen ellenálltak, lustán mellőzve azonban az okok megnevezését (vagyis érthetetlenül, így értelmetlenül), mindazonáltal nem lesüllyedve oda, arra a kietlen, szikes padlatra, ahol, mondjuk, a jó jegyek mint ellentételezések hevernek egy ha-akkor pitiségében, szóval ettől fogva Esti apja erős és magasztos érzésekkel gondolt az „apa fiának jelentős ajándékot vesz”-projektre. Nem is jó szó az ajándék, mert nem a tárgy a fontos, hanem a gesztus. Bár a bicikli épp szerencsés választás, elindítani valakit, nemde, az úton. Nem sokszor lesz ilyen az életükben, egyébként se volna hajlandó üptre efféle bűndrága tárgyakat vásárolni, nem is volna túlzás tényleg bűnnek nevezni (a bűnt), hisz meg tudná valaki mondani, mi végre kell városban, sík terepen huszonhét (!) áttétel. Például. Ő nem azt mondja, hogy ne legyen fejlődés, bár az ő R26-osa minden tekintetben megfelelne még ma is, állná a versenyt a maga három gangjával, három gang, nem sok, nem kevés, épp elegendő, ezek a mostani divatbiciklik nem organikus technikai haladás termékei, hanem az ide-oda csapongó divaté, túlzások, csicsák, véletlenszerűségek, most már mindegy, hát úgysem a bicikliről van szó, az csupán szegényes kifejeződése, nekem legyen mondva! ötven rongyért szegényesen kifejeződhetni!, egy jelképes apai mozdulatnak, amelyre nemcsak ő, de a fia is emlékezni fog.

Esti apja nemritkán elkövette azt a (klasszikus) hibát, hogy Estit nemcsak egyenrangúnak tekintette – jó, ám mindenképp igyekvő apa volt ő –, de

felnőttnek is. És Esti akkor, tízévesen, ugyan mindenestül egy tízéves fiúcska volt, aki oly váratlan hevességgel tudta átölelni az apját, és puszilgatni a nyakát, hogy az (apa és nyak) belepirult, de rászolgált a tévedésre, teli volt felnőttes gesztussal: nem csókolommal köszönt, hanem jónapottal, magyar gyerek ilyet nem tesz; nemcsak következetes, hanem szinte már dogmatikusnak nevezhető elvek szerint való gondolkodása is erősítette e tévedést, nemkülönben vitázó képessége, mellyel ezen elvekhez való következetes ragaszkodás képtelen következményeit védte; általános, finnyásságtól nem mentes igényessége, amely a ruházati színharmóniára való figyelemtől a tévéműsorok aggályos kiválasztásáig terjedt. (Az apja azt sem tudta, épp mi van rajta, nem hogy annak mi a színe, és hogy a színeknek lenne viszonyuk egymáshoz. És Estivel nem fordulhatott elő az, hogy előbb kapcsolja be a készüléket, és csak utána vizsgálja meg a műsorújságot, mindennapos apai gyakorlat, Esti a Mezzón és Spektrumon kívül amúgy is alig nézett valamit, filmeket sose, és ha apját westernen vagy Columbón, Petrocellin kapta, olyan megvetően nem szólt semmit, ahogy tulajdonképpen kizárólag a ki tudja, mért – és soha nem is fogjuk megtudni – örökkön sértődött apák tudnak.)

E téren egyetlen szeplő virított csupán, igaz, sötét anyajegynyi, szőrös szemölcsös beütéssel: egy év Dragon Ball-áhítat. (Esti apja Boynak mondta, hát hisz, ha egyáltalán, annak van értelme, Dragon Boy. Ezt én is így gondolom.) Esti ezekhez a japán rajzfilmekhez igazította az életét, minden adást nézett, videóra is fölvette őket, és a legváratlanabb időkben (reggel, iskola előtt, vasárnapi ebéd alatt, meccsközvetítéskor) buzgóságosan újranézte. Esti apja úgy érezte, mintha be lenne kerítve, mintha növekvő idiotizmussal volna bekerítve, a tévékben már csak ezt a hülyeséget sugározzák, ráadásul Esti újrarajzolgatta a film figuráit, látványosan, de szolgaian, így szinte bárhonnét egy Dragon Boy ugorhatott elő, a konyhában a szalvétáról, a fürdőszobában a vécépapírról (hát ebben a házban már izélni sem lehet nyugodtan?!), és egyszer (háromszor! háromszor!) egy rúzzsal firkált a tükörről, és ugyan szépen és előírásszerűen gyanakodott ő folyamatosan magamagára, az önirónia sem állt távol tőle, és a legkevésbé sem törekedett arra, hogy igaza legyen akkor, amikor nincsen igaza, ám ekkor az a közhelyes meggyőződés lett rajta úrrá, hogy, nincs mit szépíteni, igaza van. Nagyon igaza. És neki. Időnként révetegen megállt a tévé előtt, fél szemmel látta, hogy természetesen a

Dragon Boy megy, nézte a megszólíthatatlan Estit, aki megbabonázva meredt a képernyőre, és szívében az igazságot birtoklók hideg dölyfét érezte. Csalódottságának természetesen önmaga is tárgya volt, ez csak fokozta a fia iránti ingerültségét. Ezekben az időkben kerülte a fiát, igyekezett nem összefutni vele. Semmi esélyt nem látott, hogy kiszabadítsa Estit a Dragon Boy fogságából. Halálos öleléséből. És mintha Esti lassacskán a rajzfilmfigura elnagyolt vonásait öltötte volna magára. Nem, ez azért túlzás. Esti ráadásul ebben a kótyagos, szédült állapotában többször is rávette a sorozatot apja valamely féltett videokazettájára, egy archivált emlékre!, például, ami csak erősítette az említett kellemetlen igazságbírás-érzést. Igazam van, motyogta Esti apja, és kiszaladt a kertbe, akár egy szégyenkező bakfis. Azután egyik pillanatról a másikra véget ért ez a rémálom, Esti úgy bukkant föl a felszínre, mintha víz alól, nevetve, prüszkölve körbenézett, és nem emlékezett semmire. Hát lényegében nem is volt mire.

Míg tehát Estinek eszébe se jutott, hogy bárkinek is eszébe juthat a vásárlási összeg, a szám, addig Esti apja mintegy akaratlanul (!), ha nem is számolgatta, de egy lendülettel megbecsülte, hogy hozzávetőleg hány munkaórát tesz ki az a szám; ezt a legkevésbé sem akarta Esti orra alá dörgölni, inkább az általam oly szívesen emlegetett Pavlov kutyájához hasonlóan reflexből kezdte leosztani azt a nagy számot a hevenyészve megbecsült órabérével. A kutya, ahogy oszt, szoroz… Ugyan e mathezis eredményét soha nem említette Estinek, de nem tartotta volna egészen elhibázottnak, ha a munkanapoknak, a munkaidőnek ez a tekintélyes és tárgyiasságában, ő úgy mondaná, inkább unalmas, mint kisszerű megjelenése megmutathatná (Estinek) a világ szerkezetét, azt, amit szakállas iskolamesterek úgy mondanak, semmi sincs ingyen, mindennek megvan az ára; ő inkább úgy mondaná, hogy ez emlékeztethetné Estit a Biblia egy fontos figyelmeztetésére, arra, hogy ki vagyunk űzve a Paradicsomból, röviden, hogy arcunk verítéke!, hogy az életünk teli az arcunk verítékével, a világ teli evvel a sós, keserű szivárgással, a fia ezt nem tudja, mert se ő, se az anyja nem tanította meg ezt neki, nem is nagyon akarta ezt megtanulni, azt gyanítja, hogy Esti ezt nem is tartja igaznak, nem tartja szükségszerűnek, ezt látja a végtelen (végtelenbe vesző) pillantásán, felhő nélküli homlokán, azon, ahogy repülve fut, látja kezének rebbenésén,

gondolatainak szökkenésén, látja ezt a nagyravágyást, melyet ő nagyon is respektál, mikor akarjon az ember mindent, ha nem akkor, amikor nem ismeri még e mindent (amely a végesnél is végesebb), mindazonáltal valahogy mégiscsak figyelmeztetné a fiát, vigyázz, kicsikém, nem a szárnyait akarná levágni, hát tényleg ő volna az utolsó, aki itt szárnyakat vagdosna, bár, ha már szárny, ne feledkezzünk meg Ikarosz édes-bús légvitorlázásáról.

Sokszor fortyogott így magában Esti apja, ám ritkán vont le ebből következtetéseket, ritkán követte ezt tett, bizony mindegyre beleunt ezekbe a jellegzetesen apai gondolatmenetekbe, a föladatokba is beleunt, magába az apaságba, az apai aprómunkába, és szeretett úgy álldigálni Esti mellett, mintha önmaga mellett. Ilyenkor volt a legjobb apa.

Amikor Esti beállított az új biciklivel, nem lehetett megállapítani, honnét a hirtelen fény, mi okozza, Esti-e vagy a bicikli maga. Álltak a fényben, Esti, a szülők, a kert. Tréfásan úgy mondhatnám, hogy Esti apja fékezte volna ezt az érzelmes megrendültséget, de csak Esti fékezett, farolt ki előttük a nagyképűségig bravúrosan. No, no, nocsak, mi lesz így a gumikkal, dörmögte volna Esti apja, de ahogy Esti befékezett, a gyors mozgásból ferdén kimerevedve, mint valami filmtrükk vagy adáshiba, jött az a fény.

Az alapvetően ezüst biciklin rövid, zöld színbevágások rezzentek, mintha valódi festő – kínai? japán? – lehelte volna oda őket, olyan könnyűnek és artisztikusnak hatottak, nem tudtak megszólalni, nézték egymást ebben az ezüstös szikrázásban, amely közben fehér és tejszerű lett, nem köd, mert éles ragyogás és tompa borongás együtt – a legkevesebb, hogy azt mondom: mindenki örült: valamit elterveztek, és az meg is valósult, és ha hihettek a csöndnek (a köztük dúló csöndnek), több is megvalósult, mint amit terveztek. Esti apja mozdult elsőnek, rátette a kezét a kormányra, majd végigsimított a lámpán, akár egy kobakon. No, no, nohát, meglehetős egy darab, szólt eltúlozva önmaga akaratlan parodisztikusságát, aztán ezen a vonalon haladva hozzáfűzte: De négy ló! Ez emlékeim szerint egy Mikszáth-mondat, Esti apja a westernek egyszerű emelkedettségében érezte magát. Esti megemelte az első kereket, mintha tudott volna a western-filingről, a gépparipa – ez az! gépparipa – fölágaskodott, lovasa e

pillanatban egybeforrt vele, Esti mintha egy másik világba lépett volna át, a hátsó keréken elfordulva az utca felé irányozta magát (magukat), kivárt, majd „majd jövök!” kurjantással elvágtatott a kurta mellékutca végtelenjébe.

Esti apja még a halálos ágyán is erre gondolt, erre a végtelenre. Ami egyébként meglepte. Tegyük azonban az igazság kedvéért hozzá, hogy nem csak erre gondolt, nagyon sok mindenre gondolt ott, vagyis hiába rendezte el a viszonyát avval az egésszel, a halál mintegy a hátsó ajtón át becsempészte győztes csapatait. Na mindegy. Apasága fénypontjának tekintette ezt a vigyorgásos, száguldós (mellékutcás) végtelent. A fényponthoz szinte közvetlenül kapcsolódott a mélypont, a biciklihez a bicikliügy.

Ha a pedellust Kovácsnak hívták – a részeges Kovács tata! –, akkor a fiatal férfi vagy érett nagyfiú így szólt az iskola előtt a biciklijével parádézó Esti Kornélhoz: Te, szerinted otthon van a Kokó? Ha Cziglernek, akkor a Cigi. Esti vállat vont, elmerülten egyensúlyozott a biciklijével, kicsiket haladt előre, centiket, erre összpontosított. A csalóknak ösztönösen jó a pszichológiai érzékük, kész lélekbúvárok; mintha tanulták volna. A Kokó haverja, így beszélt róla később Esti.

Hogy milyen szép az új cangája, mondta a srác. Esti leszállt a gépről, sétáltak vissza az óvoda felé. Talán még az óvodások is hozzájárultak az elővigyázatosság csökkenéséhez, az ártatlan totyogásuk, a csivitelésük. Nehéz megmondani, hogyan születik a bizalom. Például a fiú csíkos trikója, Esti még soha nem nézett meg trikót ekkora figyelemmel, sőt izgatott tisztelettel. Olykor kivillant a fiú hasa. De rosszul mondtam a bizalom születését, fordítva, Esti ez idő szerint mindenben bízott, fűben, fában, kősziklában – hogy lazán mondjam: még az apjában is.

Hogy kivételesen mehetne-e egy kört. Esti meghökkent, és azonnal el is szégyellte magát. A fiú gyorsan folytatta, hogy ő ezt megérti, tökre megérti, az ember nem szívesen adja egy idegennek a vadonatúj holmiját, és hogy tud-e Esti két mozdulatból, nem háromból, kettőből, tökre megfordulni. Hogyan tökre. Hát teljesen. Nem. Akkor ő ezt szívesen megmutatná. Esti úgy fogta a bicikli kormányát középen, mintha valakinek a tarkóját. És még egy mintha: olyan gyöngéden dűtötte menet közben a biciklit a másik felé,

mintha már nagyon is régen ismernék egymást. Az a rohadék, aljas tolvaj óvatosan, tisztelettel ült föl a gépre, klassz, mondta, előbb lendületet veszek, avval, lendületet véve, teljes sebességgel elindult a főút felé, hirtelen fékezett, rántott egyet a kormányon, mintha zablán, és tényleg, száznyolcvan fokkal megfordult, szép lassan poroszkált vissza a tulajdonos felé. Már elsőre is elmehetett volna, mondta Esti később, vajon mért nem? Mire kellett még több bizalom? Még egyszer, jó? Ne, sikoltott halkan Esti. A fiú ismét felgyorsított, de most – ez ám a meglepetés! – nem fékezett, hanem sistergő lendülettel kikanyarodott a bulvárra, Esti bizonytalankodva utánaindult, egyre gyorsabban, lihegve, nem, nem, ismételgette, mire kiért a sarokra, a bicikli épp tűnt el az utca végén. Itt is volna valami végtelen? Hökkent csodálkozással nézte, ahogy a biciklije örökre eltűnik.

Ennek a csodálkozásnak, ennek a, mondhatni, buta kifejezésnek egy továbbfejlesztett változata taglózta le nem sokkal később aztán Esti apját.

Először az iskolához mentek vissza, Kovács tata használhatatlanul hortyogott a szolgálati lakás konyhájában az asztalra borulva, Kokó vonogatta a vállát, ő nem ismer senkit, köröztek tovább reménytelenül az autóval a környéken, mindketten hallgattak, Esti mélyebben, az apja úgy érezte, teszi a dolgát, és igyekezett nem gondolni az eltapsolt ötvenezerre. Valamelyest meghatotta ez az új aktivitása, ennek mértékében – valamelyest – meg is feledkezett Estiről. Elmentek a rendőrségre is, nem azért, mert remélt (reméltek) ettől valamit, hanem mert ez a dolgok rendje, lopást jelentünk a rend őreinél, tudomásukra hozzuk, hogy megsérült a gondjukra bízott rend. Életemben most jelentek föl először valakit, és büszkén nézett a fásultan bólintó Estire. Kiderült, följelenteni se egyszerű. Annak is megvan a rendje. A fiatal rendőr szigorúan és jóindulatúan vizsgálta az első próbálkozást. Osvát nézhetett így kéziratot.

Nem lesz ez így jó, doktor úr. Esti apja kivételesen doktorral írta alá, azt hiszem, tényleg azt gondolta, azt a szamárságot, hogy ettől majd nagyobb erőkkel fog nyomozni a hatóság. Legelőször is a tetejére tessék odaírni nyomtatott betűkkel: FELJELENTÉS, hogy rögtön sorolni lehessen, megvan ennek a formája – mondom, tiszta Nyugat-vonal! –, csak tényeket tessék írni, az nem számít, mit gondolt közben maga vagy a fia, hogy micsoda sokk ez meg effélék. Az, hogy mi van a szívben, kérem, mondta

udvariasan a fiatalember, az nem rendőrségi tétel. A szomorúság nem tartozik a rendőrségre. Esti Kornél megjegyezte ezt a két mondatot.

Mindenkit őszintén meglepett, a rendőrséget, a tettest, Estiéket, amikor három év múlva előkerítették a tettest, tűt a szénakazalban. Egy kábítószeres banda tagja volt, a lopott holmik értékesítése képezte az anyagi bázist. Telefonáltak a rendőrségről, egy nyomozó!, hogy tanúskodna-e Esti a bíróságon, nem kötelező, de jó volna. Jaj, sikított Esti anyja, aki a kábítószer szótól azonnal, mindig pánikba esik, nem! Igen, mondta Esti. Az apja elkísérte. A várakozás a bíróságon olyan volt, mint egy kórházban. Vagy a tanácson (önkormányzat). Esti hasztalan igyekezett ránézésre megkülönböztetni a tanúkat a vádlottaktól, a bűnösöket a bűntelenektől.

A tárgyaláson egykedvűen kopogtak a bíró kérdései. Mikor Esti jött sorra, kissé fölélednt, mintha óvni akarta volna, csak nyugodtan, fiacskám, meséld el, mi történt. A húsz év körüli, vékony testalkatú, rokonszenves fiatalember, kezdte Esti, mintha valahonnét olvasná. Mért azt mondod, hogy rokonszenves? Így éreztem. De hát ellopta a biciklidet. Esti rövid csönd után válaszolt: Tudom, hogy az érzések nem tartoznak a bíróságra. A bíró elunta, haladjunk, fölismered a teremben az elkövetőt? A rokonszenves elkövetőt? Aki az első padban ült, kezén bilincs. Se Esti, se az apja nem látott még élő bilincset. Volt benne valami háztartásbeli, afféle régibb tárgy, szerkezet, mely nem tudni, mire való, de senki nem meri kidobni. Tulajdonképpen rozsdásnak kéne lennie. Esti tekintete fegyelmezetten vándorolt a hátsó soroktól előre, amikor meglátta a fölismerendőt, földerült az arca, rámutatott, fölismerte, fölismerem, mondta. A bűnöző enyhén megemelte a vállát, majdnem mintha bocsánatot kért volna, vagy inkább csak azt mutatta, bocs, ez van, megpróbáltam, nem sikerült. Esti bólintott, futó mosoly hangsúlyozta komolyságát. Apja, aki nem ült a hallgatóság közé, hanem az ajtó mellett, az egyik oszlop mögött állt, döbbenten látta a tolvaj mozdulatában a magányt és büszkeséget, és ugyanezt látta a fián is. Valamiből ki volt zárva, úgy érezte, végérvényesen.

Amikor a bicikli eltűnt Esti szeme elől, futni kezdett haza, a türelmetlen csöngetésre türelmetlenül elébe jövő apja azonnal látta, hogy baj van. Esti lihegve előadta az esetet, majdnem ugyanúgy, mint évekkel később a

bíróságon. Nem a bicikli fájt, ezt látta az apja, hanem hogy ilyesmi megtörténhetett. Olyasmi, amiről nem hitte, hogy megtörténhet. Annak a riadalma látszott az arcocskáján, hogy hát akkor itt bármi megtörténhet. És akkor már ott ült Esti kékesen borongó szemében az, amit onnét azután már egészen soha semmi nem űzött el, a csalódáson, csodálkozáson és rettegésen túl a szürke és egyetemes közöny.

MÁSODIK FEJEZET,

melyben Esti Kornél tökéletes élete, avagy Pierre Ménard,

a magyar Don Quijote szerzője

„S aztán eltelik harminc esztendő."

(Darvasi László:

Fernando Asahar tökéletes élete)

Csuday Csaba érdekfeszítő, a magyar „Don Quijote" történetéről szóló filológiai tüsténkedését olvasom, amely inkább mondható csöndes filológiai töprengésnek, mint aktualizáló sürgés-forgásnak – legföljebb annyiban, hogy megmozdít valamit az ünnepi év alkalmából a regény magyar szövegvalóságát illetően.

Örömmel és lelkesedéssel olvasom, vagy inkább úgy mondom, jelzendő az akaratlanságot, hogy öröm és lelkesedés töltött el, kipillantottam az ablakon, s mintha egy rossz és főként ízléstelen észjárású rendező intésére, kisütött a márciusi Nap, ez a gyöngeségében is látványos, így erős fényzuhatag árasztotta el a kinti világot. (A márciusi nap finom, gyönge és

gyöngéd, cirógatós, akár a márciusi kismacska, amelynél csupán a szilván hizlalt kisliba előnyösebb – már ami a fenéktörlést illeti, ahogy azt az ebben verzátus Rabelais-tól tudhatjuk.)

A dolgozat érdeklődése elsősorban arra irányul, hogy a regény, amelyet magyarul olvasunk, „milyen egészségnek örvend ma”, és hogy az érvényes „standard” magyar szöveg miként viszonyul az eredeti spanyol és az eredeti magyar Quijotéhoz.

Logikus lett volna, de nem az írás tárgya juttatta nagy barátomat, Pierre Ménard-t az eszembe, hanem ez az öröm és lelkesedés, amely elfogott a filológiai aprómunka láttán. Pierre Ménard valódi neve Esti Kornél volt (és Esti Kornélé Pierre Ménard); amiképpen engem többnyire Nasónak, olykor Publius Ovidiusnak neveztek hosszacska művészorrom (Nase, német) miatt. Lásd még Mihály Dés: „XY, autor del Quijote”, Lateral, no. 62, 2000. február, Barcelona. Az örömről jutott a barátom az eszembe, pontosabban az örömről elébb az a régi öröm (volt annak idején az egyetemen egy közös szemináriumunk, egy kiugrott pap tartotta az Ószövetség ún. kisprófétákról, Jónás, Mikeás, Náhum, Habakuk stb., tátott szájjal, mámorosan hallgattuk, miként lehet egy mondatról heteken át beszélni), és úgy ő, Pierre. A régi Pierre. És onnét a régi én. Ez a régi csak úgy kiszaladt a számon, valójában nem gondolom, hogy változtam volna. Az ízületeim, a szemem, köszvénygyanú és kötőhártyagyulladás-bizonyosság, a májam, a színeim, a mozgásom, ez mind igen, de én nem. Igaz, most akkor bele kéne bonyolódnom, hogy mi is az az én (én, „én”), mi a személyiség és van-e lélek és az halhatatlan-e, amit talán a jó ízlés okán mégiscsak kerülni kéne. És hát persze én gondolkodom az énről, én magamról, Münchausen báróként emeljük föl magunkat a saját hajunknál fogva.

A modernitás Möbius-szalagja.

Hagyom is ezt a ki kicsodát, mesélem a történetet, mintha mesélni lehetne történeteket. De nem Pierre tanítása ez is, a lehetetlent mint lehetetlent a lehető leglehetőbben tudomásul venni? Nem az ő szelleme ösztökél-e arra, hogy „úgy olvassuk az Odüsszeiát, mintha később keletkezett volna az Aeneisnél, s Madame Henri Bachelier Le jardin du Centaure című könyvét úgy, mintha Madame Henri Bachelier-é volna”?

Úgy hiszem, világos célzatosságom iránya. Vajon nem a legrealistább realizmus-e, nem a legvalóságosabb valóság-e a megtörtént történeteket mint „fontos, fennkölt, körülményes, kedves és kitalált történeteket” elmondani?

Visszafogottan szólva más, mást jelent Pierre Ménard-nak lenni a huszadik század elején Nimes-ben és a hetvenes évek Budapestjén. Megrögzültnek nevezhető szokásom szerint kevésbé az eltérő világokra, társadalmi berendezkedésre gondolok, vulgo nem a diktatúrára, hanem a nyelvre, vagy ennél kevesebbre: a nyelvi környezetre.

Azok az összehasonlítások, melyek Cervantes és Ménard Don Quijotéja közt tehetők, szinte változtatás nélkül átvihetők a Borges és az én Ménard-om viszonyának jellemzésére. Revelációt jelent összevetni a Pierre Ménard nevet a Pierre Ménard névvel. Ami Nimes-ben egy „laikus lángelme” megfogalmazásában pusztán a történelem retorikus magasztalása, az a huszadik század második felének öntudatlan vagy még inkább kábult Budapestjén meghökkentő eszme. Itt a Pierre Ménard név, körbevéve a tengernyi Kováccsal, Szabóval, Jánossal és Ferenccel (és Esti Kornéllal! :-)), a történelmet nem mint a valóság megismerését, hanem mint forrását határozza meg. Számára nem az a történelmi igazság, ami megtörtént, hanem az, amiről azt tartjuk, hogy megtörtént.

Ebben épp az a meghökkentő, hogy nagyon is kézre áll. Egyszerre felel meg a kornak, és ellenkezik vele. Nem kerülhető meg a személyes felelősség: e felfogás jelentheti a legteljesebb kompromisszumot, beletörődést és öncsalást, és jelentheti a lehető legszemtelenebb, már-már pökhendi ignorálását annak a fojtogató aljasságnak, amelyet a nap minden másodpercében öklendezve tudomásul kell venni.

Pierre Ménard-t az egyetemen ismertem meg, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karának Múzeum körúti épületének első emeleti folyosóján, több mint harminc esztendővel ezelőtt. [Regényekben fordul ez elő, az egyik szereplő belenéz a másik szemébe, mély tüzű, kék szemének tavába, majd a narrátor, a regények e legszerencsétle-nebbikje, azt mondja, hogy aztán eltelt harminc esztendő. Régebben a regényekben magától múlt az idő, lehetett arra számítani, hogy

az apa idősebb a fiánál, és nem kellett meglepődnünk, hogy ebben az esetben a fiú fiatalabb az apjánál, még ha ez önmagában nem hozott is békességet; most azonban a múláshoz mondat is kell, a mondat múlatja immár az időt, ha ő nem volna, nemcsak nem érzékelnénk a múlást, de el sem hinnénk, ha mégis valahogy kiderülne, hogy múlna (az idő, nem a mondat). Az időtlen örök jelen – legföljebb erre van esélyünk. Erről írja Cervantes az első rész kilencedik fejezetében, fesztelenül használva kora spanyol köznyelvét: „…az igazság, melynek anyja a történelem, az idő versenytársa, a cselekedetek letéteményese, a múlt tanúja, a jelen intő példája, a jövendő hírnöke.”}

Nem véletlenül nyitottam (és zártam) a fenti zárójelet. Midőn – akkor – megpillantottam Ménard-t a folyosó mélyén, az ablakon át rézsút tűzött be a fény, mint a szentképeken, azonnal Don Quijote ugrott be; nem mintha Ménard afféle hórihorgas, gótikus figura lett volna, kire közhelyesen úgy tekintünk, mintha illusztráció volna ama nagy, spanyol könyvből. Ménard ravaszabbul volt összerakva, egyszerre emlékeztetett az úrra s a szolgájára. De a természet nem követte Daudet híres célkitűzését sem, melyet igencsak érdekesnek, bár megvalósításában ellentmondásosnak és felszínesnek mondhatunk, egy alakban, mint Tartarin, egyesíteni az Elmés Nemes Lovagot és fegyverhordozóját.

Durván úgy mondanám, hogy Ménard kívülről Sanchónak tetszett, és mindenestül a Lovagnak. Nem alacsony vagy tömzsi [ahogy önmagában (!) Sancho Panza sem az], de mindene pufók. Pufók, vagyis test. Don Quijoténak nincsen is teste, vagy csak mint jelzés, a szellem jelzése önmaga számára; a test mint önnön hiánya. A test, a Lovag teste csupán arra való, hogy valaki délcegen ülhessen délceg paripáján, legyen hová tenni a vasrudacskákkal megerősített lehető legtökéletesebb sisakot és vértet, legyen kéz, mely suhogtatja vitéz kardunk. A Don Quijote-i test ugyan a szellem alá van rendelve, de annak nem börtöne, nem lehúz, nem mocskos, hanem eszköz. Szinte áttetsző, légnemű. Bizony meglepődünk, ha vérzik. Ez a test könnyű, csontos, száraz.

Sancho nehéz. Nehéz, húsos, nedves. A nehéz szépségét mondja. Nem állítom, hogy a Lovag nem volna realista, nem igaz, hogy ő egy másik világban élne, oh egy költőiben, ahogy mondani szokás, nem. Ám Sancho

Panza realizmusa mégis más. A Lovag annak a világnak a szépségéről beszél, amelyet nem látunk, amelyről megfeledkeztünk, ugyan nem egy titkos világról, de egy olyanról, amelyet éppen ez a Don Quijote-i tekintet fedez föl, ez az őrült, szerelmes, egyesek szerint misztikus tekintet. Sancho pedig a látható világ szépségét mutatja, azt, ami ott van az orrunk előtt, mindig is ott volt, csak egy Sancho Panza kellett hozzá, hogy észre is vegyük. (Ne feledjük, Sanchónak csak Don Quijote mellett van értelme.)

Ménard-nak mindene pufók volt, csak a kézfeje nem. Az oly könnyűséggel repdesett, pontosan jelezve a gondolatai, még inkább a mondatai rendjét, formáját, lélegzetvételét, mintha maga El Greco festette volna. Mintha Beckett vagy Pilinszky János kézfeje lett volna az övé. De gótikussága (legyen ez egyszerűsítő szinonimája most a donquijotizmusnak) nem ebben mutatkozott meg, nem ebben öltött testet pars pro totóként, ez inkább valami tréfaként értelmezhető, a természet szeszélyes humoraként.

Nem ártanám magam Ménard és a Quijote gyönyörű és fölemelő viszonyának elemzésébe bele, túlontúl ismert és túlontúl ismeretlen ténye ez a világ irodalmának (nyugodjék Herr Goethe békében!); akkoriban én erről még semmit nem tudtam, véletlenül trafáltam telibe, az pedig, hogy akkor a folyosón Ménard épp saját készülő művéből (a Don Quijotéból) citált annak a kis, főként (kizárólag!) lányokból álló társaságnak, mely ámuldozva körbefogta, ez a koincidencia ismét csak a természet vagy a teremtés humorának számlájára írandó, és akkor itt nyilván kézenfekvő volna e humor minőségéről fanyalgó megjegyzéseket tenni.

S egyaránt helytelen – kacérkodott Ménard a lánykoszorúval (plusz én! én!) –, ha akár érdek, akár félelem, akár ellenszenv, akár rokonszenv miatt eltérnek az igazságtól, mely a történelem anyja, a történelem viszont az idő vetélytársa, az események letéteményese, a múltnak tanúja, a jelennek példája és mintaképe, s figyelmeztető a jövendőnek.

Észlelve a néhány oldallal előbbi Cervantes-idézet és e Ménard-mondatok közötti parányi (de mi az irodalomban a hatalmas, ha nem a parányi?) különbözőségeket, melyek a Cervantes- és a Borges-szövegek fordításaiból, azok össze nem egyeztetéséből származnak, és amelyek egy esetleges spanyol fordítás esetén, jó spanyol fordítás esetén természetes módon,

mégis csodaszerűen megszűnnének (nem volna értelmük!), tehát mindezt észlelve visszakanyarodhatnék Csuday kiváló dolgozatához – hogy mondjuk a Francisco Rico gondozta 1998-as „kritikai igényű, de a nagyközönségnek szóló” Quijote-kiadás hozott-e olyan eredményeket a felszínre, amelyek indokolttá teszik a „standardként” megjelenő magyar szöveg újabb frissítését, netán újrafordítását –, de nem kanyarodom, egyébként olyan volna ez, mintha a Quijote két kötete közt oszcillálnánk az elbeszélés szellemeként, persze kicsiben!, inkább mesélem tovább e barátság történetét.

E mesélésvágy nem annak szemérmes bizonyítéka, hogy elegem volna az intertextualitásból – micsoda marhaság e kettőt szembeállítani! Mondhatom, engem az intertextualitás sohasem érdekelt különösen, mert ez nem érdeklődés kérdése, a könyvek mindig könyvek közt vannak, s ha valamely könyv nagyon előreszalad, és ennélfogva a szokásosnál is magányosabb, mint ahogy ez a Quijote esetében a helyzet, akkor az megteremti önmagából az intertextualitást. Nincs az a posztmodern kélgyó, mely „jobban” önnön farkába harapna, mint a Quijote.

Rosszul mondtam: azon a lestrapált egyetemi folyosón nem ismerkedtem meg Ménard-ral, csupán jól megnéztem magamnak. Elbűvölt ez a bonyolult donquijotesága. Bumfordiságában is ő volt a finomság maga. Ez a finomság tulajdonképpen nem engedte volna meg a velem való barátkozást. Aztán mégis. Volt a barátságunknak egy korszaka, amikor az ezen való csodálkozásom erősebb volt, mint az a kétségtelen szeretet, melyet az első pillantástól kezdve éreztem iránta.

Ő matematikát és művészettörténetet tanult, és persze portugált, hogy beszélhessen portugálul, a virágok nyelvén. Amire én, úgy hittem, gyöngéd gesztussal, de valójában otromba sértésként a spanyolt vettem föl. Volt egy spanyol korszakom. Esténte önvádtól mardosva átvettem a spanyol rendhagyó igéket, aztán levetkőztem.

A kispróféta-szemináriumon találkoztunk; Ménard, mert rajongott a filológiáért, én meg véletlenül rosszul ikszeltem be a jelentkezési lapot. De ez mindegy is volt, én semmi konkrétumot nem vártam az egyetemtől, nem akartam kötni magam bármihez, nekem a világgal volt dolgom, meg az emberiséggel. Én nem mondatokkal kívántam az időmet tölteni, hanem az

univerzummal. Amellyel elégedetlen voltam, de amelynek sorsában, úgy éreztem, hamarost változások állanak be – nem kimondva, de hát nyilvánvalóan azért, mert az én megérkezésemmel új helyzet állt elő. Egyszóval fiatal voltam. Jól mondja a költői bölcsesség: megfürdeni a másik arcában, ez a barátság.

A diktatúra (és ez még a szerencsésebb eset) megkettőzi az életet. Birtokoltam egyet, amelyben húszéves nagyreményű fiatalember lehettem, aki épp fedezi föl a világot, aki „fürkészi a lét titkait”, aki fürdőzik barátja arcában, s mindettől erősnek és szinte folyamatosan bódultnak érezheti magát. Vártam, hogy elérjen az élet, vártam, hogy elkezdődjék ez a varázsos valami, és azután el is kezdődött anélkül, hogy kijelölhető lett volna egy kezdőpont, nem látszott egy kapu, amelyen be kellett vagy lehetett volna lépnem. De velem nem az történt, ami oly sokakkal, hogy várja-várja a kezdetét valaminek, amiben már réges-rég benne van. Vagy fordítva, mint a Kafka-írásban: várakozni örökkétig a kizárólag részünkre fenntartott bezárt kapu előtt, „a törvény kapuja” előtt.

Ezt Pierre Ménard-nak köszönhetem, a barátomnak. Azonnal úgy gondoltam rá, mint a barátomra, noha alig ismertem. Ezen a konstelláción a múló évek sem változtattak. Neki köszönhetem, hogy megszerettem magam, és ezért neveztem a barátomnak. És azáltal, hogy megszerettem magam, megszerettem a világot. Kisebbre, mint a világ, nem is tudtam gondolni. Ez mind Ménard volt, illetve a Don Quijote. Az ő Don Quijotéja.

Pedig volt Ménard-nak egy tulajdonsága, amely falként emelkedett közte és donquijotizmusa között.

A finomság legnagyobb tévedése, a finnyásság ez a fal. Nehéz ezt esetenként szétszálazni, és nem is úgy van, mintha ez amannak rosszabbik orcája volna, vagy árnyéka. Még csak erőtlenségnek se mondanám. A finnyásságot is lehet kedvelni (úgy értem, a másét), arisztokratizmusát, bátorságát a szembenállásra, megalkuvást nem tűrő értékközpontúságát.

Ménard-nak, ahogy a magyar értelmiségi szleng mondja, a szar se volt elég szar. Emlékszem megvető pillantásaira, amikor valamit meggondolatlanul dicsérni merészeltem. Vagy amikor nem mutatkoztam hajlandónak az

egykötetes Horatiust, nem, Platónt, mit tudom én, a teljesebb háromkötetesre kicserélni. Vagy két új novella miatt a Borges-kötetet. Most látom csak, ezek rossz példák, ezek éppen a finomságának bizonyítékai, én pedig hajdani, finom (!) sérelmeim hálójába bonyolódtam.

A Don Quijotéról való vélekedését is a finnyásság bizonyítékaként láttam. A Don Quijote – így Ménard – mindenekelőtt bájos könyv volt; most alkalom hazafias pohárköszöntőkre, nyelvtani pöffeszkedésre, trágár luxuskiadásokra.

És a dicsőség? – kérdeztem diadalittasan; a dicsőségben nem korrupciót láttam, hanem, metaforikusan szólva, istenbizonyítékot.

A dicsőség: meg nem értés, és talán a legrosszabb fajta – válaszolta hidegen, és kellemetlenül hosszan tekintett rám.

Kettős életről, kettős történetről beszéltem. Mert mindez, ifjúságunk „ismerkedési estje" a diktatúra firmamentuma alatt játszódott, „széles valagával a félelem ült a városon", idézet vége. Ha őszinte akarok lenni – ami nem természetes törekvése az embernek diktatúrában kizárólag egy történet létezik, a diktatúráé. És az, értelemszerűen, elmesélhetetlen. Ezért olyan nagy a csönd a diktatúrában. Csak a züllött szél sivít hidegen. (Ez egy szép gondolat!) A diktatúrában csak a diktatúra van. Nincs semmi, kizárólag a diktatúra. De akkor mi a helyzet velünk, avval, akit a tükörben láthatunk, mi a teendő evvel a kétértelmű semmivel? A semmi elleni küzdelmünkben (inkább rossz birkózás volt ez, mint bármiféle hősiesség) nem számíthattunk senkire, csak magunkra. Egymásra is alig. Egyszerre akartuk a diktatúra őrületében a normalitásunkat megteremteni és kikezdeni a diktatúra romboló, mindennapi, tompa normalitását. Ez ugyanannak a hiánynak volt a két arca. (Természetesen nem lehetett normálisan normálisnak maradni, hisz folytonosan föl kellett tenni a kérdést, hogy most akkor egy normális országban egy normális ember mit tenne – és ez akkor sem normális, ha aztán azt tettük, amit normálisnak lehetett nevezni; a normális épp azért normális, mert nem kell rajta gondolkodni.)

Mindnyájunknak megvolt a vesszőparipája.

Volt, aki a szerelem természetének tanulmányozására adta magát, és a sokéves kutatás kénytelen volt megállapítani, hogy a diktatúra a szerelmet is szétrágta (mint a moly, nem mint a tigris), hogy nem lehetséges a szerelem a diktatúrában, nincsen, a szerelem sincs, pedig arról úgy gondoltuk, mindig van, de legalábbis mindig lehetséges. De nem. Ez a barátunk megtalálta a semmit, a saját semmijét. Az ő ideje így telik.

Másikunk, egy matematikus, öltözködni kezdett. Színeket hordani. Mert a diktatúrában szín sincs, minden szürke, még a munkásmozgalom vörös zászlaja is.

Ez a diktatúra, a miénk („a miénk") a hetvenes évektől fogva már puha volt, mint a szar, legszívesebben nem csinált semmit, fenyegetése e semmittevésben rejlett. Egy izmos, „rendes" diktatúra azonnal lecsukatta volna azt a fiatalembert, aki szűk, téglapiros farmerjában, „vé" kivágású, kanárisárga moherpulóverjében zsebre dugott kézzel, fütyörészve vágott át a Moszkva téren, igyekezve a Matematikai Intézetbe. Vagy haragoszöld selyemingben. Lila pólóban. Berzsenyszín vászonnadrágban. Világoskék (mint Franco Nero szeme színe) mellényben, pöttyös zokniban. A diktatúra ésszerűen cselekedett volna, és félő, hogy a magába süppedt, fáradt utazóközönség a metrón kis, nyögésszerű sóhajjal (föllélegzéssel) nyugtázta volna, hogy eltűnik közülük ez a nyugtalanító kanárimadár. Magyarország 1956 után mindenestül vereségben élt. Vagyis magányban. A magány pedig az árulás melegágya.

Én a munkában láttam a menekülés útját. Nem jó szó a menekülés, túlzón siránkozó és romantikus. Azonkívül nem is lehetett elmenekülni. Mindenesetre élni szerettünk volna és nem csupán túlélni, utakra lelni és nem csupán kiutakra. Don Quijotének képzeltük magunkat, mert az őrültség látszott az egyetlen normális lehetőségnek. Ahogy Unamuno mondja: Képzeletünk szép értelmetlenségekkel telt meg, s azt hittük, hogy egyben igazság is az, ami csak szépség. Utólag úgy tetszik, inkább a Don Quijote light változatát, a musicalverziót tartottuk szem előtt.

Ménard volt a nagy kivétel. Azt tartotta, hogy minden elavul – egy bölcseleti tan kezdetben a világmindenség valószínű leírása; múlnak az évek, s már csak egy fejezet, ha ugyan nem csak egy bekezdés vagy egy név a filozófia történetében –, az irodalomban még nyilvánvalóbb ez az

elavulás. Ezt ő a Quijotéra is vonatkoztatta, amit mi nem merészeltünk. Semmi új nem volt ezekben a nihilista megállapításaiban (mint minden nihilizmust, nagy ellenkezéssel és nagy ujjongással fogadtuk); csak az elhatározás különös, amelyet Pierre vont le belőlük. Eltökélte, hogy elébe megy a hiábavalóságnak, ami az ember minden fáradozására vár. És ezen a ponton sikerült Ménard-nak egyesítenie azt, amit a diktatúra kettészedett, vagyis figyelembe vette mind a diktatúrát, mind a, használjuk ezt a nagy szót, létet. Históriát és ontológiát, satöbbi. Vagyis az igazi Don Quijote-i magatartást valósította meg, egyszerre reagált a mindenre és a semmire.

Rendkívül bonyolult és eleve jelentéktelen vállalkozásba kezdett. Arra áldozta gondját és éjszakáit, hogy idegen nyelven megismételjen egy korábbról létező könyvet. Szaporodtak a piszkozatok; kitartóan javítgatott, és több ezer kéziratlapot tépett össze. – Emlékszem kockás irkáira, fekete törléseire, furcsa nyomdai jeleire és rovarbetűire. Szeretett alkonyatkor kisétálni Budapest külvárosaiba, főleg Csillaghegyre; rendszerint irkát vitt magával, és vidám tüzet gyújtott vele.

Nem engedte, hogy bárki is beléjük tekintsen, és gondja volt rá, hogy ne éljék túl. Hasztalanul próbáltam rekonstruálni őket.

Vagy mégsem volt olyan vidám az a tűz? Mert ugyan meglehet, hogy az épeszűség egyetlen útja-módja a bolondság, de aki bolond, az magányos. Nincsen olyan Don Quijote, aki ne maradna egyedül, mint az ujjam. Ez szabadságának az ára.

Míg Ménard valójában írta-nemírta a Don Quijotét, példás szorgalommal, szellemi buzdultságban, a lehető legmagasabb szakmai színvonalon, mintegy az életét ennek szentelve – addig kívülről mi látszódott? Tehetetlenség, valamiféle szárazság, alkotói kietlenség, az, hogy nem írja meg azokat a művészettörténeti könyveket, ahogy ő mondta gőgösen, és jól mondta, hézagpótló szakkönyveket, melyeket tehetsége és ő maga is személyesen és magabiztosan ígért. Az egyre növekvő hiány, a rés a várakozás és a teljesítmény közt, egyre fájóbb lett.

Én, ahogy mondani szokás, belevetettem magam az életbe, amelyet azonosnak tartottam a munkával. Amelyről Ménard-ral ritkán beszéltünk, és

ugyan nem kellett azt gondolnom, hogy fumigálná őket, sőt, de valahogy mindig tőle értesültem mások fanyalgásáról. Ménard megjelentetett ún. előtanulmányai jelentős érdeklődést váltottak ki, igazolták írójának tehetségét, várakozást keltettek – aztán semmi. A semminek, a semmittevésnek, a bénultságnak, az elnémulásnak, a tehetetlenségnek (melynek ezer és egy gyökere lehet) a diktatúra mindig szállított egy kis hősies, kétértelmű aurát, az elért teljesítményt mindig bevonta a kollaboráció őrült vádjának ragacsos lepedékével. (Ez a ragacsos lepedék, ez is szép gondolat!)

Eltávolodtunk egymástól. Már nem érzékeltem, nem láttam azt, hogy hatalmas, láthatatlan vállalkozásaival és a látható csődjével, lustaságnak tűnő lustaságával és semminek se tűnő, gigászi szorgalmával mintegy kicselezte a kicselezhetetlent, s lett így őrzője a szabadságnak.

Életének keretei stabilnak tetszettek, ha nem is nyugodtnak; az átlagértelmiségi hajszolt életét élte, állandó munkahelye mellett három félállásban lektori jelentéseket írt egy kiadónak, biztosító matematikusokat szakvéleményezett, és puffadt aktatáskájával rossz világítású, áporodott levegőjű TIT-előadótermekbe rohant, ahol a táblaképfestészet, a performance és a Gödel-tétel kapcsolatáról tartott kultúrpolitikailag pikánsnak mondható előadásokat.

És akkor hirtelen-váratlan elvált. Elvette az asszisztensét, egy fiatal, céltudatos lánykát. Lett egy ikrük. Ám kisvártatva újra elvált, most talán az asszisztense asszisztensét vette el, akinek már volt, véletlen, szintén egy ikerpár gyereke, szóval vagy háromszor nősült, fiatal csajok, követhetetlen gyerekviszonyok, a lakás mindig az előző nőnél, a finom könyvtár (megannyi háromkötetes Platón) – hát az hol jött, hol nem.

Mindezt én már csak másodkézből tudom, elhagytam őt. (Ő is engem.) Ő folyamatosan hű maradt magához, mert hű maradt Don Quijotéhoz. Ménard megértette magát, ez a mindenestül szellemi ember fölfedezte magában a testet, a Sancho Panzát, és abban újra a Don Quijotét.

Közben eltelt harminc év, összedőlt a diktatúra, megöregedtünk; ha nem figyelünk, rátaposunk egy friss unokára. Egyre-másra ünnepeljük barátaink

és barátnőink egyre kerekebb születésnapjait.

Most a feleségem a soros. Amint régebbi filmeken látni lehet, ahogy a hatalmas születésnapi tortából kilép egy lenge ruházatú táncosnő, most divatba jöttek a chippendale-fiúk, a vetkőzős fiúkra szinte iparág épült, internet, ügynökség, miminden. A feleségemet a sógornői egy ilyennel lepték meg. Akarod, hogy nagyon fiatal legyen? Nagyon ne legyen fiatal, hallottam a feleségem hangját. Van a nem fiatal értelmiségi nőknek egy nevetése, a sértettségnek, gúnynak, görcsösségnek, szemérmetlenségnek és hatalomnak ordenáré keveréke, amelyet szeretnék nem hallani. A feleségem készített egy nagy fazék gyümölcsbólét, a specialitása, a sangriának egy magyarosított változata, kelet-európai mutáns – gyors, alattomos ital. A nők bemelegítettek, hangosan nevetgéltek.

Rád itt ma nincs szükség, lett mondva, ez nem az ironikus lábjegyzetek délutánja. Rövid bizonytalankodás után mégsem sértődtem halálra; nem kellett a házat elhagynom, a részemre kijelölt belső szobában úgy helyezkedtem el, hogy lássak valamit a cécóból. Ezt a szót használták a nők, jó cécó lesz.

A művész megérkezését taps és kiáltás fogadta. Mintha futballmeccsen: Hajrá magyarok! Mindent bele! Ketten jöttek, a másik lehetett az asszisztense vagy inkább főnöke, ő hozta a magnót, fontoskodva kereste az elektromos csatlakozást. Olvastam és leselkedtem. A táncos tógaszerű fehér leplet viselt, illetve játszott vele, mintegy vele táncolt, flörtölt, közben eltakart, fölfedett, mondhatni a szokásoknak megfelelően. Rövidre vágott, citromsárga haja, akár a román futballistáké, ezüstszélű, fekete bársony álarc, a rejtély növelésére. De én azonnal fölismertem. A teste nem volt öreg, de nem is az az izmos, atletikus; kifejezetten húsosnak tetszett, ez a húsosság fedte el az időt (jobban, mint az álarc).

Táncával körbesimogatta a nőket, lebegtette a fátylat és a csípőjét. Nem volt rossz. Sógornőim sikongattak. Ja, a feleségem is. Különösen amikor Pierre Ménard (most már újra Esti Kornél?) elengedte a leplet, és ott állt egy szál tangaalsóban, ágyéka a lányok fejének magasságában, mindnyájan a feleségemre néznek, Pierre közelít, mintegy kifordítja az ünnepeltet a „nézők” közül, egy billentés, egy siklás, s már csak a meztelen férfi far rengését láthatni, ez áll az ünnepelt és köztünk.

Véget ért a műsor. Nem mozdultam, gyorsan és halkan sírtam, mint mindig. Olyan volt, mintha magát Don Quijotét láttam volna. Azt láttam meg Pierre-ben, amit ott először az egyetem folyosóján: magát a szabadságot. Nem az övét, inkább az enyémet. Hogy van nekem. Igen, Pierre Ménard rezzenéstelenül, megalkuvás nélkül folytatta reménytelen, komoly és nevetséges munkáját: az életét. Boldognak kell elképzelnem Pierre Ménard-t.

Feleségem visszatetszőnek találta, hogy a férfi, a másik, még őelőttük fizette ki a partnerét, számlálta a kezébe a pénzt, s közben mindketten nevettek. Hogy ez már nem tartozott volna rájuk, ez a magánjelenet. És hogy nem akarok-e tőle valamit kérdezni. Nem. Merthogy ő látta, de legalábbis látni vélte, hogy én leselkedtem. Igen. Hogy mégiscsak tíz centire volt az arca, a szája a táncos ágyékától, amikor az levette a tangáját és megperdült. Igen. És hogy tíz centi az mégiscsak tíz centi. Igen. De hogy én a legkevésbé se izguljak, mert be volt csomagolva. Hogyhogy becsomagolva? Hát mintha egy zokniba, valahogy úgy, de az hátulról nem látszódott.

Vállat vontam. Ha akarom, ez most van, most vonok vállat, Csuday épp a Quijote első mondatát elemzi, illetve hasonlítja össze a Győry Vilmos-, a Szász Béla- és a Benyhe János-variánsokat. Okkal jegyzi meg, hogy az első mondat, En un lugar de la Mancha, de cuyo nombre no quiero acordarme satöbbi (a mű talán legismertebb mondata, amelyet már a spanyol kisiskolások is emlékezetből fújnak; Ménard kezdőmondatát, En un lugar de la Mancha etc, a kutya se ismeri, hát igen, változik a kultúra szerkezete), szóval hogy ennek a fordítása különös figyelmet igényel. Annál sajnálatosabb, hogy a magyar változat több sebből is vérzik. Rico lábjegyzetben hívja föl a figyelmet, hogy a mű és a hős legelső „szituálásában”, a mondat élén álló megjelölésben a 'lugar' valójában „helység” értelemben volt használatos a tizenhetedik században (a mai spanyolban a 'lugar' helyet, tartózkodási helyet jelent inkább). A szerző, ellentétben mindhárom magyar szövegvariánssal, nem „faluként” ('aldea') nevezi meg a települést, holott megtehetné, s később gyakran meg is teszi.

A 'de cuyo nombre no quiero acordarme' szerkezetben a 'quiero' (akar) ige használatával is hasonló a helyzet. Rico szerint 'no voy, no llego a

acordarme ahora' értelemben használták, ami nem valaminek az akaratlagos elfojtását, a szándékos elfelejtést fejezi ki, hanem a beszélő feledékenységét. A 'no quiero acordarme' eszerint nem „a nevét nem is akarom említeni”-vel fordítandó, hanem inkább így: „ami most nem jut eszembe, nem akar eszembe jutni, hirtelen kiment a fejemből”.

Igen.

HARMADIK FEJEZET,

melyben Esti Kornél kalandja a német nyelvvel

Esti Kornél tudta, mikor öregedett meg. Hogy mikor lett öreg. Tegnap, kedd reggel, negyed tízkor. Persze mi az, hogy öreg. Öreg az, így Esti, amikor az ember azt mondja magáról, öreg. Esti szavakkal vette magát körül, sőt úgy látta, a világ szavakból áll. Hát erre azért volna mit mondanom. Például éppen az öregséggel kapcsolatban, a halál. A halál nem pusztán egy szó. Tessék kipróbálni. Vagy a vécében a büdös. Mindegy, hagyjuk, hátha félreértettem valamit.

Ez a kedd, ki tudja, miért, úgy viselkedett, mint egy vasárnap, egy régi fajta, kedélyes, nyugalmas, lassú, lusta vasárnap, Esti heverészve olvasott; váratlanul Graham Greene-novellákat, pedig nem szerette Greene cinizmusát, de mikor olvasáskor odáig ért, hogy ez eszébe jusson, akkor a novellának is eszébe jutott ez, ami így mint erő mutatkozott, a novella erejének.

Jól tudott fekve olvasni, olykor egészen hanyatt, két keze, benne a könyvvel, fölfelé nyújtózkodott az ég felé, igaz, közben még a plafon, de szívesen olvasott oldalt könyökölve, szimmetrikusan jobbra vagy balra (két évet leszámítva, amikor nőtt valami pupli a bal könyökén, valami ízületi micsoda, Esti sokat tapogatta, mert olyan furcsa volt az állaga, se izom, se

hús, se zsír, olyan izé – lehetett rá könyökölni, mert nem fájt, de aztán úgy egy tíz perc múltán egyik pillanatról a másikra forró zsibbadás jelentkezett, s kiment a könyökből az erő, szabályosan beomlott, úgyhogy Esti nem ritkán arccal mintegy belezuhant a könyvébe), és ha aludni nem is, olvasni hason is szokott. Ilyenkor nőnek képzelte magát, miért, rejtély.

Negyed tíz előtt pozíciót váltott. Ha mindent tudnék, tudnám, hogy jobbról balra. És ekkor, számára is váratlanul, hatalmas, mégis halk, nyöszörgéshez közeli, sóhajtástól nem távoli nyögés szakadt ki belőle. Mint az ólom, olyan nehéznek érezte mindenét. És elborította valami konkrét fájdalom nélküli fájdalom. A fájdalom, a szó öntötte el. Mintha puffadt volna. Mintha a saját megromlott húsával volna teletömve. Megpihenni hasra feküdt; a feje, mintha iszapba, belefúródott a párnába. Mint akinek lejárt a szavatossága. Ekkor lett fél tíz.

Öreg. Vagyok. Ezt a nyögés részeként hangosan mondta. A levegő sipítozva jött belőle, mint egy jól szinkronizált öregasszonyból. És azonnal még ezt is gondolta: Mostantól kizárólag kis gonosz novellákat kívánok írni. Ez a gondolat jóleső érzéssel töltötte el. Fölugrott, ijedten észlelte, milyen fiatalosan, bement a szobájába, az íróasztalához (az ágy absztrakt és érzéki teréből az asztal absztrakt és érzéki terébe), és föllapozta az ötletfüzetét. Novellaötletek, ezek zölddel voltak; pirossal kihúzva, ha megírta, feketével, ha befuccsolt. Vagy elfelejtette, hogy mit is akart. Legutoljára ezt húzta ki feketével: „óvatos közelítés, a döntés hiánya, pacal, szarvasgombafajták, grappafajták, egy német szó: möge, az én harmadik személyben beszél magáról, lásd Jandl!, megduzzadó, mélybíbor virágszirmok”. Mi lehet ez? Teljes sötétség, bár nem ezért használja a feketét.

Találkozásom a német nyelvvel, ez a zöld cím állt utolsó bejegyzésként. És ceruzával, láthatóan kapkodva írva, jegyzetek: 1. Onkel, Onkel, bitte Uhr. Kedves unokaöcsém. Ha két hét múlva, haladván nénéddel a német nyelv elsajátításának, megengedem, finnugor szempontból rögös útján, legalább tíz, lehet legyen akár a legrövidebb is, tíz német mondatban megin-doklod, mért érzed szükségét, megkapod. Was? Nem was, sohasem was, hanem wie bitte. (Lanco volt, lett az óra neve.) 2. Schweiß, nem Blut. 3. Lacht wie ein Holzhund, ezt senki nem értette. Én meg, hogy mit lehet nem érteni. 4. A német tanárnő lila haja. 5. Rübenzuzler. Rüamzuzla. 6. Wenn die Soldaten

durch die Stadt marschieren etc. És a vége valahogy így: drübere druntere aber auch juhe (?). 7. A gót betűk! És: éljen a scharfes ß! 8. Polter! Polter! (Fix und Foxi füzet lapozgatása a hatvanas évek legelején, szigorú, bécsi nagynéni gyanakodva kérdi, mit csinálok, vagyis mivel töltöm az időm, németül tanulok. Helyes, mondja, és belepillant a füzetbe, a dupla oldalon egyetlen szó látható, kövek gurulnak az egyik rajzon, s ott a fölirat, gondolom, a kőomlás hangját jelezve: Polter! Polter! Értem, mondja a hercegnő hidegen, és elhagyja a szobát. Hirtelen megértettem, hogyan keletkeznek a forradalmak.) 9. „És a németek mindenre Nutellát kentek! Tiszta Hitler-Jugend!" „Nem is németek, osztrákok." „Az mindegy." „Nem mindegy." 10. Lengyelországban vagy németül, vagy oroszul tudott beszélni. Egyik rosszabb, mint a másik. Próbálkozás hangsúlyosan rontott némettel. Most persze kényelmes magyarnak lenni, mi?! 11. Akié a nyelv, azé a hatalom. „Mért magyarul szóltál hozzájuk?" „Ők hosszú német mondatokat mondtak nekem. És én hosszú magyar mondatokat mondtam nekik." „De így nem értettétek egymást." „Nem."

Esti a magyaron kívül legszívesebben portugálul beszélt, „a virágok nyelvén", de a legtöbb hasznát a németnek vette. A németen keresztül érintkezett a világ nem magyar részével, a maradékkal, és ezért hálát érzett a német nyelv iránt. Maradt köztük kis feszültség, idegenség – de hát a kapcsolatok már csak ilyenek. Mindazonáltal Esti olykor gőgösen azt gondolta: Ha tudnék németül, nagyon tudnék németül.

Nem tudása két erős, termetes oszlopon nyugodott. A stílusérzék hiánya az egyik, ahogy Esti fogalmazni szerette: nem ismeri, nem tudja, nem érzi a mondatok helyét, hogy hol is van egy mondat, egy mondata Grimmelshausen és Handke közt. Magyarul tudja, szinte mást se tud. A német szavakhoz való viszonya túlzottan gyakorlatias, nincs benne szenvedély, nedvesség. Német szóra nem tud sírva fakadni, nem tud elpirulni, nem alázzák meg őt, nem tud velük birkózni. Vele a német szavak nem ellenkeznek: teszik a dolgukat, ha teszik a dolgukat. Úgy választja meg a dolgot, hogy tegyék.

A másik (a kellemetlenebb, mert annak, épp a probléma lényegéből következően, nem érzi a határait): a német és a magyar szavak eltérő viszonya a fogalmakhoz, a fogalmisághoz. Az absztraktnak és a konkrétnak

az eltérő szerepe. Nehezen méri (fogja) föl, hogy végül is mi a kézzelfogható következménye annak, hogy nem létezik magyar filozófiai nyelv. Nemcsak szavak hiányoznak, szakkifejezések, hanem ebből következően hiányzik a nyelven elvégzett munka. Ebből következően pedig más mozgások, reflexek alakulnak ki. Más lehetőségek is. Egyáltalán az a tény, hogy a magyar nyelvhasználat (vagy írásosság) relatíve új, mondjuk a franciához, angolhoz, némethez képest, nagyobb játékteret enged (játék és munka közt most nem téve különbséget), az ember szabadabban rúghatja föl a nem erős szabályzásokat, szórendet és mondatstruktúrát és igeidőket. A magyar rend személyes színeket kap. Ez természetesen ellentmondás. A német nyelv szenvedne egy ilyen ellentmondástól, a magyar lubickol benne (nem is észlelvén, ami persze nem válik előnyére).

Kis gonosz novella. A német itt nyilván máris a gonosz bölcseleti dimenzióit fogja mérlegelni. A gonosz, a rossz – rögtön a világ teremtésénél vagyunk, vagyis hogy férges-e Ádám almája; németül valahogy azonnal a végső dolgokról esik szó, minden azonnal nagy lesz és jelentős. Vagy kicsi, mert a konkrét alma leírása is kézre áll. És világos a két alma közti különbség. Vagyis rend van. A német szereti a rendet, az alá-meg fölérendelést. Szereti a mértéket. Rettegve a saját mértéktelenségétől. Magyarul nincsen mérce, így a magyarok föl sem ismerik a saját rettenetes mértéktelenségüket. A mértéktelenséget nagynak, kiválónak, a tehetség jelének veszik. A legönmarcangolóbb erre vonatkozó kritikus megjegyzés mondjuk a „barokkos bőség” volna.

Hogyan is gondolom én ezt?, gondolta Esti, és végigsimított a jegyzetein. Szeretett papírt simogatni. „Vétkeztem – egyedül – a hatodik parancsolattal szemben.” Vagy csupán megérinteni. Kapcsolatba kerülni. Bár egy megfigyelő inkább azt látná, mintha megáldaná a papírokat; fekete mise.

Szóval hogy a múló idő miatt óhatatlanul lenne egy kis sértettség az írásokban, nem is bennük, hanem mögöttük, valami akaratlan sopánkodás (larmoyant-ság), és ezt fedné a gonoszság. Kis gonoszság, ez fontos. Tehát nem véres vadállatiasságok, nem az, hogy egy kon-junktívuszból tőrt kovácsolna, vagy még inkább kalapácsot, és addig verné az anyja fejét, szeretett édesanyja fejét, a homlokát, a kisagyat és nagy nehezen rátalálva az ideális felületre, a halántékot, míg… hát tudjuk, mi a végük ezeknek a

kalapálgatásoknak, nem, ez sok volna, idegen tőle, se ennyi agresszivitás, se ennyi sértődés nincs az idő most fölfedezett múlásában. Még az is túlzás volna, hogy az áldott állapotban lévő feleségét egy Goethe-idézettel lerugdalja a lépcsőn. Eizenstein-parafrázis gyanánt, nemde. Egyébként is honnan volna a felesége terhes ebben a korban?! Hát hiszen éppen erről van szó, a teringettét!

Inkább arra gondol, hogy csöndesen elgáncsol valakit. Akit utána talán még föl is segít a földről. Föltéve, hogy az illető nem zúzza szerencsétlenül halálra magát. Mert a kis gonoszságban mindig ott a nagy is (ott búvik), ez adja az izgalmát, ez az, ami rejcol (hogy a németből segítsük ki magunkat). Vagy a botjával a villamoson ráütni a fiatalok lábszárára, a vádli-ra, ha nem adják át az ülőhelyet, vagy következetlenek a consecutio temporum alkalmazásában.

Esti akár egy ragadozó madár (vagy ha nem madár, hanem például tigris, hiénakutya, akkor tud repülni) körözött az emlékei fölött.

Esti Kornél emlékei: A húgom meg én az ötvenes évek második felében a német nyelv szempontjából szűz területnek számítottunk. A szüleink ugyan időnként, emlékezve a saját gyerekkorukra, amikor is természetes módon használtak egyszerre több nyelvet, megpróbálkoztak velünk németül beszélni, úgy téve, mintha nem tudnának magyarul, de mi tudtuk, hogy tudnak magyarul. Az innét bimbózó gyanakvásunkat azután áttoltuk magára a német nyelvre. A német nyelv, állapítottuk meg, valami von Haus aus sunyi dolog. Őszintétlenség és hátsó szándék és palástolt akarat. Amely ellen védekezni kell.

Magyar ember magyarul beszél, vágtuk szüleink arcába a kuruc igazságot. Annyi embert érsz, ahány nyelvet beszélsz, válaszoltak ők ijedten.

A német nyelvet lábujjhegyen osonó tolvajnak képzeltük, vagy álnok járványnak, amely még szegény anyánkat és ugyancsak szegény apánkat is megfertőzte. Ám volt az egészben valami rejtélyes, megfoghatatlan: vajon mért akarják szüleink ránk erőszakolni ezt a bajt? Ezt a nemtelenséget. Vagy félreértünk valamit? Végül is a bizonytalankodás oda vezetett, hogy nem fordultunk mindenestül a német ellen, inkább csupán óvakodtunk tőle;

bizalmatlanságunknak adtunk hangot. (A német nyelv felettébb furcsa viselkedésére később, az ausztriai nyaralások alatt, amikor is már élőben találkoztunk vele, számos egyértelmű bizonyítékot találtunk. Attól tartok, úgy gondoltuk, hogy a német nyelv az egy olyan magyar nyelv, amelyben a magyar szavak németül vannak. Egyik első javaslatom volt ennek szellemében az igaz magyar embernek indokolatlanul sok szenvedést okozó der-die-das fölszámolása a kicsinyítő képző által. Mikor megtudtam, hogy minden – chen végződésű főnév das, úgy örültem, mintha az örökmozgót találtam volna föl. Lényegében ilyesmi történt. Emlékszem apám nevetős bólogatására, mintha egyszerre gratulált volna az emberiség életét új mederbe terelő fölfedezésemhez és nevetett volna ki ezért az idétlenségért. Most mondjam azt, hogy a német nyelv olyannak mutatkozott, mint az apám: kiismerhetetlennek?)

Mindezekért a szüleink tárgyszerűbb keretek közé kívánták helyezni a nyelvtanulást, kivették a család fennhatósága alól, és egy nyelvtanárra bízták bevezettetésünket ebbe a homályos és gyanús dzsumbujba. Ebben az időben a német nyelvtanárok német nyelvtanárnők voltak, rendszerint – végül is – osztrák származásúak, többségük bárónő, kinek férje szép számban volt horthysta tiszt, és folyvást sopánkodtak a durvuló világhelyzet miatt, ami részint a kommunistákat jelentette, részint a nyakkendőkötés módjainak elprolisodását. Illetve, és ez már kényes pontnak számított, a tanítványok „konok következetességű” tunyaságát. Arcátlan aluszékonyságát.

A mi elsőnket Tante Nellinek hívták (az idők folyamán azután több más tantét is elfogyasztottunk). Úgy készültünk az első órára, mintha vendégségbe mennénk, pedig ő jött hozzánk (házhoz). Át kellett öltöznünk, és anyánk kávét főzött. Izgatottság honolt. Tante Nelli méretei minden elképzelést fölülmúltak, mintha nem is az Úristen, hanem Rubens teremtette volna. A nagy fehér komondorunk hevesen megugatta. Ő vidáman fölsikoltott, akár egy filmben.

Ó, csak nem kíván elfogyasztani engemet ezen eb?

Már evett, morgott apám durván, maga is szinte ebként, de Tante Nelli annyira meg volt hatódva, hogy apám személyében mintegy a hajdani,

fájdalmasan elvesztett világával találkozhatott (tévedett), hogy boldogan kacarászott mindenen. Apám komoran kísérte be a házba.

A felnőttek rossz hatással voltak egymásra, mintha mindenki abból az előbbi filmből beszélt volna, még apánk is, igaz, ő két társasági vagy társalkodási mondat közt feszesen hallgatott. Időnként vendégünk felénk fordulva negédes kérdéseket intézett hozzánk, de nem a megfelelő nyelven, így mi keményen hallgattunk. Anyánk ezt szóvá tette.

De hisz ez nem magyarul van, vágtunk vissza.

Azért még válaszolni lehetne valamit, válaszolta anyánk nem nagy meggyőződéssel.

Ha tudnánk, akkor nem kellene némettanár. És a húgom még pofátlanul hozzátette: Neszpá?!

Ó, mily szellemes!, sikoltott ismét Tante Nelli, és az arcom felé nyúlt, de elkaptam a fejem.

Amikor szüleink magunkra hagytak, Tante Nelliről mintha egy álarc hullott volna le, normális lett, komoly, céltudatos, valóságos. Kedves és szigorú. Mindazonáltal furcsa volt látni valakit, egy felnőttet, akinek egyetlen célja, hogy belénk passzírozza a németet. Mintha semmi más nem érdekelné a világból, mintha semmi más érdekes nem volna a világban. Ezért azután teljesen komolyan venni nem tudtuk őt sohasem.

És akkor történt valami, ami alapvetően meghatározta a német nyelvről alkotott képemet. Tante Nelli fölkészült ránk, hozott füzetet, egy speciálisnak mondható széles margósat, ceruzát, puhát, 2 B-t, hogy könnyen lehessen radírozni, és radírt, azt az elefántost. Az órán is, a házi feladatokat is ceruzával kellett írni, és ha hibáztunk, ki kellett radírozni (az elején Tante Nelli megmutatta, hogyan kell; előradírozott nekünk), hogy, így mondta, ne maradjon a világban hiba.

Mért, tán amúgy a világ hibátlan?, kérdeztem hetykén.

Ó, mily szellemes, mondta ismét Tante Nelli, de most halkan, szinte szigorúan, sőt szomorúan. Majdnem teljes hosszában betöltötte a kétszemélyes szófát. Öregnek tartottuk, volt vagy negyvenöt éves. Ültében a combjait a hasa súlya széjjelnyomta. A has külön testrésznek, szinte külön élőlénynek tetszett. Leejtettem a radírt, és utánamásztam az asztal alá, és ott lent szembetalálkoztam a két combbal. Vagy inkább a combok képezte alagúttal. De csak a bugyit láttam. Egy akkora, de akkora bugyit, amekkorát el sem lehetett képzelni. Mint egy hatalmas fehér vitorla (a közelben). Sátorlap. Tante Nelli a Vajda-Fürst: Kezdők számára szerint haladt. Fentről ezt hallottam: Der Vater arbeitet. Én a lenyűgöző fehérséget bámultam. Die Mutter kocht. A havas fennsíkok lehetnek ilyenek. Amit néztem, az gigantikus volt, tiszta és titokzatos. Das Kind spielt. Egyre inkább az vált meggyőződésemmé, hogy magát a német nyelvet látom ott az induló has tövében, igen, ilyen tehát a német nyelv, gigantikus, tiszta és titokzatos. Der Sohn lernt. Vörös arccal érkeztem föl a lenti világból. Tante Nelli kedvesen épp azt mondta: Die Großmutter reinigt das Fenster.

Akkor elhatároztam, hogy… mit is pontosan? Valami gyerekesen komoly és felnőttesen meg nem tartott elhatározást tettem a német nyelv tanulásának tárgyában. A továbbiakban igyekeztem minél többször leejteni a radírt. Mikor egyszer már sokadjára topogtam négykézláb az asztal alatt, Tante Nelli hatalmas lapátkeze pillekönnyen megérintette a fejemet.

Hagyd lent a radírgumit. Csak keresd, szép nyugodtan keresd. És ha megtaláltad, keresd tovább.

Weiter, tovább, ez lett a legszebb német szó Esti számára. Nem elég gonosz, futott át Esti a történeten. De legalább igaz, és vállat vont. Ránézett az órájára, megint fél tíz volt. Ez jó volna így zárásnak, de hát kihagytam egy mondatot. Esti: Apám a tolmácsképzőben vizsgáztatott, aznap hármat is, mindahányan ötöst kaptak. Mert ki lett adva, hogy nem lehet megbuktatni senkit. Hazajőve ezt mesélte. És ekkor kaptam tőle a németemre vonatkozóan a legnagyobb dicséretet. Életem legnagyobb dicséretét. Komolyan rám pillantott. Ezek még nálad is gyöngécskébbek voltak.

NEGYEDIK FEJEZET,

melyben Esti Kornél és a töredék

Esti Kornél, e szavakból szőtt férfiú, a szövéskor vad volt és magányos, magtalan és voltaire-iánus. Szerette a jelzőit. De azután, (hazatérvén Portugáliából, ahol) hogy, hogy nem – figyelmetlenségből-e vagy egy kapriciózus döntést követően vagy megfázott? –, egyszer csak egy nagy, boldog család kellős közepén találta magát. Már nem valami sötét odúban vagy szűk padlásszobában lakott, hanem egy kertes, elővárosi házban, magányát, melyhez oly sokáig érzelmesen ragaszkodott, négy pompás gyermek s egy minden szempontból, mind belsejét, mind külsejét tekintve első osztályú asszony számolta föl.

Az új jelzőit is szerette. Ilyen az élet, gondolta, illetve nem gondolt semmit, ilyen az élet.

Ismét karácsony közelgett, az év egyetlen olyan napja, amikor Estinek eszébe jutottak egykori, elfeledett jelzői. Régebben e napon állandóan kisebb-nagyobb botrányokba keveredett.

Séta közben például minden magyarázat nélkül kirántott kabátja belső zsebéből egy konyhakést, s a járókelők ámulatára élesíteni kezdte a járdát szegélyező keramitköveken. Vagy egy szegény vak embert szólított meg igen udvariasan, hogy venné ki szeméből azt a porszemet, mely imént hullott belé. A szomszédék félig béna kisfiának rendszeresen ajándékozott labdát, sportcipőt, korcsolyát. Diákcsínyek, melyek lassan elmaradoztak.

Gyerekei már időtlen idők óta rágták a fülét, hogy vegyenek egy kutyát. Mert a kutya az ember leghűségesebb társa. Satöbbi. Nem akarta. Nem akart se hű társat, se satöbbit, volt néki mindkettő. Egyszer már elkövette azt a hibát, hogy választás elé állította a kölyköket, ő vagy a kutya. A döntés láthatóan nehezükre esett, a fátyolos gyermeki szemek jelezték, tisztában vannak a veszteség mértékével, midőn gondolkodás és bizonytalankodás nélkül a kutya mellett tették le drámai voksukat.

Egy kis fekete puli mellé. Amely tényleg igaz, hű barátként viselkedett, míg el nem lopták. (Valójában agyonverték, de karácsonyra ez már túl sok rémség lenne itt. Mintha szánt szándékkal keresném a bajt. De ténylegesen agyonverték, ott találtuk meg az akkor még üres szomszéd telken, feküdt a párás, hideg reggelben, mintha csak pihenne, füléből szivárgott a vér. Azóta sem tudjuk, ki verte agyon, reméljük, egy idegen.) Azóta folyamatosan napirenden volt a kutyakérdés. Noha Esti egy pillanatra sem lágyult el, nem jött kísértésbe, miközben nem esett nehezére elismerni, hogy a puli két hét alatt több boldogságot hozott a házba, mint ő mindösszesen. Hát persze azért ezt nehéz mérni.

Van négy-öt gyerekem, nem kell kutya, mondta, s hidegen végigpillantott azon a négyen-ötön. Egyikük, a kisebbik lány, ugyanolyan hidegen visszanézett.

Nekünk azonban nincsenek gyerekeink. Esti vállat vont. Ha nem lennének gyerekeid, vennél kutyát?, kérdezte a lányka még mindig szigorúan. Esti elnevette magát, mint aki társaságban közepes viccet hall.

Ne legyél okosabb, mint amilyen vagy… Meglehet, vennék, de, ugyebár, akkor kinek… – A kislány elgondolkodott, aztán bólintott.

Igazad van, ez nem megoldás.

Mi nem megoldás? Hogy lemészárolod a testvéreidet? És természetesen magadat is?

Igen, az.

Valóban, ez nem megoldás. És nincs is teljesen összhangban a karácsony eredendő gondolatával.

A lány apjától tanult mozdulattal vállat vont, majd néhány nap elteltével azzal állt elő, hogy megvolna a megoldás, majd ő vesz a családnak egy kutyát. Esti figyelmetlenül biccentett, igen, érti, mit mond gyermeke, vér a véréből, micsoda a micsodájából, ám, hogy felnőttesen fogalmazzon, nyilván nincs a kisasszonynak erre elég pénze.

Részletben menni fog, pirult el a lányka, s ahogy az írók írni szokták: különös fény villant a szemében.

A karácsony fényei egyre kevésbé különösek, jól bejáratott ajándékgyár, melyet gyertya-, fenyő- és halillat leng körbe. Esti Kornél jól játszotta karácsonyi szerepét, örült és örömet okozott, s már nem gondolt a régi csínyekre, melyek a szeretet igazi orcáját lettek volna hivatva leplezni. Spongyát rá. Kicsit talán még most is hevesebben vette a levegőt, ha az újságban azt olvasta, hogy a politikai ellenfél a „sátán üzenetét" közvetíti, de hogy ez ellen nem gyűlölettel, hanem mivel?, igen, úgy van, „a szeretet erejével" kell föllépni és vagy mert csakis „a megbocsátás töri át a szívek kérgét". Hacsak úgy nem, hajtotta le Esti a fejét, és ilyenkor azért közel állt a szimpla szentségeléshez, melyben az ő édesanyjának nyelve olyannyira leleményesnek tudja magát; mely lelemény így a világ nem nélkülözhető egyensúlyához tud tevőlegesen hozzájárulni. De mindezt csak mellesleg, olyan volt, mintha emlékeznék, mintha a fogát is valamikor réges-régről csikorogtatná.

Amikor az ajándékok átadására került a sor, a lány ünnepélyesen előre kéredzkedett, s átnyújtott egy színes dobozkát. A szülők játékos zavarban bontogatták a selyempapírt.

Vajon kalap?, így az anya.

Vagy egy jelentősebb szivar?, így az apa.

A kutya, így a lány.

Ilyen kicsi kutya nincsen is.

Csönd lett, csupán a papír zörgött. Az anya emelte föl a fedelet, fölsikoltott és elájult. Esti Kornél lehajolt, s kivette a dobozból az ajándékot. Tényleg egy kutya volt, egy részkutya, egy kutyarész, fragment: egy kutyaláb. Egy levágott kutyaláb. Ha pókláb lett volna, még mozgott volna. Általános pánik tört ki. Esti megdöbbenve nézett a lányára, azután lassan a fejére tette a kezét, és gyöngéden megsimogatta. Majd a rémült estében így szólt halkan:

Vauu, vauuu.

Azóta minden karácsonykor ezt hallom, az Esti csöndes, szent nyüszítését, amely száll, száll fölfelé, az égbolt felé, stille Nacht, heilige Nacht, a menny felé, ahol az Úristen trónol, az Úristen, aki Esti szerint tulképp (így: tulképp) nincs is, bár azt elismeri, mert látván látja, hogy trónol, az ő nyüszítése is azért száll arra, arra föl, föl…

ÖTÖDIK FEJEZET,

melyben Esti Kornél első gyilkossága

Akkoriban Esti Kornél éppen kutya volt. Ezen most nem szőröznék sokat, hiszen, nézzük csak a mondatot, hogy mi egy kutya, azt többé-kevésbé tudjuk, illetve nem tudjuk, de van bennünk egy kép, négy láb, szőr (adott esetben természetes, trimmelés nélküli nyakszőrzet), hanghatás (vau! vau!), kész-passz; a másikba meg, az alanyba, Estibe nem érdemes belebonyolódnunk, mert hát ő éppenséggel eleve a lehetségesnek van föltételezve, maszknak, ürességnek, bárminek, Jedermannak, bár arra talán kevesen gondoltunk, hogy négy lába volna.

Szeretik (hogy kik, abba ismét csak nem mennék bele, mert akkor abba is bele kéne, itt és most, hogy ki vagyok én, konkrétan nyilván, hogy hány lábam van – a tehénállás nagyon nagy hiba! –, ám ha ez a kérdés létezik, vagyis értelmesen föltehető, akkor per definitionem nincs rá válasz, ha meg mégis volna, akkor nemcsak kérdés nincs, hanem Esti Kornél se nincs), szeretik, szeretés alatt van, ha Wittgensteint citálok, ilyenkor úgy van érezve, átlátnak rajtam, alkattól (stb!, de ne politizáljunk) függően ezt javamra írják vagy szememre lobbantják, és ettől rövid időre megnyugszanak, elmajszolnak egy kis dolcét, konkrétan orosz krémtortát, majd talán még szundítanak is egyet (munkahelye válogatja, a bányászok például ezt nem engedhetik meg maguknak, az éjszakai sihtában sem), ezért most Wittgensteint citálok: „A dolgoknak számunkra leglényegesebb vonatkozásait elrejti előlünk egyszerűségük és ismerősségük. (Az ember épp ezért nem veszi észre ezeket, mert ott vannak a szeme előtt.)" Ezért rúgom föl az egyszerűséget és ismerősséget, ezért. Abból, hogy Esti nekem vagy akár mindenkinek kutyaként jelenik meg, nem következik, hogy Esti tényleg az. Csupán az a kérdés, mi értelme volna ezt kétségbevonni.

Mivel manapság abban a tévedésben élünk, hogy az élet értelme a boldogság (amelyet nem vagy alig bírunk megkülönböztetni a jókedvtől), okkal ötlik föl a kérdés, boldog volt-e Esti Kornél. Erre nehezen tudnék válaszolni. Reflexből nemet mondanék. Én legalábbis nem lennék az ő helyében. Esti története a tizenkilencedik század közepén kezdődött, Lord Tweedmouth áldozatos tenyésztői munkájával egy életművet alkotott, a Golden retrievert. 1865-ben (két évvel a mi kiegyezésünk előtt!) beszerzett egy sárga retrivert, mely egy fekete Wavy coated retriever alomból származott, hogy azután 1868-ban (egy évvel a mi kiegyezésünk után!) ezt keresztezze egy májszínű Tweed water spániellel. Az első alomban négy kölyök született, ezek képezték Esti Kornél kialakulásának alapjait. Nem is folytatom, világos, hogyan és mire megy ez, legföljebb annyit még, hogy Estinek, fajtájának megfelelően, rendkívül puha fogása volt, akár tojást is képes volt apportírozni, meg az a lágy harapás, hát arról tényleg tudnék jócskán mesélni, oly izgatóan hatott…

Esti a legtöbb kutyaközhelynek eleget tett. Ha rád nézett, nem lehetett mást gondolni, mint hogy néz azokkal a szomorú kutyaszemekkel. Volt ebben némi színpadiasság is, úgy nézett, mint egy rossz színész, aki a hűséges

kutyaszemeket játssza. Kornél, ezt azonnal hagyd abba, légy szíves – de ő úgy tett, mint aki nem érti, mit akarnak tőle. Esti szimmetrikus volt, élénk, erőteljes, kiegyensúlyozott mozgású, engedelmes, intelligens, barátságos, szelíd és bizalomgerjesztő, a házban mégsem szerették igazán, konkrétan és főként a ház gazdája nem szerette. Ellenszenvnél kevesebb, inkább közömbösség volt ez, melyet a ház gazdája nagy erőkkel védelmezett; Esti behízelgő modora, szinte giccses tetszeni vágyása nem tette könnyűvé helyzetét, már-már kísértésbe jött olykor Herr und Hundot játszani, megsimítani Esti arányos és jól formált, széles, de nem durva agykoponyáját, mely jól illeszkedett a nyakhoz, megvakargatni közepesen nagy, körülbelül a szem vonalában tűzött füle tövét, jól van, öregem, jól van, mondani nem kevés önsajnálattal, Esti vélelmezett magányában a sajátját látni és ezt egyszersmind megosztani… Aztán valahogy mégsem. A hiányzó szeretet viszont azt jelentette, hogy ha Esti valamiben hibázott, mondjuk váratlan, vegetárius szenvedélytől űzve kikaparta a paradicsomtöveket, akkor a türelmetlen ingerültséget nem gyeplőzte semmi. Mily kietlen egy ily szenvtelen kapcsolat, gondolta sötétebb óráin Esti – szavakkal így fordítanám le azt a konyulást, melyet időről időre le lehetett olvasni farokról (a végén nem lehet görbület!), fülről, tekintetről; noha Estinek sokszor támadt az az érzése, hogy nem egészen érti a szavakat, csak félig, vagy, félre álszerénység!, háromnegyedig, négyötödig, öthatodig, de folytathatnám öntudatosan bármeddig, mindig marad egy kis rész, egy vékony gyűrű a szó értelmezési tartományában, egy kis különbség az egész és a birtokolható közt; rémlik, van ilyen felvágott vagy inkább sonka?, afféle zsírbetét. Hát ez most nem lett valami izmos hasonlat.

Arról nem is beszélve, hogy Esti felvágottat, sonkát sose kapott, mindig az unalmas kutyaeledelt csak, minden este ugyanabban az időben. A ház gazdájának még ez is sok volt, ő a maradékokat lanszírozta, a kutyák egyetlen okát és célját ezeknek az úgynevezett maradékoknak az elpusztításában látta, a maradékfelszámolásban, felfogása szerint az enyhén romlott maradékmegoldás is elsőrendűen kutyafeladat, úgyhogy vissza is veszem, kapott már Esti száradtan felkunkorodott végű felvágottat, nyákosra érett, foltos parizert, melyet a jégszekrény mélységes mélyében felejtettek, vagy kékesbe játszó, felpuhult kötözött sonkát. A ház gazdája hivatalosan nem tudott elveinek érvényt szerezni, csupán morogni volt lehetősége (mintha maga is kutya volna!!!, tréfálhatnék), jó, hogy már extra

borjúbécsit nem kap őurasága!, így aztán kénytelen volt mindezeket titokban belecsempészni Esti ételébe, vagy adta külön oda neki, akár valami különleges csemegét. Az is volt, csemege, Esti hálásan nyalta meg a vonatkozó kezet. A ház gazdája undorodva összerázkódott. Ha szeretne, ez se így lenne, gondolta Esti, és újra megnyalta a kezet.

Nos, meglehet, hogy én nem volnék boldog Esti Kornél helyében, meglehet, ő sem az – mindazonáltal elégedetlen sem, érzelmeit ugyan nem viszonozták mindenestül (konkrétan egyáltalán nem viszonozták), de az a bizonyos fegyelmezett figyelem mégiscsak biztonságot jelentett. És ott volt a nagy kert is, ahol Esti időnként, látszólag ok nélkül, vágtázni kezdett, oly gyorsan, harmonikusan (lábai bármilyen szögből nézve, soha nem fordultak ki vagy be, nem léptek keresztbe egymásnak), oly erővel, hogy ez még a ház gazdájának csöndes elismerését is kiváltotta. Vagy inkább bámulatát. Bámulta Isten teremtményét, ekképp testvérét, amint mintha épp köszönetet mondana teremtőjének. Hogyan is lehetne másképp értelmezni ezt a tobzódást?

Most már lassan elkezdődhetne a történet. De előbb még szólnom kell Esti életének vagy létének (az említett boldogságszerűség mellett) két, mondjuk így, alapkövéről: az Istenről és a macskáról, más szóval a félelemről és a gyűlöletről.

Esti folyamatosan félte az Urat; ha dörgött vagy villámlott, vagy dörgött és villámlott, átérezve parány voltát, reszketés fogta el; teliholdnál, ha nem látom, nem hiszem, panaszosan, eleget téve a leglaposabb közhelynek, igen, panaszosan vonyított az ég felé. A ház gazdája vagy nem volt muzikális vallásilag, vagy más okból nem érzékelte itt a metafizikai dimenziókat, kizárólag azt látta, hogy Esti Kornél egy beszari alak; ha istenélményed van, akkor örüljél, bazmeg, ugrálj, ujjongj, hogy neked sikerült, nem pánikban az ajtónak ugrálni, és különösen nem az üveges teraszajtónak, mert be fog törni, bazmeg, Kornél, és nem fog fizetni a biztosító, Kornél, és akkor mi lesz. Azt se tudod, mi a pénz, hülye kutya. Ne mondd, hogy hitelkártya, mert beléd rúgok. Nyulambulam. Esti nem volt abban az állapotban, hogy a mondottakat és ki nem mondottakat megfontolhatta volna, minden ízében remegett, és mindenestül a nyíló ajtó rését figyelte, hogy beronthasson a lakásba. Ember bent, kutya kint, a ház gazdája

ragaszkodott a konzervatívnak, de legalábbis formálisnak mondható világképhez, Esti ezt nem is opponálta, nem érezte méltánytalannak, a szoba amúgy nem vonzotta, és a hideget is jobban tűrte, mint a házban föllelhető különböző korú nők gondolták, midőn hisztérikusan könyörögve, fenyegetve igyekeztek a bentlakást természetesnek feltüntetni. Végül is a golden Retriever alakítói egy olyan kutyát akartak, aki a lelőtt vadat felkutatja és behozza a vadásznak, szóval vadászkutya, na. Igaz, ez régen volt, azóta sok hígított vér lefolyt már a vérvonalon. Esti vadászképességei mélyen eltemetvék a személyes és közös múltban, és akkor még finom voltam.

Esti félelme oly látványos formákat öltött – középpontjában az egész testet rángató reszketés –, hogy ez a ház gazdáját is megfogta, részvétet csikart ki belőle, még az sem zavarta őt, hogy a remegő Esti szájából csak úgy ömlött a nyál, a rettegésnyál, föl kellett utána törölni a parkettet. A metafizikai magyarázat talán mégis sántít, mert Esti már a tűzijátékoktól is frászt kapott, az év mélypontja szilveszter és augusztus huszadika volt, ebben a mondatban inkább a kenyér és alkotmány, mint Szent István királyunk ünnepe. De mit tűzijáték! Ha a szomszédék ördög gyereke – vagy unokája?, de ne vágjak a dolgok elébe –, számos figyelmeztetés ellenére!, rendszeresen és minden látható, vagyis kiszámítható ok nélkül petárdákkal játszódott, Esti Kornél már iszkolt is a zongora alá. Esti Kornél iszkolása, okkal hihettem, hogy ebben több van, mint ez a kicsinyes, állati félelem. Nem kizárt persze, hogy a huszonegyedik század Istene kissé összezsugorodott mondjuk az Ószövetségéhez képest, és a villámok firmamentumot bevilágító, sejtelmes és vad cikázását metaforikusan is felváltotta egy rosszcsont unatkozó durrogatása. Esti fantáziával pótolhatta a különbséget. Ha egyáltalán létezett számára ez a különbség. Esti finomságában, mert e finomság kétségbevonhatatlan, volt valami egyszerűség, valami előkelően durva gyakorlatiasság; mint a jó futballistákban. Négy lábbal természetesen nem vagy nehézkesen lehet focizni, hiába gondoljuk logikusan, hogy a négy több, mint a kettő.

A macskagyűlölet-követ messzebbről kezdem. Esti Kornélról okkal föltételezném, hogy ő a szabadság, a kötetlenség maga. Másrészt meg ott a közismert példázat a kutya és a farkas életének összevetésével. És valóban, Kornél viszonya a kerítéshez, a kert kerítéséhez nem volt drámainak

mondható. A kerítésben nem szabadsága megnyirbálását látta, nem is tudom, igazából, ott, legbelül mit gondolt róla. Noha. Noha Esti hanghatás esetén (lám, idesrófoltuk le a metafizikát), ha senki nem tartózkodott a házban, vagyis hiába ugrott újra meg újra egyre bolondabbul az ajtónak, a tábla üvegnek, nem akadt szív, mely megenyhüljön – ilyenkor többnyire elszökött; egy kerítés sose tehető oly tökéletessé, hogy egy Esti Kornél ne találna rajta kibúvót. Elképzelhetetlenül szűk réseken képes átcsuszakolnia magát. Az elveszés híre, magam is meglepődtem ezen, hidegen hagyta a ház gazdáját. Báj, pusziket, báj, édes Kornél, szép vót, jó vót, ennyi vót. Hajlamosak volnánk ezt a blazírtságot gonoszságnak vagy kegyetlenségnek vagy, mintegy fordítva, manírnak tartani, de nem: csupán közömbösség. És ha megkerült, és eddig mindig megkerült (Esti barátkozós lény lévén, mindenkivel szóba állt, meg amúgy is rá volt vésve a telefonszám a nyakörvére), jóakaratú emberek telefonoztak, és a ház gazdája egykedvűen hazudta, hogy mennyire hálás e segítőkészségért. Rossz kutya, nem elmegy. Aztán odasúgta akaratlan bensőségességgel: Válaszd csak nyugodtan a szabadságot, édes Kornél. Esti ugrált örömében.

A tárt kapu önmagában nem hozta Estit kísértésbe, amiből ismét kitetszik, hogy ő a kerítésben nem látott okvetlenül szabadságkorlátozó tényezőt. Fölteszem, nem is tűnődött efelől; manapság ez nem szokás. Diktatúrában jön egy gonosz, szőrös mancsú szörny, és elrabolja a szabadságunkat. Világos, jól átlátható helyzet, a szabadság oda, meg lehet próbálni visszaszerezni, előre, fiaim, előre, kurucok!, vagy ha ez semmiképpen nem lehetséges, mert semmiképpen nem lehetséges, vagy szükségszerű, esetleg alkati félénkségünkben, rosszabb esetben beszari gyávaságunkban úgy ítéljük, hogy semmiképpen nem lehetséges, akkor mondjuk lehet az emlékét őrizni vagy átadni a következő nemzedéknek és így tovább. A diktatúrában a szabadság helyzete így biztos, presztízse egyre nő, hiányával egyre több nyomorúságunk magyarázható, az egészen személyesek és az egészen univerzálisak is, akár egy falat kenyér, olyan, csak arra kell ügyelni, hogy ne sodorjon el az önsajnálat édes-piszkos árja. (De elsodor, itt elsodor.) Ám a szokásosnak mondható európai hétköznapokban a szabadságot természetesnek vesszük, nem vágyjuk és nem laudáljuk, nem foglalkozunk vele, ahogy a levegővétellel sem, különösen nem kertes házban. A szabadság ma Európában, így ott a kertben, a nyíló, csukódó kapu előtt sem, nem téma. A szabadság és a biztonság közti ősi küzdelemből ez idő

szerint az utóbbi foglalkoztat minket. Amiképpen Esti Kornélt a petárdák újgazdag puffogása vagy általában az égi villamosság töltötte el félelemmel, azonképpen minket a… mi is?, hát a világ, az, hogy semmilyen módon nem ismerjük ki magunkat, idegenként bóklászunk, és hiába a felvilágosodás racionalitásának fennköltsége, erősen kopottas, fakó fennköltsége, dzsungelben élünk, és ott bizonyos óvatos eljárás javallt. De aki szabad, az nem óvatos. De akire ráijesztettek, az ostoba, ha nem az.

Esti Kornél a legkevésbé sem töltötte be előírásszerűen egy megbízható házőrző szerepét (láttuk, volt genetikai alibije), mindenkit, boldogot s boldogtalant, túláradó jókedvvel fogadott, nemcsak udvariasan, hanem mintha személyre szóló örömmel, úgyhogy az érkező nemcsak ama dzsungelről feledkezett meg, hanem azt is hihette, ő Tarzan (!). Igen, Esti Kornél boldogan csóválta a farkát. (Egyszerű dolgok ezek.) Szokványosan a postást ugatta csak meg, egy kedves fiatal fiút, aki ijedt mozdulatlanságban szemlélte Esti tombolását, és látszott, Estinek azt is sikerült elhitetnie a fiatalemberrel, hogy ő a hibás. Hosszan természetesen nem maradhatott a kapu nyitva (Esti is mindennek ellent tudott állni, csak a kísértésnek nem), de például nyugodtan ki-be lehetett állni az autóval, eközben nem slisszant ki. Hacsak.

Hacsak, és itt következik a beígért alapkő, hát én olyan száz méterre saccolnám, de hetven biztosan, ha ezen a rádiuszon belül macska, felis catus nyert elhelyezést (a sors, a Teremtő vagy, most legyen bánat, tudja a bánat, ki által), Esti, mintha puskából lőtték volna ki, most bizony jól jött a négy láb, úgy zúdult az „irányba”. Gyorsulása kifogástalan volt, mint a Trabanté a Trabant-Használati utasításban, megfelelő és jól koordinált lépéshosszt mutatva. (Bármilyen szögből nézve a lábak soha nem fordulnak ki vagy lépnek keresztbe egymásnak, ja, ez már volt. A sebesség növekedésével a lábak a test súlyvonalának közepe felé mozdulnak el. Ajánlott, hogy Kornélt laza pórázon mutassák be, hogy a természetes mozgás látszódjék.) Szerintem se nem látta, se nem hallotta, se nem szagolta, megérezte a macskát. Akkor is, ha az egy parkoló autó alatt hevert a távolban; észlelte.

Arra, ami egy ilyen észlelés után következett, nem szívesen gondolok, bár éppenséggel tekinthető a közkeletű Esti-kép elmélyítésének; Esti vad

oldalsó mozdulatokkal rázza és rázza a nyakánál (el kell tekintenem a szép, de itt kedélyeskedő grabancánáltól) fogva a macskát, a mozgást akár játékosnak is mondhatnánk, ha nem volna hősünk pofája lucskosan véres… Noha a házban ezt mindenki elítélte, minden ha és amennyiben nélkül, titkos büszkeség nem bonyolította a helyzetet („azért jól megadtuk ennek a senkiházi macseknek”), a reagálások mégis aránytalanul enyhék lettek, olyan grabancosak, a nyelv nincs fölkészülve a természet brutalitására, rossz kutya, nem szabad, ismételgették fáradt píszível, csak a ház gazdája hallgatott s nézett meglepődött érdeklődéssel Estire, ahogy az lustán, elégedetten és nagyon nyugodtan, mintha mi sem történt volna, sétált vissza. Ejnye, ejnye, édes Kornél, hát ki micsoda lakozik tebenned…

Szikrázó ősz volt, a Nap már ferdébben sütött, az árnyékok élesebbek, a meleg, akár egy váratlan és meg nem érdemelt ajándék, Esti Kornél minden minutumban tudhatta, elmúlt a nyár, és minden minutumban érezhette, szép az idő, hunyorogva hempergőzött az almafa alatt, létöröm, szó nélküli létöröm, mely almafa minden második évben elképesztően bő termést hozott, így most is, mintha csatlakozott volna Esti létöröméhez; Estit többfunkcionális kapcsolat fűzte az almához, elébb játszott vele, lényegében labdázott, óvatosan harapgatta, akár egy élőlényt, tolta a füvön előre az orrával, ha megakadt, mellső lábával odapofozott (azonnal megmutatkozott az almák előnye a sünökkel szemben), Esti Kornél könnyednek mutatkozott, akár a híre, és aztán addig-addig játszott, míg fel nem falta csutkástul az egészet, és ez a felfalás is Esti volt.

Ekkor csöngettek, ami nem lepte meg Estit, fektében, alma-túrtában már látta az autót, amint megáll a kertkapu előtt, nem is mozdult. Egy másik életről álmodozott épp, közben fel-felkapdosott a levegőbe egy légy után, többnyire elcsípte őket, gyönge volt bioszból, nem tudta, hogy az őszi légy gyöngécske, mint az őszi légy, akként is hullik – légy és alma! gasztronómiailag nehezen képviselhető álláspont! –, nem mintha elégedetlen lett volna evvel a mostani életével, szinte minden elemét szerette, a legyet, az almát, a kertet, a rohanásokat, a macskát, az őt körülvevő embereket, a ház gazdáját gazdájának tekintette, aki szavatol a világ érthetőségét illetően, a kis távolságtartást tudomásul vette, és végső soron fütyült rá, ha én szeretem, akkor szeretés van, kábé így foglalta össze (ontológiai) optimizmusát; a másik élet szóról szóra ugyanilyen volt, mint ez, de azért

mégis egy másik, ezért lehetett álmodozni felőle. Rend volt tehát Esti életében, és soha nem gondolta azt, hogy ennek köze volna az unalomhoz. Esti Kornél soha életében nem unatkozott. Jó, hogy megvan ez a mondat, emblematikus szépségű, de rosszul mondtam. Esti éppen hogy hosszan, színesen, átélten tudta ecsetelni, most az előtte ingó fűszálnak, az unatkozás szépségét, ekképp szükségszerűségét, azt, hogy ő például megtanult unatkozni, az idők során kimondottan baráti viszonyba került az unatkozással, a saját unatkozásával és magával az unalommal, ez úgy hozzá tartozik immár, mint a lába vagy a mosolya vagy a sírása.

Hát te szoktál sírni, Kornélka?, kérdezte a fűszál egyszikű csodálkozással.

Hát hogyne!, kaffantott vígan Esti.

És nem félsz az unalomtól?

Ó, nem.

Tovább.

Ó, nem, ellenkezőleg, akkor félnék, ha nem volnának ezek a tágas, feketén üres terek bennem.

De hát nem olyan ez, mint a sivatagos sivatag, a kietlen kietlenség, hogy belep a por, mindenedet, a szemedet, a hajadat, a fülkagylódat, és belül is, a szájpadlásodra ragad, a nyelvedre, a manduláidra, a garatodra, a tüdődre, szitál a tonnanehéz por a tüdődre, hogy egyre kevésbé kapsz levegőt, úgy érzed, megfulladsz, de még ez sem tölt el izgalommal, mert mindenedet a por tölti el?

Nem, én nem mindenben csatlakozom az emberiséghez, és Kornél ismét hangosan fölnevetett, rekedten, durván, mint egy malac viccen. Nyomorúságainkban egyetlen dolog nyújt vigasztalást, a szórakozás, és mégis, ez a mi legnagyobb nyomorúságunk. Mert főleg ez akadályoz meg bennünket abban, hogy magunkkal foglalkozzunk, és sodor észrevétlenül vesztünkbe. Nélküle unalomban élnénk, de ez az unalom arra ösztönözne bennünket, hogy valami biztosabb, tartalmasabb módját keressük elűzésének. A szórakozás azonban elmulattat, és észrevétlenül vezet a

halálba. Nem tudtak az emberek gyógyírt lelni a halálra, a nyomorúságra, a tudatlanságra, hogy mégis boldogan élhessenek, azt eszelték ki, hogy nem gondolnak rá. Én, Esti Kornél, mindenre akarok gondolni, ezért kellett paktumot kötnöm az unalommal.

A fűszál megmoccant, Esti nagyot prüszkölt. Milyen emberi!, hallatszott a kapu felől, a tüsszögés talán a legemberibb hangunk. A ház gazdája hangoskodott, és terelte befelé a vendégeket, egy fiatal párt és egy járni még alig tudó kisgyereket. Csak úgy megjegyzem, erre a klapecra vártunk egész idáig. Esti azonnal ejtette az egyszikűt, fölugrott, mintha egy negatív macskát pillantott volna meg, vagyis valamit, amit ellenállhatatlanul szeretni kívánt. Szeretni, megölelni; ilyenkor sajnálta – ha őszinte magához, ezt ki kell mondania –, hogy nem tud ölelni. Gyakorolta pedig. Fölágaskodott az almafa törzséhez, és a két mellső lábával, ahogy a szakirodalom említi, micsoda irónia!, a kerek macskamancsokkal, próbálta átölelni. De mindig, szó szerint, pofára esett. A kéregben ugyan, mintegy a terveknek megfelelően, megakadt a körme, de már ez a részgyőzelem előrevetítette a vereséget, ha Esti a fa helyébe egy még élőbb élőlényt gondolt el. Vagy akkor szeressen bele az almafába, nemde. Monamúr. Szerelmem, az almafa, ízlelgette Esti Kornél a tényállást, de savanyú volt a szőlő. Az almafánál valamivel szőrösebbet szeretett volna szeretni. Puhábbat. Lassan csúszott lefelé a törzsön a tappancsa, aztán egyszer csak puff!, orral neki a fatörzsnek, így aztán fel is hagyott evvel, az embernek legyen ereje (és főleg kedve!) belátni a korlátait. Mást se látok, mint a korlátaimat, vakkantott vígan Esti. Leginkább a korlátaimmal vagyok meghatározható. Hát evvel tök egyetértek.

A kisfiú, amint meglátta Estit, másra se tudott figyelni. Rajongva elindult felé; úgy mozgott, mintha részeg volna, enyhén részeg, de már kissé dülöngélő, akinek nem biztos a lába alatt a talaj. A lába nem volt biztos, most ismerkedett a járás intézményével; Esti, mint mindig, nagy tisztelettel bámulta ezt a kétlábú bravúrstückööt. Mintha mágnes húzná, tántorgott a gyerek a célja felé, mindenki mást figyelmen kívül hagyva. Hú-hó, huhogta váratlanul mély hangon, és Esti szíve hevesebben kezdett dobogni. Úgy érezte, csak ők ketten vannak az univerzumban, hát kábé így érezte, bár szerintem Esti hajlamos a saját kertjét érteni az univerzumon, ami azért… nem is tudom, tulajdonképpen rendben van, a minden az minden, legyen

bármilyen kicsi is. A kicsi minden, hogy úgy mondjam, hajszálra ugyanakkora, mint a nagy minden. (Lehetne még kicsit szőrözni a hajszálon, de a szőrözésről már az elején lemondtam, akasztott ember házában kötélről minek, nemdebár.)

Esti Kornél ekkor egy olyan mondatot hallott, amelyről úgy gondolta, sosem fog hallani. Vagy inkább: nem gondolta, hogy hallani fog. A ház gazdája szólalt meg, aki eddig meghökkent figyelemmel kísérte Estiek furcsa duettjét. Esti ezt hallhatta: Boldizsár, ímé, a te nagyapád, avval kedélyesen megpaskolta Esti – hát a vállát, de hogy is hívják azt itt? A marja?, nem, az mintha lejjebb volna, valahogy a lapocka fölött oldalvást, rémlik. De akkor mi a szügy? Az talán inkább a mell. Ha tehén volna, vélem, ott volna a hátszín. Rostélyos. A tarja vége, a hosszú karaj eleje, ha disznó. A Boldizsárnak nevezett Boldizsár nevű kisfiú, mintegy beteljesítve a fenti szavakat, átölelte Esti nyakát. Hú-hó. Esti odanyalt.

Fujj, kiáltott föl a fiatal mama.

Nix fujj, hahotázott önelégülten a ház gazdája. Látja, kedvesem, a maga fiacskája fölismerte igazi nagyatyját. Figyelj, fiam. – Esti is hegyezte a fülét. – Ez tehát a te nagyapád. Nem én, ő. Buta kutya, ne ugrálj. Szóval. Ilyenből neked kettő van, ellentétben apádból, íme, s anyádból, kézcsókom, nagyságosasszony, íme, belőlük csak egy van, a másik nagyapád kevésbé szőrös és két lába van, így majd könnyen meg tudod őket különböztetni. – A ház gazdája hirtelen megunta magát. – Akkor talán hagyjuk magukra nagyapát és onokát, ismerkedjetek szépen össze – sarkon fordult, s mint aki dühös, de nem tudja, kire, gyors lépésekkel, maga előtt tolva fiát és menyét, visszasietett a házba.

Egyedül maradtak, Esti ott állt hunyorogva a napfényben az unokájával. Egy kutya az olyan, mint a magyarok, nem erős a fogalmi gondolkodásban. Talán ezért, talán a személyes elbizonytalanodásból következően mormogta Esti magában, mágikus ráolvasásszerűen: nagyapa, nagypapa, nagypapi. Elindultak vissza a sziklakert mögé, az almafához. Hát akkor tegyük mondatba ezt, dörgölte (fekete!) orrát a fiúcska combjához. A nagypapa unokájával elindult vissza a sziklakert mögé, az almafához. A nagypapa megmutatja unokájának a kertet. Mindent. Az állatkertet, azon belül a zsiráfot és a százlábúakat, a Duna-partot, azon belül a kacsázásra alkalmas

kavicsokat, a Gellért-hegyet, azon belül azt a padot – még megvan –, ahol először ült nő az ölében, a csillagvizsgálót, azon belül az Esthajnalcsillagot, túlzás, a Fővárosi Nagycirkuszt, azon belül mindent, a Városligeti-tavat, azon belül a tóban visszatükröződő nagyapát az unokával. Lehet, hogy nem tavat, hanem tót? Engedd be a tótot, kiver a veríték. Megmutatja tehát a szójátékokat és az idézeteket is. Nagypapa megmutatni unoka világ egész.

Esti megtorpant, fülét előrekajlázta, moccanást hallott a kert sarkában. Boldizsár még mindig nagyapja nyakán tartotta párnás kis kezecskéjét. Estinek tetszett ez, csak a szóval nem tudott megbarátkozni, nagypapa, ismételgette hitetlenkedve magában, nagypapa. Valahogy nem szerette ezt a szót, de hát a nyelvvel nem lehet szívózni, ha nagypapa, akkor nagypapa. Csak éppen mi köze van neki ehhez a szóhoz, nagypapa? Esti ekkoriban töltötte be a nyolcat, ezt beszorozta, mint egy Jack London-hős, héttel, kapott, amennyit kapott, ám ettől se lett okosabb. Fiatalnak nem érezte magát, de öregnek se, a kort tekintve nem volt benne érzés. De még ha lett volna is, afféle kokett ön-sajna, mondván, régebben így meg úgy, és a szőre se hullott, most se hullott, nem állandóan hullott, olykor kihullott valamicske, de az még nem hullás mint olyan, az egész pedig, hozzávéve akár az ízületeket is, még nem nagyapa. Olyan ez így, s Esti megnyalta az unokája kezét, mintha az ember szükségszerűen, kivédhetetlenül a nagyapaságba torkollna. Hogy csinálhatsz, amit akarsz, torkollsz. Ezt ő nem akarja vagy nem tudja akarni.

Másfelől viszont itt ez a… hát akit nyal. Egy nyalatnyi ember. Fordítva kéne ezt csinálni, prüszkölt, és elvágtatott a kert sarkába. Semmi. Mindegy, ilyen kutya az élet; ebből áll: ideszaladok, odaszaladok, semmi, aztán állok az őszi Napon, és minden. A déli verőn. Kutyuli, kutyuli, állt meg egy asszony a kerítés túloldalán, és kotorászni kezdett a cekkerében, Esti tapasztalatai szerint sós stangli után. A sós stangliról Estinek többnyire a sós stangli szokott az eszébe jutni, de most az unokája: ez a kis Boldizsár egy falstaffi alkat, habzsol, fogdos, harap, leránt, eszik, böfög, érint, ken, maszatol, nyolcvan centinyi Falstaff, ahogy kezdi birtokba venni a világot. Ez az én onokám, akiben kedvem telik. Kutyuli, nincs, tárta szét a karját az asszony. Kutyuli a deine Mutter, morogta Esti, és vidáman csóválta a farkát. Visszaügetett az unokájához. Itt vagyok, ragyogok. Boldizsár talált egy kést az almafa tövében, avval játszott; nagyokat nevetett, kacagásnak is

mondhatnám, s amikor látta, hogy Esti örül ennek, azonnal abbahagyta a nevetést, és elkezdte játszani, hogy nevet, utánozta a saját nevetését.

Édesen dülöngélt, akárha egy hajófedélzeten volna, amely hol erre, hol arra lejt a kemény hullámzásban, nekilódult emerre, azután vissza, közben élvezkedve sikongatott, és hadonászott a késsel. Kicsi Falstaff. Esti nem gyanakodott, a nagyapák jóhiszeműek. Mindenesetre nagyvonalúak, megengedhetik ezt maguknak, cserébe kicsit olyan, mintha a saját életük mellett álldogálnának. Esti benyalta Boldizsár ripacskodó nevetését („volt rá igény"), boldog farkcsóválása ennek szólt már, nem a sós stanglinak.

Ekkor mintegy megbillent a hasonlat fedélzete, és Boldizsár, mintha egy lejtőre került volna, tántorogva, egyre gyorsulva elindult, mint egy görög drámában, a nagyapja felé, és teljes erővel szíven szúrta. Esti Kornél azonnal szörnyethalt. Remélem, szívszúrástól lehet szörnyethalni, vagy szörnyet lehet halni; itt így van, és kész. Még az is kell, hogy a kés simán, puhán, akár tortakés a tortába, csak nem olyan édesen, hatoljon be a testbe, a nagypapába, úgy, hogy az unoka észre se vegye, ne is gyanakodjék (ő se tehát!), átölelte a nagyapját, a menedéket, aki végre megállította ezt a váratlan és akaratlan, rossz futást, hú-hó, súgta Estinek, de Esti ezt már nem hallhatta. Állt még magában egy pillanatig a test, mintha kihullt volna (akár a szőre!) a világból az idő (egy másodpercre!), a fiatal pár ezt látta az ablakból, az idillt, ahogy a kisfiuk szorosan öleli Estit a fényesen ragyogó kertben. Amikor visszafordultak, a ház gazdája még mindig kicsit sértetten jelentette, uraságok, tálalva, Esti, mint egy felrobbantott régi gyárépület, összedőlt, maga alá temetve Boldizsárt. Aki, kikövetkeztethető, hosszan fuldokolt a szőrben, keze, lába csapkodott, aztán nem csapkodott. Hú-hó.

Hát ez túlzás. Ezt nem akarhatom. Csak most már késő, most már lehet tudni, kitudódott, hogy mi történik azután, ha megállítom a pillanatot, a késen békésen megvillan az arany Nap, jókedv és várakozás a kertben, nagypapa örül az új lénynek, és ezt az örömet nevezi nagyapaságnak, az új lény örül az egész világnak, indul nagy fölfedezőútjára, amely az élete. Gyönyörű vágyak a kertben. Bent a szobában – hát ott is minden oké. A zsemlegombóc kissé el lett méretezve, így jó reményem van, hogy jut nekem is. Néha kihagyják a pirított hagymát, az nem lenne jó. Az emberi szenvedés fenségét szeretem.

HATODIK FEJEZET,

melyben Esti Kornél szörnyű titka

Zsófi mesél

Az éjszaka egy sárkány meg akart enni. Futni kezdtem, mint egy nyúl, mire a sárkány is nyúllá változott. Amikor utolért, nagyon megtetszettünk egymásnak, és el is vett feleségül, és azóta boldogan élünk, két nyuszik. Érted?! Szóval valójában nem két nyúl, hanem az egyik én vagyok, a másik meg a sárkány. És persze, tudod, ez csak mese. Igaziból azonnal fölfalt az az állat.

Általában, és ebben még nem volna semmi titok, azt szeretem, ha az A. szerkesztősége részéről Cs. E. vegzál, mert az A. szerkesztősége részéről mindig szokott valaki vegzálni (rendszerint Cs. E.). Ezt a szerepet most N. G. kollegina vette át, és szavamra mondom (istenuccse?), ezt is szeretem. Amint meglát, ritkán, fölcsillan a szeme, akár egy tigrincsnek, és ez jó. A titokról mint olyanról akar kihúzni, illetve mit kerteljek, kiverni belőlem valamit a tematikus számuk számára. Számuk részére. Beszélj, az úristállát, beszélj, vagy ezerszer megbánod, hogy anyád a világra kölykedzett. Vagy inkább fiadzott? És amúgy is nem inkább kölykezett, z-vel?

Mostanság N. G.-vel szoktam álmodni, oly zavarba ejtően, hogy legszívesebben magam előtt is letagadnám, nem beszélve a családomról, kevésbé a testvéreimre gondolok, inkább a feleségemre, ebben az összefüggésben gyerekeim anyjára, és magukra a gyerekekre. Hát nem gyerekek már azok, de én megszokásból így nevezem őket, megszoktam, hogy apa vagyok, az ő apjuk, és így nevezem őket, mióta nevezem őket, és így is gondolok rájuk, gyerekek. Nem az őszinteség mozgatott, kizárólag azért ecseteltem nekik ezen kínos, új élményeimet – akár hajdan a fonóban

vagy kukoricamorzsolásnál, magam köré gyűjtöttem őket, és gyűltek is áhítatosan; jut eszembe: ezek az én maradékaim morzsolás nélkül nőttek föl, a négy lány és a fiú, egyetlenegy ízben se morzsoltak volt légyen, de még a morzsolás vagy morzsoltság gondolata sem kísértette meg őket; mindezt a felvilágosodás veszteséglistájához csapnám, megengedem, ötletszerűen –, nos azért számoltam be nekik, indázva pironkodás és anzágolás közt, mert mindenképp el akartam kerülni, hogy ez az inkább ártatlan és ügyetlen, mint nagyszabású vagy veszélyes álom (és nem álmodozás!, bár, nemde, madarat tolláról, embert tudatalattijáról!) titokká váljék.

A gyerekek a kezdet kezdetén a kötelezőnek mondható elfogulatlansággal hallgattak, nem ismerik N. G.-t és ismerni vélnek engem. A feleségem ismeri, és állítom, jó véleménnyel van róla, pozitív… Talán csupán a múltkori esetet furcsállta, amikor is (én) összefutván G.-vel, a nagy, kapkodós üdvözlésben (megörültem neki, na!) G. hosszacska művészkörmei fölsértették az én hosszacska művészorromat; sebnél kevesebb, és bizonyos értelemben éppen ezért több, kellemetlen hámsérülés, még a levegő is csípi, feleségem naponta kenegeti, vagy ahogy ő mondja, kenyegeti, evvel indul, mondhatni, a napunk (szívesen, örömmel mondom harmincöt év után is: a napunk, bár nehézkesen tudnám szálazni, mi is volna a közös, eltekintve a mindentől), egy Alsol-szerű krémet használunk, bár nem vagyunk meggyőződve, hogy rátaláltunk az ideálisra; lehet, hogy ez olyan, mintha vazelint használnánk izzadságszag ellen; ez most nem tudom, mért jutott eszembe.

Közös nap ide vagy oda, ez a mindennapi reggeli foglalatosság, sőt hercehurca nincs nejem ínyére. Ennélfogva bár szelíden, de szünet nélkül az Alsollal párhuzamosan kárpálja az ettől függetlenül tehetséges írónőt. Az az érzésem, hogy ennél a reggeli kenyegetésnél akár még a kormányzónéval is szívesebben osztana levest a hajléktalanoknak. Itt más szórend is elképzelhető. Csak bátran, fiaim, súgja a kormányzóné, amint megmeríti a kondérban a kanalat, csak bátran, csonka Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország, amire, a mennyországra, a feleségem úgy hajol előre, jelzendő a mennyországot, hogy keble kontúrjai egyértelműen vésődjenek az árva magyarok agylebenyébe; kemény hidegben nem kis teljesítmény az effajta kebeles hajlás.

Mért nem erről álmodom? Ha már. Állnék a sorban, bugyogva korogna a gyomrom, innét és csak innét tudnám, hogy élek, gyűlölném a világot, azon belül is Magyarországot, konkrétan az országom vezetőit, azt a fasz kormányzót meg a szopós szájú macáját, aki itt elégedetten lögyböli ezt a löttyöt, mellette az a jó seggű picsa, grófnő vagy palotahölgy vagy mi a fasz, a hidegtől úgy remegnek a bordáim, hogy majdnem széjjelesem, át kell ölelnem magam, hogy ne essenek ki belőlem a bordacsontok, nem tudom, mi vagyok én és mi a remegés, remeg a kezemben a fémtányér, a zöld pamutkesztyűből kilóg az ujjam, a fekete keretes, elsárgult körmöm; ahogy közeledek a kondérhoz, szívom magamba a gőzölgő, párás bablevegőt, és akkor megszólal a feleségem, lágy hangja simogat, tudom, jóember, mi jár a fejedben, ám én helytelenítem azt, megértem a kilátástalanság dühét, de nem az ízléstelenséget, ez sok, ez aránytalan, mért kell a kormányzónét bántani?, mért éppen őt és mért szopós szájú?, mellesleg a legkevésbé sem szopós szájú, sem konkrét, sem átvitt értelemben, ha érti, jóember, mire gondolok, bár nem kívánnék insider információkat kiszivárogtatni, mondd, mi ez a megveszekedett gyűlölet benned?, ne gyűlöld, kérlek, a hazádat, ne ily megveszekedetten, hisz akkor ugyanolyan leszel, mint a Deákné vászna, mint a… mint a többiek, fogd hát sajkádat, te szegény, és menj békével, mely, meglásd, át fog melegíteni, és itt kezd behajolni a nejem, just for me, mozdulatában semmi kihívó nincs és semmi szánalom, keblének kontúrja úgy vésődik az agylebenyembe (kíváncsi vagyok, de most élből, hogy ténylegesen melyik félteke a kebelkontúr-vésődős), mint a legtisztább ajándék, tiszta az ok és tiszta a cél, tiszta az alany és tiszta a tárgy; ahogy oldalt lépek, vigyázó csendőrtollak rebbennek, bal kezem súrolja a nehéz télikabát ujjának elegáns, prémes berakását, forróság önt el, hála és nyugalom és szégyen.

Ezekben a visszatérő álmokban N. G.-t a legközhelyesebb dominafölszerelésben látom, fekete bőrszerkó, szegecsek, korbácsos terpesz, fehéren villanó, váratlan mezítelenségek. Fölöttem áll, akár egy diadalív, a vereségemre emelt diadalív, és türelmetlenül dobol azokkal a hosszú művészkörmeivel a combján, amely kábé akkora, akkorányi, mint az Eiffel-torony, már tudniillik onnét alulról, ahonnét én nézem, nézhetem.

Nem tudtam folytatni, nehezemre is esett volna, most kellett volna részletezni, a részletekbe elmerülni, a két Eiffel-torony közti tér-részről (be

szépen tetszik mondani!) beszámolni, amelyről a nagy Gustave is csak megbízhatatlan értesülésekkel bírt, ha hihetünk a Petit Larousse-nak; az öt gyerek egyszerre, akár a Hazy Osterwald Sextett pattant föl, s egymás szavába kapva fojtották belém a szót, hogy ők nem kíváncsiak a mocskos kis fantáziámra, és felettébb csodálkoznak, hogy láthatóan nem vagyok tisztában avval, mi tartozik egy apa, egy édesapa lehetőségei és kötelességei, kötelmei! közé, és ők nem kívánnak arra gondolni se, hogy én ilyeneken töröm a fejem.

Közbe-közbe akartam szólni (amivel kizárólag rontottam volna a helyzetemen), de azonnal letorkolltak, nem, jobb lesz, ha én csak hallgatok, sőt szívük szerint azt mondanák, fogjam be, tartsam a szám, pofa súlyba, csilingelt Zsófika hangja, akinek a legszebb hangja van a világon, olyan szép, hogy belepirulok, és aki karácsonyra kapott egy szólásmondás-könyvet, azóta nem azt mondja, hogy, teszem azt, ő vagy még inkább az apja (ez az apja, akiről épp, nemdebár, szó van), legalábbis ma így érzi, erőtlen s törékeny volna, hanem azt mondja, hogy gyönge, mint a házsma szála, és ha mi erre nézünk, mint borjú az új kapura, akkor szolgálatkészen hozzáteszi, hogy a házsma a fiatal zöldhagyma hajtása. Ződhagyma, valamiért így mondja.

Gyerekeim nemcsak föl voltak háborodva, hanem undorodtak is mindettől. Egy apa idióta büszkeségével észleltem, hogy jól nevelten tartják vissza az undorukat. Mindazonáltal látszott, mit tartanak vissza. Nekem ez nem esett jól; úgy érezvén, nem tehetek mást, mint amit teszek, beszélek, mert a hallgatás elhallgatás volna, felzúdulásukat hálátlanságnak fogtam föl. A magam részéről pedig hibának azt, hogy már megint normális embereknek tekintettem a gyerekeimet, ahelyett, nemde, hogy szenvtelenül prédának dobtam volna őket az apai felelősségérzetnek és figyelmetlenségnek. E kettő párban jár, olyanok, mint a vadászkutyák, egyik erdőben jó, másik mezőn; vagy még inkább, akár a dögkeselyű: köröznek szegény gyerekek fölött, alant pocok moccan, és máris mint a kő, zúgva lefelé: kiszámíthatatlanul, elháríthatatlanul. A figyelmetlenség is ilyen aktív és vad. (Emlékszem, ahogy Zsozsóka, látva kérdő és tompa tekintetemet, segítőkészen, mintegy szövegen vagy jeleneten kívül odasúgja, Zsozsó vagyok, 16 éves, kettő bé, a lányod…) Tulajdonképpen három dögkeselyű

van, azt is rájuk uszíthattam volna, a sértettséget, a kozmikus apai durcásságot.

Régebben könnyű szívvel, mint akinek nyerő lapjai vannak, szerettem Thomas Mannra hivatkozni, mondván velem még jól jártak, hol van nálunk olyan drill, mint vala ott, nálunk, nálam egy gyereknek se kell hányingert kapnia az izgatottságtól és iszonytól, ha az ebédnél jelezném, hogy este szeretnék valamely zenei problémát illetően egyikőjükkel konzultálni (Michaellel). De talán ez mégis bonyolultabban van. A drill rend is, bár kemény, esetenként méltánytalan, de tiszta szabályok, áttekinthető szabályozás. Meglehet, egy kis gyomorforgással mégiscsak jobb túl lenni, mindegy is, hogy min, de túl; nálam pedig nincs túl meg innen, hanem ez a szelíd, általam szelídnek nevezett összevisszaság van, amitől ezek, az enyéim, lám, mégiscsak falnak mennek. Noha a közkeletű csapdát elkerülöm, nem akarok a barátjuk lenni, ettől a sunyiságtól eddig megkíméltem magunkat: fegyelmezetten megtartom a szerepeink előírta közel- és távolságtartási rituálékat.

És most az úgynevezett N. G.-álmoktól, ha nem is feltüzelten, még csak nem is izgatottan, de valamiképpen telten, ezen kötelező és nagyon is helyénvaló óvatosságoknak fittyet hányva úgy szóltam hozzájuk, mint bárki máshoz. Mint bárki máshoz, akit szeretek.

Akcióm, melyet kizárólag a jó szándék vezérelt, csődöt mondott: hiába tettem éppen azért nyilvánossá valamit, mert attól tartottam, titkommá válik, gyerekeim fintorogva lényegében azt sziszegték, hogy nem kíváncsiak a titkaimra. Szemérmességre figyelmeztettek. (Ezer szerencse, hogy megtorpantam az Eiffel-tornyok tövében, ha alulnézetben is; üss, istennő, üss etc.) Emlékszem, mekkora fölháborodást váltott ki, amikor, nyilván nem mentesen némi ödipális fölényeskedéstől, bár szándékaim szerint (roppant) kedvesen, így szóltam a fiamhoz: Ágyékom gyümölcse, te! Úgy néztek rám, mint egy állatra. Csupán annyi részvét volt bennük, amennyi maguk iránt: mintha ők lettek volna felnőttek, kalákában a szüleim, és most bánatosan azt vennék észre, hogy kardinálisan (?) elcseszték a nevelésem. És valóban, úgy kezdtem el ott viselkedni, mint egy fékezhetetlen kamasz, egy vadóc, imigyen kurjantva föl: Hogy folytál volna el apád térgyén!, és tán még nagy vígságomban csapkodni is kezdtem azt a

térgyet. Majd gyorsan, mielőtt ájultan sápítozva aláhanyatlottak vagy ridegen megfenyítettek volna, utaltam a szöveggyökerekre, Rabelais-idézet, kis csimotáim, megnyugodhattok hát, és kivonultam a jelenetből, akár egy Honthy Hanna, egy olyan Honthy Hanna azonban, aki nem vette észre, hogy valami fatális szabászati malőr következtében kilóg a pucér segge (pucér seggének két fehér holdja). Úgy vélem, az a kellemetlen csönd, amelyet gyerekeimből kiváltok, e pucér döbbenet és röhejesség kettőséből ered, nem tudják, megneszülve ordítsanak-e velem vagy kínosan vihogjanak rajtam, és e habozás torkollik abba a csöndbe, amelyet azután a köteles tisztelet jelének lehet venni.

A feleségem már látott éjjeli őrt nappal meghalni, így ő nem, ám a gyerekeim láthatóan úgy vették, mintha evvel az ízléstelenséggel, evvel a kettős ízléstelenséggel, ízléstelenül ízléstelenségről – mennyi kényes finomság ezekben a pulyákban, gondoltam megvetően (és e gondolatban és érzésben, most hogy leírtam, fölismertem az apámét), vajon honnét, honnét?! –, hogy evvel leplezni kívánok valamit. Hogy az Eiffel-tornyok combikus poézisével, olcsó, közhelyes, de mégiscsak költői primitívségével fátyolt húznék… Világos, mi elé. Ez mindig mindenhol ugyanaz, ha léha valaki (Madame Bovary), ha tiszta és ártatlan (Effi Briest); azért ők jutottak az eszembe, mert mindkét regény azt mutatja, és ez volna a tragédia, illetve olykor a tragikomédia forrása, hogy az életnek medre van (és amelyet csak követni lehet). Ha volna francia-magyar nyelv (vagy magyar-francia – és vajon e kettő ugyanaz volna?), akkor hallanók itt a merde-et is, a szahart (Áprily fordításában). Az új nyelv nem zárná rövidre az értelmezést – szar az élet –, párban a mederrel nem a merde áll, hanem a medernélküliség, ez az, amit mi ismerünk, hogy az életünknek nincs medre. Nem folyunk, nem hömpölygünk, de szivárgunk. A tragédia helyébe a tragédianélküliség lép – mint tragédia. Ahogy mondani szokás.

Gyermekeim tehát föltételezték, hogy egy liaisont palástolok, mintegy kutyaharapást a szőrével, föltételezték, N. G. regényének stíljében szólva, hogy regényem volna N. G.-vel, hogy biz ő volna az a fekete szemű jány a fehér házban, ki „bánatom és örömem százszínű szivárványa”. Meggyűlölték N. G.-t, és életükben először bele kívántak avatkozni az életembe. Kevésbé az anyjukat védték, inkább a jó ízlést. Terveket szőttek, álnokokat, és a szövést tett követte, szörnyű. Ezekről e helyt nem kívánok

beszámolni, nem tartoznak szorosan ide – persze megjegyezhetném, gyönge, ám kézenfekvő élccel, hogy maradjon csak ez az én titkom, és máris folytathatnám, mint nagyon is idetartozót. De ez messzi vezetne, az, hogy ez az ártatlan álom miként változtatta meg oly könyörtelenül gyerekeim életét, mért került egyik börtönbe s lett leszbikus a másik. (Hogy mégse rejtélyeskedjem, röviden annyit, hogy az egyik megölte N. G.-t, a részleteket nem szívesen idézném föl, noha egy mai ún. novellában meghalni még csak meg lehet, de megölni valakit igen körülményes, éppenséggel hosszan kell a cselekményt ábrázolni, mint mondjuk egy lassú magyar ebéd folyását, hogy egyáltalán esélye legyen a hihetésnek, a másik a szeretője lett, s ekképp, ha nem távolították is el tőlem G.-t igazán, de távolságot, distanciát csepegtettek közénk, és ez a liaisonoknak, lett legyenek bármennyire is fiktívek, szüleményei az ártatlansággal takarózó gonosz gyermekiésznek, nem tesz jót, hacsak nem élethossziglanra tervezzük, ami viszont nem szokásos.)

Az eddigieket pusztán rövid előhangnak szántam, de szemernyit hosszabb lett, „púposabb", mint terveztem. Az a bizonyos szerkesztőségi vegzálás azért volt lehetséges, mert nem viselkedtem egyértelműen, mert nagyon is közelről érintett a titok témája, és ez leolvasható volt rólam. Egy mondat járt a fejemben ugyanis, más mondatok is jártak ott, de ez, akár egy álom (hagyjuk végre az álmokat!), vissza-visszatért. Vagy el sem ment. Esti Kornélnak volt egy titka, ez volt az a mondat. Miközben tehát, ha nem kérettem is magam, de kelletlenkedtem, nem adtam egyenes választ, tréfával ütöttem el a döntést – eközben szinte úgy kellett visszafogni magamat, hogy ne ugorjam ujjongva mintegy a szerkesztőség szegecsekkel kivert, bőrszerkós ölébe.

Volt egy titka hát Estinek. Egy nagy titka. Illetve itt joggal tesszük föl a kérdést, mekkora is volt ez a titok valójában konkrétan. Általában mekkora egy titok? Mint egy batyu, vágnám rá kapásból. Meglehet manapság egy ilyen közepesen fejlett, közepesen ipari országban nincsen is már batyu, sőt az ifjúság talán már magát a szót sem ismeri. S ha azt hallja, marad firól fira, mint a Batyu hegedűje, nem gondol semmit, hisz éppen nem maradt firól fira semmiféle hegedű. Legyen akkor hátizsáknyi, de nem ezek a mai dizájnolt firlefrancok, hanem az a kirándulós; rendes. Vagy hogy szakmaközelibb tárgyat mondjak: egy nagyobb, vagyis tömött aktatáska.

(Nekem egyszer volt egy titkom egyébként, azt cipeltem egy aktatáskában. Ha leültem a HÉV-en, átölelve magamhoz szorítottam, akár egy csecsemőt, csicsijja, babája, aludjál, kicsikém, csak csöndben… Nem éreztem nehéznek a titkot, de ha oldalra pillantottam mondjuk a Margithídnál, vagyis még a föld alatt, amikor tükörként működik az ablaküveg, akkor látva azt a görnyedt férfit, ahogy kapaszkodik riadtan a táskába – egyszerűen nem tudtam, kiről van szó. Nem tudtam, ki vagyok, csak futott velem a HÉV.)

A nagyság persze attól függ, mihez mérjük. Mert egy üveggyöngyhöz képest hatalmas bármely aktatáska, de már a Fehér elefánthoz címzett fogadóhoz mérve bagatell. Egyszóval hogy mi a mérték.

A mű a mérték, jelentette ki Esti harsányan.

És elkezdte a titkot a műveihez mérni. Évre év, könyvre könyv, nőtt a mű, zsugorodott a titok. Öregem, ez olyan kellemetlenül, olyan kínosan jelképesen hangzik. Mintha mű és titok afféle közlekedőedényként volnának egybeépítve, csupán azt kéne a működő metaforához kieszelni, mi is volna a folyadék. Vagy akkor inkább mű és élet volnának párban, és a titok folydogálna innét oda. Mindenesetre mű és titok mérőszámának szorzata konstans. Minden írónak, sőt az irodalmaknak külön is volna ilyen állandója. Ez azért inkább marhaság, mint bármi más. Hát nem úgy van, hogy minél nagyobb egy mű, annál titokzatosabb?

Esti csak vigyorgott. Ez tíz éve történt, vagy kilenc, mindegy. Vagy hetvenöt. Legszívesebben nem is mondanám tovább. Nem érdekelt Esti titka, és ő egyre többet beszélt róla. Vagy nem többet, de gyakran. Folyamatosan beszámolt a titok alakuló nagyságáról. Mert alakult. Merthogy ő, Esti, egyre inkább él, és így nő a titok. Egyszer csak akkora lett, mint ő maga. De hogy képzeljem el, nem csak úgy átabotában… Átabotában? Igen, átabotában, nem átabotában, hanem pontosan, hogy pontosan olyan alakú, mint ő. Fül, orr, gége, a megszólalásig. Úgy, úgy meg titok, Észak-fok, ahogy kell…

De azután még nagyobb lett. Először mint egy afrikai elefánt, ezt követően meg mint egy indiai elefánt. Aztán meg mint egy jegenye. A Parlament. A

Gellérthegy, a Bakony, a Tátra, a Himalája. Atlanti-óceán. Ja, előtte még bálna.

Tudtam, mire megy ki a játék. Épp aznap, midőn letartóztatták a fiamat (megtalálták a rozsdás, piros sálat!), jelentette be Esti, hogy az egész világ titok. Titok az egész világ. Hát, édes Kornél, ez így elég banális. Halkan és gyorsan sírtam.

HETEDIK FEJEZET,

melyben Minden művészet

Esti Kornél egy reggel nehéz álmából arra ébredt, hogy ágyában festménnyé változott, illetve egy másik fordítás szerint, amikor egy reggel Esti Kornél nyugtalan álmából felébredt, festménnyé változva találta magát ágyában.

Noboszmeg, morogta archaikusan maga elé, mert ez még neki is soknak tetszett elsőre, túlzásnak, noha kisgyerek kora óta kalandos életre vágyott (lásd Esti Kornél kalandjai, nomen est omen!), állt ott abban a gyerekkorban az apja előtt, és akaratosan közölte: Apám! Én kalandos életet szeretnék élni! – Ha jól emlékszem, ezen főleg azt értette, hogy ne kelljen késsel-villával ennie. Élj, vont vállat az apja.

Páncélszerűen kemény hátán feküdt. Keretezve, ez volt az első fölfedezése, Estit keret fogta körül. Ez nem lepte meg, tudta magáról, hogy véges, pontosabban, hogy korlátos, ez sohse szegte kedvét, ez nem zárt ki semmit, vagy ahogy a közeli kifőzde szakácsnője szereti mondani: attól ön még ostromolhatja a végtelen ormait, Kornél kedves. (József Attila azt mondja, az ihlet: határolt végtelenség. Ez volt Esti is, abszolúte. Totál.) A paplan félig lecsúszott róla (Estiről). Mi történt velem?, gondolta. Nem álmodott.

Szobája, a szabályos, csak kissé szűk emberi (sic!) szoba, békésen terült el a jól ismert négy fal között. Heves mozgások, nagy atlétikák itt nem leendnek, nézett végig Esti magán, és a nézésből mint olyanból – nem egyszerű így nézdegélni, a nyakizmok eleve nehézkesebben dolgoznak immár, berozsdásodtak, és lefelé hajtván a fej, a toka is begyűrődik az áll alá, hopp!, kapott észbe Esti, hát nincs is neki most feje, nemdebár, mi volna akkor a toka és mi a gyűr és így tovább –, a nézésből tudhatta, mai kép ő, egy mai festmény, nem mondom, hogy modern, mert evvel mintha azt mondanám, nem posztmodern; elsőre annyi világos, hogy, mondjuk, Cézanne utáni (előtte nem néztek a képek, a képeket nézték, és itt megállt a dolog; ez megváltozott). Azt látta, hogy nem egy hölgyet ábrázolt szőrmekalapban és szőrmeboával, ki feszes tartásban ülne, alsókarja egészen eltűnne nehéz szőrmemuffjában, amelyet a szemlélő felé nyújtana.

Mi lenne, ha kicsit még aludnék, és elfelejteném ezt az egész őrültséget, illetve a másik fordítás szerint ostobaságot?, gondolta, de ez megvalósíthatatlan volt, mert megszokta, hogy a jobb oldalán fekszik, jelenlegi állapotában azonban nem tudott oldalára fordulni. Nemhogy lábai nem voltak, de aztán kapálódzás, lett lenne bármennyire siralmas is, még annyira se! Csípje meg a kánya, gondolta Esti a bazmeg helyett, ebből így már megint nem lesz egy árva fia (csipetnyi) cselekmény (se). Pedig, olvassa, a cselekmény visszatért. Hiába mesterkedtek a komcsik meg a szekértolóik. Hát akkor jer, kánya, jer, legyintett Esti – úgymond; az úgymondokat elhagyom a továbbiakban. Pedig, fűzte tovább a gondolatait Esti, az úgymond nagyon is kurrens szó; mit szó! jelenség! Minden szó idézőjelbe került, úgymond. No de erre most éppenséggel fütyülhetnénk, nyújtózkodott megelégedetten, akár egy jóllakott napközis. Bár nyilván ott is van valami hasonló, kell lennie, a festőknél. Van egy művészházaspár ismerőse. Micsoda egy szó, művészházaspár. Az öreg Major Tamás hangján hallatszik, sőt inkább a hősiesen ripacs Bogusławskién, Spiró Imposztorjából – lefittyedő szájjal, egész lényével fordulva oh nem a szó, hanem a súgó felé, műűűvészházaspááár, hallik a suttogó üvöltés a vén színészfülek felé, és akkor most jön igazából a lefittyedő száj, mintha valaki az utolsó szavait lehelné, az érett Major minden szava utolsónak tetszett, és újra meg újra elhittük, mert elhitette, hogy ez tényleg az. Glenn Gould-nál szól ennek az utolsóságnak az iszonya minden leütött billentyű nyomán; soha többé zongora nem fog szólni: így szól, újra meg újra soha. Képzeljük

tehát ezt a művészetfilozófiával megterhelt majori lefittyedést magunk elé, ajka, indulásként, némán mozog, mommog, ősöreg, ezt játssza el, ezt öregként nyilván nehezebb, aztán mint egy fájdalmas nyögés, valahogy így: mőőőveeesz, lihegés, szünet, a házaspárral már nem kezd semmit, lényegében, pááár, a levegőt fújja ki – igaz, utoljára.

Egy művészházaspár, ha festők, többnyire egy festőnőből és egy festőből áll, áll össze. Kérdi egyszer Esti – épp a majori hangzásra gondolva – a festőt, hogy ők-e is mindig-e az utolsó képet festik-e. (A festőnőtől nem merte megkérdezni. A miértre nehéz volna válaszolni. A válasz inkább jellemezné a festőnőt, mint Estit.) A festő szeret (és/mert tud) riposztozni, egyáltalán „szellemesen beszélni bármiről", társalogni, mintha lenne még szalon, szalon mint olyan – perzselheted, nem lesz abból szalon (rég). Megszűnt a festészet, röhigcsélt komoran a festő, a huszadik században, mint tudott, megszűnt a festészet. Ez látszik, meglátszik a mostani festészeten. És ez már nem a lehetetlen lehetségének az abszurditását, nem a nincs elleni küzdelem meghatódottságát hozza magával, hanem valamiféle békességet.

Hm, gondolta erről Esti ott az ágyban, de nem talált magában (magán?) semmi békességet. Persze a békesség nem azonos a nyugalommal. Fölfedezett magán egy Van Dyck-barnát. (Y, nem i.)

A képzelet szárnyán lépjünk be egy konkrétumba, olvasóim, és tekintsünk kissé körül. A konkrétum azért jó (üdvös), mert konkrét, így el lehet képzelni, ami megkönnyíti az olvasást, miközben a képzeletnek semmi nem szab gátat, legkevésbé a konkrétum. Ezért nehéz belelépni a konkrétumba. Belelépni, vagyis megteremteni. Megteremteni, vagyis nem benneragadni.

A festő hajnalban (nehéz, illetve nyugtalan álmából – de most nem erre megyünk tovább) fölriadván nem bírt tovább aludni – vélhetően az előző este mértékkel bár, ám jelentős mennyiségben elfogyasztott grappa folyományaként –, macskaléptekkel kiosont hát a házból, a casából (a konkrétum toszkán kontúrokat ölt), és mintha titokban, mintha bűnözne, fotókat készített az épp ott, aznap elterülő, dimbes-dombos tájról. Mintha ködlebernyegek tennék titokzatossá a nyári pirkadatot, finom fátylak, s

mögöttük elegáns színpadképként a távoli hegyek, magyar szemmel vadak és fékezhetetlenek; valamint kékesszürkék – jaj, csak színekkel ne kezdjen az ember! –, de már érződik a színen, hogy igaza van a filozófusnak: föltevésünknek, miszerint ma is föl fog kelni a Nap, jók az esélyei. „Szurok Á! hó É! rőt I! zöld Ü! Kék O! – csak egyszer lehessek titkotok mind elbeszélni bátor!” Ezalatt a festőnő aludott.

A festő nyugtalan, a festőnő nyugodt. Természetesen a nyugtalanság a nyugalom, a nyugalom a nyugtalanság elfedésére szolgál. (Tetszett volna nem művészházaspárnak lenni, akkor nem volnának ezek a ráncigálós, szimmetriázó mondatok.)

A festő azután – a bőséges reggelit követően, az a sok nevesincs kolbász vagy szalámi, ki tudja, ami minden egy efféle toszkán kisvárosban akad!, és mindnek van neve!, komoly ember ezeket tudja is! – föltette a laptopjára a képeket, majd a laptopját föltette egy jelentős (dímatlan!) asztalra, és megkezdte a festési előkészületeket. A festő rátalált – ez idő szerint – a vízfestésre. Akvarellben nyomul. Rábukott, mint… a gyöngytyúkot most nem mondjuk, mint koldus a fagarasra. Vérmedve a telt szúnyogra. Hát igen, így megy ez, ha valakinek korszaka van. Ez is, gondolta Esti, milyen jó, hogy a festőknek van korszakuk, kék korszak, meg ilyesmi. Írók ritkábban korszakolnak így, vagy csak magukban, nem mondják – kár.

A vízfestés-előkészületi munkaterveket e helyt nem részletezzük, de mindkét oldalnak nedvesnek kell lennie (hogy ne száradjon hátulról). A papír merített – mibe van merítve a merített papír? –, mindenesetre nem szakad szálasan, és ennek később még lesz jelentősége.

Mint Krisztus magamagára a Mantegna-képen, úgy nézhetett Esti is magára, nem is látott formákat, legföljebb formák formáit; viszont fölfedezett magán a Van Dyck-barna után némi párizsi kéket. A párizsi kék édes és mély és drámai, mondja (mondta) a festő. A párizsi kék? Talán zöldesebb; feketébb, mondja (mondta) a festőnő. Az ultramarinkék a legjobb szürke. A kobaltkéknek semmi ereje sincs.

Esti Kornél ámuldozva nézte a festőt a terem egy homályos zugából. (Létezett már zug valamikor is, amely nem volt homályos, és ha nem, nem csupán azért nem, hogy ne épp homályos ne legyen? Kivételesen azonban most nem szálaznám nyelv és valóság viszonyát – jön rá úgyis még egy ultramarinkék.) Nem is ámuldozva, inkább irigykedve, ujjongón irigykedve – hát ez már majdnem ámuldozás, csöpp okkerral vadított indiai sárga kell csak hozzá –, és mondhatni, szokásszerűen kurjongatta: Ez is! Ez is jobb! Minden jobb! Mázlisták! Jobb a festés, jobb a szaxofon, minden jobb, mint az írás, jobb festeni, mint írni, jobb szaxofonozni, mint írni.

Mi az, hogy jobb?, kérdezte volna szenvtelenül a festőnő, ha szokott volna kérdezni. Szokott, és arra válaszolni is kell.

Hát azért ebben a jobbozásban volt kokett! Na de. Na de minő mély és komoly és radikális kokett ez, Kárpát-medence-kokett, Dunának és Oltnak egy a kokettja (mert akkor még kokett volt a kokett), aztán a Pilis kokettja, de meg tőlem a Vazsalberd hegyeié, és Beckettté, és Camus-é – de csitt, csitulj, szív! (Csitul.)

Esti sóvárogva méregette a festő festékes kezét. Ez az, a kezén látszik a munka jellege, a pofája, az anyagszerűség; nyilván azért kedvelte önnön tintás ujjait is, merthogy időnként tintás lett az ujja, Königsblau, Royal-Blue, Bleu-Royal, Azul-Real. Közelebb merészkedett. A festőt elborította az alkotás szemérmetlensége, se látott, se hallott. Meg még játszott is kicsit Estinek.

A festő szeretett játszani. A képei nem. Milyen erős reflex ez, az alkotó és az alkotás közti kapcsolatot fölmérni, kimutatni, annak örvendeni… a tárgyiasult én, tűnődött Esti. Lehet, hogy a festő képei épp ezen mélabúznak békében? A festőnőéi bizonyosan nem, azok (már) arrébb vannak. Nem mintha lenne egy út – a „már” erre utalhatna, tévesen. Zene: a szokásos Janis Joplin-kacaj a Mercedes Benz végéről: a képekről meg nem mondanád, melyik a férfi, melyik a nő. Kajánul: ha, akkor inkább fordítva. Megértőn: a nőben a férfi, a férfiban a nő; mit is értettünk meg?

Mielőtt még a készülő képre nézhetett volna, tekintetét szó szerint lebilincselte a fotó, ama hajnal. Te, öregem, szólalt meg Esti, mintha Ottlik-

szövegben volna (drága öregem, édes Bébé), ennek a képnek a leheletfinom sfumatós fraktúráját – na! na! – úgysem tudja a festmény visszaadni. Hülyeség, bólintott azonnal a festő. Mért kéne bármit is visszaadni? Esti, vette észre Esti, tényleg micsodábbnak, hülyébbnek mutatta magát, mint volt valójában. A fotó nem tud úgy bánni az idővel, mint a festmény, vagy még egyszerűbben: a fotón nincs idő, illetve van, de meg van fagyva, a festményen meg van, és mintha a szája előtt egy zsíros falatot, végighúzta a festő a papíron az ecsetjét.

A festőnő közben, súrló- és ellenfények, gégének kíséretében bejött a kertből.

Megváltozik, ha kép közelébe kerül, fényesebb lesz, és nehéz, erős komolyság lesz rajta úrrá, hasonlítani kezd a képeihez (mindazonáltal ez nem, ez sem a kartéziánus ego, idézet vége, újrakonstruálása, némiképp fordítva áll a helyzet, a mű teremti a vészt – nevetés a karzaton), nézte a földre letett darabokat, a festő már kész hajnalképeit; Esti tekintete, miként a vércse (legyen meg a mindennapi hasonlatunk: kánya, szirti sas és újabban: vergődő turul) csapott le az asszony arcára. Az arc kizárt mindent, rajta is, mintha kizárólag az a kép látszódna, amit nagy figyelemmel spektált. Aztán szó, mozdulat, arcrezdülés nélkül kiment. Azért ez nem egyszerű: bejön, majd kimegy. De hát mi egyszerű, még csak kérdőjel sem kell ide. Kiment a kertbe. Vajon már a kert is toszkán? Vagy az csak a kertek alatt kezdődik? Bakony-e a kert, ha nem Párizs? Mindig ez a mi micsoda, ez a minek nevezzelek... Mégiscsak tisztább dolog szó nélkül bejönni, aztán szó nélkül kimenni, bejön a kertből, kimegy a kertbe… amaz meg húzogatja azt az ő nyestszőr ecsetjét, pacsál a mocskos vízben, törölget, visszafest, van, ami van.

Hogyan vagyok alapozva? Hogy van rám felhordva a festék?, mélázott az ágyban Esti. Ránézett az ébresztőórára, amely az éjjeliszekrényen ketyegett. Mennybéli Úristen, gondolta, illetve a másik fordításban, Egek Ura, villant át rajta. Noha kedvvel szokta mostanában ismételgetni, hogy mennyire nincsen rászorulva a lábaira, ezt a mostani helyzetet, hogy egyszerűen csak úgy nincsenek, túlzásnak tartja. Másfelől, hogy így ki van feszítve a keretére, az nyilván jót tesz a sok üléstől elgyötört hátának, derekának.

Mesélte a festő – arra példa, hogy a véletlen is alakít, a véletlen is dolgozik, és kell vele dolgozni –, hogy egyszer csak, tán még a komcsik alatt, eltűnt a Gesso nevű alapozó, a kedvenc alapozója, nem sokat lacafacázott, attól kezdve – természetesen – másképp kellett felhordania a festéket, viszont a kezdeti nem megfelelő felhordás mindenféle érdekes és fontos új szín- és formaviszonyokat eredményezett, egyszóval hogy minden tudható, csak a lényeg nem.

Estinek bőven volt ideje, hogy zavartalanul gondolkozzék, hogy rendezze be új életét, illetőleg elég ideje volt zavartalanul végiggondolni, hogyan rendezze újra életét. Elsőre talán le kéne írnia magát, mégis, miről van szó. Ám a kép nem leírható. Ami leírható, az nem kép.

A művészházaspár minden egyes tagja fotóból dolgozik, nem természet után (összecsukható kis szék, hangyák), nem modell után, de nem is – ihimáhár – absztraktan (ban, ul). Néha látnak valamit, és azt mondják, ez az!, és lefotózzák, aztán már csak a fotót nézik, míg meglátják azt a valamit, amire mondják, ez az, most már felkiáltójel nélkül, és hozzákezdenek a festéshez! Estit foglalkoztatta ez a fotódolog. Hogy képről képet csinálni. A festő, akinek fölvetette a kérdést, mert szeretett a festővel úgynevezett szakmai problémákról eszmét cserélni, festőkkel, zenészekkel ezt jobban lehet, elégedetlenül csóválta a fejét. Busa fejét. Mindenképp képről készítek képet, a látvány önmagában nem létezik, azt meg kell csinálni, neked magyarázzam?

Mintha nekiestek volna Estinek. Mintha ő tehetne arról, hogy akadozik a világ misztikus érzékelése. Hogy akadozik az egyesülés. Vázlat, mondta a festőnő, a fénykép olyan, mint a vázlat, látsz valamit, lerajzolod, lefényképezed, mindegy, csak a fénykép jobb, memóriaerősítő, nincs ennek nagy jelentősége. A festőnő mindig józan. Józan és szenvedélyes. Ha tűzhányó volna stb. Nem az, de azért kicsit mindig kilóg a térből.

Ez a toszkán délelőtt, gondolta Esti az ébresztőóra durva ketyegésében, olyan, mint a fotó a képhez. A kép én vagyok.

Esti a casa tövéből, a biztonságosnak hitt (de nem! rákvörös!) árnyékból kajabált a művészházaspárnak, hogy nem gondoltak-e arra, nyilván sokan

kérdezték ezt már, mert kézenfekvő, mert a korszellem sugallja, a fogyaszthatóság szempontjának erősödése, a pénzemért érteni akarom!, következésképp a siker lassú beépülése az esztétikai ítélkezésbe és így tovább, nem gondoltak-e arra, hogy az milyen érdekes, vagy ha tetszik, vicces volna, vagy hogy esetleg jól működhetne, ha odatenném a kép mellé a fotót, ilyen volt, ilyen lett, nem mintha ő ezt javasolná, vagy az említett szempontokat követné, vagy akár csak távolról helyeselné, csupán kérdi, nem jutott-e eszükbe. Ez nem TIT-előadás.

A festő prompt válaszolt (gyorsan, ahogy az ember a mennyországba kerül), gondolkodás nélkül, vagyis egy régebbi gondolkodás után. Esti fölnevetett, úgy érezte, kérdésére az optimális választ kapta; ennek örült. A festőnő is prompt volt, prompt nem mondott semmit, dünnyögve vonogatni kezdte a vállát, nem, nem hiszem, nem kell, csak félreértéshez vezet, mindegy, úgyse változtat a képen, nincs értelme, lehet. Láthatóan kizárólag a kép felől gondolt a kérdésre, amelynek így nem tudott, mert nem lehet, értelmet tulajdonítani. Ez még optimálisabb válasz volt (mert meg sem értette a kérdést), Esti most nem nevetett.

Nem akarsz festeni? Nem akarsz egyet festeni?, kérdezte a festő hirtelen Estitől, aki ijedten hebegni kezdett, és rázta a fejét, nem, nem. Előtte a következő történt: A festő belelendült, egyik képet festette a másik után. Esti úgy örült, mintha vele történt volna valami jó. Az alkotás mint olyan – ebből a látványból vont már megint le derűs világkövetkeztetéseket. Benőhetne már a feje lágya! (Ad notam: az az én nagy hibám, hogy túl jó vagyok.) Ült a sarokban, a zugban, s látá, hogy így jó. (Csak viccelek. Egyébként ezt, ezt a látát nekem egyszer egy Magdi nevű nő mondta. Pipázott és olyan édes mosolya volt, hogy kivirágoztak a kertben a rózsák, mert ott volt egy kert meg egy rózsalugas. Még mást is mondott.) Időnként bejött a festőnő. Esti hirtelen megértette: ezt jelenti, hogy művészházaspár, hogy időnként bejön (és kimegy, értelemszerűen). Bejött, zárt áhítattal rámutatott a téglapadlón fekvő, száradó képek egyikére, ez, de nem mondta, ez. A festőnő képei nem igénylik a szót, a festőéi igénylik.

A festőházaspár a képek fölé hajolt, mormogott, hol csóválta a fejét, át kellett volna már térni többes számba, csába a formális egyeztetéssel, most

már mindegy, hol csettintett, Esti számára, aki közben közéjük pipiskedett, követhetetlenül. Neki mindegyik kép tetszett, nem egyformán, de mindegyik. Nem úgy van-e, öregem, hogy ez egy sorozat, és a jobb kép föltétele az előző, a kevésbé jobb, s lépnek egymás vállára? Nem, mondta a festő indulat nélkül. Akkor már csak ketten álltak ott. Ekkor rémületes dolog történt, Esti számára alig fölfogható, mert nem látta az odáig vezető utat: a festő a válasz indulattalanságával lehajolt, fölvette az egyik képet, ezen dolgozott a legtöbbet, és összetépte.

A rémület az cselekmény?

Gregor Samsának nem volt identitásválsága, többet mászkált ugyan a plafonon, mint eddig, de több lábbal, inkább lábacskával is bírt, mint eddig, a tapadókorongokról nem is szólva. Esti sem kóválygott elveszetten a saját megrendült középpontja körül, de, tán éppen azért, mert ismerte Samsa történetét, más kérdéseket kellett föltennie, más válaszokról kellett hallgatnia (és fordítva). Ha valami után vagyunk, nem tehetünk úgy, mintha benne volnánk, sőt előtte! – ez a hazugság, ez az igazi írástudói árulás!, heveskedett Esti. Vajon őt a festő vagy a festőnő festette? Mutatis mutandis: lovas szobor-e ő? (Kézmozdulat.) A semmibe tartó utak vagy a valamiben vanó lépcsők? A festő – miből másból – hiányból dolgozik, ez a hiány a leghangsúlyosabb képszereplő; mindig kérdezik is a festőt, aki indignált válaszokat ad erre, hogy mért nincsenek emberek a képein. A festőnő képein sincsenek, de ott nem kérdezünk; érdekes. A festő képei mozognak (mesélnek), a festőnő képei mozdulatlanok (monumentálisak, önmaga monumentjei). Esti nem tarthatta magát önismeretben gazdag tájnak (itt: tájképnek), mindenesetre egy kis monumentalitás elkelne. Monumentalitás plusz schubertes sötétek, nem világosok. A világosi fegyverföltétel, ez megfelelne Estinek. De Esti most hiába érezte – kis segítséggel – magában Vermeer csöndességét, Sisley színtiszta tömény metafizikáját, illetve a Lorenzetti-színek tompa elevenségét, magabiztos gazdagságát – csak a szakadó papír recsegésére tudott gondolni.

Ne, sikoltott fel Esti, ne tépd össze. A festő rezzenéstelenül folytatta, amit elkezdett. Esti meglepetten állapította meg, hogy ugyanúgy szaggatott, ahogy festett, ugyanabból a megfontolásból. Erre nem számított. De a festő meg talán a merített papír természetével nem számolt. A darált rongyból, cellulózból készült trutymót, amiből megszáradván a papír lesz, egy selyemszitán kimerik a kádból, és hagyják a levét lecsöpögni. A vízjel úgy kerül bele, hogy gondosan (!) belehímzik a szitaselyembe. Attól rojtos a merített papír széle, hogy úgy ülepedett le a szitán. Lényeges, hogy a jó papír famentes!

A jó papírt nehéz összetépni. És hiába volt nyugodt a festő, hiába természetes része ez a festésnek, ez a nehéz kiült az arcára. Azért ez mégis más, mint kihúzni egy mondatot. Elkérte a papírdarabokat, avval a titkos szándékkal, hogy majd otthon összeragasztja. De nem tudta. A részek is szépek. Amikor gyáván elutasította a festés lehetőségét – tényleg!, milyen lenyűgözően szép tárgy volt az a rojtos szélű, képeslap nagyságú papír! –, akkor nem erre gondolt. Eszébe jutott, milyen természetesen folytak egybe – hát mert a festő úgy folyatta! – a színek meg a formák, és lettek szín és forma, olyan magától értődőnek, szükségszerűnek, következésképp egyszerűnek tetszett mindez – attól az egyszerűtől neszült meg Esti.

„Nem kell állandóan festeni, de mindig festőnek kell lenni.” A művészházaspár szóra a Google-ban 2850 magyar nyelvű találat jött föl (Estinek) 0,29 másodperc alatt.

Esti az ágyban feküdt. Itt nincs egy takarítónő, aki megállna mosolyogva az ajtóban, mintha valami roppant szerencsés jelentenivalója lenne a család számára, de ezt csak akkor mondja el, ha töviről hegyire kikérdezik. Kalapján a szinte függőlegesen meredező kis strucctoll, ami Esti apját (nincs), már mióta belépett volna hozzájuk, bosszantotta volna, most könnyedén himbálózna minden irányban. Ha volna Esti anyja (nincs), a takarítónő iránta tanúsítaná még a legnagyobb tiszteletet, megkérdezné, tehát mit akar tulajdonképpen. Szóval, válaszolna ez esetben a takarítónő, és a barátságos nevetéstől nem is tudná mindjárt folytatni, szóval abból,

hogy hogyan tüntessék el azt az izét a szomszéd szobából, ne csinháljanak gondot maguknak. Minden el van intézve.

És így nincs leánytestvér se, aki az írás végén, mintegy a család új álmainak és jó szándékaik megerősítésének jeleként talpra ugorva, fiatal testét kissé elengedve, nagyot nyújtózna.

Nincs. Fekvés van az ágyon. Várakozás a hatalmas kézre, amely majd darabokra szaggat. Ez van Estin, a képen, ez a várakozás, ez jött még a fotóhoz.

NYOLCADIK FEJEZET,

melyben Semmi Mátyás (1)

Egy nap, egy szép nap – borban mosdott, kolbásszal törülközött –, egy fűszeres illatú, virágos budapesti nap – ez nem tréfa, különösen nem idegen honból plántált irónia, rest realizmus csupán; jóllehet nem szeretnék aporpéteresen morgolódni, hogy bezzeg hajdan!, hajdan, mikor még borral, tyúkkal, kaláccsal kínálták az éhes vándort, ruhásat, álruhásat egyként, hajdan bezzeg valának még évszakok, kemény telek, reményes tavaszok, vad nyarak és mélabús őszök, és okulásunkra permutálhatnók a jelzőket, mélabús telek, kemény tavaszok, reményes nyarak és vad őszök, de ezt a teljesség igényével majd máskor, vagyis télen hideg vala, nyáron meleg vala, szegény hóvirágok pedig, mintha be volnának csiccsentve, „szűz fejecskéikkel” már januárban áttörik a „korhadó avar páncélját” (apám kifejezései egy valamikori gimnáziumi dolgozatomból) –, nos, ez a nos a legkevesebb, hogy folytatni lehessen a mondatot, egy szép nap, midőn a kertekben, erdőszélen hóvirágok moccantak, Esti Kornél fölserkenvén (persze: előző nap érkezett Portugáliából, ahol portugálul, a virágok nyelvén beszélt, innét a hóvirág föntebb!), a hajnalos tükörbe pillantva

hirtelen, villámcsapásszerűen, ismét fölfedezte a Mátyás királlyal való hasonlatosságát. Egy kiköpött Corvinus! Lehullt a szeméről a hályog, így megy ez.

Állt vala Esti a tükör előtt (mondanom sem kell, hogy a serkenés után), egyfelől az orra, állapította meg, másfelől a haja. Igazságos orr, és próbálta fejét oldalra fordítva fölmérni a méreteket. A dimenziókat. A baj mértékét. De már kihunyt belőle az erre vonatkozó heves és ijedt érdeklődés (fog-e valaki engemet valaha is így, orrostul szeretni?, vagy legalább kívánni?, vagy csak hogy hagyja), elmúlt idők, mikor még (voltak évszakok, és) egy borotválkozó, úgynevezett oldalsó tükör segítségével naponta kaphatott pontos képet az arcél helyzetéről. Nehezen barátkozott meg az orrával, de azután hamar megbarátkozott.

És azután meg jött a reneszánsz, pénzt is verettek az arcmásával.

Legyen megint hajdana: hajdanán, amikor lemátyáskirályozták, annak elsőrendűen vigasztalás jellege volt vala, mintha egyedül a cserpák (hefti) történelmi ismétlődésének előkelősége vonyná ki a csúfondárlás vitorlájából a szelet. Úton-útfélen belebotlottak az orrába. (Egy nő – egyszer csak – belesusogott a fülembe. Édes maga. Az mindenképp legyen benne, hogy Hencidától Boncidáig. Forró lehelete vala.) Hencidától Boncidáig botlottak bele. Borjú, bárány béget vala, amint vonultak egyszer nagy lobbal-sebbel a Kanizsa körül dombéroló törekre, állottak körben a csatatéren a népek, minkfajta, őkfajta, és kurjongatának vala, hogy nyomom a tülök orrodba!, egy ötösért nem töltenék teli fagylalttal, mert akkor még olcsóbb volt a fagylalt vala, három hatvan a kenyér. Vala.

A gimnáziumban is Nasónak hívták, részint Publius Ovidius, részint a die Nase (nózi, német) nyomán, vagyis már akkor fölismerték a benne szunnyadó költőt. Pedig akkor még, nemde, álruhában járt. Ez az álruhás projekt is kötötte a Hunyadi Jankó világbíró fiához. Annyi vala csupán a különbség, hogy ő, Esti, tudta, hogy a többiek nem tudják, nem is tudhatják, ki is van az álruha alatt, de, ellentétben a királlal, e nem tudásban ő maga is osztozott: ő se tudta. Ami többek közt azt következményezte, hogy ment-mendegélt a nép, a népe közt, hol, hol nem, én bizony magam sem tudom, mert még akkor tán a világon sem voltam, hanem hát elég az hozzá, hogy

így aztán nem volt hová visszatérnie, vulgo nix palota, nix trónus meg az egész aranyozott cugehőr, nix; így meg nehéz anekdoták hősének lenni, hiszen ott többnyire az a vége, hogy egy véka (garaboly?) körmöci aranyat, körmöci sárga csikót kap a kedvezményezett paraszti beosztású illető, és ez a humor forrása. Ennek szöröncse jött, amazok pórul jártak.

A testvérei csak megcsavarták (az orrát), mirnix dirnix csavarintottak rajta egyet, és aztán röhögtek. Volt valami népmesei az egészben, a röhögés volt vala csak mai, vagyis durva, fölületes, kegyetlen (Esti szavai), mindegy most már, a testvérei ezt tekintették a humor forrásának.

Nézve itt az elbeszélői rendeket, Esti, én, Mátyás király, kicsit sok a jóból, amit nyerünk a reflexió gazdagságának vámján, veszítjük az áttekinthetetlenség révén (véletlen szójátékszerűség, de bizonyíthatatlan). Mindenesetre elég már ebből a tökölésből, tengődünk itt csak, mint Toldi Miklós lova a szemetén, a cselekmény se indul be, szóval láttam a reggeli tükörben, hogy szép termetű férfiú valék, sem igen kicsin, sem igen nagy. A testvéreim mind magasabbak, és egyedfejlődésük egy pontján fontos volt vala hangsúlyozni nekik, hogy én volnék a legkisebb, heába kapaszkodék magosabbra az évek egyre korhadó lajtorjáján, mint egy kutya ülve, akkora, evvel a kifejezéssel éltek mindegyre. Innét a mondás: de csak egyszer volt ám Budán kutyavásár! Szépen ékesítik vala orcámat mind szöméldekim, melyek szélesek valának, és gyors, feketére hajlandó szömeim, és az én mindenképpen illő orrom.

Ez nem a mű, ez maga a kitérő: Jut eszembe az illő orról – mai magyar gondolat –, volt-e Mátyás korában antiszemitizmus vala. Igény volt vala rá, főleg a királyi városokban, ahol a zsidók komoly gazdasági konkurenciának számítottak, ezért alkalomadtán ki-kiűzték őket, amit egy füst alatt (ez még nem az a későbbi, nagy hírre vergelt – vergődött, régies – füst!) a kirablásukkal és olykor, ha a helyzet, az időjárás, a nagypolitika, a puszta szeszély vagy véletlen úgy hozta, a lemészárlásukkal is összekötöttek. De Matyó nem azért Matyó, hogy ilyen borongósan adjuk elő dolgainkat.

Először is a jelenlegi tudományos fogalomhasználat antiszemitizmusnak a zsidók modern utálatát nevezi, a patinás viszoly az antijudaizmus, ennek

mozgatója még nem a fajelmélet, ez elsődlegesen vallási jelenség; e megkülönböztetésnek az a jelentősége – Mátyás nagy királ, igazság főtt a konyhájában –, hogy az emberjogi gondolkodás megjelenése előtt nem lehet a rasszista stb. momentumokat ugyanúgy megítélni, mint később, mert ugye akkor még nem jöttek rá arra – nem lehetett igény! (tréfa, ha csorba is!) –, hogy majd azt nevezzük európainak, aki ilyet nem tesz, nem gondol (ahogy Kossuth mondja: az antiszemitikus agitatiot mint a tizenkilencedik század embere szégyellem, mint magyar restellem, mint hazafi kárhoztatom).

Van abban jó és dicséretes, illő és üdvös, ha az ember akkor él, amikor él – hát ez csak egy afféle futó gondolat.

Namármost. A zsidók IV. Béla kiváltságlevele óta úgynevezett kamaraszolgaságban éltek, vagyis a király tulajdonát képezték. Hoppá hoppácska! Tehát amikor a király védelmezte őket, akkor csakcsupán a saját tulajdonát védte. Jelzem, ez a tuti, nem a piszi, a meztelen érdek. És természetesen fordítva is igaz, ha valamely megfontolásból hagyta, hogy ciceréljék a zsidókat, az nem zsidóellenesség volt vala, a saját vagyonából tett engedményeket, kész, passz. Természetesen előfordult – hébe-hóba, bár jegyezzük meg, akit épp beledöngöltek nyakig a hébe-hóba, annak az a „mindig"; vagy ahogy az öcsémék mondják, az egyáltalán nem mindegy, hogy a bráner melyik oldalán állsz –, hogy a zsidó voltuk volt a probléma vala, például Nagy Lajos kiűzte őket (egyes vélekedések szerint csak részlegesen és időlegesen!) azért és csakis azért, mert konok következetességgel (részlet egy korabeli gimnáziumi intőből: Fia konok következetességgel zavarja az órát, aláírás: Schwarz, de ez, azt hiszem – jesszusom, nem tudom! –, nem olyan Schwarz) nem voltak vala hajlandók vala megtérni vala az igaz hitre (segítek: a keresztényre), amint azt Küküllei János krónikájában olvashatjuk.

Jó Jankó fia jó Mátyás erre nézve egyszerű lélek vala: nem szerette a saját tulajdonát kockáztatni. Felállította hát a zsidó prefektúrát, élén Mendel Jákobbal, hogy für alle Fälle pontos információi legyenek a zsidók adóképességéről. A hajlandóságról ő gondoskodott keményen, mert kemény vala, akár az ipari gyémánt, csak erre nem szívesen emlékezünk, inkább a mítoszt nyomatjuk – a hagyománynak föltételezett hagyomány

szellemében. Ha például ennek a Mendelnek nem fizettek az adósai – megannyi szépecske magyar úr, bajuszval, széles mellyi kakassal, nem ám göthösen görnyedezni, görbülő harácsos ujjakkal pénzt számolva taknyosan (baváriás takony?, hagyjuk, olyan kellemetlen; de hát így viselkednek a szavak, valaki böffent egyet, és már nem is lehet jó érzéssel megnáthásodni, egy egészséges turáni turházásról nem is szólva; így lesz időről időre, de csak egy időre, a nyelv is provinciális) –, Mátyás több ízben bocsátott ki oklevelet kvázi országos körözésre (!!!), hogy az adósok meg ne léphessenek. Beatrix Budára való bevonulásakor kétszáz fős zsidó küldöttség haladt a díszmenetben – aligha engedi a jó királ, ha a szügyben folyólagos a gyűlölés.

Eccö meg egy átaltérős zsidót hoz ki vala Mátyás rex a győri pispeki tömlöc sötétiből azon érvhajszánál fogva, hogy mivel az adósság megtevése anno zsidói neműségben történt vala, ám a keresztvíz alatt Krisztus segedelmével új emberré vált vala, mért terhelné újat az ó, ezen új embert az a régi ballépése, ennek utána tartozása nincs, mert nem lehet, adósok börtönében nem tartható. Oh, a játékos királ! Ernuszt János, így hívták a szerencsés zsidót, aztán igen magosra emelkedett, lett kincstartó, kamaraispán meg szlavón bán. Tök olyan, mintha volna akár köröm-piszoknyi igazságmagv a mátyási anekdotavilágban! Ugyanakkor a nagyszombati polgároknak elengedte a „zsidótartozásoknak” (szép szó) kamatait, illetve Pozsonyban megtiltotta, hogy a zsidók ingatlanra kölcsönt adhassanak.

Hol is hagytuk el, mint kóbor csecsemőt – sok, kóbor csecsemő, ez sok –, a cselekményt? Igen, áll vala még mindig ottan a tükör előtt Mátyás, jó magyarok jó királya – most akkor mégis Mátyás, mégsem én!?, a kirelejzumát, nem tudok ebben igazságot tenni, billeg a nyelv, billeg hát az ország (oh, az ország, susogta az a forró hang, drága, ez csak egy ország…) –, látja vala, hogy szép illendő feje vala, és mindenképpen szép teste vala, fejér veres színű, mint a Nagy Sándor felől írnak.

Erre ma még fog gondolni.

Gyermekségétől fogva igen gyors vala, és erős mellyű, nagy és bátor szívű, nagy dicsíret és tisztesség kívánó.

Lehetséges, hogy igen gyors vala, de most annyira késésben vala – hagyjuk már ezt a szerencsétlen valát is a patvarba, hagyjuk ott az egyszerűsödés olvasóbarát országútján, arról nem is beszélve, hogy örökkön csak az Arany-sor járt az eszemben: „közöttünk nem vala gát” –, hogy főtt ám Mátyásnak a feje, a seggibe a savó! Most aztán miként menjünk, úgy-e, mint a szél, vagy úgy, mint a gondolat? Végül is az l-es villamos lett az ésszerű és leleményes megoldás, mert ugyan a 2-essel rövidebb volna, de a metróépítés miatt ott át kellett volna szállnia, meg még buszoznia is talán, és ezekhez, a róla keringő, plebejus ihletésű legendák ellenére, nem volt kedve. A csepeli HÉV-et kellett elérnie, életében először; egy stúdióba igyekezett, és a stúdió, ahol a fölvételek folytak (a kiváló – eposzi állandó jelző – Magos György vezetésével), Csepelen van, a volt Csepel Művek területén.

A szentendrei HÉV-vel az Árpád hídig, ez még nem számított igazi álruhás népközémenésnek – jaj, sápítozott ijedten az étekfogó, s szaladtak segítség után gyógyfüvek és felcserfélék irányába, jaj, a királynak népközémenése van, hajlong, izzad, homloka teli rossz, sápadt fényekkel, nyög és szenved, elhallik Rómáig stb., ki lehetne dolgozni rendesen –, rendszeresen járt ezen a vonalon, palást helyett zakóban stb., de már végig a Hungária körúton úgy nézdegélt, akár egy turista; a Népstadionig még csak-csak ismerte a környéket (Fradi-meccsek, apaélmény), így aztán a változások még élesebben mutatkoztak.

Késő délelőtt, nyugdíjas idő, kevesen utaztak, már nyugodtan ülhetett a BKV járatain, megszerzett ülési pozícióit egyre kevesebbszer fenyegette veszély; nem mérvadó számításai szerint Magyarországon még mindig ő adta át legtöbbször a helyét (fajlagosan). Nézte a bulvárt, az új, ismeretlen üveges épületeket, posztmodern, ahogy az is, ahogy rögtön mellette egy lepusztult raktárszerűség meg egy kínai étterem; mondanom sem kell, eközben népben-nemzetben gondolkozott. Torkig volt már evvel az alany-állítmányozással, amit folyton gonosz szívvel félremagyaráztak, félre akarták és így félre is értették – mért is kell szánt szándékkal butának lenni?, mindegy –, ráadásul még úgy is állították be, hogy ez egy egész ilyen-olyan, de inkább olyan, értitek!, irányzat jelszava volna, pedig rajta és Márain kívül ezt senki nem hirdette, szerintem nem is mondta. Hogy is jön ez ide, gondolta, és visszaköszönt egy rossz arcú öregúrnak, aki a zakó

dacára – oh, a Mátyás zakódaca! – is fölismerhette, mert kedvesen odabólintott.

Megkerülte a fél várost, de nyugodtan és folyamatosan utazott, olvashatott is volna, de csak bámészkodott – Mátyás király jelentős bámészkodó volt, most persze jól jönne a vala! –, a Müpánál ért a HÉV-hez. Épp két esernyőelvesztés közt találta a szemerkélő eső, szerencse. Itt kicsit másképp néztek ki a kocsik, mint a „hazai” HÉV-nél, de elmulasztván a jegyzetelést – ah, tekegyelmed jegyzetel!, mond egy ízben Beatrix avval az ő neapeli hangsúlyaival, hittem pedig, hogy mi mostan, és egy Corvinát nem tűrő, közvetlen népi kifejezéssel kifejezte magát; Móricznál hasonló élethelyzetben kábé ez állt: gyakjad csak, gyakjad, nagyságos uram, az én nagyságos asszonyomat –, a HÉV-i konkrétumokra nem emlékszik.

Kétszer is ellenőrizték a jegyét, osonva ravaszul kétfelől támadva, esélyt nem hagyva, ennek örült, néha olyan fölös erőfeszítésnek érezte a jegyek és a jegylyukak körüli fontoskodásait. És kifejezetten fölháborítónak találta – beszélni is fog a kamarással vagy az udvari bolonddal – a gyűjtőjegyek átruházhatósága körüli méltatlan kicsinyeskedést. Szemben vele átellenben éppen anya és gyermeke ült, az ötévesforma gyermeken (ezt is hogy elfelejtettem!, hogy hány éves egy mekkora gyerek, mindegy már) az anyja sápadt, finom vonásai; látszott rajta az, ami történt később. Ez történt: Mamika, kettő kérdés van. Igen, kicsim. Egy, és fölmutatta a hüvelykujját, mikor szállunk le? A végállomáson, kicsim. A fiúcska bólintott, mint egy rugó pattant elő a mutatóujja, kettő, mi az a nulla? Az anya ijedten megsimította a kisfiú fejét. Az ismét bólintott, értem, mondta alig hallhatóan.

Nem tartja magát merevnek, egy merev valakinek, de előtte azért aggályos pontossággal megnézte a térképen, hová kell mennie. Mégis, amikor leszállt a HÉV-ről, és rövid tájékozódás után, előttem van észak stb., elindult, hiába volt az álruhája szinte tökéletes, mozgása a térképről szerzett tudás birtokában tudatos, valahogy mégis ferdén tarthatta magát (vagy külföldi parfümöt használt), mert ötven méteren belül ketten is fölajánlották a segítségüket, „Hova tetszik, segítsek, művész úr?”, illetve „El tetszett tévedni?” kiáltással törtek rá. Udvariasan mosolyogva hárította el őket, az

udvariassága is gyanús volt. Már a HÉV-en is érezte, hogy nem kéne maga elé engednie senkit leszálláskor, győzzön az erősebb. Mentében belenézett egy tükröződős kirakatba, tényleg kirítt valamelyest, látta a Mátyás királyos sziluettet, a fehér haját, nem tudta, hogy ennyire fehér, a lépéseire ringó felöltőt, az elmaradhatatlan aktatáskát, egy anarchista tisztviselő, ilyesmi.

Átment a Csepel Művek diadalkapuján. Külön világ, szájtátva nézte. Kihalt és élő, múlt és jelen, minden egyszerre. Szocialista díszletek, amelyek itt is vannak meg nincsenek is. Elhagyott vasúti síneken kelt át, a stoptáblánál kell majd balra mennie. Két vászoncseléd közeledett felé, messziről látszott, hogy mindenük harsány, a járásuk, az öltözésük, a beszédük, és aztán az is, hogy ebben nincsen semmi zavaró. Nagyon ki voltak festve. Nincsen olyan szép, kiben gáncsot ne lelnénk: hát ezek is ordas kurvák látszottak lenni. Legalábbis erre tippelt, kollégák, mondta megértőn magában (a szívében). De azért köztük nagyon is vala gát. Így érezte.

Délelőtt volt, nem vadászaton voltak hát a lányok, még nem kezdődött el a munkaidő, nem valamik, inkább mennek valahová. A Tescóba talán. Ám ekkor megtorpantak, a magasabbik, a szebbik szemében megváltozott valami, mégiscsak észrevette a férfit, hiába volt álruhában, az uraságtól levetett Boss kabát emlékeztetett a királyi palástra, és a megjelenés, ha nem is királyi vagy elsöprő, szóval ha nem is egy megjelenés, de a volt Csepel Művek területén, így hirtelen, mégiscsak valami. Egy próbát megér. És akkor így szólt az édes luvnya:

Öregcsávó, nem akarnál egyet kúrni?!

Torpanásra torpanás volt a válasz, meglepte a kérdés, most éppen nem várt kérdést sehonnét, se önmagától, se a népétől, se Istenétől. De a kérdés elhangzott, és megszokta, hogy a mondatokat komolyan vegye. Ránézett a csajokra. Nem lett volna stílusidegen egy hedonista fölvetés. Hirtelen az órájára pillantott, s rögtön az jutott eszébe, hogy még csak délelőtt van, mintha bizony délelőtt nem lehetne, nem lehetne a kérdésre konstruktívan válaszolni, mindenesetre 12-re ígérte magát a stúdióba. Valójában még nem gondolkodott el komolyan a kérdésen, amikor saját maga legnagyobb meglepetésére azt hallotta, hogy a következőket mondja:

Nem lehet, vár a Magos Gyuri.

Tehát: Öregcsávó, nem akarnál egyet kúrni?! Óranézés, nem lehet, vár a Magos Gyuri. A lányok egymásra néztek, hidegen vállat vontak, és szó nélkül otthagyták minden magyarok igazságos faszkalapját, s azonnal csacsogtak tovább, mintha mi sem történt volna.

A stoptáblánál bekanyarodott balra. Végignézett a birodalmán. Olyan volt ez az egész látomásszerű gyártelep, mint a jelen emblémája, a múlttól való szabadulni nem tudás és a jelen kiismerhetetlensége, ez a rozsdás gabalyodás, amely az irtóztató jövőt rajzolja; mintha a Szárnyas fejvadász díszletében járnánk (vágatlan változat). A szocialista gigaüzem mint kísértet, város a városban, külön víztorony, városháznyi pártház. Lerohadt minden, de közben az is látszik, hogy nagy pénzek is mozognak itt. Valakik meg is gazdagodnak a kísértetvárosban. Meg épül is ez-az, jól működő kis üzletek, tér-részek bukkannak elő az általános romlásból és gazdátlanságból. A stúdió is ilyen, a volt pártházban bérelnek egy emeletet.

Uram, királyom, nyitotta nevetve az ajtót hajlongva előtte Magos Gyuri.

Akkor mégis jól mondta, gondolta, tényleg várt. Hallotta a szuszogását, pihegésnél több, zokogásnál kevesebb.

Aki pedig nem hiszi, hogy így történt, üljön a hiszem farkára, s ránduljon ki Csepelre, jól mondom?

KILENCEDIK FEJEZET,

melyben Pécsi komoly

„Hallgatunk, mint a sír.”

Oráníai Vilmos

Két halott feküdt a brazil januárban, már rég szerettem volna írást így kezdeni, és ez kétségkívül ütősebb auftakt, mint az, hogy egy Esti Kornél ült a járdaszélen a pécsi júliusban. Ha ez utóbbi viszont nem „kezdés" volna, hanem Esti csak ülne ott az árnyékban, mintegy a szöveg előtt, de mindenképp a formatudatos hotel előtt, név nem fontos, Főnix, ahonnan fuldokolva épp kimenekült e félhajnali órán, mert már nem bírta azt a híres mediterrán ájert, amely egészen beleragadt a rémséges épületbe, bennrekedt, se ki, se be, fojtogató, nyirkos, tompa meleg; nyilván nem lehet egyszerű úgy tervezni egy épületet, hogy minden szeglete padlástér legyen, vagyis szűk, levegőtlen, részmegoldás, minden részlete ezt a térnélküliséget árasztja, a földszint is padlástér, a félemelet is, sőt még a padlástér is padlástér, és mindenünnét ez a kibírhatatlan forróság – ez esetben a következő, élesebb kezdés lehetősége állna fönn:

A faszom is tele van, nem, Esti Kornél soha, de soha nem kezdene így kis színest, akkor sem, ha ebből a reggeli tratoár-üldögélésből épp ez riasztaná, ijedten hallgatta a két asszony beszélgetését, a fiatalabb figyelt csupán, bólogatott, a nagydarab, kövér másik szelíd hanghordozással, már-már unottan fröcskölte ezeket a szavakat, harmadnapja nem tolja ide a valagát, nem szívességet tesz, ez a munkahelye, bazmeg, én nem vagyok egy máltai lovagrend, a faszom is tele van.

Esti nem mert mozdulni, hogy elővegye rövidke ceruzáját és a kétrét (vagy négyrét? mennyi lehet egy ilyen rét?, mindenesetre negyedére) hajtogatott papírlapot, igyekezett megjegyezni a mondatokat. Komoly mondatok. D. említett valamit Goethe komolyságáról. Hogy az kenterbe ver bárkit. A faszom is tele van, ez komoly, főleg egy nőtől, de Goethe komolyabb, ez igaz. Goethekomoly. A komoly ritka, mint a fehér holló. Jól mondja D., hogy amit nem mernek vagy nem tudnak kereken kifejezni, elviccelik, s úgy meglenne az alakja. Bonyi.

Hiába támasztják alá a tények e lehetséges kezdést, Esti nem jött kísértésbe; a valóság sosem elegendő érv. Tudja ezt jól ez a Wittgenstein emlőin edzett bestia (emlőn nem edzünk, mondotta később hidegen a főszerkesztő, akire

kisvártatva rátérek), azt, hogy nincs mindenre szó, csak az van, amikre szó van, de mégis, néha van szó, azután még sincs semmi.

A drabális nőt halksága még közönségesebbé és ordenárébbá tette. Estit kiverte a hideg és a forróság, úgy undorodott. Az asszonyon minden ezt az undort erősítette, különösen a nagy, tőgyszerű mellek alá fölhúzott tréningnadrág, amely az ölnél „bevágott”, mutatva a bűvös háromszöget; az érzékiség teljes hiánya, gondolta Esti, ez az undorító. Picsaszájú tökfőzelék, most meg mintha ezt hallotta volna. Képtelenség. Keze a ceruza után kapargált a zsebében. Még a kétséges szórendet is az iszonyatos nő számlájára írta.

Pakolj össze, és lépj ki az életemből, mondta Esti Kornélnak egy nő itt Pécsett még a múlt században. (Pécsett, jó ez a csett?, mert állítólag Kolozsvárra nem jó, azt csak beszépítjük, Kolozsvárt, hogy kapjon egy kis patinát, Erdélyből kizárólag a patina kell, patina meg nincs, csak erről, ezekről gyávaságból és a hazugság iránti leküzdhetetlen vágytól hajtva hallgatunk; a valóságos Erdély alig valakit érdekel, beleszámítva az erdélyieket is; álmainkat kergetjük, melyek hol színes szélesvásznúak, hol üresek, hol némák, de még ez utóbbi esetben is magyarra vannak szinkronizálva.) A lépjkiazéletemből-re Esti finnyásán összerázkódott, be jól jönne most egy kis befejezett múlt!, összerázkódott volt vala, micsoda rémes mondat!, és vágott egy grimaszt.

És ne vágj pofákat, leszarom a mondataidat! – Esti vigyorogni kezdett, éppenséggel a nő mondatairól lenne szó, mindegy. Stiláris elemzés a szerelem vége, foglalta össze bölcsen ifjú élete soványka tapasztalatait. A nő olvasott a gondolataiban.

Kúrjál a mondataiddal!, süvöltötte, és Estihez vágta, ami a keze ügyébe akadt: egy Új Dunántúli Naplót. Az Új Dunántúli Napló nem alkalmas, legalábbis nem így, dühkitörés levezetésére: lágyan hullt Esti elé. Pilinkélt. A fiatal férfi keze megmoccant a zsebében.

Ne mozdulj! Meg ne próbáld leírni! – A nő zokogásban tört ki. Esti nem érzett részvétet.

A főszerkesztő arra kérte, valahogy helyezze el a szövegben a pécs szót. (Hát ez megtörtént, nézett vissza Esti a mondatra.) Nekem ez személy szerint, egy ilyen elhelyezés, sokat jelentene, mondta még, és újonnan növesztett, orbitális szakállába túrt. A túráshoz növeszthette?, csóválta Esti a fejét, miközben a főszerkesztő kétszer megismételte: kedves barátom, kedves barátom. Esti kedvelte ezt a most leginkább Theodor Herzlre hajazó férfit. Theodor, csak nyugodtabb. Vagy Táncsics. Annál is nyugodtabb. Bin Laden. Egy haszid pék, egy ortodox pap. Ellenállhatatlan vágy fogta el megérinteni a szakállt, megérintette tehát. Drótos. Mint a lószőr a matracban. A matracsírban. (Ezt mindig cs-nek olvasom, Heine a matra-csírban.) Valahogy féltette a főszerkesztőt ettől a szakálltól. Mintha rejtegetne valamit a szakáll. Mi történhetett evvel az emberrel, ingatta Esti a fejét, miként azok, kik a lélek titkaival foglalatoskodnak.

Esti Kornél lehetett az utolsó férfi Magyarországon, aki férfit még önözött. (Kolozsvárt még tudnak jól – magázni.) A felolvasóest után néhányan beültek egy vendéglőbe, fent, a város fölött. Alant, mint megannyi szentjánosbogár, az urbán fények. Esti könnyen zengte Pécs dicsét, egyszerűen Pécsre állt a szája, ha a legszebb magyar várost kellett megnevezni. Melyik a legszebb magyar város? Pécs. Még ha a szépség, nemde, relatív is. Meg hát avval kezdeni kell valamit. Öntudatos, lakóhely-felelősségű polgárok plusz intelligens városvezetés. Ne vágj pofákat. Szép az, ami érdekkel tetszik. Pécs valahogy nagyon messzi fekszik Budapesttől, úttalan utak vezetnek ide, Esti ezért repülővel szokott jönni. Még az időeltolódás sem zavarta.

Esti rendes körülmények között nem látta volna ezt a szentjánosbogaras alantat, vak volt az ilyenre, az asztalnál ülő nőket látta volna, becsületből a férfiakat is, meg a szarvaspörköltet. Krokett helyett nokedlivel. De a főszerkesztőnek ez a bízvást perverznek mondható pécskívánsága megzavarta. Bár a főszerkesztők többnyire ilyenek, tematikusan telik az életük hónapról hónapra – már ha folyóiratról van szó.

Egyenesen azt állítom, kurjantott váratlanul Esti, és a városra mutatott, erre a bénult szépségre, hogy a panoráma buja élvezete felejtés és félreértés! Vadul nézett körbe az udvarias, erős csöndben. Aztán belemarkolt ama

szakállba, mondja meg, tisztelt uram, mondja meg hát végre, mi végre?!, végtére is mi végre nő ez a szakáll itt a Tettye árnyékában?!

A főszerkesztő szelíd zavarban mosolygott.

Nem, kiáltott Esti, és mutatóujját a főszerkesztő forró ajkára tette. Hogy lüktet át rajtam, futott át a gondolat Esti ujján. De nem hagyta magát eltéríteni. Nehogy nekem azzal álljon elő, hogy csak úgy nőtt magától, hogy netán rájött, milyen kényelmes nem borotválkozni… Ugyan… Egy ekkora és ilyen szakáll nincsen csak úgy. Vallja be, ha meg akarja változtatni az életét, az éltét… Gyónja csak meg, ha új szeretője van, vagy megölt valakit!

Esti zihált.

Baj van?, fordult felé a sudár szerkesztőnő.

Remélem, hajtotta a vállára Esti a fejét, és igyekezett rímkényszerbe hozni a sudárt.

Nem mozdult semerre se az este, Esti Kornél is inkább fáradt volt, mint részeg, inkább unalmas, mint botrányos.

Akkor tehát a lehető legunalmasabb módon ki-ki szállására hajtat, bólintott. Senki nem válaszolt.

Amikor a hotel elé értek, Esti hirtelen a főszerkesztő felé fordult, most nem markolt, kapaszkodott a szakállba.

Aludjon velem, uram, kérem. Kérem.

A város, a kő ontotta a meleget, más itt az időjárás, mint a hegyen. A főszerkesztő arcán, a maradékon, lányos pír futott végig. Milyen szép, ha egy, gondolta Esti, meglett férfi képes elpirulni. Szinte belepirult ebbe a gondolatba. De azonnal ráförmedt a pécsi emberre.

Megőrült? Hova gondol?! Vegyen ki itt egy szobát, és aludjon velem egy házban. Egy fedél alatt. Ne akarja, hogy könyörögjek. – A főszerkesztő, hogyan is másképp, lopva az órájára pillantott, sóhajtva belekarolt Estibe. Nagyon kellett neki a cikk.

A hőség minden elképzelést fölülmúlt. Esti úgy érezte, mintha személyére vonatkozó rosszindulat munkálna a melegben. Álnokság. Nagy ventillátor kavarta a poshadt levegőt; minek. A dizájnolt ablakrészek mintegy 28 százaléka volt nyitható. Micsoda merény! Nyirkos lucsokban félóránként fölriadni, ennél van jobb, állapította meg bölcsen. Hát ezt nem is ábrázolom tovább, olyan rémes volt.

Hajnali hatkor végérvényesen befejezettnek tekintette az éjszakát. A nap viszont még nem kezdődött el. Megint zuhanyozgatásba fogott. Fel-, majd lekapcsolta a tévét. Múlt az idő lassan. Bekopogott a főszerkesztő szobájába. Az ajtó magától kinyílt, mint egy krimiben. Leffegett, akár egy ólajtó. A szoba üres, mintha kirabolták volna. Nyilván már reggelizik.

Reggelizik? A főszerkesztő úr nem reggelizik, válaszolta zavartan a recepciós. Nem nézett Esti szemébe.

A főszerkesztő úr a legkevésbé sem reggelizik, a főszerkesztő úr hajnali négykor szállodát váltott. – Szállodát és alsót váltott. Esti elismerően csettintett. Engedni hisztériánknak bizonyos szabadságot föltételez. – Mondott időben engem új szálloda keresésére utasított, hogy azonnal keressek néki egy hegyi szállodát, ahol nincs ez az aljas, álmediterrán, forró őrjöngés, ahol az európai standardnak megfelelően lehűl éjszakára a levegő, vagy ha nem hűl le, akkor ki lehet nyitni tisztességesen az ablakokat, vagy ha nem lehet, akkor van légkondicionálás. Hogy ennyit talán elvárhatna egy magyar szállodától. Avval az általam hívott taxiba vágta magát, és elrobogott. A recepciós félénk sértettséggel beszélt. Végtére is, gondolta Esti álságosan, a meleget nem ő csinálta. Se a szállodát.

Mikor a reggeli közben a főszerkesztő fölhívta, hogy nemsokára jön, Esti köszönés helyett így szólt: Csak arra az egyre kérem önt, hazudja azt, legyen szíves, hogy éjjel négykor bekopogott hozzám, de én édes álmomban meg sem moccantam, ezért ön kénytelen volt egyedül távozni. Ugye így történt? Hisz egyébként a leggaládabb árulással van dolgunk, nemde?! A főszerkesztő váratlan határozottsággal, a slágfertigséget súroló határozottsággal odanyilatkozott, hogy úriember hajnali négykor nem kopogtat egy másik úriember ajtaján, hacsak az nem nő, de akkor meg úriasszony a neve.

Ritkán esett reggeli ilyen jól, szalonnás tojást rendelt (vidéki szállodák nagy előnye, itt még adnak effélét), gyermekkora kedvenc ételét. Mindig az apjával ette. Csak az apjának kunkorodott olyan szép koronásra a szalonna. Most élvezte, ahogy a kenyérrel tocsoghat a zsírban. A tunkolás is ki fog halni a világból. Állítólag van valami zsírfogyókúra is már. Gyümölcs, tejtermék tilos, hajrá mangalica.

Mikor az utolsó falatkánál (tojásfehérje csillogó zsírtócsákkal, kenyér, szalonna) újra leizzadt – fölnyúlt a tarkójához, és mint a kisgyerekeknek, lucsokban állt a haja –, akkor hisztérikusan kimenekült a, hagyjuk a jelzőket, épületből. Leült a bejárattól kissé távolabb a járda szélére, az árnyékba, és előbányászott valami olvasnivalót. Várta a főszerkesztőt. Megnyugodott, lassabban vette a levegőt, már nem érezte úgy, hogy az életéért küzd. Az árnyék tette, vagy a kézirat? Inkább ez a furcsa, váratlan, szabad ülés. Mintha dolgozna, és abból révedezne föl-föl. A város meg mintha mutatni akarná magát, fölkerekedett (mintegy), hogy elvonuljon Esti Kornél előtt. Az emberek olykor ráköszöntek, ő vissza. Vagy szótlanul odamosolyogtak. Az emberek jobbára nők, állapította meg.

Valószerűtlen lassú vonulással jött egy hatalmas asszony, kalapot viselt és combközépig sliccelt hosszú, fehér vászonszoknyát – mintha egy Fellini-filmben lettek volna. Látta is magát, ahogy fölpattan (megkettőződött a teste, ezt filmen könnyű megcsinálni, lelke meg eleve, mennyi „e”, tízezer volt), próbálgatva átveszi a nő lépéseinek rendjét, és eltűnik vele. Új életet kezd. De nem is az új a fontos, csak az élet. Lenne egy pécsi élete. Egy már volt. Amikor a mondataival együtt kidobták. Hol is? Nádorváros vagy mi. Kúrjál a mondataiddal, nem rossz. Van is benne valami. Meg se ismerném már. Pedig, mormogta Esti, mindenkit, nőt, mondatot, férfit, kecskét, mi van még?, akivel az ember kúrt, helyénvaló, világítástól függetlenül, azonnal megismerni. És megismeré az ő asszonyát, mondja az írás.

Ez a nagy, kalapos, ez biztos illír. Itt Pécsett még vannak illír nők. Akkor persze vannak illír férfiak is. Ezek még a keltáknál is régebbiek talán. A főszerkesztő is illír lehet. Illír a javából. Gondolom, az illírek, főként a férfiak, szakállasak voltak. Persze, mi az, hogy férfi?

Mi az, hogy Esti Kornél, tette föl Esti Kornél a kérdést, majd elvetette.

Egy idősebb hölgy, előzékenyen, előrágott mondatokban vázolta Pécs történetét. Magát ez biztos érdekli. Esti bólogatott. És akkor Klimó György püspök nyomdát alapít, fuvolázta lágyan a nő, mintha rejtélyes módon ez Esti érdeme volna, az alapítás. Esti szerényen lehajtotta a fejét. És Vasason megnyílik az első mecseki kőszénbánya. Esti szerényen fölemelte a fejét. Reggeli misére harangoznak, vár a plébi, szólt a hölgy, és elrepült. Mintha minden repülne, csak ő ülne. 1780-ban Pécs szabad királyi városi rangra emelkedik. Hála Istennek, sóhajtott. Az illírek mellett meg kell említenem a betelepített németeket, szintúgy a rácokat. Fiatal, izmos férfi, félmeztelenül, vállán drabális (vagy ez is orbitális?) csákány; nem valószínű, hogy misére menne. Nem mintha csákánnyal nem lehetne misére menni. Így továbbra is arra kényszerülünk, hogy metaforákban gondoljuk el a város sejteni vélt lényegét, az univerzum módjára gondoljuk el, ahol a városnak megvan a maga reprezentatív világa, ámításokra épülő félvilága és félelmetes alvilága; sajátos eleven testként gondoljuk el, melynek ismerjük éber és alvó állapotait, anatómiáját, működő rendjét, de borzadva gondolunk zsigereinek kiszámíthatatlan, rémhírektől és legendáktól övezett sötét mélységeire; vagy olvasni próbáljuk mint valami jelentést hordozó ránk hagyományozott szöveget, amelyből csak töredékek íródtak a mi anyanyelvünkön, minden más lefordítandó, idegen nyelveken kódolt, ha ugyan nem érthetetlen halandzsa. Próbálkozhatunk persze egyéni olvasatokkal, ám a kószáló mámoros útjai, a sétáló „beszédaktusai", a gyalogos lépteinek retorikája olyan textust szőnek, amelyet maga sem tud olvasni.

Csak nem megfeledkezett róla, és bement egyenest a szerkesztőségbe?! Vége van a bőrfoteles palivilágnak! Filmes vágással, akárha Mándynál, Esti ott állt a főszerkesztő lakásában. Még érezte a fenekén a járda betonjának hűsét. A főszerkesztő a díványon feküdt, zakóban, nyakkendőben és csurom vérben. Alul semmi, meztelen. De még a semminél is kevesebb, mellette egy asszony, Estinek rémlett tegnap estéről, a felesége?, egyik kezében véres kés, másik kezében a főszerkesztő férfiassága. Akár egy japán filmben. És akkor ott vannak azok a cizellált, metafizikus kertek! Mennyi vadság, fenség és finomság együtt. Igaz, talán mindenhol. Mondjuk egy

Kurtág-hangzat versus a Kossuth téri mészárlás 56-ban. Esti döbbenten nézte az iszonyúan megcsonkított kedves embert. A nőre nem pazarolt figyelmet.

Mihez kezd így most, angyalom?, kérdezte selymesen. Tudtam, tudtam. Valaminek kellett történnie. De hát mért nem a szakállt vágta le, fordult mégis az asszonyhoz. Az vállat vont.

Főzök kávét, mondta, és kifelé mentében a farmerszoknyába törölte a kést. Jó nagy a kés, az áldóját!

És mit csinál…?, szólt utána Esti; nem akarta kimondani a fasz szót, mégiscsak egy pannon lanka, Sopianae.

Azt csak bízza rám.

Jó, hogy már nem lóbálja… Nem játék az.

A főszerkesztő bugyborékolva felnyögött.

Bocsánat, egészen megfeledkeztem önről… Nem is tudom, mit mondjak. Olyan furcsák a szavak, ha ömlik a vér. Hacsak azt nem, hogy a legmelegebben – a főszerkesztő ismét elpirult –, megbocsát, ez igazán túlzás, hogy ennyire egy srófra járjon az esze kereke, nem érdekel, szóval a legmelegebben támogatom ezt a kultúrfőváros-pályázatot. Ez így rendben? Fáj? Olyan az ágyéka, mint egy vérrel telt bányató. Csak a szemüveg rontja a képet. Vagy meg van könnyebbülve? De hát önt nem is a farka kommandírozta. Vagy mégis? Félreismertem volna? Hogy ragad a vér… Lehet, hogy gyakorlatiasabban kéne viselkednem. Ön nem haldoklik, de azért nincs jól. El akar vérezni? Most, lapzárta előtt? Ez nem vallana nagy jellemre. Persze el tudom képzelni, mit gondol e pillanatban a klasszikus, tradicionális értékekről. Mint a bátorság, önfeláldozás, tisztesség, hűség, haza. Bár a vér passzol a hazához. Azért egy-két dolgon most önnek is el kell gondolkodnia, ugye? Lehet, hogy túl sokat beszélek? Olyan jól indult, tudja, a napom. Reggel a hotel előtt, a járdán. Ön is olyan szépen hiányzott. Mintha barátok volnánk. Ön se harmincéves már… Könnyű reggel, afféle impresszionista lebegés, hogy végképp a levegőbe beszéljek, ebbe a fűszeres, izgató nyári mediterránba. Tiltani kéne a Pécsről szóló írásokban a

mediterrán meg a pannon szó használatát. Az önkormányzat kulturális osztálya. Vagy ön személy szerint. A mecseki ékszer.

A főszerkesztő ajkán vérhab jelent meg.

Rossz, látom. Aztán majd jönnek a fantomfájdalmak. Bár… olyan is van, hogy a csirke levágott fejjel még szalad az udvaron. Tán kapirgat is. Ahogy a nagy filozóf mondja, ha holnap van is a világvége, ma még elültetem a diófát. Igaz, ez önnek most közvetlenül talán mégsem segít.

Esti Kornél gondolkodásának homlokterében régebben végül is az irodalom állt. Hogy mi is az meg hogyan fontos. Hogyan fontos a nem fontosságában. Meg a valósághoz való viszony. Arc és maszk. Joliot-Curie téri, Dunára néző fikciómat elcserélném Királyhágó téri, Dunára néző fikcióra. Mostanában inkább a komoly és komolytalanság viszonyán merengett. Nem szívesen mondott volna le egyikről sem. A bagatellek grandiózusságáról. Pécsi picsa, ezt még el kéne helyezni a szövegben, komolyan.

Erről valahogy eszébe jutott az anyja. Micsoda zsémbes hárpia lett öregkorára. Egy markotányosnő. Ahogy az apját folyton kínozta. Csak mondta, csak mondta, mindig tudta, mi a sok, és addig el is ment. Akár egy gép. Hárpiagép, aki még szenved is.

Gyere csak ide, kicsi fiam. – Esti szerette, ha így szólította, minél magasabb lett ő, minél görbültebb az anyja, annál inkább. Mint egy óriás, úgy nézett le az anyjára. – Gyere. Itt van a te apád. Nahát. Akkor kérdezd meg most tőle, kicsi fiam, hogy szeret-e. Így direkt, hogy szeret-e engemet még. De anyuka…

Kérdezd meg szó szerint. – És rángatni kezdte Esti inge ujját. Apja lehajtotta a fejét.

De anyuka.

Semmi deanyuka. – Erre Esti is lehajtotta a fejét. – Jellemző, apa és fia, fuldokolt Esti anyja megvetően.

Micsoda szemérmetlenség, nem kérdezek semmit, hagyjanak békén az érzelmi életükkel. Jó, hogy már nem szex! Öt évig nem beszéltem az apámmal, egy hónapja beszélünk, és akkor rögtön ezt?! Öt év, az már idő! Esti büszkén kihúzta magát. Anyja ott lent még kisebbnek tűnt föl.

Ne rángasson, mama, kérem.

Rendben, kisfiam. Nem rángatlak. Igazad van. Nem rángatlak. Csak kérdezd meg szépen apádat, hogy szeret-e.

Persze hogy szeret.

Ne segíts. Kérdezd meg!

Nem kérdezem.

Az apja maga elé lehelte, kérdezzél meg.

Esti tudta, hogy fölhasználják csak, de jobban érdekelte a jelenet, mint a saját méltósága. Apa. – Apja lassan, nagy színpadi rutinnal mozdult meg. Elegáns magyar úr a huszadik századból, kopott, pecsétes. Tekintete a Jászai Marié, és mintha azt mondaná, döfd csak belém az álnok tőrt, mit ez asszony forral ellenem. – Apa, te szereted a mamát?

Hosszan nézte az apa a fiát, mintha most látná először vagy utoljára. Kihasználnak, gondolta Esti, és ezért aztán meggyűlölnek. Amikor aztán apja hangsúlytalanul, mint valami nagyon lényegtelent vagy inkább nagyon magától értődőt kimondta, hogy nem, anyja az ég felé csapta két karját, mintha gólt rúgott volna a Fradi.

Ugye!, ujjongott. Megmondtam előre. Te is láthatod. Nem szeret. Te vagy az élő bizonyíték, hogy nem szeret. Hetvenhárom éves és nem szeret! Tessék, hetvenhárom!

Esti halkan és gyorsan nevetett.

Mondja meg még egyszer, hogy szeret-e.

Nem szeretem. Már megmondtam. Többet nem mondom.

TIZEDIK FEJEZET,

melyben A természet öle

Megutálta, Esti Kornél egyszer csak megutált egy embert, egyik pillanatról a másikra szívből utálni kezdte, úúútálom, gondolom, Füst Milán hosszú ú-val használta a szót, én magát úúúgy úúútálom. Bár rossz kifejezés, hogy szívből, mert éppen hogy kevés érzelem volt ebben, inkább megvetés és lenézés keveredett benne, gyűlöletet nem talált magában ez alkalomból, igaz, eddig még soha senkit nem gyűlölt, amit nem tekintett erénynek, sőt inkább valamiféle hiányosságnak, mintha nem volna elég következetes, mintha maszatolna, ahelyett, hogy őszintén vállalná ember voltának korhadt korlátait.

Paulo Tomagónak hívták a férfit, az utáltat, és Esti vele együtt utálni kezdte a feleségét is, Carment, párban utálta őket, egyet fizet, kettőt kap. Esti szinte fürdött ebben az új, nevezzük mégis érzésnek, érzésben; úgy fürdött benne, mint Tejóban a durbincsok.

A durbincsok a puszta szépség végett vannak, a Tejo viszont úgy jön ide, hogy az csobogott az Esti kertje alatt. Nem is csobogott, annál nagyobb ez a folyó, jelentősebb, a kertek alatt suhant puhán tova. Vagy hát valahogy a tova és a csobogás közt vackolódott a tenger felé, összekötve Estit a végtelennel.

Akkorra már nyert ügye volt a Tejónak Estivel.

A megutálás pillanatához akarok eljutni, ami Esti kertjéhez köthető, ami viszont Esti természethez fűződő viszonyához, e viszony alakulásához (köthető). Eredendően Esti nem állt semmiféle viszonyban a természettel,

ezt szívesen, az önismétlők bosszantó ártatlanságával és szemernyi kivagyisággal ismételgette, úgy, mintha vak volna és a vakság erény volna, mindenesetre képesség a béna látókkal szemben. Neki a természet smafu, bércelhet, ahogy akar, neki nyolc. Mit nekem te zordon Alföld és így tovább. Ellenállásnak nem nevezném, inkább passzivitásnak. Hogy azt ne mondjam, impotencia. Nekem nem áll föl a Kárpátokra, viháncolt Esti Kornél. Tapasztalt férfi nem tesz ilyen kijelentést.

Frivolázva úgy mondanám, hogy változás állt be a fölállásban. Amikor Esti először töltött hosszabb időt Portugáliában, nőügy, egy vaskos, terméskőből épített, tizenhatodik századi toronyban lakott, ahol állítólag Cervantes is megfordult, igaz, minden réginek látszó épületről ez a hír járta, ahogy Firenze környékén Dante élt minden épületben, és ki tudna olyan pajtát mutatni a Kiskunfélegyháza-Kecskemét háromszögben, amely nem őrzi a mai napig Petőfink csenevész testének hazafias melegét.

Nem a kilátás, hanem a fények miatt, sőt végett tuszkolta (húzta-vonyta) az íróasztalát az ablak elé, miáltal egész nap az ablak előtt ült, azt láthatta, amit Cervantes (és Dante és Petőfi), a Tejo völgyének ezt a föltűnően látványos, vagy Esti akkori gyanakvó szenvtelenségének szellemében fogalmazva, ezt a közhelyesen látványos változatosságát, a domboknak és völgyeknek ezt a gyanúsan arányos hullámzását; ha akarta, ha nem, pillantása minduntalan erre az akarnok-szépségre esett, erre az anzikszkártyára.

Az első nap morcosan hajolt a szavak fölé, ahogy papírra vetette őket. Hiába merült el a munkájában, fogdosta, simogatta, csiklandozta a szavakat, bizserélte őket, mint rendesen, valahogy akkor is ezt látta, ezt a zavarba ejtően fölöslegesnek gondolt szépséget. Csak másnap engedett a kísértésnek, és vette duzzogva tudomásul, hogy időnként ki kell néznie az ablakon.

Első fölfedezéseit a „tarjagos felhők” tárgyában tette – – – elöl a színpad árnyékban, hátul napfény, amely érdekességét kizárólag az itteni árnyéktól kapja – – – a napfény hiányától – – – mennyi játék egyszerre! mennyi villódzás? – – – az ég a legolcsóbb azúrkék – – – akár a Paul Newman

írisze – – – És akkor ott egy hivalkodóan háromdimenziós bodrosság? – – – Vatta! – – – Eddig a felhők, ha egyáltalán látta őket, inkább csak föltételezte, az égen vagy égben úsztak – – – ez meg itt lóg lefelé. Ha nyújtózkodna –

Folytonosan történt ott kint valami. Ha látom, van, bólogatott Esti, mint aki épp egy filozófiatörténeti gyorstalpalón vesz részt. Az imént még élesen látta a szemben – – – szemben átellenben – – – lévő dombot – – – pór menyecske sehol, de nem is volna itt helye, bár talán éppen fordítva kellene fölépíteni a világunkat: van a pór menyecske, és hozzá eszkábálni a tereket, hegyet, völgyet, folyót, híres embert – – – a domb tetején szintén torony – – – Cervantes töltött ott egyszer egy nyugtalan éjszakát – – – az éles fényben Esti még megüzenhette volna – – – zászlójelekkel – – – hogy a Tejo felső folyása felől ellen nem várható – – – eddig tartott az imént – – – most pedig – – – egy pillanat alatt – – – sűrű esőfüggönyt húzott a gyors vihar Esti ablaka elé – – – orra elé – – – meglepetésszerűen, hisz csak nagy távol látszódott eddig foknyi sötétség az ég alján – – – egy kis könnyű fenyegető sötétség – – – most meg szinte behajol a vihar a szobába.

Minden úgy van, bólogatott ismét Esti, ahogy a régi nagy regények természetleírásaiban –

Időnként, amennyire a táj engedi, gondolok Kegyedre és a friss fokhagymás kenyerére, jegyezte föl komoran, hogy azután –

Amit lát, az egyszerre tágas és bensőséges – – – tényleg van előtér és háttér – – – ez megfontolandó a regényt illetően is – – – elöl az ismert lekenyerezés, dombok, völgyek harmonikus lüktetése – – – zöldek és árnyékok ezerje – – – pineák éles kontúrja – – – és erre rá, szinte a nyakukra, rögtön – – – a távoli hegyek, ahol mások a színek, a színviszonyok, más a satírozás, más a megvilágítás – – – Talán e messzi hegyek színeinek tompasága adja a tágas térérzetet? Kicsi dombok, kicsi völgyek, mégis nagyvonalúság. Mintha fátyol volna a nagy hegyek elé húzva – – – egyáltalán: mintha folyamatosan tenne-venne – – – tüsténkedne – – – ott kint valaki –

És azután a félrevezetések! Ragyogó napsütésben ébred – – – nagy a reggel is – – – sárgán ömlik be az ablakon a lusta arany – – – Esti ropogva – – – és nyugodtan, nyugodtan? – – –nyújtózik egyet, amikor is gyanút fog – – – valami nehéz átláthatatlanság – – – a fátyolosság jobb szó volna, de azt az előbb – – – imént – – – használtuk – – – nehéz fátyolosság és kis nyirkosság a levegőben – – – valami forró elnehezülés – – – kisiet a szobából át a folyosón a torony túloldalára, kilép az erkélyszerű lépcsőfordulóra: és mintha egy haragvó vadállat: behemót, sötét, súlyos, támadásra kész felhőbarom –

Éjjel a szentjánosbogarak villódzása, akár egy titkos morze –

Portugália szíve ez, félúton Santa Felice és a mások által olyannyira ki-, fel- és lehasznált Clara Porto közt, ott, ahol a Tejo lendületes kanyarral kibukik a Toszkánát és Zalát idéző dombok közül – – – ugyanaz a szelíd lejtés és gazdagság, csak talán a levegő színe más, melankolikusabb – – – vagy lilásabb – – – drámaibb. Megkockáztatom, tragikusabb –

Az égkékre – – – már eddig is – – – furtonfurt hasonlatokat akaródzik mondani. Akár egy olasz középpályás szeme –

Eddig tartott a bontakozó új természetkapcsolat ábrázolása, kicsit talán túldumcsizva, de nem tudtam szabadulni a részletektől, és akkor a különféle ködökről még nem is beszéltem. Etetve vannak a szemeim, állapította meg az új Esti, ami azt jelentette – – – kellett jelentenie – – – hogy immár fölfogja azt, amit lát – – – amit az ablakon túl lát – – – azt a gazdagságot. Megtelt ettől, tele lett, megszűnt a blazírtsága, a vállvonogatás, élvezte az új helyzetet – – – azon kapta magát, hogy élvezi – – – Azt lényegében, hogy egy új szépségre lett rájárása.

Esti Kornél mindig is szépségvadász volt.

Lett így azután sebtiben egy kertje, vad bozótokkal, csupa szegény magyar fával, kis ligettel, füves, nyílt terekkel, talán sziklakerttel is, ő pedig szívesen bóklászott itt, úgymond ismerkedtek, míg, nemdebár, alant sietett tova a Tejo. Maradt egy kis elvi tétova, Esti ezen tűnődött mindegyre sétáltában, hol módszeresen, hol csapongva, megnyugtató eredményre azonban nem jutva: természet-e a kert. Vagy ahogy a naplójában följegyezte lila irónnal: Bakony-e a kert, ha nem Párizs? Vagyis lefordítva a mindennapok nyelvére (tréfa!), a természet ölén van-e ő, Esti, midőn a kertjében tesz-vesz, sőt kalandoz, ott található-e ő ilyenkor, az ölön? Jut is eszembe (inkább kereszt-, mint mentőkérdésként), mit is lehet az ölön vagy egy ilyen ölön csinálni (tenni-venni, kalandozni)?

Mit, mit… Ezek szerint nem véletlenül baszakodom itt ide-oda a fogalmazással.

A kerttel együtt járt a szomszéd – – – a szomszédság – – – a szomszédnak lenni – – – a Tomagóék, Paulo és Carmen. Mutatós pár, sudárak, mint a svédek, pedig portugálok, de ennek történetünk (történetem! az én, az én, az én történetem) szempontjából nincs jelentősége, nem úgy Esti magyarságának [ezt eddig nem említettem, mert magától értődőnek tekintettem, hisz ki nem magyar, aki magyar, és Esti magyar volt a talpától a feje búbjáig, igaz, magyaron kicsit többet értett, mint hazájában ekkortájt szokás volt, barátságosabb, kozmikusabb és földönjáróbb magyarságképet dédelgetett magában, illetve éppenhogy semmi dédelgetés, jókedvűen fütyült az egészre, ezt a magyar micsodát nem korlátnak gondolta el, legföljebb csak annyiban, amennyiben a létet, de köztünk szólva Esti lét-gondolkodásban gyöngécske volt, mint a tavaszi hagyma (mint a házsma szála) meg a márciusi szüzek, legföljebb az életről szokott, ott is inkább részkérdésekről, tornacipő, csúz, egy horkantó nő (vigyázat!, nem horkoló, nem mintha bármilyen rendű s rangú kifogással kívánna élni a horkoló, a többek közt horkoló lányokkal s asszonyokkal szemben), az angyalok, illetve most már a Tejo kanyarának íve, inkluzíve kis Túr], hol is hagytuk el a mondatot?, igen, hogy Esti magyar voltának lesz itt még szerepe, de ez nem lephet meg senkit, a magyar-volt olyan, mint egy búvópatak vagy vakondok, bármikor előbukkanhat.

Akkor aztán van nagy öröm. Vagy sírás-rívás és jajnak szava. Vagy nézünk, mint a moziban. Kalandos dolog.

Úgy adódott, hogy egy ideig nem is találkoztak, mintha elutaztak volna a szomszédok, de Estit a kert érdekelte, nem a szomszéd. Egyébként ez meglepte; azt már megszokta, hogy a szavaktól nehezen ért el az emberekig, de hogy most már a természet is úgy fog viselkedni, mint a szavak, és közé meg az emberek közé áll – – – ezt a nehézkességet aztán eddig vérfagylaló kedvességgel ekvilibúrozta.

De még mielőtt ez a felelőtlen kedvesség beindulhatott – – – tért nyerhetett – – – nekiveselkedhetett volna, megtörtént a baj. Túlzok, baj az, ha eltörik a lábam, és nem tudok tornacipőt húzni rá, így csúzos lesz a vonatkozó öregujj, ami rossz kedvre hangolja az édes horkantó nőt, az angyalok eleve rettenetesek, a kis Túrnak pedig van eszébe a Tejóba sietni – – – kellemetlenség inkább – – – rossz szomszédság török átok, ez a vonal.

Paulo Tomago úgy szólította meg elsőre Estit, mint akik mindig is ismerték egymást – – – mint akik szomszédnak születtek. Ez tetszett Estinek, bár azt észlelte, hogy így nem is köszöntek, be se mutatkoztak egymásnak. Szomszéd úr, kurjantott Tomago át a kerítésen, de hát micsoda rendetlenség ez?! Esti leginkább valamiféle tréfát sejdített a számára érthetetlen mondat mögött, nemcsak nyájasan, hanem jókedvűen szólt vissza, hogy mire céloz a szomszéd úr. Úgy érezte, a szomszéd szó olyan, mint a testvér. A fűre, szomszéd úr, hogy csak egy példát említsen, a fűre!

Esti Kornél végignézett a kerten – – – a kertjén – – – úgy volt vele, miként az Úristen az elején: látá, hogy ez így baba. Meg kell őszintén mondanom, és véleményem kvadrál (Mészöly Miklós magánszava) az Estiével, a világ fent jelzett harmóniájából nem lógott ki a szomszéd úr kifejezetten nyugodnak, barátságosnak tetsző, szépen metszett arca, és nem lógtak ki nyugodt, bár tárgyukat tekintve lassacskán mégiscsak nyugtalanító szavai. Azt már nem is említi, záporozott tovább a kerítésen túlról, hogy a kerítés menti bokrok, az ágak átlógnak – – – átlógicálnak – – – az ő – – – minden együttélési tisztelete mellett hangsúlyozná, az ő kertjének légterébe – – – az

ő saját légterében jelentek meg ezek a fenyegető idegen tárgyak – – – melyek, mint dögkeselyűk kóválygoztak fenyegetőleg – – –

Keselyűk?, susogta Esti Kornél a portugál kora estébe, álmélkodva, akár egy gyerek, aki épp fedezi föl a világot, saskeselyű?, dögkeselyű?, barátkeselyű? Kondor?, az Andokban élő, fekete-fehér tollú hatalmas?

– – – ezeket ő természetszerűleg levágatta, és hogy úgy fejezze ki magát, visszaküldte a feladónak, amint azt a szomszéd úrnak látni méltóztatik. Esti szeme előtt – – – vagy inkább mögött – – – még a keselyűk köröztek – – – egy keselyűcsorda – – – csak most vette észre a kerítés tövében a gallyakat.

Ön átalkúrta hozzám a levágott ágakat?, álmélkodott Esti. Portugálul különösen az átal csengett varázslatosan. Átal!, átal!, lelkesedett Paulo Tomago, szintén a portugál nyelv szerelmese. De ő ezt csupán mellesleg említette, a fősodor a fű. Mi van vele. Összevissza nő. Ki? A fű. Összevissza mi? Nő. Hogyhogy összevissza? Kajlán, Seńor Esti, kajlán, ő sokat gondolkodott ezen, de ez a legtalálóbb szó, kajlán nőnek azok a fránya fűszálak, megmagyarázza, ne is tegyen föl a szomszéd úr kérdést, mert még sértésnek veszi, kajlán, azaz egyik fűszál erre dől, a másik amarra hajol, hol merőlegesek a Tejóra, hol párhuzamosak, oh, ez még elmenne, de bizony van, hogy teljesen ferdék, ő természetszerűleg nem mérte le a ferdeségi szögeket, ő tiszteletben tartja a magántulajdon integritását, de nem lepődne meg, ha egy ilyen szög még öttel se volna osztható – – – azután hol becsomósodik, hol szinte kopasszá ritkul, az ember akár a lábát is törhetné, akkora a káosz.

Ekkor kellett volna Estinek elküldeni a szomszédot melegebb éghajlatra, konkrétan valahova Dél-Portugáliába, de – – – valahogy olyan szelíd és barátságos volt minden – – – még a keselyűk szemében is tanyázott valami férfias magány. Tanyázott. Végigjáratta a tekintetét a gyöpén, és mentegetőzve azt mondta, nem is olyan összevissza. Esti belépett a szomszéd világába, ennek nevetségességét, de főként kilátástalanságát és kiszolgáltatottságát azonnal fölfogta, és ekkor!

A novella olyan epikus műfaj, amelynek szerkezete egy sorsfordulatra épül, valami történik, és ez végérvényesen megváltoztatja a főhős életét, villámcsapásszerűen.

Az utálat nem a szívben, nem a lélekben, nem az agyban születik, hanem a testben, a gyomorban: Esti ránézett Paulo Tomago kedves arcára, és öklendezve hányni kezdett, elöntötte őt az utálat, csorgott le nyálastul az állán, rá az ingére, maga elé, tán még a levágott, visszakúrt ágakra is. Az utálat szemüvegén át látni a világot, ez új volt Esti számára. Lassan jött rá, hogy az utálat az, ami hatalmába kerítette. Kicsit megijedt az új helyzettől, kezdetben igyekezett nem gondolni a szomszédjaira.

Volt Carmennek egy apróka kutyája, egy kínai palotapincsi. Esti azon kapta magát, hogy mérgezett szalonnákról sző mosolygós terveket, de a tervek túl sok és bonyolult előkészületeket látszottak igényelni, és attól a lehetőségtől is megrettent – – – megijedt – – – hogy méreg ragad a kezére, és talán az majd belészivárog mintegy öngól gyanánt. A pincsit Ludwignak hívták, állítólag Wittgenstein nyomán, mert Carmen matematikai logikával foglalkozott a lisszaboni egyetemen – – – alig hihető, ilyen turcsi orral és lecsapott állal örüljön az ember, ha az érettségiig elvergődik.

Már semmi jót nem bírt elgondolni a szomszédokról, még az a szép svéd sudárság is visszájára fordult girhes égimeszelők formájában. Mint egy nímand macskának – – – ci-ci-ci – – – szólt oda a vérebnek, remélve, hogy identitásválságba üldözi így a töpör kis dögöt, aki dühödten, tényleg szinte nyivákolva kaffogott vissza. De Esti nem öncélúan ciccegett, hanem evvel a kerítéshez csalogatta Ludwigot, hogy aztán hatalmasat rúgva a kerítésbe – – – szakmailag kifinomult mozdulat, legyen ereje, lendülete, félelmetessége, de ne fájjon – – – hogy aztán az eb nyüszítve, vinnyogva iszkoljon el.

Esti megelégedetten szemrevételezte hibátlan gyepszőnyegét, úgy érezte, háttérben Ludwig zokogásszerű szipogásával, érti a világot.

A megelégedettséget, amelyre könnyen a felületesség, az önszeretet, az önfényezés kritikus árnyéka vetődhet, tárgyszerűnek mondhatjuk – – – ez az új indulat jól magyarázta a világot – – – igaz, ezt megelőzte, hogy másképp kezdte látni a világot – – – lásd sudárság versus girhes – – – Ám a

világmagyarázatnál, ha nem is fontosabb, de roppant kellemes folyománynak mutatkozott, hogy ezáltal végre nem lógott ki a többiek közül.

Befogadtak, hajtotta le csöndesen Esti a fejét, mintha a szívét emelné föl, föl. Hazája akkoriban keresztül-kasul utálta – – – egymást? – – – saját magát – – – ezt a fogalmazásban is észlelhető bizonytalanságot úgy oldván meg, hogy az utáltakat nem tekintették a haza részének – – – és Esti nem akart – – – nem is volt – – – jobb lenni a Deákné vásznánál – – – patrióta becsülettel neki-nekilendült – – – de vagy csak a lenézésig jutott – – – legjobb esetben a megvetésig – – – jobb pillanataiban az utálathoz már elismerésre méltón közel eső undorig – – – vagy ha eljutott is a kívánt nemzeti utálatminimumhoz, minduntalan megfeledkezett erről az össznépi játékról, ami kissé idegenné tette őt, sápadtabb lett és hallgatag, és a járása is megváltozott.

Most végre megmártózhatott övéi érzésében – – – és nincs az a liberálindividualista – – – egodicsönc – – – aki ne fogná föl ennek megnyugtató nagyszerűségét. Mi (wir), mondta ki végre szégyenlősen Esti Kornél a nagy magyar szót, és boldogan epét (szójáték!) hányt.

Mintha egy tojásban két sárgája volna, még valami történt – – – pedig a novellameghatározás szerint ez már nem volna kötelező. Egyik este Carmen, aki nevének megfelelően időnként akár a szélvész száguldott föl-le a házban, rálépett a lépcső előtt immár a folytonos rettegésben elgyöngült, szundikáló Ludwigra, mint egy darab rongyra – – – szőrös rongyra – – – kicsúszott a lába, hátrazuhant, beverte a fejét, koponyaalapi törés, meghalt. Nem azonnal, hanem – – – kisvártatva – – – két hét után, embertelen szenvedések közepette. Ordított, akkora fájdalom gyötörte, áthallatszott a szomszédból a sóhajszerű üvöltés, jött a bukdácsolós nyögés át mindenen, falon, téglán – – – terméskövön – – – paplanon, mintha Carmen mellett feküdne Esti, ezért mintha tehetne is a kínlódásáról. Paulo viszont végig mellette feküdt, vele volt az utolsó pillanatig, ápolta, virrasztott.

Amikor újra találkoztak, Esti egy idegent látott viszont, lágyabb lett, kisebb, kövérebb, megőszült, szeme alá, mintha festené – – – vagy mintha bevágtak

volna neki – – – bemostak – – – a halál bemosott egyet – – – szürke karikák – – – tekintete megfakult, kiment belőle az erő. Meghalt, mondta köszönés helyett. Szegény ember, gondolta Esti, meglátván a könnyet a másik szemében. Részvétem, és lépett egyet előre, Paulo ezt bátorításnak vette, nagy erővel átölelte Estit. Aki visszaölelte. Egymás karjaiban, hosszan álltak így a kertkapuban. Ki tudja, múlt-e ekkor az idő.

Ettől kezdve Esti Kornél gondjaiba vette a férfit – – – kibontakozott az ölelésből, és gondjaiba vette – – – elhalmozta az emberi segítőkészség megannyi megható jelével – – – időnként bevásárolt neki – – – meghívta vacsorára, mely után játékos vakkóstolásokat tartottak ismeretlen, de nagy reményekre jogosító portugál vörösborokból, sőt iszonyatos bűz közepette együtt oldották meg az eldugult közös csatorna megoldhatatlannak tetsző problémáját, még receptet is cseréltek – – – tőkehalreceptet – – – minden megváltozott, még Ludwigot is megsétáltatták – – – le a Tejo-partra, egész fölmentek az Északi összekötő vasúti hídig, Ludwig olyan boldogan csaholt, amilyen boldogságot Wittgenstein még csak posztulálni se tudott, Esti nem gondolt a füvére, se pró, se kontra, minden megváltozott, mintha a Tejo is másképp fordulna – – – alant – – – csak a mély, az okádás határait érintő utálata nem csökkent egy jottát sem.

TIZENEGYEDIK FEJEZET,

melyben Ezen a Földön

Ha megöltek volna, ha az a fiú megölt volna, s ha igen, nyilván lelőtt volna, közelről, célzás nélkül, ott, a Brindisibe tartó út szélén más nem történhetett volna, noha ember az embert sokféleképpen képes meghalasztani, de agyonrugdosni nem lett volna ideje, meg nem is látszott olyan típusnak, bár a végtelen elkeseredettség újjá teremtheti az embert, de hát menekülnie kellett, legalábbis kereket oldania, emiatt azután a felkötés se jöhetett szóba, noha az útszél, a fák szinte kínálják ezt a módot, emlékeztetnek egy

hagyományra, a keresztre feszítésre, s avval rögvest el is süppednénk a latin időkben, Crassus a Via Appia mentén feszítette föl Spartacust és az embereit, hiába volna ennek romantikus húzása, esztétikai súlya, hiába volna kézenfekvő, ha nincs idő, hát nincs idő… a kés, de marha vagyok!, a leszúrni, az még kézenfekvőbb, mint a lelövés, honnan is volna pisztolya?, nyilván a nagybátyjától, a nagybátyjától kapta volna bérmáláskor, és ha nincs nagybátyja?, itt mindenkinek van nagybátyja, mindegy, a kés akkor is olcsóbb, és kése tényleg mindnek van, több kés, mint nagybáty, kedvesen átölelt volna, mintha szeretnénk egymást, és puhán és ügyesen a bordáim közé szúrta volna a pengét, sikkantva felnyögtem volna, mintha csak végső örömömben, aztán óvatosan, szinte áhítattal, mintha temetne, mintha a végső tisztességet adná meg, lefektetett volna az árokpartra, gyöngéden – szóval, ha megölt volna, gondolta Esti Kornél, abból már lehetne írni, abból már írható volna egy, egy bármi!

Vagy, ahogy a hetvenes évek elején mondták, egy tökös novella. Fiatalember – kicsit lehetett akkor idősebb, mint a fiú a késsel vagy kés nélkül –, nekünk egy tökös novella kell, nem ez a szóbuzera, mondták volt szigorúan és valahogy sértetten Estinek. És mi a helyzet a tökös szóbuzerákkal?, vigyorgott Esti. De ez olyan csapda volt, amelybe a szerkesztők nem léptek bele, mert nem észlelték, hogy ez egy csapda. A szokásos: más nyelvet beszéltek, illetve Esti éppen azon dolgozott, azon kezdett dolgozni, hogy megteremtsen egy új nyelvet, konkrétan az övét: a szokásos.

De már a történtek elmesélésekor is jól jött volna Estinek, ha megölték volna – halott szerző jó szerző –, figyelmesebben hallgatták volna, érdeklődve, sőt talán megrendültséget is mutattak volna; megjátszották volna ugyan csupán, de azért a halált, ha nem vették is komolyan az emberek, mert már semmit nem vettek komolyan, megkülönböztetett figyelemmel illették, azt hazudtak, félelmükben, hogy félnek tőle, nem volt ez több udvariaskodásnál, mindenesetre Estinek, két golyóval a gyomrában vagy inkább a hasában – a haslövés a legrosszabb, így olvastam, lassú, hideg halál –, nem kellett volna a figyelmetlen, bizony unott bólogatásokat elviselnie, hát, hát, ilyesmik történnek, ha nem vigyáz az ember. Mintha az emberrel csak kis színesek történhetnének, és nem történet. A kis történet is történet, a kis színes semmi. A két golyó sem ébresztene ugyan tiszteletet a

hallgatóban, hacsak a félig megszáradt vér iránti undort nem tekintjük annak, mindenesetre kis időt nyerhetne az elbeszélő, menekülhetne előre.

Hátra, Esti inkább hátra szokott menekülni, maradt a szokásoknál. Persze ha Bariban volna egy vulkán, egy szabad vulkán, mely kitörésre hajlamos – micsoda mozzarellákat evett Bariban! egészen új, ismeretlen állagok! –, akkor lehetne már Brindisi felé is menekülni, de nincs. Bari és a vulkán: tűz és víz. Bariból, másfelől, át lehet ruccanni Brindisibe – már ha az alant ábrázolandó leágazást el nem izéli az utazó.

Az utazás és Esti, ez hasonlított a vulkánok és Bari viszonyára. Esti sokat utazott, de egyáltalán nem szeretett utazni, mondhatni kár volt beléje, utazott, de nem látott semmit, szinte semmit. Mert a szeme is szavakkal látott, akkor látott valamit, ha meg tudta nevezni. És a szavak nem jönnek maguktól, vagy szavak, vagy utazás. Ebből is hogy elege volt, ebből a szavaktól való függésből. Hogy egy szó meg egy karéj kenyér az ugyanaz. Már ha nem nagyon éhes az ember, tenném hozzá. Esti mindenestül európai volt, nem látott ki az európaiságából.

A szavakhoz fűződő zavarba ejtő viszony 1967-ben lepleződött le. Három dolog történt azon a nyáron. Akkor írta az első novelláját, de nem maga az írás említendő, hanem a szakácsnő. Szerepelt az írásban, nevezzük inkább irománynak, egy szakácsnő. – Esti soha nem fogja azt a mámort elfelejteni, amellyel formázta, formálgatta ezt az asszonyt (!). Ha azt írom, kövér, akkor kövér. Írom, izzadt, és izzad. Far, mell, és faros, mellyes. Szavakat teszek egymás után, és szépülni kezd és csúnyulni, keble támad, jó keble támad, vagy lesz deszka. Leírok egy szót, és megváltozik a világ! Így ujjongott az a fiatalember.

Megmondom, mi volt az a mámoros jó, melyet életében akkor először megtapasztalt: hát bizony talán a legsemmitmondóbb: az alkotás öröme. És hogy az alkotás teremtés. Könnyű istenes érzések egy kamasz csontos kebelében. De nem ez a finom gőg volt maradandó, hanem hogy mindez a szavak által történt. Hogy képzelet és valóság közt nem látszik érdemesnek különbséget tenni, hogy a szavak által teremtett valóság és az Úristen teremtette közt nincs státuszkülönbség. No comment, kommentálnám.

Az a nyár tovább erősítette ezt a tapasztalatot, költészet és valóság zokogásra, de legalábbis hüppögésre ingerlő, szívhez szóló egységét. A vad, használnám itt is a mámor szót, a mámorító Dosztojevszkij-olvasások évada volt ez, hajnalokig égett a lámpa, nem tudta abbahagyni, és nem bírta folytatni sem, bele-belealudt a könyvbe, nem tudva végül is hol van, milyen térben, milyen időben, mindenesetre a legkevésbé se csodálkozott volna, ha másnap az iskola előtt összefutott volna Miskin herceggel, szevasz, herceg, és a herceg fájdalmas mosollyal bólintana. Ez az állandó félmosoly aztán inkább volna itt zavaró, mint bent a regényben, de amúgy minden rendben. Még az is lehet, hogy biciklizne.

Esti nem tulajdonított nagy jelentőséget ezeknek az élményeknek, szakácsnő a semmiből, Miskin a suli előtt, a szavak mint tárgyak – csak mintha gyorsszámoló volna vagy színvak, valamiket tud, lát és valamiket nem, és így némileg másképp látja a világot, ennyi.

Nem ennyi. Egyik délután, hazaérve az edzésről (labdarúgás), anyja elküldte a közértbe; a fonott kosárkával olyan volt, mint Piroska a Piroska és a farkasból, noha szívesebben lett volna a farkas. De ez nem nagyon zavarta, ez a vágydeficit, az edzés utáni nehéz fáradtság jókedvével és erejével sétált fütyörészve a platánok alatt, anyja céduláját böngészte, az anyjuk mindig fölírta a teendőket, nem hitte, hogy képesek megjegyezni, tényleg nem tudták megjegyezni, csak majdnem, valami kimaradt, valami hozzájött, Estiben is kavarogtak a cédulák, vagy talán túl messzi volt a közért, 2 kg kenyér, 2 liter tej, csokor leveszöldje (de csak ha szép!).

Vajon mikor szép a leveszöldje, mormolta maga elé, amikor belépett a kis üzletbe. Nagy csönd fogadta, fülsiketítő, természetellenes csönd, senki nem mozdult, mintha megállt volna az idő, trükk egy sci-fi filmben… De nem, valóságos vevők néztek dermedten a kassza felé, a pénztárosnő előtt egy Esti korú fiú állt, kezében kés, Esti gondolkodás nélkül, mintha még az edzésen volna, akár egy Cantona, kirúgta a kést a fiú kezéből, mindenki a levegőben pörgő villogást nézte, csak ők ketten nem, a fiú ingerülten és kissé mintha csalódottan pillantott Estire, még maj megöllek, te, avval átugrott a pulton, s mire fölocsúdtak, eltűnt.

Leveszöldje, mondta Esti, de csak ha szép, az üzletvezető meglapogatta a vállát; Esti, a hős, a nyári zöldellő szocialista parízervégek közt. Elköszönt

a pénztárosnőtől, csak így tovább, fiacskám, mondta az figyelmetlenül, a felduzzadt sort kellett ledolgoznia. Jegyzőkönyvet is vettek föl, E. gimnazista a kést tartó kézre mért atletikus rúgással stb. Állt a fonnyadt petrezselyemmel a bolt előtt, és akkor egyszer csak elfogta a félelem, most jött rá, hogy úgy viselkedett, mintha egy filmben volna, nem pedig a saját életében, mintha egy regényben volna, mintha egy regényhős volna. Ez hiba, állapította meg, és azután ez a hiba vált az életévé, lett az élete. Az élete, az élete leírása, az elképzelt élete és annak a leírása – és mindennek a kézenfekvő egybegabalyodása az élete.

Amikor az első platánhoz ért, zokogva átölelte a törzsét, bocsánat, ismételte, bocsánat, bocsánat.

Sorskérdés, röppent föl a szó a professzor asszony vad ízléssel rúzsozott ajkáról, amikor világos lett, hogy eltévesztették a Brindisibe vezető utat. Sorskérdés, puff, és máris itt a baj. Nem egészen így, inkább csak nem tudták, hogy eltévesztették-e, beállt egy bizonyos bizonytalanság, Modugno volt kiírva (megnéztem most a térképen: eltévesztették, akkor már a tévesztés állapotában táboroztak), Modugno, vihorásztak, és dudorászni kezdték a csaó-csaó-bambínát. Pavone felé is mehetnénk, mondta egyikük. És ekkor követték el a tragikai vétséget, megálltak az útszélen az autóval, kiterítették a térképet, hogy megállapítsák helyüket a világban.

Claudia Cserkaszegi fölajánlotta, hogy pesztrálja Estit az olasz útján, és Esti örömmel elfogadta ezt, a professzor asszony nemcsak megbízható itáliai jártasságával, általános gyakorlatiasságával, hanem elképesztően gazdag történelmi, irodalomtörténeti tudásával ideális útitársnak számított, akivel Esti már nem először utazott, és a professzor asszony – ismét jön egy nemcsak-hanem – nemcsak levett minden szervezési ügyet Esti gyöngécske válláról, aki szerette ezt a gyermeki kiszolgáltatottságot, menni amerre mondják, ilyen bazilika, olyan rom, ilyen sztracsatellás mozzarella, olyan provolone, hanem közben magas színvonalú (egy másik fordítás szerint: emelt szintű) társalgást is folytattak, többnyire a tizenkilencedik század egy konkrétumából kiindulva, hogy azután mindig, ha esett, ha hótt, Kossuth Lajos géniuszánál kössenek ki. A professzor asszony szakterülete mostanra a Kossuth-Flaubert-levelezés lett, ide koncentrálódott. Csúcsosodott. Cher

Gusztáv, krónikus fejcsúzom sem akadályoz abban, hogy elismerésem legteljesebb bokrétáját át ne nyújtsam a francia géniusz eme legteljesebb megnyilatkozásának.

Claudia Cserkaszegi a nagy Cserkaszegi professzornak volt a lánya, aki már Olaszországban született. Cserkaszegi Máraival együtt hagyta el az országot, gyávaságból, ahogy mindig hangsúlyozta, eszelősen raccsolt, kehem, én féltettem magamat az embeh, nagy E-vel tehmészetesen, tehmészetszehüleg, az Embeh esendősége által, mert az Embeh esendő, az Embeh gyönge, a Töhténelem ehős, az Embeh gyönge, töhékeny, bahátom, töhékeny, és ha töhékeny, akkor, kehem, el is töhhet, és ha eltöht, akkor töhött, kehem. A professzor a töredékkel mint műfajjal, tehát mint egésszel foglalkozott, a görög boroskancsó füle mint világegész, így valahogy, én legalábbis ennyit értettem meg ebből (tréfával szólva: az egészből).

Délolasz nő legszebb éke a bajuszkája, mondják Milánóban. Dottoressza Cserkaszegi szép nő volt, néhány különösséggel (érdekességgel, sajátossággal). Hát rögtön a nagysága, volt neki egy nagysága, nemcsak a 190 centi, hanem hogy nagydarab. Ehhez a nagysághoz nem lehetett hozzászokni, Esti legalábbis nem tudott, újra meg újra meglepte ez a nagy, amely ugyan normálisnak tetszett, de azért újra meg újra a normára kellett gondolnia. Esti ránézett a professzornőre, és azonnal az egész világról kellett gondolkodnia. Miközben látni kizárólag az asszony isteni seggét látta. Inkább kötelességből, elemezte Esti, a teremtés iránti tiszteletből: nem folyamatosan arra a farra nézni akarni, az az Úr mintegy arcul csapásával volna egyenértékű, ez még olyan agnosztikus lélek számára is vitathatatlannak tetszett, mint amilyennek Esti Kornél gondolta magát. Hát… nem is tudom.

Túl a telt idomokon – mert aki egyszer telt idom, az mindig telt idom, térben, nem időben, mert olyan van, hogy elfonnyad valaki, mint a leveszöldje, lelappad, fordítva nehezebb, föllappadni, mert lappadtból hízás útján nem lesz telt idom, a telt idom nem kövérség, és föltételezve, ez Esti kedvenc vesszőparipája, hogy Makó olyan messze esik Jeruzsálemtől, mint Makó Jeruzsálemtől, hát a telt idom, ha nem is soványság, de olyan messzi esik a kövérségtől, mint Makó Jeruzsálemtől – megfelelő surlófény esetén

váratlanul, megkockáztatom, ijesztően, pihék szikráztak föl az arcon, arcpihék, szembeötlöttek az arcpihék. És annak speciális esete a bajuszka!

Esti nem tudta fékezni magát, ha beálltak a fényviszonyok, a bajuszkafények – lux oritur! –, nézni kezdett: félredűtötte a fejét, ez nem is dűtés volt, inkább egy folyamat, folyamatosan döntötte oldalra a fejét, anélkül azonban, hogy végeredményképpen kitekerte volna a saját nyakát, és csak nézte, nézte lelkesen ezt a gyönyörű feszültséget, ami az alig látható, alig létező pihék és a mindennél jobban látszó, nagyon is zaftosan létező idomok közt feszült. Kedves mester, bólintott ilyenkor megengedőleg Claudia Cserkaszegi, megszokta és élvezte, hogy nézik, Esti csak egy volt a boldog bámulók közt. Mindent bírt a professzor asszonyban, a pihét, az idomosságot, egyszer még meg is szagolta – megálltak egy Autogrillnél élő facsart narancs végett, és akkor!, akkor szippantott belőle –, és azt is bírta, de ezt a mesterezést nem; mért nem Kornél?, édes Kornél, ennek inkább volna húzása.

De, említettem már, bárhogy fordultak is a dolgok, a pihék és Kornélok és hónaljlég-molekulák, előbb-utóbb, konkrétan: előbb, Cserkaszegi asszony Kossuthról kezdett beszélni. Vagyis a hazáról. Aki Kossuthról beszél, az a hazáról beszél; ha föltesszük, van Kossuth, akkor van haza, valami, amiről mint hazáról lehet beszélni, értelmesen beszélni. És ha Claudia Cserkaszegi Kossuthról beszélt, akkor (egy füst alatt) Flaubert-ről is beszélt, nem tudott úgy Kossuthról beszélni, hogy ne beszélt volna Flaubert-ről, Flaubert-ről tudott volna Kossuth nélkül beszélni, de nem beszélt: magyarság plusz Flaubert, ennek már, ahogy az édes Kornélnak, van húzása.

A professzor asszony fizikailag izgalomba jött (és ebben hasonlított a mamámra, ami – persze csak tudat alatt! – megakadályoz, hogy erősebb, értsd: jobb kifejezést használjak), ha művészettörténetileg jelentős valami közelébe ért. Úgy is tervezte meg az Estivel való utazást, hogy biztosítva legyen ez a folyamatos remegés. Harmatos öl, morogta Esti maga elé.

Kossuth, kedves mester, túlment a magyar provincialitáson.

Mért, Széchenyi talán nem?

Úgy van, mester, helyes a bőgés, ő is túlment. De hát az igazi árok nem is kettejük közt van, ez csak ez az újmagyar műveletlenség. Esti a pihéket nézte, a professzor asszony megkezdte előadását, Itália mint Audi Max, Esti mint művészettörténeti raritás. Hogy anno, kilencven előtt, vagyis mi, hogy mi mégiscsak azt gondoltuk, a cselekedeteink, a jó cselekedeteink, a munkánk, hogy ez mind összegeződik, mégpedig a haza javára összegeződik, van haza, van jav…

Csak épp, kapott lelkesen Esti a szón, rajta van ez a lepedék, ez a trutymó, ez a szocialista trutymó, mint egy hártya, amely közénk és a kultúra közé állt, mocskos köd, hogy nem is látjuk színről színre, de majd!, haza a magasban!, addig is dolgozni kell, az ezt építi mindenek dacára!

Ez ma már nincs, süvítette a professzor asszony, a mai generáció…! Esti viszolygott az efféle öreguras morgolódástól, a bezzeg-az-én-időmbenezés-től, bár talán telt idomokkal ez is megy, a professzor asszony mindig jobb volt, mint amilyennek néha látszott. Külső-Bariban a hazafiságnak mint természetes érzületnek a természetes és természetellenes eltűnése került napirendre, ez mint sorskérdés, és ennek várható fejleményei, és ha negyven fok van árnyékban, ott a fejlemények is hevesek.

Ekkor.

Elúrhodott rajtuk a bizonytalanság.

A Modugno-sláger töltötte be a kocsi légterét, megtelt a kocsi a csaó-csaó-bambínával, Estiék fuldokoltak a csaó-csaóban, nem, ellenkezőleg, vidáman habzsolták a csaó-csaót, amely olyan, akár egy Vivaldi-nyitány, tehát a világot, meglehet fölületesen, de derűs események színhelyének mutatja, benne az emberek ugyan nem jók, mert ezt a fogalmat nem ismeri, de helyesek, kellemesek, a fehérbor mindig be van hűtve, a tészták nincsenek túlfőzve, és öreg édesanyánk nem áraszt elviselhetetlenül savanyú szagot, nem büdös, mondjuk csak ki, hanem bölcs, kedves és talán még előzékenyen gazdag is, csaó-csaó-bambína.

Claudia Cserkaszegi pedig már a megkezdett beszélgetés medrében haladva Trianont elemezte, miközben a maguk elé terített térképet böngészte. Esti és Claudia szívesen tárgyaltak meg úgynevezett fontos kérdéseket, fölvetettek

kérdéseket, majd megtárgyalták őket. Később többször gondolt arra Esti, hogy vajon helyénvaló-e a Brindisibe vezető úton, a remélhetőleg Brindisibe vezető úton magyar sorskérdéseket tárgyalni. Ha magyar, akkor sorskérdés, ha sorskérdés, akkor sorskérdéstárgyalás, ha sorskérdéstárgyalás, akkor…

Trianon mint a nemzeti önsajnálat gyakorlótere, történelmünk egyedi tragikusságának öncsalása, mert! Esti nem szabadult attól a gondolattól, hogy a Cserkaszegi-házban talán mégis inkább olaszul beszéltek, és hogy a professzor asszony talán mégis inkább olaszból fordítja vissza egyébként akcentusmentes magyarját. Mert, mester, legkésőbb a jugoszláv háborúval minden háborgó szívnek, melyhez csipetnyi értelem társul, be kellett látnia, hogy ennek vége, ennek a történelmi álmodozásnak.

Esti Brindisire összpontosított.

Mindazonáltal, mester, gondoltál már arra, hogy mit éreznél, mit gondolnál, mit remélnél, mit tennél, ha a mai Magyarország a harmadára zsugorodna? Mondjuk a Vác-Fehérvár-Cegléd háromszög, hogy a továbbiakban ezt hívnánk Magyarországnak. Na, mester? Vác, Fehérvár, Cegléd, Brindisi, az meg sok. Azért ehhez idő kell, ehhez az új háromszöghöz, ezt rögtön nem lehet megérteni. Hogy a villányi borokat külföldről kell hozatni. Hogy még annyira sincs hegyünk, mint eddig. Hogy senki nem őzik, öttem könyeret möggyel, legföljebb ha itt ragadt egy szögedi rokon. Távoli szende unokahúg. Elfogadni vagy, ami lényegében ugyanaz, elutasítani még csak-csak, de megérteni azt nem. A diktatúra pedig megszüntette az időt, bevezette az amnéziát, és be is vettük, 1957. május elsején már nemhogy a forradalomra, de a forradalom szóra sem emlékeztünk. Cserkaszegi tegezte Estit, ezért Esti is tegezte őt, noha ez nehezére esett. Idomot magázunk. Azt mondod, mi?, a mi amnéziánk?, mi nem emlékezünk? Elfelejtetted, mester, hogy Kossuth bolondja vagyok?

Jaj, vigyázz!, üvöltött fel ekkor Esti. Még mielőtt bármi történt volna, már minden késő volt, még mielőtt bármi történt volna, minden lejátszódott. A jobb oldali visszapillantó tükörben hirtelen meglátott egy fiút, egy sötét fiút, sötét bőr, fekete haj, utólag úgy mondaná, látta lopózni, lopakodni, mindenesetre azonnal valamiért roppant rossz érzés fogta el, sőt félelem,

egy ijesztő rándulás a gyomorban. Mint mikor tizenegyest hibáz az ember, már elrúgtad a labdát, és azonnal tudod, elrontottad, még nem tudja senki, de te tudod. És talán a kapus, ti ketten, a vesztes meg a győztes, ti ketten tudjátok, hogy valami már visszavonhatatlanul ott van, megjelent a világban, te úgy mondanád, rossz, valami végérvényesen rossz, ő pedig úgy mondaná, jó, már ott a világban a fény, a remény.

Alig lehetett érteni Esti szinte artikulálatlan kiáltását, mintha rekedten, vagy böfögve, inkább öklendezve, és nem is szavakat, inkább csak a levegőt lökte ki magából, nyögve, de mégis ordítva. Minden balsejtelem igaznak bizonyult. Mire Esti hátrafordult, a férfi már fölszakította az ajtót, elragadta a táskát, és be is vágta az ajtót. Esti, szó szerint, nem hitt a szemének, látta, de nem hitte, amit látott; elvileg gyorsan, gyakorlatilag támolyogva kiszállt az autóból, fölegyenesedett, ekkor ugrott be az út másik szélén, járó motorral várakozó kocsiba a férfi, gáz! és el. Ott álltak magukban, mintha semmi nem történt volna.

asszony ellenállást tanúsított a fiatalemberrel szemben, aki a csuklójára mért egy erős csapást, zárójel, karate módon, zárójel bezárva, hogy azután egy sötét színű, valószínűleg FIAT PANDA, esetleg FIAT UNO gépkocsin megszökjön.

Esti a gépelő rendőröket nézte, kicsit távolabbról, a professzor asszony tárgyalt velük. A rendőrőrs szobácskája falán II. János Pál pápa és Pió atya álltak, mintha testvérek volnának – – – osztálytársak – – – és együtt csinálnák a matek házi feladatot – – – Pió az okosabb, János Pál a pontosabb, ő a megbízhatóbb, ha valamit ért, akkor azt érti – – – Pió érzi – – – vagy mintha két focista – – – előretolt ék, Ronaldo és Adriano – – – vagy két borász, a régió szeme fényei – – – két szeme fény, cuvée – – – merlot alapú cuvée, hozzá egy kis oportó az apák kedvéért – – – nem kell az a firlefánc, fiam – – – a bor legyen egyszerű, iható – – – egyszerű, becsületes, magyar, iható – – – az öreg nem is tudja, hogy már nincs oportó, hanem portugieser – – – előírta az EU, áldassék a neve a mennyekben – – – mellettük egy Monet-kép, az a tavirózsás – – – aztán egy térkép meg két naptár, ez volt a falon.

Estinek szinte felrobbant az agya – – – működött, érezte, hogy működik – – – figyel, rögzít, emlékezik, elemez – – – de minden akció, mintha külön sziget lett volna, átjárás alig – – – kis csónak a heves agytengeren – – – lélekvesztő. Hogy hogyan ért ide, nem emlékezett, egyszer csak állt abban a szobában, és mint egy Móricz Zsigmond, jegyzetelt, János Pál, Pió, Claude Monet. Mért vezet mindig ilyesmihez, ha a hazáról beszélünk? Kimondom, magyar haza, és máris kirabolnak. Túlzás.

Olasz neorealista film plusz Mándy-novella – – – a kis szoba egyszer csak megtelik emberekkel – – – egy piócakereskedő, egy patkányirtó és egy oltárépítő – – – Esti a falnak szorul, költőien szólva János Pál és Pió atya közé – – – egy dimenzió elveszett – – – teljes olasz család, három generáció, mindenki egyszerre beszél – – – a nagylány hihetetlenül gömbölyű segge – – – egy segg, jegyzi föl Esti, egy följegyzésre méltó – – – Claudia Cserkaszegi előadja az esetet – – – két szerv, egy nyomozó civilben, olyan Alain Delonos fiatalember, de ezek közt Alain Delon a legjobb, a többieket szinte kivétel nélkül fölpuhítja a szépségük, a másik testesebb, egyenruhás, ő gépel – – – akár egy fekete-fehér krimi a hetvenes évekből – – – film noir – – – Esti nem tudta levenni a szemét a pisztolyról – – – a gépelés és a pisztoly – – – egy hatalmas, Esti szemében hatalmasnak számító pisztoly, akár egy kukoricacső, félig benyomódva a hasba – – – vagy a has ráborul a pisztolyra – – – beborítja, eltemeti – – – a has mint lavina – – – csak ez a meleg, izzadt hájlavina – – – a lapáttenyér, a tömpe virsliujjak, ahogy gépelnek – – – egyáltalán: gépelő rendőr mint olyan: kész röhej – – – a kollégák, ahogy birkóznak a fogalmazással, gondolja Esti gyöngéden és dölyfösen.

Eltűnt a család – – – volt, nincs – – – az ajtón vihogó öreg férfi les be, a fogai hiányoznak, falu bolondját játszhatna Fellininél vagy Krisztust Pasolininál – – – hamis szolgát Gogolnál – – – bejöhetek?, kérdi a szeme, Esti szigorúan nemet int, mintha ő lenne itt a főnök – – – mielőtt még az öreg ijedten visszaiszkolna a folyosóra, láthatja Esti váratlan, barátságos vigyorát, amitől még jobban megijed – – – nagyuram, tábornok úr, kegyelem, kegyelem! Cserkaszegi mintha egyetemi előadást tartana, egy bízvást érdekesnek mondható, tárgyát tekintve a múltat, jelent s jövendőt átölelő beszélgetésbe mélyülvén, úgynevezett járművezetői koncentráltságom nem volt optimálisnak mondható – – – Giuseppe, caro,

ezt még ne írjad, még csak hangol az ügyfél, írjad: Cserkaszegi asszony – – – ha ezt le tudod írni, gondolja Esti, holnap te vagy a város rendőrfőnöke – – – kisasszony, mester, kérem, újra meg újra kisasszony, szokta Cserkaszegi asszony mondani, a kokettség kokett parafrázisaként, de nem akart Estitől semmit – azt hiszem legalábbis –, és Esti értékelte ezt, legalábbis azt hiszem. A professzor asszony a térképen mutogatja, hogy akkor egy körforgalomba be, és vissza a hídon, és akkor itt megálltak – – – vagy inkább itt – – – Esti nézi az ujjakat a térképen – – – írja a cédulájára: térkép, ujjak – – – a nyomozó főhadnagy rápillant, bólint – – – megértően bólint – – – és váratlanul, mint egy jó apa a jó gyermekét, megsimogatja Esti vállát.

A Taranto irányába tartó körgyűrű felé haladtak, majd a Modugno felé tartó – – – Most akkor kétszer írtad, hogy tartó – – – mit csináljak?!, a tartó az tartó, ha kétszer, hát kétszer – – – De édesek, ahogy civakodnak egy szón – – – a nyomozó tiszt előrehajol a képernyő felé – – – klasszikusan a gépíró nyakába – – – az örök Mancika? – – – Megint ez a gyöngéd dölyf, e nagyképű, kollegiális részvét – – – A nyomozó nagy levegőt vesz, diktálom, egy iparterület építkezési telepéhez vezetett – – – de baromi meleg van, ezt ne írjad – – – Ennek magasságában megálltak – – – megálltak vagy megálltunk? – – – Lehet megálltunk, de akkor tedd idézőjelbe – – – hogy kell idézőjelet csinálni? – – – Ezredszer kérded, ne kérdezd még egyszer – – – megálltunk, hogy a térképen tájékozódjunk, jól mondom, kisasszony?, jól, kedvesem, nagyon jól, amikor a hátunk mögül feltűnt egy fiatalember, villámgyorsan felrántotta gépkocsink, rendszáma satöbbi, satöbbi, bal hátsó ajtaját, megragadva a sötétszürke színű, textilanyagú, kisméretű táskát, amely a hátsó ülésen nyert elhelyezést.

Van ez a rizsa, igaz rizsa, hogy Esti Portugáliából tért haza, ahol portugálul beszélt, a virágok nyelvén; bárhogy legyen is, de ami van, az a baronesz. A baronesz a hátsó ülésen, akire nekem kizárólag a táska miatt van szükségem. Bár… ha nincs baronesz, akkor a táska a professzor asszonyé volna, és annak beláthatatlanok a következményei. Inkább retikül volt ez, mint táska, de mint a mesék kisgömböce, minden belefért, az egész világ, ami az ábrázolás alatt álló események fényében balszerencsésnek mondható.

Az útlevelek, érthető. Ám mért a baronesz drájving lájcence, kérdezhette volna Esti, nem kérdezte, ott a különböző bankkártyák, érthető, ám mért együtt a vonatkozó PIN-kóddal, kérdezhette volna Esti, nem kérdezte, és mellette természetesen az a telefonszám, amelyet akkor kell hívnunk, ha a bankkártyát elveszítettük, és mért volt a magyar pénz és mért annyi (annyi sok), a kapukulcs, a tartalékkulccsal együtt, apósunk szekrénykulcsa, a budapesti gyorstisztítószámla, a kamrakulcs, a telefonnotesz, az arany fülbevaló, a vízművek felszólító levele az aktuális csekkel, egy távoli unokahúg fogszabályzója, fél kiló svájci aprópénz, talán rappen – mért, kérdezhette volna Esti, de nem kérdezte, mert okos volt, mint a Nap, ravasz, mint a kígyó, és bölcs, mint az indián főnökök és a nagypapák, ekképp tudván tudta, hogy a kérdésére bizony választ kapott volna, ami nem állt érdekében.

Az ember, nyuszókám, így kezdődött volna a válasz. Ez a nyuszókám ugyan portugálul – vélhetően – jobban hangzik, Esti arca minden nyuszókámra fájdalmas fintorba rándult volna, és azonnal nemcsak visszamenekült volna Portugáliába, ahol, de ezt most hagyjuk, hanem ahol túladna ezen a baroneszen, erről ábrándozott, hogy valahogy elveszíteni ott a Tejo egy kies kanyarulatában, hogy soha többé ne kelljen hallania, nyuszókám. De aztán mégse iszkol vissza sose, vagy ha mégis, nem veszíti el a baroneszt a Tejo egy kies kanyarában, sem másutt; mindennek ára van, és Esti, ha most őszintén magába néz, hajlandó megfizetni az árat, az árakat, ha mindennek nem is, de a baroneszét gondolkodás nélkül, olyan édes egy nő.

Az ember, nyuszókám, nem élhet úgy, avval a folytonos gyanakvással, hogy bármikor ellophatják a táskáját, noha bármikor ellophatják a táskáját. Ha én egyszer bepakoltam, nyuszkó, akkor bepakoltam, és ha bepakoltam, akkor itt van minden, ami kell. De nemdebár, darling, nem minden kell, ami itt van?, hajtotta le Esti sötéten a fejét. Amire a baronesz egész mindenét égi mosolygás keríti hatalmába, de úgy, hogy kizöldül az egész táj körülötte, hacsak nem volt már előtte is zöld. Nem sorolnám föl, nyuszókám, hogy mi minden az benned, amiért rajongok, amiért élek-halok, a lábkörmödtől a manduládig, hogy csak jelezzem a dimenziókat, de, nyuszkó, amitől a remegésig izgalomba jövök, és ami miatt nemcsak mint férfit, de mint embert is bírlak, az az, hogy nem vagy képes ellenállni a formállogika

csábításának. Ha például kijelented, nyuszókám, hogy… jaj, de izgi… hogy „föltéve, de meg nem engedve”, akkor én ki se mondom, kis tigrisem, mi játszódik le bennem, és istenuccse – istenuccse portugálul! – nem a lelkemben!

A gépkocsi rendszámtábláját sötét színű anyaggal takarták le, mely gépkocsiban ült a fiatal két bűntársa. Az elkövető fiatal – – – Nicola, mindig azt írjuk, hogy fiatal, de ha egyszer fiatal, Giuseppe, akkor mit tehetünk?, azt mondja a kisasszony, hogy fiatal, igaz? Azt, uram. Látod, Giuseppe, fiatal, jól van, Nicola, én csak a szót mondtam, nem a tényállást – – – Esti azonnal írta, a szó, nem a tényállás, a posztmodern anyátok, nézett részvéttel a két férfira. Az elkövető fiatal húsz év körüli, rövid hajú, sötét bőrű – – – cigány, villant azonnal Esti magyar eszébe – – – Narancsszínű pólót és fekete színű, térdig érő nadrágot viselt.

Mindebből Esti semmit sem látott, vagy ha látott, nem emlékezett, pocsék rendőrségi tanú lett volna belőle – – – érdekesen működik az agy, mit tart meg, mit enged el, mit gyömöszöl maga alá – – – Futott néhány lépést – – – néhány nehézkes lépést – – – az autó felé, de az már indult és el is tűnt a kanyarban – – – Modugno felé? Brindisi felé? – – – Az építkezésen dolgozók csak nézték, hogy mi történik – – – Esti meg őket nézte, néztek, mint a moziban, szó szerint – – – Hirtelen tele lett gyűlölettel, keserű nyál forgott a szájában, vicsorgott, csikorgatta a fogát – – – Hogyan öljünk embert? Az emberiség, a kultúránk, a civilizációnk kimerítően foglalkozott ezzel a kérdéssel, nemde? – – – Rükvercbe kapcsolni, üldözni, felöklelni – – – A gyűlöletét a tehetetlensége táplálta – – – az olasz Nap nem tréfál – – – Esti dermedten, szoborként állt az autó mellett – – – az autó körül remegett a forró levegő – – – mindenhonnét sugárzott a hőség, az autó felől, az aszfalt felől – – – és a Nap fölülről – – – fölforrósodott a haja.

Az ajtónyitás, az ajtó fölszaggatása volt a legfélelmetesebb – – – akár egy megerőszakolás – – – bosszú – – – fölfoghatatlan okból egy személyes bosszú – – – téged akarnak, konkrétan téged, te vagy a bűnös – – – Az embernek minden az eszébe jut, Európa versus Afrika – – – Azt állítod, kérdeztem Estit – – – kérdeztem nem minden malícia nélkül – – – hogy ott, Alsó-Bariban, amikor épp kiraboltak, akkor Európa jutott az eszedbe? Nem

volt jobb dolgod? – – – Természetesen, legyintett Esti ingerülten, a lehető legtermészetesebben – – – a káosz, ahogy ránk tör, akár egy vadállat – – – hogy ez az egész, a rend, a működés egyrészt nem magától értődő, másrészt mennyire kiváltságos – – – elkényeztetettség – – – harmadrészt mennyire törékeny, mennyire alá van aknázva.

A bűncselekmény tárgyát képező táska igazolványokat és pénzt tartalmazott – – – lényegében – – – melynek felsorolását jelen jegyzőkönyv tartalmazza. A bűntény helyszínén megjelent egy rendőrjárőr. Claudia Cserkaszegi – – – Esti a bámuló munkásokat bámulta, a rablók – – – haramiák – – – már eltűntek – – – azonnal és energikusan – – – idomosan – – – telefonozni kezdett, a rendőrséggel, a városvezetéssel, a külképviseleti szervekkel, a bankkártyaletiltó intézménnyel, beszélt, intézkedett, de ott maradt az arcán a folyamatos csodálkozás butasága, mintha nyitva maradt volna a szája is – – – nem – – – mintha lesikálták volna az arc vonásait, egységes, tésztás felület.

A pontosság kedvéért hozzátesszük, hogy az építkezés egyik alkalmazottja jelezte, hogy a bűntényt elkövető lehetséges személyek a rendőrségi nyilvántartásban valószínűleg már szereplő, úgynevezett „Messud testvérek a CEP kerületből” néven ismertek.

Egyik alkalmazottja – – – fogatlan öreg – – – hirtelen mindenki eltűnt, visszatért a munkájához – – – sötét odú és elöl egy fog lóg lefelé – – – rezzenéstelenül nézi Estit, aki maga se tudja, mit akar – – – magyarul meséli az esetet – – – kapító? kapító?, ismételgeti Esti, de semmi kapító, még csak kapítóhoz hasonló sem – – – a közelében se semmiféle kapítóféleségnek – – – amikor kimondott egy szót – – – mintha az utolsó foga esett volna ki – – – messzó, hallotta Esti – – – Mersault – – – igen, Camus Mersault-ja a Közönyből, aki azt mondja az anyja halálakor, hogy az ember mindig hibás egy kicsit – – – állítólag Camus-hoz meg kell tanulni franciául, senki a világon nem jár annyira rosszul a fordítással, mint Camus, állítja a professzor asszony – – – És Kafka? A Kafka-mondatszerkezet fenyegetése és ré-mültsége?

Gyanakszik valakire, asszonyom? Kisasszony, főhadnagy úr, kisasszony. Claudia Cserkaszegi a Belmondo kontra Delon világértelmezési vitában, amint az várható volt, a Belmondo oldalán állt, mindazonáltal a főhadnagy

üstökének kékes lobbanását tudta értékelni. Nem gyanakszom, kedvesem, senkire. A főhadnagy a dolgát végezte, helyette Giuseppe pirult el a számítógépnél. És van további hozzáfűznivalója? A professzor asszony a homlokára tolta a szemüvegét, úgy pillantott a rendőrtisztre, akár egy diákjára, szigorúan, kedvtelve. Színházi jelenet, színházi csönd, írta a cédulára Esti. Aztán még azt (bár később elfelejtette, miért): Ez az ellentétek országa: minden este után jő a reggel.

Akkor azt írom, Nicola, jó?, hogy nem gyanakszom senkire, és nincs további hozzáfűznivalóm. Jó, azzal Nicola sarkon fordult, és köszönés nélkül kivágtatott a kis szobából. Giuseppe megigazította… hát, inkább a hasát, mint a pisztolyát, megigazította a haspisztoly-együttest. Bocsánatkérően a professzor asszonyra mosolygott, és megfontoltan lepöntyögte: Nem gyanakszom senkire, és nincs hozzáfűznivalóm. Még azt is odaírom, hogy az alábbi jegyzőkönyv egy példányát a feljelentő rendelkezésére bocsátjuk. Csak nyugodtan, Giuseppe, mondta Claudia Cserkaszegi halkan.

Dátum, morogta Esti.

Amikor majd kikeverednek a rendőrségi épületből, Esti mintha tántorogna, szédülne, se tér, se idő, a baronesz meg mintha fölszívódott volna a saját rémületébe – – – egy baronesz alakú rémületrongyot húztak magukkal. Jól fog ekkor jönni Cserkaszegi monoton józansága – – – be fogja terelni őket, egyiket a másik után, egy utcai fényképező-automatába – – – Esti soha nem tudja, hová is kell néznie, elveszetten pislog ide-oda, valahogy mindig kevés az idő, még el se helyezkedik az ember, már villog a vaku – – – Kilépve a fülkéből meglepetten fogja megállapítani, hogy a négy kép egyikén – – – nem nevetés, de egy határozott mosoly – – – semmi kétség, mosolyog a képen. De hát miért, fogja Esti ingerülten, sőt megütközve kérdezni, most aztán miért? A professzor asszony ekkor fog először mint férfira ránézni, vagyis Esti először fogja ezt érezni. Az érzésre ugyanaz a mosoly ül majd az arcára, mint a fényképen látható – – – ha nem folyna „előre" az idő, akkor logikai kapcsolatot is láthatnánk itt, mindegy már.

A professzor asszony be fogja terelni őket, mint a kiscsirkéket, az autóba – – – irány Brindisi!, kurjantja majd, mintha nem történt volna semmi. Jól fog

jönni Cserkaszegi általános beszélőkedve, kultúrcentrikussága – – – egy kultúrbürger, ritka, mint a fehér holló – – – Mint azt a mesternek tudni méltóztatik – – – a fordulat csupán udvarias volt és nem ironikus, finom udvariassága az ürességében állt, és ugyan Esti hol méltóztatta tudni, hol nem, de érdemben sosem reagált, várta, hogy kezdődjék az előadás – – – kiselőadás, székfoglaló – – – érdekelte, mindig érdekelte.

Az utat – – – ezt az utat, mester, kérem, lényegében ezt az utat Krisztus születése előtt 312-ben építette Claudius Caecus cenzor Capuáig – – – Szekszárdon születtem, színésznőt szerettem – – – később épült tovább Beneventumig, majd le Brundisiumig. Amikor Crassus leverte a Spartacus-lázadást, háromezer rabszolga lett keresztre feszítve a Via Appia mentén. Több kereszt, mint eperfa! A legelején áll a Quo vadis?-templom. A hagyomány szerint itt találkozott a Nero-féle keresztényüldözések elől menekülő Péter apostol Jézussal – – – magával Jézussal – – – Hová mész, uram?, mire Jézus: Megyek, hogy újra megfeszíttessem magam? – – – és erre, drága mester, visszafordult ez a Péter – – – Az semmi – – – végül is – – – fogja Esti ekkor gondolni, ha ellopnak egy táskát, pénzt, iratokat, kellemetlen, de nincs jelentősége, olyan, mint amikor elromlik a zuhany, és egy ideig büdösebb vagy, mint szeretnéd. A baronesz – – – hogy úgy mondjam, ebben a büdösben a kezét nézi majd – – – véraláfut, most fut a vér alá, motyogja abban a semmiben, amely ő volt – – – ő maga – – – a professzor asszony pedig át fog térni az 1848-as Batthyány-kormányra. Esti, meglepve mindenkit, felkiált majd, az már viszont valódi dráma, hogy ellopják a táskát – – – szünetet fog tartani, mindkét nő ugyanavval a lekezelő csalódottsággal pillant rá, ám ő, mint egy adut vágja ki, ellopják a táskát, mire, hopp, kiszeret a baronesz belőlem? – – – mintha a táskában tényleg minden benne volna, ez a szerelem bigyó is – – – az már valami, mi?!, a kreditkártya az semmi, de ha kiszeret, mi?!, az már valami!

Mit szellemeskedik itt maga, fogja a baronesz suttogni – – – szürkén, hidegen, valóságosan. Eközben a Batthyány gróf súlyos – – – sötét, drámai, szép – – – feje helyén újra meg újra a fiatal tolvaj jelenik majd meg Esti képzeletében – – – képzelete vásznán – – – újra meg újra a fiúnál köt ki – – – akkor is róla fog gondolkodni, ha másról beszél – – – hallgat – – – és egyszer csak ott fog tartani – – – oda lyukad ki – – – hogy ő a hibás – – –

igen, és a rablás egyre inkább nem mint véletlen, nem mint balszerencse vagy akár dráma jelenik meg, hanem mint szükségszerűség: a szegény tehetetlenségében kirabolja a gazdagot – – – Én nem akarok gazdag lenni! De az vagy! Ott az út szélén, Bariból kifelé, az voltál, gazdag, semmi más, csak gazdag!

Másnap, amikor a brindisi polgármester sofőrös Mercedesével robognak majd a reptér felé, Cserkaszegi már hajnalban visszaindult egyedül Rómába, kékkel villogva – – – megkülönböztető jelzés – – – amiről nem tudtak, csupán értetlenkedve azt látták, hogy mindenki kitér előlük – – – lekotródnak előlük az útról – – – a baronesz, visszatérvén a semmiből – – – mely ő maga – – – fürkészve – – – gyanakodva – – – fog Estire pillantani, el ne kezdje nekem most megint a szegényekről meg a kiszolgáltatottságról meg az európai elkényeztetettségről? – – –Mért is ne? Mert nem akarom, maga tökéletlen! Mert elviselhetetlen! Mit nyafkorászik itten?! Ahelyett, hogy azonnal venne nekem valamilyen drága ékszert az ellopott helyére! Hogy ne kelljen arra az ördögpofára gondolnom! Vagy akkor álljon be Teréz anyához, de ne utazgasson itten lelkifurdalásosan egy négyötvenes Merdzsóban! Vagy szálljon itt bárhol ki, itt minden sarkon van egy szerzetesrend! Ha pedig még egyszer könnyet látok a szemében, ha még egyszer evvel a kulturális pityergéssel hozakodik elő, evvel a humanista tüsszögéssel, akkor én szállok ki. Egyébként is az én táskámat lopták el!

Mármost Széchenyi evvel a váratlan és kevéssé hízelgő hasonlattal – – – Melyikkel is most hirtelen? Oh, a mestert elragadták a magas gondolatok, nagyon helyes, mi járjunk csak a földön, de a mester tekintsen nagyobbra, messzebbre! Tehát. A Batthyány-kormánynak többször föl kellett mennie Bécsbe, 1848. március 30-án is, hogy tárgyaljon a főhercegekkel a Burgban – – – Lajos és Ferenc és István, az eseményt így rögzíti Széchenyi a naplójában: A terracinai banditák képére emlékeztetett ez, akik kiraboltak néhány kamaldulit. De miért említem én ezt? Azért említem én ezt, mert e hasonlattal arra utalt a legnagyobb magyar, hogy amiként a nevezett latrok rabolnak a mocsárban, a mocsárvidéken, azonképp csikarnak ők ki politikai engedményeket Bécsben. Merthogy, és itt következik az igazi „azért”, ez a Terracina egy gyönyörű kisváros azon a parton, ahol a Rómától délre futó, igen, jól sejted, mesterem, Via Appia eléri a Tirrén-tengert. Claudia Cserkaszegi lélegzése a pihegéssé fog gyorsulni és finomodni, van ott egy

eszelősen fasza – – – a baronesz föl fog riadni a bóbiskolásból, hogyan? hogyan?, de már szundikálna is tovább – – – Jupiter-templom fenn a város fölött emelkedő hegyen, tengerre néző színes, szélesvásznú panorámával, és a hegy lábánál a szikla és víz közé szorult Via Appiával.

Esti szerette és becsülte a professzor asszonyban – – – elsősorban az idomait becsülte, de most nem ezt akarom mondani – – – hogy az bármikor tudott kislányos ártatlansággal lelkesedni, hogy hitt a tudásban, a tudás erejében, hasznosságában, hitt a tudományban, és szerette és becsülte benne azt is, hogy mindezt róla is föltételezte. Claudia Cserkaszegi európainak tekintette magát, és ennek az európaiságnak a legszebb hagyományait képviselte, ha olykor parodisztikusan is. Szerette és becsülte benne Esti azt is, hogy nem látott ki a szenvedélyei mögül, Kossuth és Flaubert mögül. Ha bárhol, bármikor csönd támadt, melyet Esti elűzni kívánt, csupán annyit kellett maga elé szusszannia – – – varázsszó – – – És Kossuth? – és már ömlött is a gyógyító Cserkaszegi-szó. Szerfölött – – – ez a mestert szerfölött érdekelni fogja, Kossuth ugyanis abban az évben súlyosan gyomorbeteg lett, Nápolyba utazott, ahol sikeresen gyógykezelték. Itt találkozott mintegy véletlenül nagy francia barátjával, Flaubert-rel, akit mindig úgy említett, nagy francia barátom. Visszajövet megpihentek Rómában, és módszeresen abszolválták a „mirabilia urbis” programot, végigjárták a Város csodáit, így természetesen kikocsikáztak a Via Appiára is, és ott sétáltukban elfogta őket a barátság heves és váratlan érzete, ne feledjük, ez Flaubert utolsó éve, és mennek és kocsikáznak tovább kéz a kézben, mint két gyerek. Látjuk magunk előtt a képet? És teszik, amit Rómában tenni egyedül érdemes, nemde, hogy Adytól kölcsönözzem a szót: nézem a mai nőket, új sor, a volt és lesz időket.

A professzor asszony a hagyományban is hitt. Volt az egészről mint élő organikusságról egy képe. Torinóban találtam egy Kossuth-följegyzést, két franciául írt sort, és nem vonnék le következtetést belőle, vagy legalábbis nem verbalizálnám, mert az annyira szép, amennyire valószínűtlen. A mester nem kíváncsi rá? Esti mindig kíváncsi volt a professzor asszonyra, most is az lesz, noha ezer más dolog kavarog a fejében – – – egy dolog, ezer álarcban – – – a haspisztoly és hogy talán szakítani kellene a baronesszel; ha a baronesz kissé kevésbé lenne önző és ordenáré, már megtette volna – – – vagy nem is tudja – – – túl lesznek akkor már az út

felén – – – Bari és Brindisi közt épp nagyon lesújtó véleménnyel lesz magáról – – – nem fog találni szavakat a saját vacakságára.

Így szól, mester, az első sor, kérem, ne mondjon semmit, én is tudom, amit tudok: Je regard les femmes d'aujourd'hui, a második sor: le temps passe et le temps futur. A fütürt már együtt fogják mondani. Az Ady-Flaubert-Kossuth háromszög – – – ez is egy tér – – – volt valami komolyság ebben a rablóban – – – most már azt is fogja Esti gondolni, hogy a rabló hosszan a szemébe nézett, és hogy épp ebben a tekintetben ismeri föl a saját – – – mit is? – – – hogy kevés, a saját kevésségét, elégtelenségét – – – addig-addig kóvályogott a szavak közt, míg ő maga is csak egy szó lett – – – ezt szívesen elmondaná a baronesznek, aki rekedten felröhögne erre – – – édes – – – azonnal érezné az élet édességét.

Én nem vagyok egy rizikó, de hogy rábasznak az konkrét!, ez meg honnét is van? – – – ez is valahogy a Trianonhoz kapcsolódik – – – valahogy az összeesküvés-elméletekhez – – –Mester! Nincs mit tenni. Hát az tényleg nem cáfolható – – – mert hisz nem is bizonyítható, mert hisz nem is kell bizonyítani – – – hogy 1849. augusztus 12-én éjjel Görgey agyába betelepedett egy marslakó, aki másnap letétette vele a fegyvert Világosnál – – – a forradalom fegyverét.

A világosi fegyverletételtől számított másfél óra múltán Esti a Via Appia végét jelző oszlopnál fog állni – – – előtte az ipszilon formájú öböl – – – a többiek a Vergilius-házat spektálják – – – apró hullámok indulnak majd Estiben – – – mintha a tenger – – – a végtelen tenger – – – hullámfodrai ismétlődnének benne – – – Akár egy hatalmas luftballon – – – dzsinn – – – a fiatal fiú kerek feje – – – kobakja – – – ott lebeg előtte a tenger fölött – – – újra meg újra – – – a komolysága – – – a mozdulatok komolysága – – – ahogy magához rántotta a táskát – – – a megfontoltsága – – – mintha másképp nem is történhetett volna – – – sorsszerűség?

Rázta a zokogás – – – mocsarasra ázott az arca – – – a terracinai banditák – – – a tenger, a rómaiak oszlopa, a halott Virgil, az élő idomok – – – csorgott a könny az arcán – – – ezen kicsit nevetni kezdett – – – nem szeretet és nem gyűlölet – – – nem is félelem – – – de egy rés a szürke és egyetemes közönyben – – – közönyön – – – Közöm van ehhez a fiúhoz – – – Ha még

egyszer, egyetlenegyszer az emberiségre gondol – – – a testvériségre mint olyanra – – – és nem rám, akkor itt hagyom magát, hallja a baronesz kedvetlen – – – szürke – – – hangját.

Istenem, gondolja majd Esti Kornél, jártam ezen a Földön – – – Merdzsó, mi az, hogy merdzsó?

TIZENKETTEDIK FEJEZET,

melyben Semmi Mátyás (2)

Egy nap, egy szép nap – borban mosdott, kolbásszal törülközött – Esti Kornél ismét fölfedezte a Mátyás királlyal való azonosságát. Következésképp Mátyás királyról szóló anekdotákat olvastam az íróasztalomnál, amikor is nyílt a szobám ajtaja, és a feleségem lépett be, nem, inkább tántorgott, mintha be volna rúgva, de nem szalonra, hanem csontra. A fájdalom idegenné tette az arcát, egész mindenét. Bosszankodtam csak. Vége lett a szépnek, ám nem a napnak.

A fától az erdőt, hogy nem látni, szoktuk mondani. Viszont fa nélkül nincs erdő. Az irodalomnak, még a legvadabbnak is, van valami szelídítő hatása, világszelídítő irányultsága, az például – leegyszerűsítve és a gyakorlat felől nézve –, hogy nemcsak a fájdalom kimondása, de olvashatósága is csökkenti a fájdalmat, vagy ha nem csökkenti is, de elviselhetőbbé teszi (vagyis csökkenti).

Mintha egy megvadult, medréből kilépett (leírván, úgy olvastam: medvéből, egy megvadult medvéből kilépett) és az egész életünket – beleértve ám a házat is, zsindelyestül, meg a kecskét is! – épp elsodorni készülő, őrjöngő folyót visszaparancsolnánk a homokzsákokkal drámaian és bürokratikusan megerősített gátak mögé; szivárgás is van, buzgárok is, nem tudni, mi lesz,

mindenesetre lehet még, ha zihálva is, levegőt venni. Pihegésnél több, zokogásnál kevesebb. Vagy nem folyó, hanem egy vérszomjas tigris, lóg ki a pofájából egy leharapott láb, mindenütt ragacsos, barnás vér, a gyerekszoba ajtaja is nyitva, és nagyon nagy a csönd. Itt most nem is tudom hirtelen, mi volna a homokzsák.

Mit takar el egy mondat, amikor éppen fölfed, vagyis leír? Én szoktam ilyesmin gondolkodni, mert avval telik az életem, hogy mindenből mondatot csinálok – a számítógép mindig megpirosozza a csinálnit, mondván, keressek odaillőbb szót; de hát mennyivel rémesebb volna azt írni például, hogy én mindenből mondatot fabrikálok, messziről bűzlene a szinonimavágy, a fordulatos-fogalmazás-igény; az is érdekes (nekem), hogy többször azt írja ki a gép, hogy a szóban forgó mondatom, például ez is, nem mondat, amire én minden egyes alkalommal, most is, akkurátusan, hangosan azt mondom, mindig ugyanazt, fogod be pofád, azt, hogy mi a mondat, én mondom meg!, ami nem egészen igaz ugyan, de ezt már nem kötöm a gép orrára –, mindenből mondatot csinálok, az anyám halálából vagy a halálának lehetetlenségéből, egy csütörtöki rendőrsortűzből, egy vasárnapi úrfelmutatásból és egy kisfiú jelképesnek tetsző fára mászásából, de nem akarnék itt arszpoétikázni, csak mondom.

Szóval hogy a mondat elfed, amikor fölfed. Hogy miképpen tud kevés lenni a minden. Ha a zúgva-bőgve-törte-át-a-gátat-ból csermely lesz, a tigrisből cirkuszi fogatlanság, különösképpen ha cica (ejtsd: ciccca), akkor nyilvánvalóan… nyilvánvalóan mi? Túl lett fogalmazva? Kultúrázva? És de hol a határ?

Az persze nem vezet sehová, ha az ember e gondolatok folyományaként elszégyelli magát, hogy fogalmaz, mert szégyenében elbutul, és egy pillanatra azt hiszi, fogalmazás nélkül is lehet írni. Kint is, bent is egeret fogni. Szűzen kúrni. Tisztán lehet, de szűzen nem. Valamit valamiért; ha beszélsz, nem építhetsz a csönd fenségességére, és ha hallgatsz, nem építhetsz szavakból katedrálist, se kuplerájt, és főleg nem magyarázhatod el, hogy ugyanarról van, volna szó.

Az ilyen helyzet természetes kísértése az őszinteség, ám az őszinteség mint esztétikaszervező-erő szükségszerűen vezet a hallgatáshoz, hisz ennek jegyében mindenre reflektálni kell (például most: nem kéne-e, javítás, vagyis újabb reflektálás, nem kellene-e más szót használni a reflektál helyett, és akkor miről szól immár ez a zárójeles mondat?), és a reflektálás reflektálásának a reflektálása, ami csak a kezdet, annyi interferenciával jár, hogy azok előbb-utóbb kioltják egymást, mindenesetre a harmóniák oda, odák, és ott vagyunk, ahol a part szakad, a csöndnél, vagy annak speciális eseténél, az üvöltésnél.

A Mátyás királyról szóló anekdoták rendet hoznak a világba, olyan, mintha bizonyosan volna Isten, de legalábbis volna Mátyás, az igazságos, vagy a bot másik végéről indulva, mintha hívők volnánk.

Hívőnek lenni gyönyörű, mert magasztos és fortunátus dolog, hisz azt jelenti, hogy az Isten tenyerén ülünk. Amikor tehát magunk elé meredve félelmes fekete szakadékot látunk – elverte a jég a búzát, az életet, a maradékot elzabrálták a poroszlók, vagy ne is a poroszlók, legyen maga a fekete sereg, nem maradt semmi, semmi, és fekete himlő veri a pulyákat is –, akkor is tudjuk, hogy az a mélységes mély csupán valami ránc a nagy apai tenyéren, amely minket mindig és mindenek ellenére tart, megtart abban a semmiben, amelybe újra meg újra nagy robajjal beleütközünk.

A hit nem valami kiemelt elit óvoda, ahol még a sárgaborsó-főzelék is ehető, és ha nagycsoportosak vagyunk, akkor időről időre beleshetünk az Ica néni fehér köpenyének kivágásába, nincsen letutizva semmi, bármi megtörténhetik, jégverés, fekete sereg, fekete himlő, hívőnek lenni drámai szerep, nem bonvivános. A hívő tudja, hogy égi Atyja vigyáz rá, és ha valahogy eltűnik ez a tudás, mert időnként valahogy eltűnik ez a tudás, akkor azt tudja, hogy van egy elveszített tudása, és módjában áll ezt keresni, és tudja (néha nem tudja), van esélye, hogy megtalálja. Ha ekkor, ebben az eltűnésben jönnek a poroszlók meg a többiek, az kemény. A nehézséget azonban inkább az okozza, hogy az említett tudás bírásának és elveszejtésének a szakaszai nem választhatók megnyugtatóan el egymástól, ezért nem úgy van, hogy az ujjongás idői váltják a csüggedéséit, hanem minden egyben. Minden egyszerre aktuális.

A Mátyás-anekdoták világa tehát nem a boldogság világa, hanem a reményé. Aki e világból való, az statisztikailag okadatoltan hiheti, hogy ha befogadja éccakára a szerencsétlen sarki szögényt (azt, aki előtt szemlesütve gyorsítani szoktunk), akkor majd előbb-utóbb hívatják föl az udvarba, hogy elnyerje méltó jutalmát, vagyis hogy hiába ül Matykó a feudális piramis ködbe vesző távoli ormain, nem, csúcsán, ha piramis, akkor csúcs, mégis hihető, hogy gondoskodó tekintete leér hozzánk. Érdemes tehát a Sicc rejtvények, feladványok és találós kérdések kötetét lapozni, nehogy azért verje életünket a balsors, mert nem tudtuk, hogy hány a harminckettő vagy hogy messzi-é a messzi (most már igen).

A világ szerkezetéről való efféle tűnődéseinket, melyek gyökerükben közel állnak „az ember végül is jó" már többször pertraktált fölfogásához, hisz nagy királyunk jósága, bölcsessége, igazságérzete, lám, átitatja a világot, még a török pasa is meggondolja, hogy újabb ármányos cselvetésre, cseles ármányra készüljön, inkább mondja Mátyásnak, komám, míg a török török lesz, meg a magyar magyar (lesz), a török mindig egy pénzt fizet a magyarnak, és azt beszéli róla a világ, hogy aztán egy pénzt még most is fizet ám a török, de nincs, aki aztat fölvegye, így hát társzekerekre rakják, aztán a világ végére elviszik, valamint hogy még az oláh Estefán vajdát is bevette Mátyás a fekete seregbe, s lett egyik legvitézebb katonája, meg a nagyurak is jó útra tértek – e tűnődéseket, mindezt a temérdek hitet, reményt, bizakodást, várakozást, amely mintegy a nagy, szép királ méretes orrából csöppen elénk, mindezt, ha nem aknázza is alá, de árnyalja, hogy ennek az anekdotavilágnak a legparányibb alapja sincs.

Él Mátyás, oda az igazság!

A csorba legendagyártást az olasz talpnyalók, Bonfini, Marzio kezdték, akik felcsipegettek ugyan helyi hagyományokat is – szakma! –, de alapvetően a reneszánsz „principe"-irodalom sémáit húzták rá a bőkezű mecénásra. Ezek a történetek aztán, központjukban a bölcs, szellemes uralkodóval, jó száz évvel később leszivárogtak a köznemesi szintre, akkorra már elenyészett a kíméletlen adóztatás és a mindenkit elnyomó

zsarnok emléke, és a három részre szakadt ország nyomorúságából nézve idilli fényekben ragyogott a mátyási hatalom aranykora. Ettől kezdve a nemesi ideológia (mondhatta volna szebben is, kis lovag!) része lett a mátyási időszakra mint a nemzeti királyság csúcskorszakára való emlékezés (Zrínyi egész könyvet írt ebben a szellemben).

Igyekszem egyenes háttal ülni az íróasztalomnál, tréfásan – de jó tréfa! – szólva gerincesen, ezt javallták a hozzáértők, így aztán hol rágörbülök írás közben a füzetemre (így akarván közel kerülni a mondathoz? vagy csak a tintához?), hol pedig ülök mereven, mint egy gőgös úrvezető a nyitott cabriójában, legyünk reálisak, a megkabriózott Trabantjában (hol van az már?! – hát itt! illetve van is, meg nincs is, útfekvése, gyorsulása, ha így, ha úgy, még mindig kitűnő, ez azonban nem szabad, hogy könnyelműségre csábítson), hol pedig a kettőt ötvözöm porckorongjaim nagyobb gyönyörűségére, de ha így, ha úgy, ha amúgy, semmi mást nem látok ilyenkor, kizárólag a füzetemet – a füzet téglalapja mint a világok, puff neki, megint egy világszerű téglalap! –, mégis észleltem az ajtó nyitását, amire még inkább a füzetembe hajoltam, hátha ez semmissé teszi az ajtó mozgását, hiszen a nemesi hagyomány a 18-19. században (és ez a harmadik lépés) tovább szivárog, maradjunk most már a szivárognál, a nép körébe, amikor már a nagy zsarnok mint az urak elnyomója jelenik meg, és a nép ráadhatta a gonosz urakat zabolázó „jó király” komplett aranygúnyáját.

Én azt mormogtam magam elé, komplett aranygúnyáját, mert a leírandó mondatokat hangosan ki szoktam mondani, a szobámba lassan belépő vagy inkább öntudatlan betántorgó feleségem kezében a telefonnal pedig azt ismételgette, de hogyan történhetett, de hogyan történhetett, s közben rám nézett, mintha nekem mondaná, tőlem kérdezné, hogyan történhetett.

De az arca! Áttérek a gondolatjelezésre – – – pont-pont-pont helyett – – – Céline, Gombrowicz – – – nem állhatom a pont-pont-pontot – – – pedig lehet, hogy ugyanaz – – – zihálás – – – látszott az arcán, hogy baj van – – – nagy baj – – – mérföldes baj – – – szürke lett, vagy színtelen – – – de mi baj lehet így délelőtt? – – – valamiért a délelőttbe kapaszkodtam – – – talán

elromlott a tévé? – – – örökre elromlott – – – vagy a hangyák – – – a feleségem, hiába élünk már több mint negyedszázada itt, kertes házban, városi lány maradt – – – cseresznyemagot kertbe köpni tilos – – – kertbe hugyozni tilos – – – pontosítok: lefekvés előtt az éjjeli kert holdfényverte csöndjében lehunyt szemmel, szenderegve, álmodozva, sőt kontemplálva hugyozni: tilos – – – de legalábbis megrökönyödést von maga után – – – kivel élek együtt? egy micsoda bunkóval! – – – legyen csak barbár, egy micsoda barbárral? – – – a hangyaproblémakör is megrökönyödést vált ki, mintha mindjárt egy horrorfilmben – – – mint a katonák, menetelnek a vörös hangyák a konyhában – – – meg a szárnyashangyák – – – talán a szárnyasból lesz a vörös – – – vagy fordítva – – – vagy csak véletlen, hogy mindig egyszerre? – – – van ösvényük, nem térnek le róla, ez tényleg ijesztő – – – de legalábbis felkavaró – – – apró istenbizonyíték – – – anyám is azonnal porozta őket – – – talán DDT? – – – anyám és a dédété, visszaemlékezés – – – nyilván nem volt környezetkímélő, cserében viszont ölt rendesen – – – anyám, a hangyagyilkos – – – ő is városi lány maradt, noha sokat élt vidéken, lásd a kommunista párt története – – – elég – – – se örökre döglött tévé, se cseresznyemag, se hugyozás, se hangya – – –

Olyan irtózat ült az én városi nőm arcán – – – olyan más volt – – – nagy bajról adott hírt, még a hangyáknál is nagyobbról – – – az orcája behorpadt, a szeméből eltűnt a tekintet – – – az Eörsi István szeme lett ilyen annak idején – – – hátul, bent a lyuk vagy gödör mélyén az a mindig csillogó, mindig érdeklődő, mindenre ugró, csúfondáros tekintet helyén – – – csúfondáros és gúnyolódó – – – az igazságot akár az igazságtalanságig hajszoló – Az utolsó pillanatig nem tudott és nem akart fölhagyni a csúfondárral – – – és hogy ez mindig működött, csupán a végén nem működött – – – a végén megváltoznak a… a mozgások – – – mint mikor a tizenhatoson belülre érünk – – – mások lesznek a törvények – – – a halálra nem ír az irónia – – – akinek már ennyire üres a tekintete, aki már ennyire a halál fennhatósága alatt áll, annak nem áll módjában visszafeleselni – – – visszapofázni, visszaugatni – – – visszázni – – – és ha megteszi, hát az szánalmas – – – szánalmas és nevetséges – – – ha épp megtörnek, ha épp meg vagy már törve, nem vigyoroghatsz – – – a legendás Eörsi-vigyor a börtönben 56 után – – – ez a vigyor szavak nélkül mondta eddig, hogy nem vagy megtörhető – – – de a törtség állapotában ezt nem lehet emelt fővel – – – csak várni lehet – – – várakozni.

Meghalt a Misi.

Meghalt a Misi, ezt a nem elhihető mondatot hallotta a feleségem a kagylóból, a szemén azt láttam, mint akár az Eörsién: mint akik megpillantottak valamit, amit nem lett volna szabad. És most már késő. De hogyan történhetett, ismételgette a feleségem riadt rémülettel, én pedig ingerülten azt morogtam, hogy komplett aranygúnyáját.

Azt, hogy az ember halandó, az ember újra meg újra elfelejti. Az idő múlásával tesz apró engedményeket (az ember), és így kezdetben, a múlás kezdetében elfogadja, hogy ismeretlenek halnak meg, messzi, a Föld másik oldalán, ahol úgyis fejjel lefelé lógnak az emberek, például Sydneyben, majd látnia kell, hogy Cegléden és Veszprémben is arat a halál, aztán Csepelen, majd a Belvárosban, végül kiderül, hogy Budapest északi területeit sem kíméli ez a dolog, meghalt a hentes Csillaghegyen, aki mindig tett félre velős csontot, bélszínt és, de csak neked, öregem, pacalt is. És akkor mintha álomból keltünk volna, eszünkbe jut, hogy ifjú korunkban milyen sokszor ministráltunk temetőben, azok többnyire már rómaifürdői halottak lehettek. Hogy tehát közelünkben csapkod a ménkő.

Marhaság, állandóan meghalt valaki, dédmama (ama királynős), nagybácsi (ama titokzatos), a nagyapák meg eleve halottak voltak valahogy. Valaki mindig távozott az örök vadászmezőkre. Meghalt az anyám is, elfogyott, fölette az élet, ez a vad, goromba közép-európai élet, aztán meghalt az apám is, az édesapám, szépen, nyugodtan halt meg, nem úgy, ahogy élt, bár a végén, úgy láttam, szépen, nyugodtan élt.

De hiába halnak meg annyian, haltak és halni fognak, sokáig nem tudunk arra gondolni, hogy ez ránk is vonatkozik, vonakodunk erre gondolni, miközben az örök életben sem hiszünk, az örökké élniben.

Van, aki (persze) mindent a halál felől néz, a halált is, nem beszélve az életről.

Amikor a feleségem letette a kagylót (ez a kifejezés jelenti azt, hogy megnyomott egy gombot), úgy lógott lefelé a keze, mintha nem is hozzá tartoznék, akkor én azt kérdeztem türelmetlenül, milyen Misi? Te szerencsétlen, kiáltott föl – – – nem is kiáltás – – – valami a zihálás és az üvöltés közt – – – a csalódottság, a reménytelenség és a megvetés háromszögében – – – jó, hogy nem láttam most a tekintetét, ahogy váltott a halálközeli szürkéből a rám vonatkozó kilátástalanság hideg szürkéjébe – – – nem láttam, mert zokogva nekem esett – – – mintha hatalmas, domború, férfias mellkasom volna, ütötte, ütötte – – – Te szerencsétlen, hogyhogy milyen Misi?! Hát a Misi! A Misi!

Úgy szólt – recsegett, karistolt, remegett, süvített – a hangja, hogy nem sértődhettem meg, illetve megsértődtem, fürgébb volt a sértődésem, mint én, de nem vettem figyelembe. A szíve, zokogta a feleségem, és kiszaladt a kertbe, én sírva utána. Álltunk a szép zöldben, a sápadt biztató fényben – mintha egy filmben, semmi realitásunk nem volt. Még csak azt se vártam, hogy fölébredjünk.

Menjünk le most hozzájuk, mondta hirtelen hüppögve. Kétszáz kilométer, jutott azonnal az eszembe, de nem maradt időm szégyenkezni. Messziről sütött a Nap, mintha sugárzó tavasz volna, Mátyás király pedig gondoskodik az igazságról. Ül fent jó Buda várában, és gondoskodik. Olyan volt hangja, hogy szerintem le kéne menni. Bólintottam, hogy értem, és menjen is, de jobb, ha egyedül, én csak zavarnék, ők szépen üldögélnek majd kettesben, én kilógnék, akkor az olyan lenne, mintha vendégségbe mennénk.

Ott maradtam mozdulatlanul, a feleségem készülődni kezdett. Nemcsak azért nem akartam menni, amit mondtam, noha azt tényleg úgy gondoltam, nyeglén mondva: két asszony túlélésgyakorlatába nem kell belemaszatolni.

Hanem. Hanem hát a szokásos, harmincöt éve a szokásos, azóta ülök egyfolytában az íróasztalomnál, igyekszem egyre kevesebb pátosszal ezt mondani, igaz, egyre többet mondom, de inkább csak megjegyzem, hogy így van; az igaz, hogy mindig meglep – csodálkozom – újra és újra, hogy ilyen, ilyen lett az életem, és ebben, függetlenül a hangsúlyoktól, kétségkívül van pátosz, ilyen, vagyis hogy evvel az íróasztalosdival elég jól, elég teljesen, teljes körűen leírható az életem – szóval hogy nem akartam

fölállni az asztaltól, belefogtam egy Mátyás királyosba, Mátyás plusz (mínusz) Esti Kornél, elvileg vidám szövegnek terveztem [párhuzamosan írom evvel, ezt most, azonnal kell írnom, azon melegében (?!), a másik meg pályázat, azt azért kell – halál, pályázat, akkor ezek most micsoda kellek?, külsők vagy belsők?; mindegy, mert ha tudok írni, akkor belsők, és kész], még a vidámnál is többnek terveztem, derűsnek, a derűs azt jelenti (egészen biztos nem vagyok benne, de ezt remélem), vidám szövegterv, miszerint az egész világ derűs; a vidám személyes, a derű világmagyarázat (hogyan kell ebbe Mátyás nevű apámat beleapplikálni, még mindig nem tudom) – – – már elképzeltem a napot, melyen nincs mit elképzelni, olyan, mint a többi, olyannak indult, ezt képzeltem el, azt, hogy olyan is marad, a merev baromja, és nem tudok ilyen gyorsan változtatni, hogy egy telefon, és hipp-hopp…

Gyere, gyere le te is. Nem tudok.

Sajátos, hogy csak ekkor jutott az eszembe, hogy alig egy hónapja szinte ugyanígy álltam szinte ugyanitt, még a fényviszonyok, a világítás is ilyen volt – – – az első igazi tavaszi nap – – – februárban? – – – nyilván ez is a komcsik miatt van így, ezek még az évszakokat is szétcincálták – – – satöbbi, és akkor még finom vagyok – – – Szerencsémre – – – majd látni fogjuk – – – fölidéződött bennem az akkori kellemetlen érzés – – – szégyennél kevesebb, bosszankodásnál több – – – ajándék ez a nap, menjünk kirándulni – – – nem, én most nem, mert hát nem, mert nem, mert – – – vállat vontak, nevetgélve összepakoltak, és elindultak – – – én meg, mint a Casablanca végén, bámultam a ködben eltűnő repülő után, amely viszi a szerelmünket, de itt hagyja – – – emlékeim szerint – – – a becsületünket, meg a bigininget egy bjutiful frendsip vonatkozásában – – – hát itt is vitt mindenfélét az autó, de hátrahagyni csupán egy rakás szerencsétlenséget hagyott (engem) – – – azonnal – – – üstöllést, ahajt, prompt – – – tudtam, hogy hibáztam – – – még nem kanyarodott ki az autó a főútra – – – moccant a kezem, hogy integessek, de nem integettem – – – a főútra, ahogy újabban írom, a bulvárra – – – már világos volt, hogy az egyetlen érvem, a munka védelme, pontosan az fuccsolt be, mert – – – Hát mert egész nap azon őrjöngtem – – – hogy mért őrjöngök – – – hogy mért

nem láttam át azonnal a döntésem – – – hogy így nevezzem, az árulásom – – – sok – – – árulás sok, balfékség kevés – – – hogy avval az én nagy érzékenységemmel úgyis ezt fogom szálazni egész nap.

Erre gondoltam – – – hogy majd nem tehetek úgy, mintha nem történt volna semmi – – – ez is meg szokott lepni – – – mindenesetre, és ez volt az igazi érv, ez lett leszűrve tapasztalatként, se így, se úgy nem lesz munka. Akkor meg inkább legyek rendesember, egy szó, mint a tejesember (tejes életet élni stb.).

Időnként – – – a munkám szempontjából – – – kifejezetten zavaró, hogy életben vagyok – – – halott szerzőként nyugodtabban tudnék dolgozni – – – szerelem, barátságok, haza, angyalok, pacal – – – és nem tökölném el az időmet – – – ugyanezekkel.

Marhaság – – – ha igaz is.

A hirtelen döntésemtől – – – mindkettőnket meglepett – – – szinte jókedvűen vágtunk neki az útnak – – – mintha most is csupán kirándulnánk – – – vidám spontán kirándulást tennénk turisztikai szépségektől hemzsegő országunkban – – – hogy olyanok volnánk, olyan volna az életünk, könnyű és hajlékony, olyan játékosan sokrétű, hogy ok és cél nélkül – – – a jó kedélyű szeszélynek engedve – – – egy közönséges kedden fölkerekedünk – – – A fényviszonyok is ezt erősítették – – – az éles, alig reális, erős fények – – – a szél pedig időnként szinte beleharapott az autóba – – – elgépelés, de jobb, mint az eredeti belekapott – – – mintha repítette volna.

Nem kirándultunk. Mozgásunk oka az akkor még szinte csak szavakban létező, föl nem fogott halál volt, célja homályos – – – a segítés vágya és hübrisze – – – mintha lehetne ténylegesen segíteni. De hát lehet is – – – valahogy – – – mindenek dacára.

Hirtelen nem is a Misi halála tűnt föl hihetetlennek, hanem ez az autókázás. Két évvel fiatalabb nálam, volt fiatalabb. Halála nem látszott aktuálisnak. Nem volt semmi baja, nem számoltunk, mert nem számolhattunk a halálával. Csak általánosságban, de azt hittük, az nem számít. Nálam biztos

jobb fizikai állapotban volt, izmos, inas férfi. Folyton dolgozott, hajnaltól estig. Azt mondogatta, szó szerint, amit én: Ezt másképp nem lehet. De hát mindannyian sokat dolgozunk (akik sokat dolgozunk), ezért még nem kéne rögtön meghalni. Azt is tudtam, hogy nagy baj érte a családjukat, ezt nem akarom pontosabban mondani, meghalt valakijük, amibe nem lehetett belenyugodniuk. Hiába ment szépen az életük, fájdalomban éltek. A szüntelen szenvedés, ezt láttam rajtuk. Rajta.

Nevetős szeme volt, mindennek azonnal látta a fonákját, és ezt szóvá is tudta tenni. Inkább ironikus volt, mint humoros. A fonákságok fölismerését, megnevezését nem fékezte semmi, se tapintat, se udvariasság, se részvét. Harapós volt az iróniája, kerül, amibe kerül. Két harapás, két kimondás közt pedig nagyon hallgatott. A tragédia után is nevetős maradt a szeme, a harapás, csak egy gondolatnyit, kíméletlenebb lett, de az a kevés nagyon sok, és került a szemébe a nevetés mellé még valami, üresség?, félsz?, nem tudom, talán fizikaibb, vizesebb lett a szeme? Mintha többet is ivott volna. Vagy ha együtt voltunk, többet ittunk. Nagyon jó volt vele inni, szépen, értőn ivott, természetesen.

Meglehet, a vizest azért mondom, mert kezdetben nem gondolva arra, hogy elővigyázatosnak kellene lennünk, óvatlan szóba hoztuk, de legalábbis mindegyre érintettük azt a dolgot, és akkor azonnal könny futotta el a szemét, az egész keményre faragott arcot. (Bármikor meg tudom ríkatni, mondtam, hülye, magamban.) Aztán óvatosabbak lettünk (mint az úri kurvák, szoktam az ilyen helyzetre mondani – hogy tudniillik elálló kisujjal kézbe fogni a bránert). Az látszott, hogy ez a súly örökké ott lesz az életén.

A Velencei-tó környékén egyszer csak megváltoztak a fények – – – a világítás – – – balra, a tó felől kéklő ég és sugárzó napsütés – – – jobbra dühödt, sötét felhők – – – gyülekeztek – – – a sötét felhők mindig gyülekeznek – – – a láthatáron – – – mint fenyegetés, mint előrejelzés, mint figyelmeztetés, mint jelkép – – – emlékeztetett minket, hogy mért is autózgatunk mi itten egy közönséges kedd délelőtt.

Ahogy a bakancsról el szoktam felejteni, hogy egy ká vagy két ká, de az egyik nagy hiba, úgy felejtettük el, hogy harapnak-e a kutyák, és ugyan szépelgőn mondhatnám, hogy nem tudnám megmondani, mi fáj jobban, egy

nyelvtani hiba vagy ha seggbe harapnak, mindenesetre megvártuk, hogy a csöngetésre jöjjön valaki. A menyjelölt; suttogva köszöntünk egymásnak, utólag elég nevetséges – – – mért is? – – – nehogy fölébresszünk valakit? – – – vagy mert a rendes köszönés mégiscsak az öröm kifejeződése is, és az most nem volna helyénvaló?

Belépve a szobába az történt, amit az úton többször elgondoltam: a két asszony egybeborult zokogva, én meg ott tébláboltam, várva, hogy sorra kerüljek.

Mátyás király – – – nem, halottakat nem volt szokása föltámasztani – – – özvegyek vigasza, az igen.

Vasárnap este még nem látszott semmi – – – semmi jel – – – előzmény – – – hosszan játszott az unokájával – – – mert lett egy unoka, és amire senki se számított – – – váratlanul, meglepetésszerűen – – – egymásra talált a két ember, unoka és nagyapa – – – Babázott.

Ez tehát a vasárnap este, idill – – – sehol nem gyülekezett semminő sötét felleg.

Hajnalban fölébredt, hogy fázik a lába. Mi baj van, apa? Semmi, de a felesége látta, amit még sose, az ijedtséget az arcán. Sok mindent látott már ott – – – ahogy minden feleség – – – de ijedtséget sose. Én se, nem is tudom elképzelni – – – Misi és az ijedtség – – – erre nincs emberi tapasztalat, így mondanám. Talán Mátyás király tudna erről mondani valamit – – – Uram királyom, életem, halálom, kezedbe ajánlom.

Megérintette a lábát, és az olyan hideg volt – – – sistergett szinte – – – hogy elkapta a kezét. Orvost hívott, és a férje nem tiltakozott, nem nevette ki, nem vágott hozzá két gyors szóviccet, mint máskor – – – Nem is kellett ok, elég volt a lehetőség – – – lecsapott, ha lecsaphatott az irónia csatabárdja – – – Most nem taglalnám, van-e az iróniának csatabárdja – – – Toledói penge? – – – Színpadi tőr? – – – de semmiképpen nem műanyag?

Az álmos, ám hozzáértő körzeti orvos megállapította, hogy nincs vérkeringés a lábakban – – – zéró, Misikém, zéró – – – irány a veszprémi kórház – – – nénó, nénó, mentő – – – mennyi lehetett ekkor? olyan fél hat, hat – – – ott aztán megállapították, hogy aortarepedés – – – ritka baj, nincs előzménye, nincs tünete, egyszer csak elreped az aorta – – – sunyi baj – – – játszol az unokáddal – – – ő az oroszlánkirály, te a beosztott oroszlán – – – hosszan magyarázod a kicsi embernek, hogy a beosztott oroszlánság milyen felelősségteljes valami – – – persze nem mérhető a királysággal, mindazonáltal ha egyszer ő, az unoka is beosztott oroszlán lesz, nem pedig király, mint most – – – mert, kicsikém, van, hogy az ember nem király – – – hogy nem ő a legnagyobb, legerősebb, legszebb – – – ritkán, de van ilyen – – – És akkor – – – akkor semmi, nem reccs – – – az aorta nem úgy reped, mint a Körúton a méretes, múlt századi vízvezetékcsövek – – – vagy lehet, hogy úgy reped – – – de a vér nem úgy folyik – – – nem is folyik, szivárog – – – alszunk nyugodtan, és közben szivárog – – – azért hideg a láb, nem jut oda vér – – – alattomos baj – – – azt hiszed, te vagy az egyik legjelentősebb beosztott oroszlán, és közben már szét vagy repedve – – – jelentősen szét vagy repedve.

A helikopter már mutatta a baj nagyságát, amellyel – – – a helikopterrel, nem a baj nagyságával – – – vitték át a kijelölt kórházba, Zalaegerszegre – – – Fönt repül apa, lent az autóval a két fiú és a feleség – – – a derűs, Toszkánát idéző zalai dombok közt – – – Senkit nem engedtek a helikopterre – – – Asszonyom, ha nincs hely, akkor nincs hely – – – Tíz felé kezdték el az operációt – – – jók az esélyek, asszonyom – – – De romlottak az esélyek, mert a nyakban egy újabb ér repedt el, ami újabb két órával – – – két végzetes órával – – – Csak múlt az idő – – – rohadt az idő – – – és a család nem tudott semmit – – – nem voltak információi – – – Mire a kisebbik fiú, növekvő szigorral és hangerővel – – – Mire az egyik asszisztens orvos – – – mondjuk így – – – ügyetlenül – – – ügyetlen tárgyszerűséggel – – – részvétlenségnek érezhető pontossággal – – – Talán túl fiatal volt, és így nem vette figyelembe – – – nem tudta figyelembe venni, hogy mi is a tárgya – – – élet-halál – – – a fiú – – – fiatal férfi – – – kétségkívül türelmetlen és számonkérő kérdéseinek.

És közben – – – a vártnál hosszabb operáció – – – a két óra? – – – leállt a szív – – – az egész életében dolgozó, alapvetően derűs, de végül is sokat

szenvedett szív – – – a Misi szíve leállt, és elkezdődött a küzdelem az újraindításért – – – körülbelül hat órakor kezdődött ez az utolsó, görcsös harc az életért, és nyolc óra tájt mondta a teljesen kimerült orvos a zokogás határán, elveszítettük.

Tehát éjfélkor, lefekvéskor még semmi, húsz óra múltán: minden – – – vagyis semmi – – – Vége.

Vörös – – – foltosan vörös – – – és elázva, fölpuhulva a könnyektől – – – mindhármunk arca – – – mintha testvérek lennénk. A beszéd se segít, a hallgatás se segít, de a beszéd kicsivel jobb. Viszont túl közel még minden – – – még egy teljes nap sem telt el – – – tegnap ilyenkor még – – – satöbbi. Olyan mintha – – – kicsit olyan, mintha – – – vissza lehetne csinálni – – – Nem lehet, és ezért valamelyest egymásra voltunk dühösek – – – a többiek, a másik a tanú – – – ha nincs tanú, talán nincs is a dolog maga. Apa, baj van? Hogyne volna baj, ha hajnali négykor nem hagysz aludni. De olyan hideg a lábad! Nyár van, szándékosan hűtőm. Apa, nincs nyár! Akkor nincs nyár, de lenni lesz! Úgyhogy ne morogj, aludjál, mindjárt úgyis kelni kell.

Egy ideig húzható az idő, azután nem húzható.

Ünnepélyesen ittunk egy pohár bort, az ő borát. Nagyon hallgattunk. Én blaszfemikusan az áldozásra gondoltam. Magunkhoz vettük. Most halt meg a Misi igazán, ez jutott az eszembe. Talán az özvegynek is – ez lett most a neve – és hirtelen kitört – – – hát, mondhatni, a szokásos – – – hogy ez alávaló szemétség, ezt nem csinálhatja vele a Misi – – – de a családnevét mondta, csak én nem akarom leírni – – – tapintatos író!, akkor lássam, amikor a hátam közepét? – – – ő most már mit csináljon?, hogy csak így otthagyja, nem ezt várta attól a férfitól, akinek a kezébe tette az életét, de ő akkor már most kijelenti, hogy betelt a pohár, ő ennél többet nem hajlandó elviselni, nem, nem, nem.

Közbeszóltam – – – mintha meg akartam volna védeni a barátomat – – – aki, nemde, nem rosszindulatból halt meg – – – nem kekeckedésből – – – vagy önzőségből – – – bár itt a szóról eszembe jutott, hogy ez már nem olyan biztos, lehet, hogy nagyon belefáradt a fájdalomba – – – a folytonos fájdalomba – – – a családi fájdalomba – – – de erről hallgattam – – – Itt

nem a Misi a felelős, édesem, tessék a főnököt szidni, és teátrálisan fölfelé mutogattam – – – a padlás felé – – – tessék őt kérdezni, hogy hogyan van ez gondolva – – – hogy mi az ábra – – – hogy ő mit gondol efelől. Az özvegy fölnézett, oda, amerre mutattam – – – úgy vont vállat, olyan egykedvűen, hogy attól maga az Úristen is kétségbeesett volna – – – vagy kétségbe vonta volna önmaga létezését. Úgy elhallgattam, akár egy kisgyerek.

Fürkészve – – – és valahogy fölényesen – – – nézett minket – – – vizsgált – – – az özvegy. Tudjuk-e, milyen nap volt tegnap. Hogyhogy milyen nap, mondtuk kórusban, hát a – – – torpanás, nem akartuk a Misi nevét kimondani – – – hát a halál napja – – – hogy meghalt. Lenézem vagy megvetem, talán megvetem – – – azokat, akik nem merik kimondani, hogy halál, hogy meghalt – – – hanem itt hagyott minket – nincs már közöttünk – – – Nem, meghalt, és férgek zabálják föl a testét – – – a húsát. A halált kimondtam, de én meg az alanyra kezdtem ötölni-hatolni – – – a kire – – – azt nem akartam mondani, hogy ki halt meg – – – csak hogy meghalás van.

Szerintem nem hiszek a lélek létezésében. Ezt nem gondoltam volna rólam.

Mint egy adut vágta ki – – – hogy milyen nap – – – hogy ez annak a valakinek a születésnapja? – – – akit már említettem – – – a valakijük, akinek halálába nem tudtak – – – nem is lehet – – – belenyugodni. Úgy nézett ránk – ijedten álltunk, dermedt ijedtségben – – – mintha valami bizonyítékot talált volna – – – pontosan nem tudni, mire – – – de súlyos bizonyítékot.

Ilyen savanyú, szar csöndre nem emlékszem, hogy lett volna – – – hogy részem lett volna ilyenben. És hát persze, hogy lehet tudni, milyen bizonyíték – – – csak ezt is kerüljük, mint a lakmározó férgeket. A bizonyíték már nem a Misire vonatkozott – – – hogy direkt aznap repesztette meg a szívét – – – hanem hogy mi ez az egész, ha így mennek a dolgok – – – ha aznap repedt meg a szíve, amikor – – – így nincs értelme élni, erre lett bizonyítékul hozva – – – attól tartok.

Ezt nem akartam így hagyni – – – így a szőnyegen hagyni – – – és bevetve mindenféle matematikusi áltudásomat, igyekeztem az egybeesést valószínűségszámítási csapdának beállítani, afféle véletlennek – – –

véletlen a buták istene, hallottam egyszerre anyám mondatát – – – miközben az egybeesés szimbolikus jelentősége – – – igazsága – – – a Napnál is világosabb. Ennek ellenére kisvártatva már annál a kérdésnél tartottunk – – – tartottam – – – hogy vajon – – – hogy a lányok szerint – – – mintha én fiú volnék – – – van-e Füreden két ember, akinek egyforma sok hajszála van – – – De nem sikerült izgalomba hozni őket – – – nincs, mondták egyszerre roppantul elcsigázva. A bizonyításomra se figyeltek, hogy bizony van – – – És közben én is elfelejtettem, mi a bánatot is akartam – – – mért is jó – – – vagy inkább milyen jó – – – milyen megnyugtató – – – megnyugtatóság – – – következik a mostani tetű helyzetre vonatkozóan abból, hogy kiderítettem, létezik legalább két ember Füreden ugyanannyi darab hajszállal a fején.

Új tudásunk láthatóan – – – semmi. Mátyás király, segíts! Kintről szöszmötölést hallunk – – – jaj, az anyám? – – – hogy ő is kizárólag nehezíti a dolgát, mert ha végre összeszedi magát, akkor azonnal megjelenik – – – halálpontosan megérzi ezt a pillanatot – – – és jajgatni kezd, mint egy siratóasszony.

Jajjaj – – – ahogy belépett, tényleg rögtön jajgatni kezdett, mintha színpadra lépett volna – – – azonnal átöleltem – – – nem én bújtam hozzá, hanem őt bújtattam magamhoz. Rendesen a bornapokon szoktunk találkozni, ahol ő a legendás zsíros kenyereket kente hátul, a borkimérés mögött – – – hagymás, zsíros, paprikás kenyér – – – ez csak erősítette az anyaszerűségét – – – anyásan kezeltem – – – anyaszeretetesen – – – Mit csinál, édes vénasszony? Azonnal hagyja abba ezt a jammerolást – – – jajjaj, válaszolta, jajjaj – – – Olyan maga, akár egy automata, belép valahová, és elkezd jajgatni – – – közben öleltem át. A szokásos eljárásom: egyszerre voltam fiú és apa – – – vagy közben – – – az apa és fiú közti gigantikus résben. Ténylegesen vicces volt a jajgatás és ténylegesen érzelemteli az ölelésem – – – így mintha valami derűs találkozás lett volna – – – inkább az én hibám, mint bárki másé.

Azt hiszem, a hit derűs, de az Isten nem okvetlenül az, a Bibliából nem egészen ez olvasható ki.

Szépen csöndesen – – – lecsendesülve – – – nézett rám a nagymama. Jó fia tudnék neki is lenni – hogy nem tudom ezt abbahagyni? – – – egyszerű lélek – – – pedig nem vagyok fia már senkinek – – – senki élőnek – – – már csak apa vagyok – – – az apa kisebb, mint a fiú, de ezt se nem szerénységből, se nem hiúságból, se nem vágyakozásból, se nem sértettségből – – – Most a feleségem ácsorgott várakozva, átadtam neki a nagymamát – – – lepasszoltam (Mándy-szó) – – – nála szabad volt sírnia, és éreztem az ölelésben tartott testén, hogy már nagyon szeretne – – – sírni.

Menjünk – – – már mindent elmondtunk, megtettük, amit meg lehetett – – – és lüktet a szemem a sok összevissza sírástól, és üres és kimerült vagyok – – – Hogy nem várjuk-e meg a kórházban most intézkedő, de egy órán belül biztosan megérkező gyerekeket? Nem, mennünk kell. Az özvegy hosszan rám pillantott, nem nagyon komolyan mondta, de azt mondta, hogy úgy látszik, ő sose tud olyat kérni, amit én teljesítenék, de nem akarna erőszakoskodni. Eszembe jutott az indulásunk – – – láthatóan akkor megyek, ha nem kell, és akkor nem, ha kellene – – – Várjuk meg a fiúkat, mondtam azonnal – – – és a komolyan gondolt nem és a komolyan gondolt új igen nyilván túl gyors volt így egymásután, de ebben a házban ismerték a mondatok gyorsaságát – – – noha épp azt – – – azt is – – – sirattuk.

A fiúktól újra meghallgattuk a történetet – – – a hideg láb, a helikopter, az asszisztens orvos értetlensége, az esti nyolc óra – – – jólesett – – – akár egy profán szertartás. Mesélni valakiről azt jelenti, hogy nem nyugszunk bele, hogy nincs – – – a nincsébe – – – „emlékezés: a rombolás ellenfele”, írja Balassa, idézi Vasadi. Halottról – – – élettelenről – – – nem lehet mesélni – – – Vagy fordítva: a mesélés újradefiniálja a halált – – – a halottságot – – – A mesélés túlnő rajtunk – – – A szó nagyobb, mint amit jelöl – – – elég – elég, hát hiszen? – – –Wittgenstein is meghalt.

Mint a miénk, az idősebbik fiú arca is pacsmagos volt, de a kisebbiké száraz, fegyelmezett. Rá kell jobban vigyázni. Rájuk szakadt nemcsak az apjuk halála, de az apjuk élete is – – – azonnal gyakorlati döntések serege – pályázatokról, hitelekről, beindult beruházásokról – – – De hát még ki sem hűlt a tetem! De, fiúk, kihűlt. Egyrészt kihűlt, másrészt sose hűl ki. Dörmögős apai hangom lett – – – nem hazudtam, nem tagadtam le semmit

– – – igyekeztem természetes színben föltüntetni az ember halandó voltát – – – a voltot – – – és az örök élet ígéretével se bűvészkedtem – – – Mégis túl céliránynosnak – – – bölcselkedésnek – – – Legalábbis a fiatalabbik arcáról kis megvetést véltem leolvasni – bármit szabad neki most, gondoltam, őt érte a legnagyobb ütés – – – nem – – – alkatánál fogva ő tudja a legkevésbé kompenzálni ezt.

Kint az autónál – – – búcsúzáskor – – – megint beapásodtam – – – hosszan – – – megnyugtatni nem akartam őket, részint mert nem tudom, részint meg legyenek csak nyugtalanok – – – a legkevesebb, hogy apánk váratlan halálát nyugtalanítónak találjuk. Ahogy aztán gurultunk le a hegyről – – – bele a lilás napnyugtába – – – a lilába váratlanul, talán a tó bonyolult visszfénye, puha, halványzöld is keveredett – – – egyszer csak azon vettem magam észre, hogy rázom a fejem – – – röcög a fejem – – – nem! nem! nem! Csak nyugodtan, mondta a feleségem hidegen. Úgy láttam, inkább a közlekedési lámpára gondolt, mint a halálra. Apám halálát annak idején azonnal elfogadtam – – – fölfogtam, elfogadtam – – – anyám halálát nem fogadtam el – – – pöröltem, óberkodtam, kikértem magamnak – – – meg voltam sértve – – – de azért fölfogtam, annyiban legalábbis, hogy azt nem hittem, hogy bármikor összefuthatnék vele – – – vagy apámmal – – – az utcán – – – nem, soha.

Most nem volnék meglepve. Lobogna egyszer csak itt a Misi fehér haja – – – mintha tükörbe néznék.

Rá egy hétre volt a temetés – – – szervezési gabalyodás miatt csak aznap tudtam meg – – – autóba vágtam magam, fölidézhetetlen, hogyan értem le – – – keverem a két utat. A hiú örömre emlékszem, hogy egyből megtaláltam a temetőt – a megfelelő temetőt – – – meg hogy milyen ügyesen parkoltam, még arra is ügyelve, hogy utána menetirány szerint álljak – – – ilyenek foglalkoztattak, hogy majd hogyan fordulnék meg a sok ember közt – – – a kiáramló embertömegben – – – de ezt megoldottam. Jól van, ügyes vagy. Figyelmetlenül – – – sütött a Nap – – – magammal vittem az esernyőmet – – – hű paraplémat – – – észrevéve – – – vévén – – – bosszankodtam – na de majd később!

Különböző borrendek is képviselték magukat – – – saját díszes klepetusaikban jelentek meg – – – szépség és félreértés: mintha papok

volnának – – – pogány papok – – – mindenesetre beavatottak. Balra előttem állt a család, mozdulat nélkül, akár a kőszobrok. Húsvét utáni kedd – – – volt – – – keddet írtunk. Az is micsoda egy nap – – – húsvét utáni kedd!

Sokan beszéltek, de arányosan röviden – – – megint bevillant a szokásos: jobb a bejáratott katolikus szertartás, mert ugyan személytelen – – – siklik a pontos színházi utasítások olajozott kiszámíthatóságában – – – és így kevésbé föltűnő az őszintétlensége, mint amikor ki van szolgáltatva a beszélő személyiségének, stílusának – – – az élő embernek – – – ennek a kétségkívüli rizikófaktornak – – – Ennyi érzelmességtől, amennyi ott rá lett burogatva, forgott a halott a sírjában – – – bár talán a halottak nagyvonalúbbak – – – mint én. Tulajdonképpen én sem akadtam fönn a metafizikai csöpögősségen – – – a fülem hallotta, megjegyeztem, ennyi.

A Misi utolsó tréfája – – – így mondták utána többen is – – – háromra emlékszem, három egymástól független forrásra – – – a halottakról is antropomorf elképzeléseink vannak – – – A már említettem napfény – – – esernyőesemény? – – – hirtelen eltűnt – – – és ahogy mi az imént a temetésre, úgy a sötét felhők a láthatáron: gyülekeztek. Olyan sötét lett egy pillanat alatt, mint az amerikai filmekben a Golgota-jelenetnél – – – félmeztelen római katonák, Jézus Krisztus Szupersztár – – – vagy a korai Bergman-filmek vészterhes sötétje – – – halálközeli melankolikus sötétje – – – nála a meztelenség a ruha alatt van, de ott nagyon – – – éget – – – a sötétbe hajló ég és a tenger meg az eltakarhatatlan, égető meztelenség – – – Félelmetes sötét lett – – – ijedt tyúkok, forgattuk a fejünket az ég és a ravatal közt – – – utolsó ítélet, napfogyatkozás, ilyesmi – – – és akkor kitört a hóvihar – – – egy valószerűtlen március végi hóvihar. Vattás, nagy pelyhekben hullott a hó – – – megelégedetten feszítettem magam fölé ma már egyszer elárult esernyőmet.

Amikor elindultunk a sír felé, mintha vezényszóra, elállt a fehér zuhogás – – – a felhők mintha ott sem lettek volna – – – napsütés, mintha mi sem történt volna. A kabátokon megült hópelyhek egy pillanat alatt csillogó vízcsöppekké olvadtak – – – két kabátot leszámítva, azok beszívták a vizet – – – foltosra áztak. Közben megállt a menet – – – az eleje célhoz ért – – – ökumenikus temetés volt, a katolikusok énekeltek, a protestánsok prédikáltak – – – csak a kabátokat láttam – – – mint egyszer

gyerekkoromban – – – és akkor mintha egy Mátyás király mesében lennék – – – amelynek még nincs definitly megadva az eszmei mondanivalója – – – nyilván a szokásos – – – elképesztő gazdagság!, a mentéken és subákon – – – kacagányokon, buzogányokon – – – megannyi gyémántrög csillogott – – – hogy belefájdult a szemem – – – Ez még hozzátartozott barátunk tréfájához – – – ez a hirtelen gazdagság: a hátunk közepén!

Fönt a Nap, lent a gyémánt: két fény. Két fény: ez volt a temetés.

Az autópályán Esti Kornél hirtelen lekanyarodott egy benzinkúthoz, megállt sírni, de nem tudott sírni. Könny nélküli zokogás rázta. Túl könnyen mondta ki, barátom – – – hogy a barátja a barátja volt – – – majdnem az volt – – – jó úton haladtak – – – kellően elő volt készítve a terep a barátságra.

Csak bebaszott ez a – – – ez a gyémántozás.

Életében először nem elölről gondolt az életére – – – ez meg ez történt – – – ez meg ez nem történt – – – hanem hátulról – – – mi még? Nem találta ijesztőnek a kérdést – – – új, de nem ijesztő. Még mindig a kormánykereket markolta. Talán tárgyszerű becslés volna – – – se nem hősködő, se nem nyájaskodón vakmerő – – – ha hetven évben jelölné meg – – – mit is? – – – hogy addig – – – hogy annyi – – – a munkaidő határa – – – az ő munkaidejének a vége, a férgek munkaidejének kezdete. Plusz-mínusz öt év. Tehát volna egy jó tízes. Tíz év arra, hogy elmondja azokat a mondatokat, amelyeket eddig nem tudott – – – vagy nem akart – – – mindegy: mindet! És mindet le is írni – – – leírni, ami leírható. Tíz év nem kevés, de nem is sok. Mindenből munkatervet csinálni – – – kész röhej – – – és főleg hogy nem is tartja röhejesnek.

A barátság vagy a barátságról szóló mondat fontosabb-e, és van-e a kettő közt különbség, és ha igen, mi? Esti kiszállt az autóból, nem ment be rögtön a shopba fizetni, járt egy kicsit. Távol, a völgyben már gyülekeztek – – – Mátyás hadai, a fekete sereg. Ismeretlen nevű katonák remegnek a nyugati szélben.

Irdatlan büdös csapta meg az orrát, elindult hátra, az épület mögé – – – egy kutya teteméhez vezette a bűz – – – öklendezni kezdett, de mégsem mozdult onnét. A kutya nyakán mély seb sötétlett – – – harapás vagy kardvágás – – – szinte világítottak benne az izgő-mozgó férgek. Lebilincselve bámulta a fehér és undorító kuszaságot.

Mégis jó, hogy megállt, gondolta, majdnem kifogyott a benzin.

ESTI KORNÉL KALANDJAI

ESTI KORNÉL KALANDOS ÉLETE

Esti Kornél élt, aztán meghalt. Ez (lett, volt, lesz) Esti Kornél élete.

AMELYBEN LENGYEL PÉTER-SZÖVEGEK SEGÍTSÉGÉVEL BEMUTATJA ÉS LELEPLEZI ÉLETE EGY KOLLEKCIÓJÁT

A piskóta-élet

Esti Kornél elhatározta, hogy átírja magát. Átírom magam. S noha konkrét szövegekre gondolt csupán, a füle, mert úgynevezett mindenhalló füle volt, hallotta az átvitt értelmet is, így eszébe jutott az a fiatalkori, romantikus elképzelése, amelyet ugyan az élete nem cáfolt meg, de amelynek emlegetésétől – megítélésem szerint helyesen – lassacskán eltekintett, hogy tudniillik ő azonos volna az általa írtakkal, és ha így, akkor egy efféle átírás igazán nem volna gyerekjáték. Vagy inkább piskóta. Hogy nem piskóta. Mikor óvatosan rápillantott a szövegekre, azok semmit nem idéztek föl a számára. De hát miért is kéne? Az írás nem emlékeztetés a világra, hanem maga a világ. Szerintem már ezt se kéne forcérozni.

A baronesz-élet

A baronesz szakácsnői minőségében – olyan farizma van, mint a futballistáknak – egy mosolygós kedd reggelen egyszer csak rábukott a Wellington-bélszínre, mint gyöngytyúk a meleg takonyra. Ezen tűnődött aztán Esti a maradék életében, hogy most akkor a Wellington vagy a takony, mi az ő élete, végül is, tulajdonképpen, a hét meg a nyolcszázát.

A kávéfőzőnő-élet

Ifjúságunkról beszélgettünk. Esti Kornél így szólt: Akkoriban sokat ittam. Nem nevezném vedelésnek, mert már az első korty sok volt. Akkor meg már mire erőlködni. Sötét haja volt, nyers, szabályos arcán gyermekkori bárányhimlő nyomai látszottak; a szeme szelíd volt, nagy, barna, az alakja feszes. Magas szárú kék vászoncipőben dolgozott. Sokat várt ott rá a pultra támaszkodva egy vállas, egybefaragott arcú, göndörszőke hajú férfi. Még a bádogszerű zöld műbőr kabáton át is sejteni lehetett ruganyos, nem mindennapi erejű testét. Állandóan sötét szemüveget viselt; volt a mozgásában valami gyámoltalanság, s mindig csöndes volt, szerény és udvarias. Órákat töltött el a pult fölé hajolva, néha átsétált a pénztárhoz, egy csomag cigarettát vásárolt az ott ülő nénitől, visszament a kávégép mellé, váltottak egy pár szót; de többnyire csak nézett, nézte a nőt, úgy várta be, amíg végez, hogy azután egymásba karolva menjenek el.

Én őt is néztem, a nőt is néztem, úgy vártam be – nem vártam semmit, csak hogy múljék az idő. Múlt is. Amikor letartóztattak, és megláttam, rögtön tudtam, hogy ő a verőember. De nem ő volt. Nem ő volt a verőember, ő csak oda-odaütött. Odasózott. Nem vette le ott se a szemüvegét, csöndes volt, szerény és udvarias, volt a mozgásában valami gyámoltalanság. Akkor ott nem múlt az idő, de azután újra múlni kezdett. Manapság már nincsenek ilyen letartóztatások. És ilyen kávéfőzőnők se. Nem iszom, pedig jó lenne. Nem iszom, pedig kéne. Nem iszom, hiba. De ha innék, az se tenne semmit jóvá. Ez a semmi az életem.

Az egymásba karolva-élet

Esti Kornél késő este becsönget hozzám. Sápadt, ideges. Leül íróasztalomra. Ezt mondja: A fiamnak sötét haja volt, nyers, szabályos arcán gyermekkori bárányhimlő nyomai látszottak; a szeme szelíd volt, nagy, barna, az alakja feszes. Magas szárú kék vászoncipőben dolgozott. Sokat vártam ott rá a pultra támaszkodva. Vállas, egybefaragott arcú, göndörszőke hajú férfi, akinek még a bádogszerű zöld műbőr kabátján át is sejteni lehetett ruganyos, nem mindennapi erejű testét – kérésre vagy fenyegetésre így jellemezném magamat. Állandóan sötét szemüveget viseltem; van a mozgásomban valami gyámoltalanság, mindig csöndes vagyok, ami szerénységnek és udvariasságnak látszik. Órákat töltöttem el a pult fölé hajolva, néha átsétáltam a pénztárhoz, egy csomag cigarettát vásároltam az ott ülő nénitől, visszamentem a kávégép mellé, váltottunk egy pár szót; de többnyire csak néztem, néztem a fiam, úgy vártam be, amíg végez, hogy azután egymásba karolva menjünk el. Azt hittem, minden rendben van. Ez a minden az életem.

A szerencsétlen-élet

Esti Kornéllal múltkor arról beszélgettünk, hogy mi volt a legszomorúbb, amit életünk során láttunk. Nem nézett rám, úgy mesélte: Egy ízben, amikor a fiam a fölső soron dolgozott, fokossal majdnem a kezemre csúsztatott egy rönköt, és én odakiabáltam neki, hogy mit csinálsz te, szerencsétlen. A

szerencsétlent ő úgy értelmezte, hogy nyomorék. A továbbiakban e szerint is élt, míg véget nem vetett mérhetetlen szenvedéseinek. Sajnálom, de akkor még nem ismertem az embereknek azt a tulajdonságát, hogy szeretnek mindent a saját nyelvükre lefordítani. Ez a még lett az életem.

A dolgok rendje-élet

Esti: Ittam kicsit, tényleg keveset, lengyel vodka, de korán, még mielőtt a kakas megszólalt volna, mert a szomszédban van egy kakas. Villamossal jöttem be a városba. Szürkült már, ez volt az a pillanat, amikor a tárgyak szinte elvesznek a világosság és a sötétség között. Az ajtóban álltam, és néztem kifelé. Mögöttem, a félig üres, kivilágított kocsiban valaki bádoghangon mesélt valakinek. Kint egy kertmozi nagy táblája az utolsó előadásokat hirdette a park sarkán; lehullott falevelek feküdtek a járda földcsíkján, és ez az elfutó rozsdabarna, a fatörzsek szürkéje meg a föld feketéje mintha ugyanazt a képet adta volna később, más-más kivágásban. Tiszta kép volt, tiszta gondolatokat keltő. A fiamra gondoltam, a sikereire, a kudarcaira, az életére és a halálára, és arra, hogy ez a nyár elmúlt, nem lesz többször, de hát ez a dolgok rendje. Ez a rend az életem.

Nyár-élet

Reggel lett időközben, folytatta Esti. Éppen annyi voltam akkor, mint most a fiam. Illetve nem most, hanem kicsivel előbb. A gazos udvarból, a disznóól mellől kék ruhás, lenszőke kislány bámult kifelé; aztán hívták a ház mögül, és beszaladt. Egy negyedóra múlva megjött a vonatom. Egyedül voltam egy sárga fapados kocsiban. Néhány perc, és Tállyánál lassított a szerelvény. Kinéztem. Engem nem lehetett látni. Viki a rokonokkal két kocsival előrébb várakozott. Amikorra a két néptelen vagonon át előreértem, ő már, a karcsú, drága alakjával, a világosra fakult vászonruhájában, szőkén, mint a nyár, az ablaknál állt a folyosón, és kihajolt. Újra elindult a vonat. Elölről jött a kalauz – vékony, derűs fiatalember a fekete egyenruhában –, és a jegyet kérte.

Aztán volt egy pillanat: a kalauz elmenőben megállt, visszanézett: ez a kocsi párnás volt. A nyitott fülkeajtónak dőltem, a tarkómon éreztem a kalauz tekintetét, s tudatom hátulsó rétegeiben erőtlen figyelmeztetés figyelmeztetett: talán nem is szabad ide átjönnöm. De az egészre nem tudtam figyelni, a lányt néztem a barna csíkos, kopott bársonyülés keretében, egy szó nélkül. Viki nem tudta még, hogy ott vagyok. Ha a fiam lett volna a helyemben, még mindig élne. De akkor meg lett volna neki az a problémája az anyjával, mint a bűnös-bűntelen Oidipusznak. Hol apa vagyok, hol fiú, nem gondoltam volna, hogy ez lesz az életem.

Csinos félvér-élet

Esti egy nyár végén Olaszországból jött haza, fejében kilométerek zengő dallamával, szívében napfényes piacok, lármás utcagyerekek, Tizianók emlékével. Mesélt: Fél órája repültünk talán. A gép elérte a hétezer méteres repülési magasságát, s a csinos félvér légikisasszony bemutatót tartott az ülések hátában megtalálható sárga mentőmellény felöltéséből. Sokáig küszködött vele, nem akart rámenni a telt felsőtestére. A mikrofon erősen recsegett, így a kísérőszövegből csak az elejét lehetett érteni, mely szerint nemzetközi légügyi egyezmény írja elő minden járatnak a tenger feletti útvonalat, hogy lezuhanás esetén… Puhára essünk, egészítettem ki magamban. A bonyolult szíjazatú mentőmellényt a jelek szerint esés közben kellett felölteni, majd felfújni, miközben az ember fegyelmezetten kúszik a gép ajtaja felé. Hogy hogyan, azt nem értettük, de amúgy sem tudta senki, vajon az előtte lévő mentőmellény illeti-e meg, vagy az, amelyik a saját ülése hátában van. Megnéztem az előttem ülő nagy tömegű, barna dél-amerikait, s úgy határoztam, hogy nem fogok összekapni vele azon a mellényen, vigye.

Ekkor, félórai repülés után – a tenger fölött jártunk, az előírásnak megfelelően –, meglazult a szárnyon egy lemez, s nemsokára már nagyokat csattogva verdesett. Egy úr figyelmeztette a légikisasszonyt, ám az megnyugtatóan közölte, hogy minden a legnagyobb rendben van. Keble föl-le járt, mint a kovácsfújtató. Ezt nevezi ő rendbennek? És valóban, levált a lemez, lehullott. Kiderült, hogy mégis mindent megértettünk a

mentőmellényt illetően. Mellettünk egy férfi imádkozni kezdett, izzadt és imádkozott. Ültem a fiam mellett. Upgrade-oltam magam mellé. Akarsz nekem valamit mondani, ezt nem akartam neki mondani. Mire gondolsz, kérdeztem végül is tőle, mintha egy szerelmespár volnánk. Válaszolt, de semmi olyat, ami följegyzésre méltó volna. Ekkor fordult szabadesésbe a repülés. Szabadesünk, szólt a fiam. A szomszéd férfi már csak zokogott. Örökélet, mondtam én magam elé. Őrizzék meg nyugalmukat, mondta a csinos félvér. Végig azt őriztük, ketten, egyedül, a végsőnek nevezett utolsó pillanatig.

Volt-nincs az a csók, ez az élet. Bocs, vigyorgott jó szokása szerint Esti, még a végén azt is meg kellene tudnod, mi az élet. Ne haragudj, többet ez nem fog előfordulni.

A sírásó, avagy ősz-élet

Nem akart velem beszélni a fiam. Szívesen vagyok veled, öreg, szívesen vacsorázom veled, föltéve, hogy te állod a cechet, de ezt csak tréfából említem, mert mindig te állod a cechet, szereted állni a cechet, anélkül, hogy evvel megúszni akarnál valamit, tudod, hogy a cecheállással nem lehet megúszni semmit, bár attól tartok, erre nem magadtól, hanem az olvasmányaidból jöttél rá, meg népszerű filmekből, gazdag, figyelmetlen szülők versus magányos, érzékeny ifjú, és mindenki jót akar, de mégis tragédiába torkollnak a dolgok, pontosabban az események, a cechet pedig leffegteti a keserű tengerparti szél, miközben a címlista könnyeket csal a szemünkbe, de nem szívesen beszélgetek veled, mert nem tudsz ellenállni annak a magasztos kísértésnek, hogy egyszer csak ne akarnád a javamra fordítani a beszélgetést, a beszélgetés menetét, így aztán ha beszélgetünk, én csak erre a pillanatra várok, másra nem is figyelek, csak hogy mikor, mikor térsz rá, mikor fogod fordítani ezt a menetet, mikor jön a javam. Szegény öreg, nem tehetsz róla, apa vagy.

Nem beszélgettünk, de rendszeresen írt maileket, többnyire linkeket küldött, rövid, szellemes kommentárokkal. Nagy boldogságot okozott mindig. Tilos volt válaszolnom, de ez nem fájt, elfogadtam mint játékszabályt. A játékszabály olyan, mint a természeti törvény, ostobaság felhánytorgatni,

hogy mért esik le a föl-földobott kő. Az utolsó előtti mailje hosszan azt taglalta, hogy vajon miképp volna elérhető, hogy a természetes számok sorrendjében a kettő után a négy következzék, ez most a legnagyobb problémája. Igyekszik utánanézni a szakirodalomban, bár meglehet, inkább a fizika felől kéne közelítenie, és nem a matematika felől, minthogy, most nekem leegyszerűsíti a problémát, minthogy nem minden kettő után kéne négynek következnie, neki elegendő lenne, ha a második emelet után jönne a negyedik emelet. Talán ha a másodikon kimászna az ablakon, és pókember módjára fölmászna a külső falon, és úgy be a negyedikre, szóval lehet, hogy ez volna a megoldás.

Még most is úgy kezd dobogni a szívem ezekre a mondatokra, mintha szerelmes volnék vagy egy popkoncerten túl közel állnék az erősítőkhöz.

A legutolsó mail így szólt: A harmadikon lakik egy színész, ő a Hamletben a sírásó.

Tavasz-élet

Az asszony arcán van egy apró, fekete szemölcs, arcbőrét világos, túl erős pihék lepik el, a hangja rekedt, érdekes (vagy érdes?), szokatlan, a haja sötétes, nem mondaná róla, hogy barna, nem mondaná róla, hogy vörös. Vártam magát, mondja. Leülök. A szomszédos asztalnál nő és férfi ül, a férfi a fiam, a nő malomkőnyi kalapban van, és hosszú szalmaszálon citromszörpöt szívogat. Én tudom, ki ez a nő, ismerem a fehérmájú ordast, nevet az asszony, tudok tizenöt éves kora óta minden palijáról és minden ábéjáról, ő is tud az enyémekről. Lefektette az öcsémet; az a fő élvezete, megfigyelni, hogyan gabalyodnak bele a fölgerjedt palik a jéger alsógatyájukba.

A fiamék hevesen beszélgetnek, hallgatózz, mondom az asszonynak, előrébb hajolok, hogy jobban halljak, az asszony félreérti, bizalmasan nevetgélve mondja, állati dolgokat találnak ki a spinek, kerek luk van a melltartójukon elöl, ott húzzák ki a gombot, hogy úgy látsszon, mintha nem volna rajtuk semmi a pulcsi alatt. Fúj. Ha nekem lógni fog a mellem, fölveszek egy rendes melltartót, és kész, hangosan beszél, néhányan

odafordulnak. A fiam mintha azt mondaná, akkor is tudjuk, ha törvénybe iktatták az ellenkezőjét. Mit mond, kérdem suttogva az asszonytól. Hogy akkor is törvénybe iktatják, ha tudtuk az ellenkezőjét. Nem fordítva?, kérdem. Hogyhogy fordítva, nem értem.

Az asszony arcán nincs festék, a haja kurtára vágva, a nyakát bevonalkázzák a szőke pihék, erősen, az arca éles, hegyes háromszögekből áll össze, keményen húzódnak lefelé a szája körül a vésetek, hirtelen ráhajol a kezemre, csókolja az ujjaim, a kéztőt, a csontokat tapintja ki a nyelvével, az ujjközöket, felolvadás egy tenyérben, menjünk, mondja. Felállunk, a fiam nem ismert föl, nem hullt le szeméről a hályog, ha volt rajta egyáltalán, épp azt mondja a szívószálas nőnek, hogy már nem köti vissza a világ eleven szövetébe.

Tél-élet

A baka keze vöröslik a hidegtől, mi piroslik a síkon, kiáltja. Részeg, mondja a fiam törleszkedve. Az útkereszteződésben lovak trappolnak, a fiam látja, hogy nem rá figyelnek, hogy a kedvébe járjak, azt mondom, de miért vakarjuk a beforrott sebeknek a túrját? Büszke örömmel fedezem fel a homályos csillogást a lovak csatakos szügyén, a lovak lekanyarodnak a mellékutcába, rögtön az eszpresszó mellett. Az eszpresszóval szemben virágot áruló lengyel cigány asszony van, mellékszereplő. Nehéz kivenni a finomságot a hajnalban. A cigány asszony kesztyűjének ujjai le vannak vágva. A fiam közelebb topog, én tudom, ki ez a nő, lengyel, mellékszereplő! Ismerem a fehérmájú ordast. Fogjad be a szád, fordulok a fiam felé, megijed, apám, nem úgy értem én, régi vagyok én, régi, együgyű és alázatos idejű. Visszalépek, érzem a fiam szagát, nesze, fémpénzt rántok ki a zsebemből, a mozgás nagyon rosszulesik, pamutkesztyűm ujjain olajfoltok, tudom, hogy gázolajszagú. A fiam sikítva rám ront, mit képzeltek ti, kik vagytok ti, mit képzeltek, ti szarháziak, szamár kurva fia! Rühös, aláváló moslék ember, mi! Ellököm magamtól a fiam, undorító a kabátjának érintése. A virágárus felől feltűnnek a lovasok. A szélben

sóhajszerű hurrá?-k foszlányai jutnak el hozzánk. A lovasok harsány üvöltözésekkel zúdulnak át rajtunk, zúgnak át rajtunk, mint a zivatar. Az első lovas a fiam torkába döfi a kardját. A fiam lába megvonaglik, torkából tajtékos, korallszínű patakocska ömlik, szája szétszaggatva, akár a ló ajka. Nem tudom fölemelni a tekintetemet, az aszfalt mintáit nézem, az elhasznált villamosjegyeken cipők cikcakkos nyomai vannak. Szonetteket akarok írni, mondta befejezésül Esti Kornél, szonetteket. Tizennégy, öregem, tizennégy! Ez a tizennégy volna az életünk?, kérdezte még óvatosan.

Ellenállás-élet

Esti Kornél picit megvonta a vállát, alig, csak mintha Rózsa Sándor a szemöldökét össze.

ESTI KORNÉL TOLVAJA

(kalandfilm)

A keleti villámvonaton (vulgo: a 2-es villamoson) robogtam – mesélte Esti Kornél – hazafelé, forró nyáron.

A fiatal férfi, kezében pénztárca, leszállt a villamosról. Csak azért jegyeztem meg, mert a pénztárcát két ujjal fogta, pipiskedve, úgy tartotta a feje magasságában, mintha úszna, és nem akarná, hogy víz érje. Ekkor mellettem egy lány halkan azt mondta: – Tolvaj! –, és a férfira mutatott. Ez valamiképpen nem tűnt hihetőnek, a férfi viselkedésében semmi gyanús nem volt, a tárca se gyanús volt, hanem érdekes, legföljebb sajátos. Vagyis az hihetetlen, hogy valaki tolvaj legyen, azaz elvegye azt, ami nem az övé. Ha valakire közelről ránézünk, arról nem lehet elképzelni, hogy tolvaj. A

tolvaj absztrakt. Az áldozat idősebb egyetemistának látszott, és egy kisgyereket cipelt a vállán. Csomós Marira hasonlított, csak nem volt olyan szép (hiányzott belőle a Csomós Mari).

– Tolvaj – ismételte meg. Úgy éreztem, tennem kell valamit, az nincs rendben, hogy itt tolvajok mászkálnak az országban, én meg csak itt villamosozok. De ezt nem kell nagyon áttételesen értelmezni, konkrét villamos, konkrét tolvaj, konkrét én.

– Kicsoda? – lendültem tehát akcióba. (Akcióim, lám, mondatok.) A nő már csak tátogott, mutatóujja követte a pénztárcát. Ekkor csukódott volna a villamosajtó, a mozgásra mozdultam, közbetettem a lábam, leugrottam. A nő utánam.

A férfi visszanézett; arca nyugodt, nem kezd el szaladni. De mintha gyorsítana. – Tolvaj! – kiáltom erre. – Álljon meg! – Csodák csodája: a férfi nem áll meg. Utánaindulok, tíz méterre lehet tőlem, nem futok, valami olyasmire gondolok, hogy nem kéne elijeszteni. Ezért kicsit halkabban ismétlem: – Tolvaj. Álljon meg.

Nemcsak hogy ő nem áll meg, de az ott várakozók sem mozdulnak, mit mozdulni! – az arcuk nem rezzen. Mintha ott se volnék. Ez a mondat láthatatlanná tett. Amennyivel halkabban szóltam, annyival gyorsabban mentem. És most már ezt mondtam:

– Tolvaj! Tessék megállítani! – Az az igazság, hogy az én arcomon se ijedtség volt vagy fölháborodás, hanem csak csodálkozás. Ezt láthattam viszont a környező arcokon. Ekkor egy idősebb férfi lágyan felém hajolt: – Jó napot, Kornél úr. – Az összes homoerotikus tartalékaimat mozgósítva biccentettem vissza, majd most már rendesen fölordítottam.

– Tessék mán megállítani!

Mint egy westernben, puff, egyszerre futni kezdtünk, a tolvaj – én meg utána, és üvöltöttem. Szerintem akkor már féltem. Az emberek udvariasan utat adtak. Újabb s újabb nézőkhöz értünk, és én igyekeztem őket információval és cselekvési programmal ellátni, nevezetesen, hogy amaz egy tolvaj, és tessenek megfogni.

Nem közelítettem hozzá, ám jól tartottam magam. Átrohantunk egy útkereszteződésen, és egyszer csak nem volt senki, csak mi ketten. Megállt. Lihegve odaértem. Most látszott csak, hogy egy kiöregedett futballista az ki van öregedve, egy szót sem bírtam szólni. Most se nézett ki tolvajnak, olyan volt, mint bármelyikünk, csupán jobban bírta nálam a futást. Nekem a morális alapozás adott szárnyakat.

– Felezzünk – mondta rokonszenvesen. Röhögni se bírtam, lekötött a levegő vétele. Istenem, mily marcona lehetek én, hogy bevesz a buliba. Hallgatásom megerősíthette őt, hogy helyes volt nem kikezdenie velem. – Na, baszki, ne faszozz, itt a fele, aztán tűnjünk el!

Ténylegesen nem tudtam, mit kéne most csinálni. Egyszerűen nem volt olyan mondat, melyet mondani bírtam volna. Uram, kegyed egy pernahajder! – legföljebb. Kirántottam a kezéből a tárcát, és kezdtem visszafelé szaladni, ő utánam, át a kereszteződésen, és akkor ezt kellett hallanom:

– Tolvaj! Fogják meg! – ezt üvölti utánam a tolvaj. Szegény anyám, ha ezt megérhette volna. Az emberek ismét utat adnak, most kicsit nagyobb érdeklődést váltunk ki (plusz posztmodern terror), én közeledek a nő felé, a gyerek már bőg, a tolvaj közeledik felém, nyilván jobbszélsőt játszik, azok tradicionálisan gyorsak.

Nem lehet megállni, elfutok hát a tulajdonos előtt, az bambán néz, szeme elkerekül, ennyire nem érteni valamit szinte nem is lehet már, utánam a tolvaj, kajabálva, hogy fogjanak meg. A villamos előtt hirtelen átvágok a túloldalra, épp jön egy taxi, beugrom, csak hajtson gyorsan!, mondom, mint egy filmben, azonnal szinkronizálva. A taxis bólint, nézi a tárcát a kezemben, nem szól. Két utcával arrébb megállítom, kiszállok.

Óvatosan visszaólálkodom a villamosmegállóba. Senki ismerős. A tárcában semmi irat, csak 2400 forint. Most mit csináljak.

Most mi Esti élete?

A HULLÓ HÁLYOG

(krimi)

Esti Kornél fölhívott, hogy okvetlenül találkozni kíván velem. Úgy mondta, olyan behízelgően és egyszersmind szigorúan, még inkább enyhén sértetten, mint aki eleve föltételezi, hogy nem akarnám látni. Ennek az ellenkezője igaz, hiányzott nekem, talán éppen azért, mert mostanság sokat gondoltam rá, megkíséreltem fölidézni fiatalkori közös „kalandjainkat", végiggondolni barátságunk stációit.

Mint mindig, ha valamilyen nyilvános helyen találkoztunk, egy: én érkeztem később, noha ha megkérdeznek, szoktam-e késni, gondolkodás nélkül, őszintén nem-mel válaszolok, kettő: Esti egy könyvbe temetkezve várt rám, közben cigarettázott, mohón szürcsölte a mérget, a hamutálcán, akár döglött, megnyomorgatott, sőt talán megkínzott hernyók, a sok elszívott csikk, és persze a feketekávé, a dupla presszó. Mindig ez a kép fogadott, akár egy ikon, és engem azonnal elfogott mindig a hála felelőtlen érzése: van barátom, és az itt van, vár rám, mi baj érhetne?!

Most rögtön láttam az arcán, hogy baj van. Ahogy fölnézett, mosolyogva, nyugodtan, derűsen – mindene hazudott. Meg sem várta, míg leülök, kezembe nyomott egy fényképet, illetve egy fényképről készült kópiát, és rám kiáltott: „Szerinted mi ez?" Sehol nem volt se a mosoly, se a nyugodtság, se a derű, csak az elpusztított cigaretták keserűsége szaladt föl az orromba, mint a frissen reszelt torma.

Szabad leülnöm?, kérdeztem mosolyogva, nyugodtan és derűsen, és leültem. Esti olyan parancsolóan nézett rám, hogy azonnal a képre pillantottam. Szeretem a fényképet, a fényképet mint olyant. Az ugyan nem igaz, hogy a fénykép kapcsolata erősebb volna a valósággal, mint a

festményeké, de mindenesetre ez a kapcsolat erősebben látszik, olyan ember is látja, akinek erre nincs szeme – mint például én. Én nehezen tudok magamnak a valóságról képet csinálni, nézem, nézem és nem látom, mert látni persze mindig csakis a képet lehet. Ezért aztán hálás vagyok, ha valaki, például egy fényképész ezt nekem, helyettem megteszi. Természetesen a kép nem azt mutatja, ami rajta van (ahogy a regény is, a regény szíve is hűvös, már-már sértődött viszonyban áll a saját cselekményével), nem a nyelvet öltő Einsteint mutatja, nem a World Trade Centert vagy annak a helyét vagy nem gyászoló asszonyokat egy szobában, hanem – hát ezt nehéz megfogalmazni úgy, hogy ne nagyképűnek, blöffnek vagy intellektuális szépelgésnek hasson. Mert hát a kép (a regény) mindig minket mutat, az életet, a létet, a világot, a reményt vagy annak hiányát (mint reményt), az Istent (vagy annak hiányát mint reményt), az eget, a földet: mindig az egészt. Egy kép az egész, és az egészről is beszél (mesél).

Úgy néztem a képet, mintha semmi személyes közöm nem lenne hozzá, a jól ismert arcokat nem ismertem föl, sem Elena Viterbo maszkszerű arcát elöl, sem a baronesz bájos pofiját ott feljebb, a kályhacső hajlásánál, mert elsőre a kompozíciót, a struktúrát láttam meg, mert elsőre mindig ezt látom meg (és ezt még csak nem is önkritikusan említem). Az egymásra építkező sokszögeket láttam meg, a fekete, egységes ötszöget, benne lyukként világít egy sápadt folt, a fal majdnem szimmetrikus trapézait, és fönt a lezáró háromszöget. A fekete tömbből kiinduló csík, mely a sarokba érve kettéfut, olyan, mint egy kereszt, hiány, semmi (ami a kép címét ismerve – Mr. Gordon temetése – azután legalábbis sokatmondó).

És akkor lehullott a szememről a hályog, megláttam a baroneszt, ahogy elkapja szenvedő tekintetét a kamera kutató szeme elől. De már nem tudtam uralkodni magamon, döbbenten néztem a barátomra, erre az aljas árulóra. Gordon, te rohadt szemét!, üvöltöttem Esti Kornél arcába, és… (a kézirat itt megszakad).

Ez a megszakadás lett Esti Kornél élete.

A MOSZKVAI TÖREDÉK

(vázlat)

Kulináris vázlat, ez a becsvágyam, szólt Esti Kornél hazatérvén Moszkvából, ez szeretnék lenni. Egy jóízű ígéret. Esti a mindent akarta, nem is szégyellte, hogy mindennek jött, csak nem írta nagybetűvel a mindent, hát hogy szájbarágósán mondjam, a mindenről töredékes elképzelései voltak. Tudtuk, jó darab ideje valami ínyes íráson dolgozik, nagy erőkkel, és nagyon nem halad. Csak morfondírozott. A morfondír az írás ellensége. Fenyővízbe áztatva kicsíráznak a történetek. De hát honnan volna fenyővíz ipari méretekben? Hektoliterszám. A nemzeti konyha az valami olyasmi, mint a relativitáselmélet. Igazi, mély megértése szinte lehetetlen, elutasítása nevetséges. Kedveseim, anyag vagyunk, maga a tökéletlenség: hiába hallgattam a spájzok csöndes, csontos zenéjét, semmi: paprikás csirke, marcipántörpék és némi megbánás. Leginkább a paprikás csirke, azután a marcipántörpék, és utoljára és utolsósorban ez a megbánás Esti élete.

Esti Kornél természetesen soha nem járt Moszkvában, és természetesen ez semmiféle jelentőséggel nem bírt, már csak azért sem, mert akkoriban – kávéházak, hajnali mámoros imbolygás a fiatal és vad Budapest üres bulvárjain, fellinis ködben, hosszú, fehér selyemsálakban, hidegben felhúzva a szájig, melyeken így úgy ültek a nyálgömbök, akár az igazgyöngy –, akkoriban nem tulajdonítottunk a valóságnak nagy jelentőséget. A fényes jövőben éltünk. Nem, nem néztük le a valóságot, inkább valahogy segíteni akartunk neki, ennek a szerencsétlen balféknek, hát utólag bevallhatom, teremteni, a valóságot teremteni akartuk, és így megismerni. Fiatalok voltunk, mindenre vágytunk, ahogy a három nővér Moszkvába. A valóságot a semmi és a képzelem közé helyeztük, akár a szerelmet. Ez a szerelem volt egy rövid ideig az életünk, az Estié hosszabban (a három nővér végett és miatt).

Talán soha nem mesélt Esti annyit, mint midőn visszaérkezett Moszkvából. Nem is annyit, hanem kedvvel, lendülettel, színesen. Szóval valamit nagyon nem akart elmondani. Ez a nem az élete, hogy tréfával éljek. Vagy ez a tréfa az élete, hogy véget vessek a komolytalanságnak. Világos: a vég (ez?) az élete.

Beesett a kávéházba, és már dőlt a szó belőle, elsodorva a köszönést is, amire pedig Esti háklis volt, szívesen magázódott, és szívesen köszönt, akit lehetett, magázott, akinek és amikor lehetett, köszönt. Barátaim, a valóság tükrözésének szánalmas és magányos bűnébe estem, tekintsetek el tőlem. És ne szóljatok közbe. Moszkva nagy. Az oroszok tényleg annyian vannak, mint az oroszok. Minden nagyobb, drámaibb, brutálisabb. Jaguár áll harmincéves Lada mellett. Hogy milyen a harmincéves Lada, az Budapestről nem tudható. Az nem háromszor tíz, az más dimenzió. Vagy hogy vannak tényleg kommunisták, és milliószámra, nemcsak jelzésszerűen, paródiaként. Hogy már a nagymama is kizárólag ezt a hazugságot hallotta. Vagyis hogy más az emlékezet. És becsukom a szemem és fél óra múlva kinyitom, és még mindig ugyanazon a proszpekten száguld az autó. Moszkvában nincsenek utak, csak irányok, hallom. Satöbbi, ezt meg még majd kidolgozom: kis orosz kultúrkörkép, bravúrosan, vagyis plusz szociológia, politikai elemzés és humanista beleérző-képesség, egészen a háborúban elzabrált magyar könyvtárig – csak álltam és lapozgattam a könyveinket, és ércesen káromoltam minden komcsik istenét (ezt talán kis i-vel mondtam, remélem, hallottátok, ti ateista szörnyállatok), miközben hálatelten hallgattam a könyvtárosnőket, akik úgy beszéltek, mint nők, akik könyvtárosok, vagyis a politika szempontjaira (könyvet vissza nem adunk!) hányavetin kissé bólintottak ugyan, ám csak az érdekelte őket, hogy a könyvtár látható legyen és látogatható, a könyvek legyenek szem előtt, akkor meg, gondoltam magamban, majdnem mindegy, hol vannak a könyvek. Igaz, ha tényleg mindegy volna, akkor éppenséggel lehetnének a gazdájuknál is, otthon. Ez az otthon Esti élete.

Nem hiszem, hogy bort valaha kiköptem volna, mondottam Moszkvában az első nőnek, adandónak, akiről azt hihettem, nem idegen tőle Anton Pavlovics (és persze Rabelais sem, de erről hallgattam), vagyis van valami közös bázis, amelyről elrugaszkodhatnánk, ahonnét szabirálhatnánk urozsáj, egy trambulin, egy vágódeszka, melyről organikusan röpülhetnénk, akár az apróra vágott hagyma. Vagy mint a micsoda illata, oreganó vagy mi. Meg bazsalikom és szurokfű. Minden moszkvai nő remek szakács, még azt se mondanám, hogy az előjáték része náluk a főzés, inkább az az igazság, hogy a főzés az előjáték. (Moszkvát illetően persze tartsd mindig észben, hogy természetesen a hír igaz, de nem Moszkvában, hanem Péterváron, és nem Mercedest, hanem Ladát, és nem osztogattak, hanem fosztogattak.) Gyerekek, hol olvastam én azt, hogy fenyővízbe áztatva kicsíráznak a történetek? Nem tudtuk, nem is érdekelt. Ez a fenyővíz Esti élete.

Esti-mondatok: A nemzeti konyha az valami olyasmi, mint a relativitáselmélet. (Varjasi Farkas Csaba) Anyag vagyunk, maga a tökéletlenség. (Babarczy Eszter) Paprikás csirke, marcipántörpék és némi megbánás... (Maros András) Nem hiszem, hogy bort valaha kiköptem volna. (John Lukács) A bablevesben nem annyira a pénztárca, mint inkább a jellem tükröződik. (Márton László) A kevertet nem lehet elrontani, a kevert per definitionem rossz, még akkor is, ha jó. (Uj Péter) Jó szakács nem sieti el a dolgát, siettetni pedig végképp nem hagyja magát. (Márkus-Barbarossa János) Fenyővízbe áztatva kicsíráznak a történetek (Balázs Imre József) Az ételben – zamatán-illatán kívül – az idő a legszentebb ajándék, az az életidő, amelyet a szakács a sajátjából kimér. (Balla Zsófi) A káposztában nincs semmi bukolikus. (Péterfy Gergely) Fölső sarkában, ahol a bélyeg lehetne, tükörtojás sárgája ragyogott – mint gyermekrajzon a Nap. (Balogh B. Márton)

Barátaim, nagy reményekkel indultam, melyek a marinált gombáktól a másodlagos frissességű tokhalig szivárványoztak. Illetve maga az evés! Aki látott oroszokat (mint oroszokat) enni, az már tud valamit az emberi nagyvonalúságról, bőségről, az tudja, enni a halál ellen eszünk, a halál az, amit az orosz ember minden falatkával arrébb hessent. És ahogy egy ilyen orosz csoport bevonul (melyről azonnal azt hisszük, egy család, mert látva látni a hierarchiát, a főt, aztán a fiúkat, majd a nőket, húgokat, anyákat, szeretőket, alárendelten, de egy alig rejtett matriarchátus nagy erejével), és elfoglalja a teret, az asztalt, melyet aztán, függetlenül a helyi szokásoktól, telerakat étellel, az nemcsak önmaguk nagyságát és energiáját mutatja, hanem valamiképp a világét is. De legalábbis az asztalét.

Ahogy az oroszok esznek, attól megváltozik a világ.

Jó, jó, de mi történt konkrétan?

Konkrétan a már képbe hozott nő és a vodka történt. A nő olyan – mint olyan –, mint a bableves: az ember, ha férfi, azonnal kiönti előtte a lelkét. A húsleves az igazság órája, a bablevesben pedig nem annyira a pénztárca, mint inkább a jellem tükröződik.

Nos, barátaim, öntöttem hát. Kis magyar férfilélek a nagy orosz nőcsöbörben, vázoltam hát a bajt, a megakadást, a kulináris töppedést. A gasztrocsődöt. Hogy ebben az irányban kéne egy lökés. Épp asztalnál ültünk, nem találhatta gyanúsnak a kérést. Lehajtotta a fejét:

Az evésről, arról sokat tudnék mesélni, Kornél Árpádovics.

Úgy éreztem, combját titkon az enyémhez nyomja, de tévedtem, csupán az asztalláb nem tudott uralkodni szenvedélyén.

Hát meséljen, Natasa!, kunyeráltam, meséljen. De nem akart. Most nem. Maga se örülne neki. (Olyan gyönyörű jerüket mondott, hogy majd beleszakadt a szív.) Látom, hogy csillog a szeme az étlaptól. Ezt jól látta. Majd hazafelé, a repülőn, majd akkor – mert kiderült, hogy ugyanavval a géppel megyünk. Kis tésztácskákba rejtett kaviár érkezett. Natasa a kaviárra

pillantott, aztán rám, damasztnak tetsző damaszt szalvétáját a földre csapta, s kirohant az étterem különterméből. Tekintetéből nem lehetett megállapítani, engem vagy a kaviárt gyűlöli-e jobban. (Kulinárisan mindkettő akceptálhatatlan.)

Nem tudom, mi Esti élete.

Múlt az idő, de másképp (hisz Moszkvában voltunk). Most akkor tehát a vodka. Azt mindig is éreztem, hogy itt valami titok lappang. A vodka másképp ivódik (iszatik). Mi ez a más? Magyar embernek a kevertről vannak a priori szintetikus tapasztalatai. (Istenem, beh jó, hogy a hülyeség nem fáj! – Önéletrajzi megjegyzés.) A kevertet nem lehet elrontani, a kevert eleve rossz, még akkor is, ha jó.

A vodkát se. A vodka eleve jó. Még akkor is, ha rossz.

Az derült ki, azon kaptam magam, hogy asztalközelben azonnal vodkát iszom. Egyszer csak ott van a kezemben egy vodkás pohár. Kinőtt belőle(m), akár egy virág. Nem értettem, mi ez az új szükségszerűség, amely a vodkához terel. Hisz tudjátok, az alkoholhoz való viszonyom felettébb józan, józan és heves, nem szomjból iszom, nem bánatból, nem bosszúból, nem Ady-parafaként, hanem: mert ízlik. Az íz végett. A jó ivó nem sieti el a dolgát, siettetni pedig végképp nem hagyja magát. A vodkában nincs semmi bukolikus. Orosz barátaim szánakozva nézték ezeket a ványadt zapadista erőlködéseket, az ész gyanús tempózásait.

A gyakorlat, az übung azonban rávezetett a megoldásra: a vodkát nem előtte isszuk, nem utána, nem alatta, nem is helyette: hanem mindig. Ha leves, akkor akkor. Ha torta, akkor akkor. Sztálingrádi csata vagy irodalmi est: akkor. Akkor amikor. Vagyis, és itt van az a bizonyos orosz idő, a szicsász elásva: a vodkát azért kell inni, hogy múljék az idő. Először azt hittem, hogy csak az időmérésre kell, de nem. Bár: ha az időt nem lehet mérni, vajon múlik-e? Félek, megint a relativitáselméletnél vagyunk. Állítólag Sartre belepirult a hiú örömbe, amikor a moszkvai pártértekezlet Hruscsov intésére (a kézfej egy alig észlelhető rebbenésére) fölállva

tapsolta őt. Tapsviharolta. Aki nekem mondta, ott állt Sartre mellett, oldalt, az emelvényen, ifjú irodalmi farkas.

Nem tudom, mi most Esti élete.

Nem volt nehéz elintézni, hogy a repülőn Natasa mellett üljek.

Ígért nekem egy kulináris történetet. Ijedten rám nézett.

Hát nem felejtette el? Úgy akartam, hogy elfelejtse.

A történetekben, Natasa, a zamatukon és illatukon kívül, az idő a legszentebb ajándék, az az életidő, amelyet a mesélő a sajátjából kimér.

Ebben ne is reménykedjék.

Vállat vontam, eluntam ezt a hercehurcát. Valami barokkos után vágytam, nem erre a minimal artra. Ezt meg is mondtam. Ebben a pillanatban, akár egy bokororgazmus, hullámzás futott át Natasa testén, alulról fölfelé és belülről kifelé, s mintegy sugárban hányni kezdett. Oroszország nagy. Amikor végzett, láthatóan elégedetten szemrevételezett engem. Már vártam, hogy mondja, nesze, bazmeg, Kornél Árpádovics, itt neked a történet. De csöndesen, nyugodtan hallgatott. Lenéztem a lábunk elé. Tocsogtunk a részletekben.

Mit akar? Mit remél? Ezekből a fragmentumokból összerakni a világot?!

Vidáman vállat vont. Ránéztem a homlokára: a fölső sarkában, ahol a bélyeg lehetne, tükörtojás sárgája ragyogott – mint gyermekrajzon a Nap. Aggódni kezdtem, akár egy nagynéni.

És most hogyan tovább?

Megint vállat vont. Csatolja be az övét. Nem tudom.

Csönd lett a kávéházban, Natasára gondoltunk, minden Natasára e siralomvölgyben, Oroszország mérhetetlen nagyságára, és az övre, amely körül örökétig ügyetlenül babrálunk. Kézenfekvő volna azt mondanom, az ügyetlen kezemen fekvő, hogy ez a babrálás Esti élete. Nem tudom.

ESTI RIZSÁK

A Kit érdekel az irodalom-rizsa

Egyszer csak, akár egy világszép hercegkisasszony vagy valaki más mesehős, béka, Mátyás király, Fanyűvő, odatoppant Esti elé a kérdés: Kit érdekel az irodalom? De most komolyan, semmi ironikus bújócska. A lánya tette föl a kérdést. Magányosan, vacogtató szélben állva a szirten, a hősiesség hiányának a hősiességével, ám örök játékosként és botrányként, valahogy ilyennek láttam Esti Kornélt. Aki azonban – említettem – belebonyolódott ebbe a családprojektbe, vége lett a vacogtató szélnek, vége a szirtnek, illetve minden más satírozást kapott. Ilyen az élet, gondolta Esti, illetve nem gondolt semmit, ilyen az élet. A komolysággal, tűnődött Esti komolyan, az a gond, hogy egyre nehezebb elválasztani a komolykodástól. A lánya rávillantotta okos tekintetét, Papa, mindenki Aradszky Laci.

Hallgatlak, karolt Estibe a hercegkisasszony, a béka, Mátyás, Fanyűvő. Esti belekezdett, a kérdés – kit érdekel? – attól tart, nem azt jelenti, hogy soroljuk föl taxatíve, ténylegesen kit, kiket, Kovács István, Kovács Istvánné, ifjabb Kovács István. Sokkal inkább, hogy ki a… bánatot érdekel ez egyáltalán, tehát hogy létezik-e legalább egy ember, akit. Idősebb Kovács István, nyilván. Azt állítani, hogy őt, Estit, érdekli az irodalom, az túlzás és sértő volna. Sok mindent csinál vele az irodalom, és ő is ővele, no details, de érdeklődni nem érdeklődnek egymás iránt. Olyan volna ez, mintha azt mondaná, rokonszenvezik a szerelmével. Vagy a mamájával. Anyád, avva' rokonszenvezzé'!

Szóval az érdeklődés az nagyon-nagyon kevés volna. Mintha az élete iránt csupán érdeklődnék. (Van egyébként ilyen túlélési stratégia, de nem az övé.) Merthogy ő, Esti, már nem bírja az irodalmat meg az életét különszálazni. Részint mert így, ebben telnek konkrétan a napjai, magyarán az íróasztalnál, részint meg mert az életét az épp csinálandó irodalom, irodalma anyagának tekinti, amit ugyan úriember nem tesz, de hát vagy-vagy.

A nagypapával álmodtam, mesélte múltkor Esti másik lánya, nem az aradszkys, Esti apjával, és darabról darabra elmondta, hogy az milyen ruhában volt. – Gondoltam, örülsz neki. Meg így hihetőbb is, a ruhával. – Esti örült az álomnak, úgy beszélt a lánya, mintha az apja, Estié, nem halt volna meg, pedig meghalt. – Az az érzésem, holnap is fogok vele álmodni, valahogy úgy nézett rám. Így sose nézett. Akarod, hogy megkérdezzek tőle valamit?

Olyan volt (megint), mint a mesében, hogy lehet három kívánsága. Ettől elsőre megijedt, a felelősségtől, de aztán szégyenkezve és rosszkedvűen azt mondta neki, miközben nem nézett rá, hogy azt kérdezze meg, szerette-e őt. A fiát. Ezt. Ettől persze azonnal kíméletlenül meghatódott, kifordult a szobájából, oldalt még látta, ahogy a lánya kedvetlenül legyint, és bemenekült a fürdőszobába.

Belenézvén a tükörbe s látván azt a vörös, pacsmagos arcú röhejes férfit, azonnal az jutott az eszébe, az a megnyugtató léhaság, hogy ezt a képet még majd valahol jól föl lehet használni. És ez nem azt jelenti, hogy ő végig kívül maradt volna valamin, nem, itt minden valóságos: valóságos a fájdalma, a könnye, az önsajnálata, a nevetségessége, és valóságos ez a fürkésző és meglehetősen hideg pillantás is. Állva így a tükör előtt, kint is, bent is, mit érdekelné őt az irodalom maga?

Belátja, eddig nem sokat mondott a föltett kérdésről, csupán annyit, hogy ő, Esti Kornél: író; amit éppenséggel lehet máshonnét is tudni. De volna ő olvasó is, és akkor mért, mért érdekelné az irodalom? Mire jó egy Stendhal?

Megmondja.

Először is azonnal bevallja, ebben a váratlan és indokolatlan, a lánya által rákényszerített, új komolyságban, hogy őt érdekli a… hát, hogy is kéne ezt mondani, minden érdekli, vagyis érdekli a világ. Bizony kérem: mint olyan. Hogy mi is ez. Vagy hogy az elébb elsinkófált, elbánatozott szóval éljen – mert itt élned s halnod kell –: mi a fasz is ez. Meg hogy hogyan. És igyekszik ezt a kíváncsiságát kielégíteni. Részint nézdegél, részint meghallgatja, hogy mások mit tartanak efelől. Többféleképpen lehet erről a micsodáról beszélni, mondjuk, a vallás, a tudomány és a művészet nyelvén. Ezek mindegyike érdekli, és egyik nem helyettesíthető a másikkal. Így foglalná össze a helyzetet. Tehát ugyanazért olvas irodalmat, amiért imádkozik vagy káromolja az Urat vagy kussol vagy parciálisan derivál. („Ön tehát szabad idejében imitt-amott parciálisan derivál?” „Ó, csak metaforikusan, te kis golyhó.”)

Mindezekkel tehát most azt mondotta, hogy az irodalom a megismerés egy formája, mely forma egyedi, hasonlíthatatlan, örök stb.; csak hogy világos legyen.

Ám hiába volna mindez ilyen szépen és fontosan, ha az ember un parciálisan deriválni, akkor nem fog, hacsak nem kényszerítik, parciálisan deriválni. Vagyis hogy világ ide, megismerés oda, ez főleg élvezet. Szeret, ő, Esti, szeret micsodázni, olvasni. Vagyis őt tehát kipipálhatjuk, őt tényleg érdekli az irodalom. Még valaki, volna még valaki? (Eltekintve attól, hogy tudván tudjuk, hogy van.)

Nem szeretne abba a gyanúba kerülni, hogy ő itten furmányosan bárkit is rá akarna venni az olvasásra, noha ez neki elemi érdeke volna.

És még volna valami. Az irodalom a tudáson és az élvezeten túl, ő úgy véli, ezektől egyébként nem függetlenül, a személyes szabadság kérdéséhez is hozzászól. Konkrétan arra gondol, hogy azért, mert elolvastam egy Stendhalt, egyszer majd valamikor másképpen fogok (vagy fogtam) szólni egy nőhöz és/vagy egy férfihoz és/vagy egy pulihoz, aki azután ezért és csakis ezért, emiatt a Stendhalból eredeztethető másságom miatt könnyes szemmel rám tekint, s azt mondja, amitől megremeg a szívem, hogy: – Vauuu, vauuuu.

Aztán akkor most már csak azt kéne tudnia, hogy mi az irodalom.

Már nem volt ott senki, se Mátyás, se Fanyűvő. Isten véled, édes Piroskám, fütyörészte Esti, és nem szívesen gondolt arra, hogy ez a Piroska lenne az élete.

Vajon-rizsa

Vajon az itt a kérdés, tűnődött Esti Kornél, hogy a „változtass élteden" felszólítás a priori szintetikus ítélet-e, vagy az, hogy egyáltalán ennek a mondatnak (ennek, amely épp most formálódik) van-e értelme, illetőleg van-e kapcsolata vagy egyenesen azonos-e az összes halmazok halmazának a problematikájával. Mindenesetre ne tegyünk úgy, mintha értenénk, miről beszélünk. Vagy még inkább az volna meggondolandó, hogy van-e a tudásnak esztétikája, illetve igaz-e, hogy a szépségbe bele volna ab ovo építve valamiféle tudás? Hirtelen türelmetlen lett. Figyeljen ide, én erre nem érek rá. Gyorsan összefoglalom, mi az irodalom. Figyel? Diktálom.

Az irodalom nyelve nem az értelmes emberek párbeszédének a nyelve. E nyelv nem a megértésre, hanem az alkotásra törekszik. Az alkotás sötét, homályos dolog, semmiből valamit csinálni, az nem magától értődő. Bár remélhetjük, mélyen emberi. Az irodalom nyelve tehát alkotni akar, létrehozni, létre akar hozni egy épületet szavakból. Minden figyelme az épületre koncentrálódik (az író itt természetesen minden, ő a megrendelő, ő a házigazda, ő az építész, de ő a pallér és a kőműves is, sőt, még a házigazda enyhén molett, de még mindig vonzó asszonya is ő), figyelnie kell az épület arányaira, és persze a gyakorlati dolgokra is, hogy például a fürdőszoba ne a konyhában legyen és az elektromos vezetékek ne keresztezzék a vízvezetéket, vagyis rendet kell tartania: igaz, hogy mi a rend, azt ő maga mondja meg.

Az irodalom nyelve nem megértésre, hanem megismerésre törekszik. Érti, mit mondok? Nem úgy látom.

Ismerjük meg egymást? Bartók, Joyce, Wittgenstein, Gödel ugyanarról beszélnek! A discours, ha érti, mire célzok… Esti belenézett a tükörbe

(kötelező nárcisztikus gyakorlat a huszadik században); legyintett, eszébe jutott egy magyar mondás: itt szép lehetsz, de okos nem.

Ez az okos Esti élete.

Beszéd-rizsa

Egy ízben Esti Kornél bazi nagy irodalmi díjat kapott. Magára öltötte ibolyaszerénységét (csak mert slankít) és a kissé kényelmetlen, merev, de elegáns, barátjától e célra évtizedekkel korábban ajándékba kapott díjátvevő cipőjét, nagy levegőt vett, és így szólt: Tisztelt Hölgyeim és Uraim. Most kis levegőt vett. Tíz évvel ezelőtt nem mondtam volna, de most mondom: egyre kevésbé szeretek nyilvánosan értelmes ember módjára beszélni, értelmiségiként megnyilvánulni. Ha nincs rendje a beszédnek, ha nincs rendje a szavaknak, mert nincs rendje a fogalmaknak, ha mint egy üres térben állnánk, ahol nincs mihez viszonyítani, vagy csupán esetlegesen, akkor az ilyen beszédre óhatatlanul ráragad valami önkéntelen önös nagyképűség, kicsi gőg, de leginkább fontoskodás. Valahogy eltűnik az objektum a megszólaló szubjektumban. Hogy úgy mondjam. Persze van, amikor beszélni kell, például, ha baj van, és igent kell mondani és nemet kell mondani, akkor is, ha ez a komolyság komolykodásnak tetszik.

De ha nincsen baj, s a baj csak elvétve jelentkezik egy nagy irodalmi díj ábrázatában, akkor jobban bízom a regényhősökben. Már túljártam életem felén, amikor egy szeles tavaszi napon eszembe jutott, nem, javítás, összefutottam Esti Kornéllal. Édes öregem, közölte azonnal kuncogva, megkínáltak egy bazi nagy irodalmi díjjal.

Bazival?, kérdeztem gyanakodva. Általában én szoktam kapni a díjakat.

Ühüm, mondotta, és fülig szaladt a szája. Öt egység. És lelkesen még hozzátette: Bruttó, kedvesem, bruhuttohó!

Kis csönd lett, noha úgy éreztem, összekutyulja a bruttót és a nettót. Dehogy kutyulom, csak azt mondd meg, melyik a nagyobb. Egy jó irodalmi díj az fontos, révedeztem. Ezért nehéz gründolni. Tekintély, pénz,

szerencse… Fontos annak, aki adja, és fontos annak, aki kapja. Egy díj, amelynek presztízse van, az jót tesz mindenkinek, az egész irodalomnak… az még az olvasónak is fontos.

És beszédet is fogok tartani!, ragyogott. Jesszusom, szögeztem le, és az üres Ég felé fordítottam a tekintetemet. El tudom képzelni! Valami őszinteségi roham, mi?! Már megint tíz másodperc szótlan, őszinte örülés, mi?! (Tíz másodperc szótlan, őszinte örülés.) És egyébként is! Díjat kapni ebben az országban?! Amelyik azt állítja magáról, hogy van benne becsület, holott egészen nyilvánvalóan nincs benne becsület, helyesebben soha még csak becsülethez hasonló ez meg az se volt benne. Nemcsak félelmetes, nemcsak megfélemlítő, de nevetséges világ is…

Hát akkor nevess, morogta Esti közönyösen.

Hanem hogy itt élünk, egy ilyen nemcsak félelmetes, megfélemlítő, de nevetséges világban, ebben a kétségkívül félelmetes, megfélemlítő és nevetséges országban, ebben a legnevetségesebb és legfélelmetesebb hazában, ahol sosem szabad az igazságot kimondani, senkinek és semmiről, mert ebben az országban csak a hazugság visz előre bármit, a hazugság a tömérdek leplezéssel és cirkalmazással és torzítással és megfélemlítéssel…

Ne krenkold magad, api. Egyébként se állami díj.

Az jó, suttogtam. Demokráciában az történik meg, amit megteszünk. Ha megtesszük, megtörténik, ha nem tesszük meg, nem történik meg. Diktatúrában gyerek marad az ember, megúszni akar és túlélni. Itt meg felnőttként kell viselkedni, szabad, felelős lényként. Nemcsak az állam van és a kiszolgáltatott egyén, hanem létezik a társadalom. Egy ilyen díj éppen a társadalom jelenlétét jelzi és erősíti, annak önállóságáról szól, azt a teret finomítja, melyben a civil megszólalás mégiscsak természetes. Polgár, bököm ki hangosan. Talán valami Márai-idézetet is mondhatnál. Szegény Márai. Tíz éve Bibó-idézeteket zsolozsmáztak, most meg Márai-idézeteket zsolozsmáznak, ahogy csillag megy az égen.

A barátom picit megvonta a vállát, alig, csak mintha Rózsa Sándor a szemöldökét össze. Megint kis csönd lett.

Hát akkor miről akarsz beszélni?, faggatóztam. Úgy hajolt komolyan a fülemhez, mintha megcsókolta volna. Vagy meg is csókolta. És akkor mondott valamit. Pánikban hőköltem hátra. Volt akkoriban egy titkom. Cipeltem ide-oda. Ha belenéztem a tükörbe, néztem az arcom, és nem tudtam, kiről van szó.

Ne! Ne! Nagyon szépen kérlek, azt ne. Azt nem lehet.

Édes öregem, ne félj te semmitől. Ha van szó, azt mondani kell.

Hogy én nem félek – dehogynem –, csak ez most nem volna aktuális, illetve hogy most még ne, hogy kérnék még egy kis haladékot, nem sokat, egy kicsit csak, tényleg kevéssel is beérném… Szomorúan könyörögtem.

Megőrültél?, nézett rám döbbenten s viszolyogva. Úgy beszélsz velem, mintha én volnék a Halál, a Halál maga… Mondhatom, szép kis barát vagy… Igazán köszönöm, kész őrület, mondhatom, köszönöm szépen! Persze már eddig is vett levegőt, de itt, az utolsó köszönöm szépen előtt, bizonyosan.

Köszönöm szépen.

És óvatosan, egyik lábunkat, miként a cirkuszi lovak, előbbre tolva, ahogy azt a porckorongsérv-használatiutasítás előírja, meghajoltunk. Mi is?, talán még leginkább ezek a cirkuszi lovak lettek Esti élete. Meg még valahogy az a fényes, könnyű porckorongsérv.

Olvasásszeretkezés-rizsa

Estinek, ahogy régebben mondták, volt egy regénye az olvasással. Olvasásszeretkezés. Akkor tehát kivel, mikor, hol?

Mindegy, mikor, napfelkeltekor, napnyugtakor, holdfelkeltekor, holdnyugtakor, amikor leesik az első hó, megjelenik az első fecske, kedden, szerdán, fél kettőkor, fél háromkor, fél négykor, karácsonykor, húsvétkor, Nagyboldogasszony napján, Jézus mennybemenetelekor, 1969. augusztus 3-

án, szilveszterkor, szüretkor, csillaghulláskor, amikor kitört az 1956-os forradalom, amikor az oroszok bevonultak Prágába, a lengyelek Lengyelországba, az amerikaiak Kuvaitba, amikor az oroszok kivonultak Kabulból, Budapestről, Prágából, Varsóból, Kijevből etc, amikor bombáztuk Újvidéket, amikor megjött az első vérzésem, a második, a harmadik, amikor az öcsém gólt rúgott a németeknek, amikor apai nagyapám meghalt, amikor apai nagyanyám meghalt, amikor anyai nagyanyám meghalt, amikor anyám meghalt, amikor apám meghalt, amikor én meg fogok halni, a halál pillanatában, amikor a lányom született, a fiam, megint egy lányom, megint egy fiam, amikor az unokám született, pacalfőzés közben, amikor anyád ránk nyitotta az ajtót, Wellington-bélszín sütése közben (véresen! véresen!), mindegy, hol, hogyan, ülve, állva, fekve, sétálva, futva, rohanva, repülve, úszva, hason fekve, oldalt fekve, háton fekve, kézen állva („möge doch jemand helfen”), guggolva, négykézláb, meztelenül, frakkban, cilinderben, futballcipőben, papucsban, melltartóban, lódenkabátban, a párizsi metrón, egy bécsi villamoson (Rennweg!), a berlini S-Bahnon, egy londoni busz első emeletén, robbanás előtt, robbanás alatt, robbanás után (robbanás helyett: be szép gondolat!), ágyban, rekamién, szófán, matracsírban, asztalon, széken, füles fotelban, padlón, plafonon, pincében, padláson, frizsiderben, gulyáslevesben, józanul, alkoholos befolyásoltság alatt, jókedvűen, rosszkedvűen, kedvetlenül, Peruban, Japánban, Hoyerswerdában, mindegy kivel, klasszikussal, kortárssal, sikeressel, sikertelennel, ismeretlennel, félig ismerőssel, negyed ismerőssel, nyolcad, tizenhatod, harmincketted, 2 az ennediken, naggyal, kicsivel, szőkével, barnával, feketével, sárgával, nővel, férfival, between (önismétlés), fiatallal (majdnem gyerek!), öreggel (folyik a nyála), magassal (Kosztolányi), puhával (Ödön von Horváth), nagyseggűvel (Balzac), hagymagerezdseggűvel (Joyce), és da capo, napfelkeltekor –

Ez az affér, ez a da capo Esti élete.

Írásjelszeretkezés-rizsa

Himnusz a pontosvesszőről. – Most kivételesen nem válaszoljuk meg, mi a magyar (rút, sybarita váz), a franciáról is csak annyit mondanánk, hogy

szokás őket a formával, az ahhoz való szenvedélyes és kimunkált viszonnyal, ha nem is azonosítani, de hírbe hozni; meg még a szerelemmel is, de ettől most hely, idő és szerelem hiányában tekintsünk el.

Egy francia meny kellett ahhoz, mert a menyhez klaviatúra is jár, hogy megtudjuk, a francia klaviatúrán előbb van a pontosvessző, mint a pont, szóval hogy a pontosvessző közvetlenül elérhető, a pont meg csak két billentyűvel. Nem tudom, látszik-e, felfogható-e e klaviatúradöntés elképesztő és radikális volta. Illetve ellenkezőleg, az, hogy a francúzoknak ez a természetes. Nem a forradalom, hanem e pontosvesszőrend miatt kell vigyázó szemünket odavetni.

A pontosvessző a legirodalmibb írásjel; mert az írásjelek egyszersmind beszédjelek, a legkevésbé a pontosvessző: az ő otthona a szöveg, ott honos, többnyire nem hallható, csupán látható. És persze érezhető és vágyható.

Nemcsak mondatrészeket választ el (vagy nemcsak mondatokat köt össze), ezt megteszi a maga parlagi, mechanikus, gyakorlatias vagy gyakorlatiasan szerény módján a vessző is, hanem világokat is; az emberiséget. Csalódnék, ha a barátaim barátai – noha tudom, a barátság nem tranzitív reláció – nem használnák. [Látom én, hogy vékony itt a jég, de nem a finnyásság vagy a gőg terepén járunk; és nem mintha az ikes igék ragozásának pihegő földicsérése ilyen volna, itt nem látom azt a magától értődő (ön)nevetségességet, mint a „jó emberek jól, a rosszak rosszul ragozzák az ikes igéket” sollenos alapozású bonmot-nál.]

Ha valakivel megismerkedünk, talán ez az, amit ajánlatos legelőször tisztázni: használja? nem használja? Durva lélek sose. És silány írásban, bulvárlapban – fogadjunk! – e jel nem fordul elő. Igaz, ha egy szövegben előfordul, az még nem jelent semmit; a sznoboktól ments meg, Uram, minket!

Előkelő írásjel; valódi előkelőség ez: finomság és nem fennhéjázás. Régimódi, egy kicsit rezignált; régi, de nem öreg. Erő van benne, magabiztosság, mert idő van benne, hagyomány. Jóllehet, ha e hagyomány léc volna, akkor rezegne. – Egyébként a legmaibb írásjel az idézőjel. Posztmodern jel, mindent az úgynevezett fikciójába helyez. „A”

„posztmodern” „világ” „minden” „szót” „idézőjelbe” „tesz” (főleg az ént és az Istent, kiket rendszeresen össze is kever, ami aztán sok szomorúság forrása lett, lesz, leend). Akadályt helyez a dolog és a dolog neve közé, vagy inkább megállapítja és tudomásul veszi ezt a göcsörtöt, kétségbe vonja a nyelvi közmegegyezés magától értődőségét – és ah, már ismét Wittgensteinnél vagyunk és a szóhasználatnál…

A pontosvessző az organikusság maga, a gondolkodás strukturáltságának finom jele; azt az érzékeny összetartozást jelzi, azt a kohéziós erőt, azonosságnak és különbözőségnek folyamatos lüktetését, melyet bátran azonosíthatunk magával az európai kultúrával. A pontosvessző ennek az emblémája; az utolsó mentsvár – akartam írni, de inkább így: kihalóban: mentsvár és masztodon.

Írta Esti Kornél; és még az jutott eszébe, hogy minden várból – kivétel nélkül – rom lesz, de ezt már nem írta oda. Nem a vár, nem a rom, ez a lesz Esti élete.

Rizsa

Esti Kornélnak nekiszegezték, egy fiatalember, a kérdést, miért ír. Talán nem derül ki az írásaimból?, válaszolta csak úgy. Hetekkel később kapott egy levelet, ennyi állt benne: Nem. Szinte látta, ahogy a fiatalember lehajtja a fejét.

RÖVID ÉLETE

Distancia-rövid

Volt Estinek ez a nagy-nagy művészi képessége a distanciateremtésre. Távolságtartás. Csak aztán: mitől? Mitől is van mérve a távolság? Az életétől, vágják rá az elméleti szakemberek. Csak éppen ez a distancia lett az élete. Írj, ne siránkozz.

Töredék-rövid

, sikkantott Esti Kornél, mint egy bálkirálynő, amint épp seggre ül; ül a parketten, vigyorog (Esti), fölötte valcereznek. Ez az ülés és ez a fölötte az élete. És hát említeni is fölösleges: a valcer!

Két gárdahadnagy-rövid

Kis gárdahadnagyom. Stop. Nincs semmi mondanivalóm, csak eszembe jutottál. Stop. Esti. Stop. Ez az üresen telt sóvárgás Esti Kornél élete.

Édes Dóra, elsöprő vágy támadt Estiben, hogy ezt kimondja. Ez a söprés lett az élete.

Két beletenni-rövid

Esti Kornél életének mottója ez lehetne: Helyezzük (valóságos) mondatba a „cérnakolbász”, „a csíkszent-domokosi százlejes menyecske” és a „rántottát seríteni” szót, illetve kifejezéseket. Mondanom sem kell, az a zárójeles valóságos volt Esti élete.

„Levette a melltartót – a melle, mint a vizsla füle.” Ezt kéne nagyobb összefüggésbe vagy kisebb cselekménybe belehelyezni. Ez a helyezni Esti élete. Ez a melltartó Esti élete. Ez a vizsla Esti élete. A vizslák mindegyikére, így erre is, vonatkozik, hogy a vadásznak megmutatják az általuk észlelt vadat. Ezt angolul pointingnek nevezzük. Némán felveszik a jelzőpózt. Ez a némaság Esti élete. De ez még nem a probléma megoldása.

A mire-rövid

Az élet elviselhetetlenül édes, olvasta Esti Kornél egyik régi füzetében. Csontjait ropogtatva nyújtózott, akár egy lustácska nagymacska vagy Munkácsy Ásító inasa. Mire gondolhattam? Ez lett az élete, erre rájönni, az elviselhetetlenre, az édesre. És jut eszembe: a füzetre.

A félhosszú-rövid

Csinibaba, ez nem lesz jó a konstanzi zsinat idejére, Hübschlerin, így hívták negédesen azokat a kurvákat, kiket a zsinat idejére a városba szerveztek az igényeknek megfelelően, számuk hatszáz és ezerötszáz közé tehető. Esti XXIII. János pártján állt, vagy inkább billegett, nem látta át az eseményeket, meg bele is unt a pápák és ellenpápák kavarodásába. A Husz János is rokonszenves volt neki. Érezte, ez az egész nem fog jóra vezetni, az emberek megint egyszer belefáradtak a gondolkodásba, ott a tizenötödik század elején.

Sokat sétált. Volt egy kedvenc helye, magyar szívének ez már hegynek számított, ahonnét kilátás nyílt a Bodeni-tóra. És látta a tóban a Rajnát. Talán csak a színek, de talán a színek a vízmozgástól keletkeztek. Ezt nézte naphosszat, a Bodeni-tóban a Rajnát. Nem hiányzott ott neki semmi. Ez volt az élete cselekménye, ez a nem.

Csehov-rövid

Anton Pavlovics Csehov irtózott a vágott virágtól. Látogatóinak szívesen ajándékozott a kertjéből való virágot, mindig hervadtakat, hogy ne tegyék vázába őket, hogy hazaérvén ne jöjjenek kísértésbe, vázatevési-kísértésbe. Ez volt Esti Kornél élete, ezt szerette volna.

Rúzs-rövid

Meglepett, mondta Esti Kornél, és közben nagy gonddal rúzsozta magát, hogy prompt a mennyországba kerültem. Többet az életéről nem is lehetne mondani. (Legföljebb a ruzsot, tette hozzá tréfásan a Jóisten.)

Pernye-rövid

Mit csinál maga itten, döngött a Jóisten a fellegek közül, mintha a Tragédia egy régebbi rendezésében. Vagy retró. Hentergek, válaszolt Esti Kornél semlegesen. A Jóisten jóságában elfogadta a választ, a villámokat csupán a szomszédok miatt küldözgette, hogy ne érje szó a ház elejét. Igaz, a ház így leégett. Igaz, volt érvényes háztartási biztosítás. Igaz, ármányos apró betűs részekkel. Hentergek, bólintott Esti a boldogság szomorú érzésével a fekete pernye közül, amely immár az élete.

AZ ÉLET ÉRTELME

Hogy az életnek van-e értelme vagy nincs, ez egy fogas kérdés. Én erre nem tudok válaszolni. Nagyon szívesen válaszolnék, ha tudnék, de csak vihogni tudok rajta, mondotta Esti Kornél kedvesen. Ez a mondotta Esti komolysága, és ez a komolyság az élete.

MELYBEN A BÁBELI NYELVZAVAR

ÉDES RÉMÜLETÉT ÉLVEZI

Bolgárvázlat. – Giovanna, ő volt Esti Kornél bolgár kalauza. De megkúrnám!, hát ez az, ami meg sem fordult Esti fejében, de az azért megfordult, hogy meg sem fordult. Giovanna korombéli asszony volt, egy munkagép, a közeli toszkán faluból járt „föl” Estihez takarítani.

Egy szerény casat béreltem, szólt Esti, egyet az olasz építészet ezen kis csodáiból, hisz tudjátok, arány, szépség, világegész néhány egymásra hordott kődarabban; egy, de tágas, világos szoba, a végtelenség és a hamiskás délutánok kokett ígéretével. Giovanna kétnaponta jött, reggel, a legértékesebb munkaidőben, nemde; kezdetben kimenekültem a kertbe, és sétáltam, és sétáltam, de aztán mégis maradtam, morogtam valami köszönésfélét, mint egy kelletlen házőrző, egy kiszámíthatatlan komondor, és elbújtam az íróasztalomban. Belépéskor nagy levegőt vett, és attól kezdve beszélt és beszélt – mégpedig oly sebesen és az olasznak egy oly vad helyi változatában, hogy esküszöm, egy szót se értettem.

Pokoli mulatság, barátaim, úgy járni-kelni idegenben, hogy a szájak lármája közönyösen hagy bennünket, s mi kukán meredünk mindenkire, aki megszólít. Micsoda előkelő magány ez, barátaim, micsoda függetlenség és felelőtlenség. Egyszerre csecsemőnek érezzük magunkat, gyámság alatt. Valami magyarázhatatlan bizalom ébred bennünk a felnőttek iránt, akik bölcsebbek nálunk. Hagyjuk, hogy helyettünk beszéljenek és cselekedjenek. Aztán mindent elfogadunk, látatlanul, illetve hallatlanul.

Ennyire nem volt példás a helyzet, mert nem érdekelt Giovanna hablatyolása, pedig nem monológ volt ez, hanem párbeszéd, amelyet nekem kellett időről időre egy krákogással vagy hümmögéssel továbblendítenem. Városneveket sikerült olykor agnoszkálnom, Siena, mintha ezt mondta volna, vagy mégis inkább szieszta?, nem tudtam, merre jár, merre járunk, hogy vajon az atomreaktorok biztonságáról vagy az orális szex bizonytalanságáról cserélünk épp eszmét.

De cseréltünk. Én többnyire figyelmetlenül igeneltem, mert az igen kunkorodhat többfelé, lehet kérdés, lehet nem, lehet számonkérés, csodálkozás, sőt az igen még igen is lehet, a si –kkel nem sokat kockáztattam hát, haladtam a munkámban. Az egyik megbízhatónak tűnő si után döbbent csönd támadt. Ha hangja volna az izzadságnak, akkor kizárólag Giovanna édeskés munkaszaga dübörgött volna.

Fürkészve rám emelte a tekintetét, és erélyesen tudakolta: si? Gondoltam, ha kimondtam, hát kimondtam, és kimondtam, Petőfi nem alkuszik, ein Mann ein Wort, férfias szigorral bólintottam, si. Giovanna hitetlenkedve eltátotta a száját, si-i-i? Velem itt ne tessék szórakozni, még ha egy sötét, ismeretlen szakadék szélén billegek is, ez akkor is si, olyan si, amilyent itt Garibaldi óta nem láttak a népek, si!, vágtam hát ki harciasan, mintha visszafoglaltam volna édes Erdélyt, bár erre Giovanna nyilván nem lett volna érzékeny. Legyen Dél-Tirol.

Ekkor az asszony már ott állt az íróasztal torkában, úgymond; a harcias si-hez föl kellett állnom. Ugranom. Farkasszemet néztünk. Részvéttel vizsgálta az arcom. Szinte suttogva kérdezte, si? Már nem volt visszaút, si, leheltem. Könny csillant a szemében, povero uomo, mondta tagoltan, povero uomo, és kiszaladt, mint egy zavart bakfis.

Az az én életem, kedveseim, amelyet csak ez az olasz asszony ismert, a bábeli nyelvzavar édes rémületéből sarjadó titokzatos élet, a povero uomo, a szegény férfi végtelensége, kétségbeesettsége, nehéz boldogsága.

A JÓ SZÁNDÉK

Estit már darab ideje nyomasztotta, de baromira, hogy ő talán örök életű volna. Ne má'. Az túl hosszú. Látja ő a Fennen Való részéről a jó szándékot, nem is kívánna hőbörögni, de nem szívesen venne részt ebben a projektben. Föld alá, férgek, egyszer volt, hol nem volt, ennyi, ez a biztos, ennek van méltósága, emberi arca, nem is menne bele a részletekbe. Semmiképpen

nem akarna háládatlannak mutatkozni, mintha nyeglén csak a száját jártatná. Érezte, hogy csak félig meggyőző az érvelése.

Azután egy légszomj-sorozat nyomán megejtett, szerinte lényegében félreértésen alapuló vizsgálat dodonai eredménye megnyugtatta ez ügyben. Ám csupán félig nyugodott meg. Ezek a féligek lettek az élete.

A CSODÁLKOZÁS

Mellrákot állapítottak meg Estinél, mellrákot! Estinél! Megfázott, köhögésnél valamicskét nyilallt a bordáknál, odanyúlt, nyomogatta, és ahol általában a mell elindul a bordákról, a didkók, hát már, akinek van, érzett egy göböt, duzzadmányt, valamit. Amikor az orvosok kimondták a verdiktet, egy pillanatig se vette komolyan, egy férfit azért nem lehet ilyesmivel ijesztgetni. A baronesz se ugrik a heresérvre. De épphogy végiggondolta ezt – már meg is halt. Ezen őszintén elcsodálkozott. Ez a csodálkozás, ez a meglepett elálmél, ez az önmagára vonatkozó lenge csalódottság lett eztán az élete, ha élet az ilyen, de az.

DAL A MAGÁNYRÓL

Ezek után Esti Kornél elképzelte Isten életét. Dal a magányról.

Az „ezek után” pedig a következőt jelenti: Kellemetlen szürke január tört be Esti országába. Vagy tán eleve ott? De semmi metaforázás, nincs rejtett értelem a sorok közt, hanem hogy hideg van, fázósan nyafogni kezdesz, megnézed a hőmérőt, nincs is olyan hideg (Celsius), de azért tovább nyafogsz. Mintha késésben volnál, hiába cibálod magadra a pulóver után a kabátod, már késő, a csontod fázik.

A csontfázás a legrosszabb, dörmögte Esti maga elé, és megint egyszer az Istenre gondolt. Ha tisztázni lehetne, hogy miért is kell történeteket mesélni – miért is? –, akkor lassan el kéne mondani az Isten történetét. A kutya vonyított az ajtó előtt, ő is megunta a januárt, be akart jönni. Nem. Esti előre érezte a nedves szőrzet bűzét. Kutya kint, ember bent, csak volna valami rend a világban. Amihez ragaszkodni kéne.

Esti ragaszkodott Istenhez. Miközben a történetét mégiscsak abban látta (ebben a szekularizált nyugati világban), hogy ő maga, Isten, megszűnt, megszűnt a kereszténység jóságos és fenyítő Istene; a Teremtő forrása minden elgondolható tökéletességnek, iránymutatója minden tisztességes emberi törekvésnek, megszűnt az a jelentős küszöb (bucka?) lenni, amelybe mindenkinek meg kell botlania. Lehet botlani, de nem kelletik.

Kisebb lett, gondolta Esti, akár a barátja, aki egyre ferdébben tartja magát, nemcsak meggörbült, hanem oldalvást ferdült, így most legalább egy fejjel alacsonyabb nála, pedig tíz éve még kabátot tudtak cserélni (használt, de mégiscsak Boss!). Nem is az a baj, hogy Isten kisebb lett, hanem hogy elhatározás kérdése. Egy lehetőség, egy opció. Személyesre zsugorodott. Ezért aztán nem „halott”, az istenhit továbbra is tőkesúly sok ember lelki balanszában. De ez csupán a felvilágosodás paródiája volna, hogy az a bucka egyre kisebb, alacsonyabb lesz. Hogy a transzcendens kiküszöbölendő volna. És ugye maradna akkor az emancipált ember, meglehet, egyedül, de szabadon, a szabadság súlyos fönségével.

Közben valaki beengedte a kutyát; beengedődött. A kutya szimatolt. Esti szimatolt. Azonban az önmagáért felelős individuum mint már-már „szent” alapérték – nem is az, hogy elgondolhatatlan, hanem egyszerűen érthetetlen azon bibliai kinyilatkoztatás nélkül, amely az embert Isten képmásának tekinti. A világra vonatkozó tapasztalat mínusz vallás: ez így kevés.

Szóval valahogy a végénél nincs még vége. Vagy az eleje nem ott, ahol látszik. Minden bokor mögött az Isten gyanítható. A kutya bánatos kutyaszemekkel nézett. Találkozott a pillantásuk, nem szeretnék, Uram, gazsulálni vagy elmerülni a nyafogás élménymedencéjében, de egyedül maradtunk, ketten, te meg én. Semmi mi, nincs mi.

Ezek után Esti elképzelte Isten életét. Egy dal. Dal a magányról.

A RÉZÉLET

Hosszú évekig pucér körte lógott a feje fölött. Estit ez nem zavarta. Aztán egyszer csak ez a rézalkalmatosság. Bonyolult kézimunka, finom láncokon lóg egy félgömb, melynek alján új dimenziót, de legalábbis emeletet nyitva újabb, gyöngének tetsző, aranycsillogású láncon kicsi félhold, ami megismétlődik a félgömb fölött, közvetlenül a fölfüggesztésnél; a félgömbön körben oroszlánfejek, arcok, oroszlánarcok, közelről nézve nagyon is emberiek. Ha embernek képzeli, nevetnek, ha oroszlánnak, vicsorognak.

Hogy ez volna az élete? Ilyen?

De akkor még hozzá kell tenni, hogy Esti szülei alacsonyak voltak, voltak volt, valának (most melyik is a régibb? hát nincs egy tisztességes múlt idő ebben az országban?), Esti azonban időről időre beverte a fejét a lámpába, ez a helyzet, utána egy ideig figyelt erre, aztán megfeledkezett róla, és akkor be, akkor megint figyelt, aztán egy nap megint. Így telt az idő. Még annyit, hogy a lebukó Nap lilássá színezte az aranyat, és ez a reményteli borongás ragyogta be az egész szobát, már ha nem voltak, valának felhők vagy efféle, például sok-sok repülő. Vagy madárfelhő. Vagy denevér. Légy, nagyon-nagyon sok.

Appendix: Esti küzdelme a természettel. A reggeli árnyék álmot hoz azon területekre, nem. A reggeli árnyék álomtenyerébe fogja a fák orcáját, nem. A reggeli árnyék álomittas – – – A faszom bele, reggel, árnyék, álom, fa, oldjátok meg magatok.

EGY NAGY HETVEN

Megöregedett Esti Kornél (contradictio in adjecto), amivel számolt, olvasott erről ezt-azt, tudta, hogy jőni fog, ha jőni kell, nem is nagyon zavarta, eltekintve attól a sok kis szartól, ami egy ideje baszottul zavarta, de avval nem számolt, hogy a barátai is öregszenek, és itt sem azon akadt fönn, hogy látnia kell az idő orv támadását, a sejtek és a sejti összefüggések szívszorítóan banális romlását, hanem –

Hanem akár egy fekete felleg, folyamatos fenyegetés függtek a feje fölött az úgynevezett kerek évszámok, az évfordulók („az öttel és kettővel oszthatók"), az ötven, aztán a hatvan, a hatvanöt kis szerencsével megúszható, de a hetven és hetvenöt esetében már nincs esély, csak behajolás – hogy tehát ennyi évesek lesznek a barátai vagy akiket tisztel, akik szellemi teljesítménye ténylegesen fontos neki (vagy most már soha nem fogja bevallhatni, hogy ez a fontosság csupán elméleti konstrukció, amitől akár még valóságos is lehet).

Még szerencse, hogy olyan sokan meghaltak már.

Esti tudta, de mindenképp úgy érezte, hogy sok embernek sokat köszönhet. Ezt bírta leginkább ebben az egész magyar cuccban, ezt a köszönetet. Nem tud annyi idióta lenni az országban, hogy ne legyen pozitív a szaldó. Szaldó, szép, magyar szó, akár a gyöngy, liliom, édesanya.

Ám a fekete felleg fölött fölragyogott akkor Esti Kornél szerencsecsillaga. Mert ugyan megint hetvenéves lett valaki, a fenti értelemben egy valakije, nem egészen a barátja, mert a barátság konkrét, ölelés és meccsnézés, ivások, evések, a barátság az földi, mindennapi, nem ünnepi vállalkozás, pulóver, nem szmoking (de nem is tréningnaci), de majdnem a barátja, Estinek nemcsak jólesett erre a férfira gondolnia, de ez megnyugtató is volt, aki tehát hetven lett, és itt jő a szerencsecsillag, mert éppen az ő életműve az (amely az általa írottakból, az általa mondottakból, illetve az életéből mint olyanból áll össze), amely nemhogy biztatja, de egyenesen fölhatalmazza őt, Estit, hogy fütyüljön a születésnapiköszöntőkötelességre, erre a báva muszra.

Nem mintha egy ilyen köszöntőnek szükségszerűen üresnek kéne lennie, hiszen az ünnepi alkalom jó lehetőség átgondolni az ünnepelt szűrőjén át, vagyis segítségével dolgainkat, helyzetünket; a jó köszöntő nem gazsulálás, nem tiszteletkör, hanem valóságos köszönet, nem formalitás, hanem forma, nem külsőség, hanem egzisztenciális.

Hát ez az! A bennünk élő barátunk, ez a konkrét, éppen azt mondja, kizárólag az életbevágóan fontos dolgokkal foglalkozz, azzal, ami belevág az életedbe. És hogy olyan legyen az életed, hogy legyenek ilyen dolgok, ilyen vágósak. Ez nem azonos a naggyal, a jelentőssel, és nem is egészen azonos a személyessel. Ezt esetről esetre meg kell vizsgálni. Észen lenni, mondja egy másik barátunkkal együtt. Egy szabad és független országban, mondja, nem ébredhetünk fel úgy minden nap, hogy „magyar vagyok!" – hanem inkább úgy: „ez és ez a dolgom, ezt kell csinálnom".

A munka méltósága. Az olvasás méltósága. Az írás méltósága. Életre-halálra.

Esti, mint annyiszor, a szeretet természetén tűnődött mániákusan. Aztán, mint annyiszor, a számokon. Borzalmas-e vagy csupán szükségszerű (vagyis ilyen az élet), hogy egy több mint negyven évvel ezelőtti, akkor konkrét napi programként értelmezhető írás, írása az ünnepeltnek egyszer csak olyannak tűnik fel, mintha ma reggel írták volna? A feladat adva van, véget kell vetni a hangszórók ontotta dumának, a harsány blöffnek, aminek egyébként önmagunkon kívül soha senki nem dőlt be, idézet vége.

Milyen sokszor idéztem ezt. Okosodtam tőle. Tíz évvel öregebb, mint én, számolgatta Esti. Ez az egyik legállandóbb dolognak mutatkozott Esti életében. Mindig így volt evvel a tíz évvel, így volt, így van, így lesz. Így lesz – egy ideig. Ez az egy ideig, de most tényleg, ez Esti Kornél kalandos élete.

KISZ-JELLEMZÉS

Esti Kornél derűs lelkű, társaságkedvelő, barátságos alaptermészetű, udvarias magyar ember. A közösség hasznos tagja. Elromlott a rádiója. Így rászokott a csöndre. Rábukott. Napokig nincs hang, hacsak nem érkezik a Tejo felől vihar. A saját szuszogását (orrpolip?) nem hallja, így az nem számít. A természet hangja sem számít, így a vihar sem, ennyiben korrigálnám a fentieket. A kabócák sem. Nem magányos, csak nincs mellette senki. Úgy értve fizikailag. A csönd is fizikailag van értve, semmi meta.

Ez a csönd írja le legpontosabban az életét.

Valahogy a kabócákat mégis hozzá kéne tudni számítani. Csökkentené a hamis meghatódottságot, mert a kabócák már csak ilyenek.

Appendix: Valaki, a feladó megnevezése nélkül, üres leveleket küldözgetett Estinek, aki hosszan és nagy élvezettel olvasta őket. Ez még a csöndhöz tartozik. Amikor erről beszámolt a baronesznek, az nem látszott tudni semmiről. Hazudik, gondolta Esti. Maga egy micsoda hülye, sikkantott vidáman a baronesz, és színésziesen csóválni kezdte a fejét. Maga egy ló! Itt vagyok teljes valómban, és maga üres leveleket olvas? Nézte a baroneszt teljes valójában, megvonta a vállát, komikusság és nyomorúság, komikusság és nyomorúság, így van valahogy a Tonio Krögerben. Esti noszogatta, a baronesz csóválta, lehetetlen, hogy csak ennyi az egész, én vonogatom, ő csóválja, lehetetlen. A szíve él – – –

A VIRÁGOK NYELVE

Esti Kornél egy időben pénzért kúrt; de nem is kellene ezt ilyen drasztikusan mondani, sértheti a környező államok érzékenységét és a Babits-hívők nagyvonalúságát. Persze, a pénz is, a kúrás is ténykérdés, tisztán de facto. A bankók tapintatosan az éjjeliszekrényre tétettek, vagy stílusosan az épp ott lévő könyvbe csúsztattak. Noha nem mindig pénzt kapott, előfordult, hogy üdülési csekket vagy melegétel-utalványt vagy befektetési jegyet (vagy csak tanácsot, és nincs jobb a jó tanácsnál), és olykor bonyolultabb viszonyai is keletkeztek, a klasszikus kifejezés a legpontosabb: kitartották.

Hímringyónak mondani sok is volna meg kevés is.

És persze ha hímringyó, akkor kúr is, pedig, nemde, ezt a szót akarnánk kerülni. Nehéz, szavamra mondom, nehéz. Esti se a kúrásra hegyezte ki a dolgot, hanem – hát meglehetősen közhelyesen az életére, szóval a szokásos fölturbózott pinabubus-duma, hogy ő csak valaki ölében érzi biztonságban magát, csakis ott nem didereg, ott van egyáltalán tudomása önmagáról, ott tudja, hogy él, abban a forróságban és így tovább, hallhattuk elégszer.

Üljön az ölembe, és beszélgessünk, szokta volt Esti mondani a nőknek, ha nők voltak, akiknek ezt mondta. Portugálul kiválóan lehet még ilyen helyzetben is magázódni, mert még a tizenharmadik századból megmaradt egy ragozási forma, pontosabban a ragozást a megszólítással elegyítő lehetőség, amely egyszerre hat argónak és archaikusnak, úgyhogy a hangszíntől (és váratlanul némely nevektől) függően hol finoman ódivatúnak, hol hetykén szemtelenkedőnek tetszik, de mindenképpen játékosan érzékinek.

A virágzó üzletmenetben – nem mintha olyan nagy bolt volna élni (tréfa!) – e nyelvi sajátosság, a végesnek és végtelennek e kacér tangója (vagy még inkább fóliája, mely, mint jól tudjuk, a sarabande-dal rokon portugál tánc háromnegyed ütemben), szóval hogy e tánc mellett fontos szerepet játszott, hogy Esti irtózatos sebességgel tudott vetkőzni. A sebesség nem is jó szó, mert ahhoz is idő kell, és ő (az) időn kívül vetkőzött. Mindenki belül, ő kívül. Ennek híre ment, ez tetszett a kuncsaftoknak.

Még annyi hozzáfűznivaló volna Esti Kornél életéhez, hogy noha őszintén kecsegtetett avval az ölbeli beszélgetéssel, hogy amíg üldögélnek,

mocorognak egymásban, beszélgetni fognak (emberileg), de beszélgetni sose beszélgettek, sose. Nem volt miről.

Ez a nem meg a mocorgás volt Esti élete – egy időben.

MEGINT EGY KUTYA

Azt, hogy az én plezsöröm, hogy eljött e délutáni röpke teára, portugálul úgy kell mondani, hogy életem nagy röpke ajándéka, hogy e magányos délután folyamatában magával találkozhattam. Ennél kevesebbet mondani prosztóság. Ám a baronesz nem tudta, hogy Esti így kiismeri magát a virágok nyelvében, ezért a teázást követően még le se ment a Nap, fülig belészeretett. Esti nem tudta föltételezni, hogy valaki ne tételezze fel róla a nyelvi jártasságokat.

Amikor ez a félreértés évtizedek múltán kiderült, már késő volt. Ha most azt merészeled mondani, emelte föl a baronesz a hangját – az utóbbi időkben nyugodtan tudta fölemelni a hangját, indulat és düh nélkül tudott üvöltözni, aminél kevés dolog félelmetesebb –, ha van pofád, nyulambulam, azt mondani most, hogy ez a késő az életed, akkor lelőlek, mint egy kutyát.

Ez a kutya Esti Kornél élete.

HALLÁSGYAKORLAT

Esti hallja: Öleljen csak át, Kornélka, öleljen át… Jól van, van egy kis has, kell is az, milyen férfiember az, akinek nincs tekintélye.

Esti mondja: Tetszett nekem maga, Ilonka.

Esti hallja: Maga is nekem.

Esti hallja: Az első uram rettentő gazdag volt, hatvan hold, és semmi szikes, és tömérdek birka, nyolcvannál is több, én meg szegény lány, olyan szegény, amilyen csak az Alföldön lehet, anyám meg egyedül maradt velünk, egyedül küszködött, mosást vállalt, mindent vállalt, apánk csak röhögött az égben, szándékosan halt meg, mondogatta anyánk haragosan, hát ne küszködjék már, ne kelljen állandóan haragosnak lenni, fárasztó haragosnak lenni, olyan, mint a csípőkopás, a fájdalom is fárasztó, hát ezért hozzámentem ehhez a gazdag paraszthoz, nagygazda, vége is lett a küszködésnek, Kornélka, a fáradtságnak, csak tudja, egy baj volt, egy kicsi baj, az volt a baj, hogy nem szerettem azt az embert, és amikor álltunk a sekrestyében, és vártuk a papot, akkor én azt mondtam az Úristennek, te Úristen, ne verjél te engemet meg, de ha én találok valakit, akit szeretni fogok, akkor én itt ezt a szegény embert mellettem azonost meg fogom csalni, és hát nem is vert meg.

Esti hallja: Józsim után, mert őt azért szörnyűségesen magához vette az Úr, hát ő tudja, mért tette, én, Kornélka, azóta nem beszélek vele, Józsim után nekem nem kellett már férfi, nem bírt senki megtetszeni, az se, aki tetszett, keringett itt egy özvegyember sokáig, hogy így meg úgy segítene, bízzam csak rá, meg hogy a fát is bevinné hátra, mondtam neki, viheti, tőlem viheti, de akkor én azt ki is fizetem neki időarányban, el is pucolt, többé nem láttam, én vittem be magam az egészet a fásszínbe, oda, oda, ahol megtaláltam Józsimat a kötélen, pedig, Kornélka, el tudok én még rendesen látni egy férfit úgy, ahogy kelletik, nyolcvanévesen is akár, nem mintha a kor nem számítana, de nagyon is számít, és tudja, hol számít, Kornélka?, ott, hogy ez csak akkor megy már, ha van szerelem, szerelem nélkül nem megy, ha az ember fiatalabb, akkor mindig megy, nevetve, mint a kurvák, de azt már nem tudom, ahhoz már meggyöngült a testem, szerelem kell, mindenképp szerelem kell, Kornélka, ez az igazság.

Esti Kornél nem hallja, nem mondja: Ez az igazság Esti Kornél élete, egész életében azt szerette volna, hogy ez legyen az élete.

PINI

Esti Kornél bölcsészlányként botrányosan rövid szoknyákban járt, úgynevezett pinikben, amit legföljebb a Zeitgeist mentett, amely épp fontosnak látta megkülönböztetni a szeretkezést és a háborút, előbbit előnyben részesítve utóbbival szemben. Ez az egyik szál. A másik szál az ulti.

Esti nevelőapja, akit Esti csak „anyám utolsó férjedként emlegetett, kitartón és eredménytelenül munkálkodva egészen anyja haláláig azon, hogy az utolsó előttivé váljék, nagy komcsi hivatalnok volt, a belügyben félnagykutya, amúgy angyalföldi proligyerek, aki a kötelező élet után – Dachau all inclusive – mint megbízható káder: végigzsugázta az életét. Értett hozzá. A kis Esti meg itta a tudást. Gyorsan tanult, érdeklődése kisvártatva a félkezes ulti felé fordult, és a betlit játszotta a legelegánsabban, nevelőapja csak betlikirálynőnek hívta, az én betlikirálynőm, mert nemcsak folyton ultizott, de folyton ivott is. (Hogy egy gyümölcsöző hivatkozással éljek: Esti Kornél úgy ultizott, ahogy Ottlik Géza bridzsezett; legendásan.)

Az egyetem után egy napilap kultúrrovatához került, gyanakodva fogadták, „esztétika szak? tudóshölgyike? mi?”, és pofákat vágtak, miközben nem tudták levenni Esti combjáról a tekintetüket, arról a titokzatos szeplőbokorról, ott, meglehetősen fönt már. Csupa férfi, öreg, cinikus, dohányszagú negyvenesek. És ultiztak, az ulti férfijáték. A férfit most nem definiálnám, kottyantana közbe Esti. Sokat dolgozott, írt, levelezett, intézte a rovat ügyeit, az urak három után már csak ultira és sörre voltak jók. A sörért is őt szalajtották mindig, meg parizeres zsömléért és rántott húsosért.

Délutánonként be-benéztek szerzők is, és eközben, mintha magnóról, föltartóztathatatlanul ment, zsongott ez az alpári, üres, magyar férfiduma. Üljön ide az ölembe, maga szép, zsidó lány, markolászott egyszer Esti után a betévedt, kapatos irodalomtörténész, akinek elévülhetetlen érdemei voltak a határon túli magyar irodalom terjesztésében, újrafölfedezésében, amire egy másik alkalmi látogató, egy költő, egyébként az irodalomtörténész

egyik favoritja, gondolkodás nélkül ráloccsantotta a pohár (botrányos minőségű) vörösborát egy halk, már-már szemérmes „te tetű!” kíséretében.

Zajlott az élet, ez a csökkentett habzású kelet-európai, Esti figyelt, tanult, robotolt, és rettentően hálás volt, amikor két év múltán igazán randán és sunyin úgy kirúgták, hogy a lába nem érte a földet.

De előbb még a másik szál.

Egy idő után viszonylagos nyugalom lett Esti körül, a szerkesztőség kis kollektívája beletörődött abba, hogy nem ismerkedhetnek meg közelebbről ama szeplőbokorral. A viszonylagosságot az olvasószerkesztő jelentette, aki nem adta föl a reményt, hogy mégiscsak ledumálja Estiről a bugyit, ezért Estinek való – már amit ő neki valónak gondolt – irodalmi rizsát lökött; ebben reménykedett. Nagy úr az irodalom. Esti nem szabadult a gondolattól, hogy a férfi valójában a „költő nőjét” akarta megszerezni – Esti közben összejött a vörösboros költővel –, van ez a fura latens homokosság a pasik közt, a nőkön keresztül. Szerencsétlen barom, foglalta össze részvét nélkül a vágy (itt és most) titok nélküli tárgya.

Úgy adódott, hogy Estinek be kellett ülnie negyediknek. A férfiak kedves fölényességgel tanítgatták, látja, Kornélka, ez itt a magyar kártya, harminckét lapos, higgye meg, Kornélka (ez a meg fogta szellemileg össze a szerkesztőséget), annyi az, ne számoljon, angyalom, utána. Esti hagyta, hadd oktatgassák, mosolygott ártatlan szemekkel, mint egy titkárnőbe ojtott háziasszony. Két-három partin keresztül csak figyelt, és akkor látta, hogy az ő (nevelő) papája milyen okosan játszott. Az első nyert parti után ünnepelték, a második után biztatták, a harmadik után csend lett, inkább csodálkozós, mint dermedt vagy dühös, utána meg fizettek, mint a katonatiszt. Három óra alatt a gatyájukat is elnyerte (átvitt értelemben).

Hol tanultad?

Otthon, válaszolta Esti szárazan, és soha többé nem ült be közéjük, és soha többé nem ment le nekik sörért. Ez a soha többé lett az élete. Hát meg azért azok a rövid szoknyák, csak immár nem hívják őket pininek.

EZT AZ

Paródia (mert – majdnem – minden paródia). – Esti ki nem állhatta ezt az Esztit, tornaórák után szaglászta is, pfuj, mindazonáltal papás-mamást játszottak. (Esti-Eszti, ez hozta őket össze; szavak! pfuj, tehetnők hozzá.) A kislány átjött a leckéért, és azt mondta, játsszanak papás-mamást. Tőlem, vont vállat Esti, és vetkőzni kezdett. Álltak meztelenül egymással szemben, lassan múlt az idő, akár egy házasságban, aztán Esti megfogta a fütyijét, és akár egy kincset vagy karácsonyi ajándékot, előremutatta.

Tudom, mi az, és ez az Eszti is vállat vont.

Nem tudod. De tudom. De nem. De igen. Nem. Igen. Tessék, itt van, akkor mondd meg. Nem mondom. Mert nem is tudod. De tudom. Nem tudod. Tudom. De nem. De igen.

Lihegtek. Jól van, édes Kornél, megmondom. Én neked én nem vagyok édes Kornél. Igazad van, te egy kis hülye vagy. És akkor is tudom, mi ez, és már láttam az apukámnál. Tessék! Akkor tessék! mondd meg!

Csönd.

Kígyópunci.

Esti eltátotta a száját, mondd még egyszer. Kígyópunci. Még! Többször nem. Esztike, szépen kérem. Jó, de tényleg csak egyszer, kígyópunci. Gyönyörű, sóhajtott Esti, jobbról, balról megpuszilta a lányt, igen, kígyópunci, de szép!, és szaladt a másik szobába, hogy fölírja (sebtiben egy cédulára, és onnét később majd a szó-füzetébe; volt szó-füzete, mondat-füzete és történet-füzete), kígyópunci. Azt már nem hallotta, hogy utána kiáltották: És a papámé sokkal nagyobb!

Ahogy kinőtt az óvodából, ez a fenti igen és az utóbbi nem lett az élete.

HOLDÓRA

Női vázlat. – Esti menstruált. (Csönd) Most mi a kaccót csodálkoznak, havonta, és ha már, az órát hozzá lehet igazítani, Patek Philippe. A hajóskapitány külön fölhívta a társaság figyelmét, hogy se vattát, se szeméremkendőt, se tampont, mert dugulás lesz. Vidáman szelte a habokat az elegáns víziparipa, amikor beindult a trutymó, jött föl a rózsaszínes folyadékmánnyal minden. A fedélzetén a balzaci asszonyok korában lévő Estin kívül egy hatvanéves nő tartózkodott, és férfiak, férfiak, férfiak. Kel malőr. Senki nem szólt semmit, de minden világos volt. A szégyen lassan borította be Estit, a hajót és aztán a kies tengeröböl minden apró zugát.

Ha Esti valakivel meg akarta értetni, mi a szégyen, ezt mesélte el. Értette mindenki. Ez a megértés lett Esti nehéz, tartalomban gazdag élete.

A SZÍV REMEGŐ BIRODALMA

Öreg lett Esti Kornél szíve, nem száradt ki, nem lett üres, de öreg. Igyekezett az öreguras tempót elkerülni, különös tekintettel a morgásra és rezignáltságra, melyek helyébe a vad morgásokat és a vad rezignáltságot léptette. És hogy ne essék az álszerénység bűnébe, megtartotta az állva szeretkezés ingatag gyakorlatát. (Úgy hajlik, mint a nád.) A remegő térdek! A remegő térdek az élete.

SZEXVÁZLAT

Esti Kornél deklasszált lett. Várható volt. A családi gyárat államosították, ő maradt, mert maradhatott vegyésznek.

Esti ez alkalommal született úriember volt, akkor is, ha erre momentán nem mutatkozott igény. A fejére ültettek egy revizornőt, egy megbízható elvtársat, rigorózus kis kosztümben vallásosan rigorózus komcsi lélek. Oh, Rózsika, csókolom a kacsóját, Esti rutinból próbálkozott, de nemhogy semmire nem ment, hanem még fenyegetésszerű letorkollásokban is részesült. Belé lett fojtva a széptevő szó. Ilyet még nem pipált: a nőből kiment a nő, s ott maradt a helyén egy dermesztő elvi-ideológiai konstrukció. Ha így, hát így, foglalta össze vállat vonva Esti a helyzetet, és szokása szerint a munkába temetkezett, ha meg-megpihent is a tekintete e messziről feszes kis nőcskének tetsző tárgyon.

Tehát a munka. Hajol emígyen Esti Kornél a komoran barna esthajnalban főkönyvek fölé irodája magányában, pipetták fölé laborja zordjában, midőn mondott Rózsika rántva föl az ajtót beviharoz, kosztümje, akár egy ávósegyenruha, arca elszánt, mint a földosztás, merev tartása az osztályharc közvetlen és hervasztó kifejeződése. Fáradt rettenettel emeli Esti seprűs pilláit, elvtársnő, ennyit bír kipréselni magából. Gyönyörű mély torokhang bugyborog ekkor elő ebből a Rózsikából.

De most már basszál, az anyád kalóz úristenit!

A kalózra visszatért Estibe is a férfi. Ez a kalóz lett az élete.

VÁZLATVÁLTOZAT

Estinek a „De most már basszál, az anyád kalóz úristenit!”-mondat számára kellett valamiféle szövegkörnyezetet találni. Ekkor lépett be a baronesz. Mármost Esti hirtelen-hamarjában állva úgy megtisztelte, hogy kettéállt a füle (mind néki, mind a baronesznek; az, a rend kedvéért, négy fül mindösszesen). Mármost ez tényleg vázlat, de az élete ez lett, ez a kettéálló fül. Megjegyzés: Ha úgy, hogy arról kódul, akkor az a kódis Esti élete.

MEGMAKACSOLJA MAGÁT

Estit szívesen kérték föl elő- meg utószókra, és ő szívesen meg is írta ezeket. Illetve hol igen, hol nem. Esti Kornél jól tudott igent mondani és jól tudott nemet mondani. Előszóban talán meggyőzőbb volt, mint utóban, a rossz nyelvek szerint emebben bravúrosan ki tudta használni az olvasáselőttiség szabadságát, azt, hogy összevissza kóvályoghat, nem húzza a tárgy, a könyv konkrét koloncа, nem gyeplőzi a Ding an sich. A rossz nyelvek természetesen élesebben fogalmaztak.

Legutoljára épp egy dunás fotóalbumhoz kérték föl. A Dunáról mindig szívesen fecsegett. Jól ismerte a folyót; hogy úgy mondjam, volt egy regényük. Leült hát, nem a rakodópart alsó kövére, de az íróasztalához, hogy elvégezze a rábízott munkát. Ha kinézett az ablakon, mondhatni váratlanul a kissé meghízott Dunát látta, sütött rá a Nap (a Dunára), hajók jöttek-mentek, sirályok föl-le – szóval mintha rendben volna a délelőtt. Mennyire a városhoz tartozik ez a folyó, jutott megint az eszébe. Aztán meg az, hogy ez az egyetlen igazi, nagy dunaváros. Valahogy mindig a régi mondatai jutottak az eszébe… Jó mondatok, a legkevésbé sincs velük baj, új sorrendbe is lehetne tenni őket, csak hát…

Talán a szemerkélő eső miatt (most akkor süt a nap vagy esik az eső?) vagy egy kezdődő fejfájás gyanúja tette, Esti Kornél nem átallt egyszer csak az élet értelméről tűnődni. Ezért aztán felrémlett előtte az a régi asszony.

Akkor, amikor a Lenin körútból Teréz lett, és élelmes diákok „A szocializmus utolsó lehelete” föliratú konzervdobozokból csináltak pénzt, élt akkoriban egy asszony a Majakovszkij (akkor már ismét Király) utca 13-ban, a Gozsdu-udvarban, mely talán Budapest „legnagyobb s legtitokzatosabb átjáróháza”, egy asszony, aki kövér és rózsaszínű volt, akár egy malacka, mégis mindenki nagyon szerette a környéken, de még Ráckevén is akadt tisztelője, meg Újpesten is, talán a szaga miatt, mert olyan jó szaga volt. Az asszony, aki amúgy egyedül élt, kis fiolákban gyűjtötte a Dunát. Volt neki esti Dunája, hajnali Dunája, tavaszi Dunája, haragos Dunája, zajló Dunája (ezt a jégszekrényben tartotta), volt zöld Dunája, szürke és kék Dunája, és ki tudná mind felsorolni; ott sorakoztak az ágya fölött egy kézzel faragott polcon, és aki ott járt, az asszony minden tisztelőjének végig kellett nézni a kollekciót. Ez a Duna, morogták a férfiak.

Ez meg a Duna-előszó, morogta Esti, és sóvárgó szívét követve leutazott: a szőke Tiszához.

Esti, élet, ez.

ÉLETÜNK VÉGÉIG

Esti Kornél, ez a szavakból szőtt stb., megismerkedett egy asszonnyal. Akinek őzikeszeme volt, négy gyereke, és a legváratlanabb pillanatokban, a konyhában, az irodában, buszmegállóban szabályos cigánykereket hányt. Egyszer csak hopp, és hányni kezdett, neunkomaneun. Ezt bámulta Esti élete végéig, vagyis erre várt minduntalan. Senki és semmi nem érdekelte igazán, csak a cigánykerék. Hogy lesz-e még. De mindig lett. Legalábbis Esti élete végéig.

HATVAN

Esti Kornél hatvan évvel ezelőtt született. Több mint ötven év múltán, épp befejezett egy regényt, kellemetlen január tombolt, az se lett volna meglepő, ha a Duna, mint a régi, szép időkben, befagyott volna, egyébként nem fagyott be, annyira azért nem szépek az új idők, egy író barátjával fecsegve kiszaladt a száján, jobban mondva a szájukon, mert nagy egyetértésben, egymást erősítve és biztatva lapogatták egymás vállát, telefonon, hogy ki tudja, mióta ülnek már az íróasztaluk mögött, ám szinte alig változott valami, a sok évtizedes munka, munkálkodás után is többé-kevésbé ugyanazokat a hibákat követik el, ugyanazon, udvariasan mondva, problémák előtt állnak, egy dolog változott csupán, hogy most már talán kevésbé rémülnek meg mindettől. Ide lyukadtak ki.

Amikor aztán odaült az új könyvéhez, meg kellett állapítania, hogy ez nem igaz, a rémület sem változott. Mindegy, vonta meg a vállát. Kint most a nyár tombolt. De arra még a legöregebbek sem emlékeznek, hogy száraz lábbal át lehetett volna kelni a Dunán. Annyira szép idő talán el sem képzelhető. Azért megpróbálhatnám, dünnyögte maga elé, és csak azért nem vonta meg a vállát, mert már amúgy is vonásban volt.

Esti Kornél élete.

HÁTHA

Tervek. Kizárólag komolytalan, nem, komoly és komolytalan dolgokról a megszólalás teljes komolyságával, ironikus méltóságával.

Konkrétan. Nemzet, szakralitás, magyar sorskérdések. Satöbbi. Esti Kornél – korának gyermeke – belenézett a tükörbe, és a következő vallomást tette önmagának (fölhívom a figyelmet az őszinteségre, amely vélhetően a korai

órával magyarázható): Mikor reggel beültem a szobámba, fölsóhajtottam, attól tartok, boldogan sóhajtottam föl: „Hülyeségekről akarok írni! Ottó mopszlijáról, reggelire föladott vesékről, az egy éven át minden nap lefényképezett farkam kozmikus összefüggéseiről. És meg fogom tanulni: mélyen a haza szemébe nézni, ahogy más tisztességes ember teszi, és megkérdezni: how much, szivi? Üres ötletek, avult és nyakatekert humor, dacos póz és tetszelgés, hígság.” Szopogatta a tolla végit. Hátha sikerül. A remény hal meg utoljára, mondta, és visszaadta – utolsóként – lelkét a Teremtőnek. A remény Esti élete.

HARCIAS RIKKANÁS A HUSZONEGYEDIK SZÁZADBAN

Esti Kornél végigtekintett az övrén. Hogy mi van a nemzet asztalán. Isten, haza, család, állapította meg. Tehetnek egy szívességet. Ebben a szívességben, részvétben és röhögésben telt aztán az élete.

NAGYOLÁS, SIMÍTÁS, CSISZOLÁS

Először nagyolunk, majd simítunk, aztán csiszolunk, mondotta Estinek egy Gergely Ágnes nevű vas- és fémesztergályos mester, mert Esti épp vas- és fémesztergályozást tanult, mondjuk így: a kelet-európai történelem táncos forgatagában. E történelem humortalan tréfájából. Akkor nem hitte volna, hogy ez lesz az élete: nagyolás, simítás, csiszolás. (Korrekció, avagy lapsus vitae: találkozván az esztergályos mesterrel, Esti a szokásos viharos hálájával felolvasta neki a fenti szöveget, de izgalmában a nagyolás helyett végig nagyzolást olvasott, a marhája. Ez a marhája az élete.)

NAGYOLÁS

Semmi se fájt annyira, mint amikor láttam leírva, mondta Esti Kornél. Ez a semmi az élete. Az árnyékom valóságos.

SIMÍTÁS

Tintát cserélt, Super Quink, Parker, kék volt, de nem halvány. Úgy gondolta, most már semmi baj nem érheti. Ez a semmi Esti Kornél élete.

CSISZOLÁS

Esti úgy toppant be, akár egy hannibal ante portas, vigyorgott, mint a vadalma, már nem emlékszem, miről volt szó (in concreto honnan jött), nőügy vagy bölcselet (in concreto Isten), sugárzott az arca, egész lénye lobogott, és miközben Karcsi pincér, akire mintegy átragadt Esti iránytalan enthuziazmusa, lesegítette a felöltőjét, így kiáltott föl: Jöttem, láttam, veszítettem!

Ez! Ez a győzelem Esti Kornél szép élete. A világ vége pedig a világ kezdete. Ezt akartam közölni veled.